

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Selis
Kitaplar

Eşlerinin Gözüyle Edebiyatçılarımız

Tahsin Yıldırım

Tahsin YILDIRIM

1972 Kayseri doğumlu. Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü mezunu. Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı'nda yüksek lisans yaptı.

Çeşitli dergilerde edebiyat araştırmaları hakkında yazılar yazdı. Araştırmacılığının ürünü olan derleme kitapları yayımlandı. Öğretmenliğinin yanı sıra, çalışmalarını sürdürmektedir.

SELİS KİTAPLAR: 17
Edebiyat Kültürü:1

Yayın Yönetmeni : İsmail Demirci

Kapak Tasarım : Mesut Sarı

Kapak Baskı : Seçil Ofset

İç Baskı : Çalış Ofset

Cilt : Sistem

ISBN : 975-8724-16-9

1. Baskı : Mayıs 2003

© Telif hakları Selis Kitaplar'a aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

SELİS KİTAPLAR

Alayköřkü Cad. No: 6/2 Çağaloğlu-İstanbul
Tel: 0212. 520 05 57 Faks: 0212.520 05 58
www.seliskitaplar.com

Eşlerinin Gözüyle Edebiyatçılarımız

Yayına Hazırlayan:
Tahsin YILDIRIM

İstanbul 2003

İÇİNDEKİLER

Önsöz, 7	Kemal Tahir, 191
Şlnasi, 9	Rıfat Ilgaz, 194
Abdülhak Hâmid, 17	Bedri Rahmi Eyüboğlu, 199
Mehmet Rauf, 22	Oktay Rifat, 206
Aka Gündüz, 27	Orhan Kemal, 212
Ahmet Emin Yalman, 33	Behçet Necatigil, 216
Refik Halid Karay, 35	Cahit Irgat, 221
Reşad Nuri Güntekin, 41	Osman Yüksel Serdengeçti, 224
Enis Behiç Koryürek, 48	İlhan Berk, 229
Falih Rıfkı Atay, 60	Metin Eoğlu, 233
Yusuf Ziya Ortaç, 67	Tarık Buğra, 238
Şükûfe Nihal, 72	Mehmet Seyda, 244
Hasan Âli Yücel, 81	Sabahattin Kudret Aksal, 248
Faruk Nafiz Çamlıbel, 90	Ömer Faruk Toprak, 250
Nurullah Ataç, 96	Attila İlhan, 253
Peyami Safa, 102	Mehmet Çınarlı, 264
Ahmet Kutsi Tecer, 110	Ümit Yaşar Oğuzcan, 274
Halide Nusret Zorlutuna, 116	Ayhan Hüenalp, 277
Nazım Hikmet, 122	Turgut Uyar, 282
Arif Nihat Asya, 142	Cemal Süreya, 285
Cevdet Kudret, 156	Orhan Okay, 295
Sabahattin Ali, 161	Özdemir İnce, 300
Ahmet Muhip Dıranas, 171	Adnan Özyalçınır-S. Sezer, 303
Ziya Osman Saba, 184	Dilaver Cebeci, 310

ÖNSÖZ

PROF.DR. FUAT KÖPRÜLÜ, “Çeşitli açılardan ele alınmış monografiler bulunmadıkça edebiyat tarihi zayıf ve eksik hatta yanlış yazılacaktır.” demektedir. Edebiyatımıza ait boşlukları nasıl monografiler dolduruyorsa, monografilerin boşluğunu da ilgili yazarın eserlerinin yanında onun yakın çevresinin ona dair anlattıkları doldurmaktadır. Ben de bu amaca hizmet etmesi ve güzel insanları tanıtmak gayesiyle oluşturduğum bu çalışmayı kitaplaştırmayı tasarladım.

Elinizdeki eser 1997 yılında yüksek lisans tezimi hazırlarken dosyalaşmaya başladı. Üzerine çalıştığım yazarın eserlerini okuduktan sonra ona dair birşeylerin eksik kaldığını hissetmiştim. Bunun üzerine ilk başvuru kaynağımın onu tanıyanlar olduğunu düşünmüştüm. Haliyle aklıma gelen ilk isim onun eşi oldu.

O günden bu yana kitabı oluşturan yazıları derlemeye başladım. Tabii ister istemez bir kısım yazılar kitabın dışında kaldı. Kitabı oluşturan yazıların seçiminde tek ölçütümüz, anlatılan yazara ait detaydı. Yani yazarlarımızı en detaylı anlatan yazıları almayı tercih ettim. Çünkü bazı yazılar ve röportajlarda konunun dışına çıkıldığı görülmekte, bu

da kitabın içeriğine uygun düşmemekteydi. Kitabı oluşturan yazılardaki söyleyiş hususiyetleri ve dönemlerine ait imla korunmuştur. Yazıların diline ve imlasına herhangi bir müdahale yapılmamış ve değiştirme yoluna gidilmemiştir.

Bu eseren derleyicisi ben olmakla beraber asıl sahipleri yazıları yazan, röportajları yapan, anlatan ve anlatılan değerli edebiyatçılardır. Bu değerli insanlar içerisinde özellikle bir kişiyi anmak isterim. O kişi de, edebiyatçılarımızın birçoğunun eşiyle röportaj yaparak bizlere yararlı bir kaynak bırakan sayın Sermed Sami Uysal beydir. Bu eserleriyle özellikle şükranla layık bir yazarımızdır. Eğer o 1954 yılında Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan "Eşlerine Göre Edebiyatçılarımız" başlıklı seri röportajları yapmasaydı, bugün o yazarlarımızın bir kısmına ait bilgiler belki de bize ulaşmayacaktı. Kendisine sağlıklı bir ömür diliyor, bu röportajların bir kısmını yayınlamamıza izin verdiği için tekrar tekrar teşekkür ediyoruz. Ayrıca zikretmekte yarar gördüğüm bir başka seri röportaj da Güney dergisinde 1969-72 yılları arasında yayımlanmıştır. Bu röportajların çoğunu müstear adlarla Metin Eloğlu yapmıştır. Kendisini de rahmet ve minnetle anıyoruz.

İşte o değerli insanları tanıtmayı kendime borç bildiğimden, elimdeki dosyayı kitaplaştırmak istedim. Eksikleri kusurları bizden, güzellikleri o zarif insanlardan olmak üzere bu kitap ortaya çıktı.

Elinizdeki kitabın hazırlanmasında yardımlarını gördüğüm Ayşe Çakır hanıma, kıymetli yazarımız Mehmet Nuri Yardım beye teşekkür borçluyum.

Dileğim bu kitabın faydalı olmasıdır.

Tahsin Yıldırım

30 Nisan 2003

Çamlıca

ŞİNASİ

(1826 - 1871)

Şair ve yazar. Asıl adı İbrahim Şinasi. Feyziye Mektebi'ni bitirdikten sonra Tophane Müşirliği Mektubi Kalemî'nde memur oldu. Arapça, Farsça ve Fransızca'yı bu yıllarda öğrendi. Devlet adına gönderildiği Paris'te maliye, matematik ve sosyal bilimler alanında öğrenim gördü. Döndüğünde Mustafa Reşit Paşa tarafından himaye gördü ve Maarif Meclisi üyeliğine atandı. Ağah Efendi ile birlikte, ilk Türkçe gazete olan Tercüman-ı Ahval, sonra tek başına Tasvir-i Efkâr gazetesini çıkardı. İlk yerli tiyatro sayılan Şair Evlenmesi'nin yazarıdır.

ESERLERİ: Tercüme-i Manzume, Müntehabât-ı Eş'ar, Durub-u Emsal-i Osmaniye, Müntehabat-ı Tasvir-i Efkâr.

ŞİNASİ'nin eşi anlatıyor:

Şinasi'nin boşadığı eşi, onun terbiye ve ilminin altında yetiştirmiş, olgunlaşmış, kültür sahibi olmuş bir kadındı.

Bu hanım, Şinasi'ye kalben kırgın bulunuyordu ve bunda da haklı idi. Çünkü Şinasi İstanbul'u terk ettiği günden, İstanbul'a dönerek kendisini boşadığı güne kadar sokağa çıkmamış ve aslında Sultan II. Mahmut zevcelerinden "Tiryal Hanım" dairesinde yetiştirilmiş nadir güzellikte ve olgunlukta olduğu halde, kocasının yokluğu sırasında velinimetinin sarayına bile gitmemiş. Böylelikle hayat arkadaşının emrinde olduğunu

maddeten isbat etmiş, ma'nen sadakat ve vefakarlığında sebat eylemiş, kadınlık namus ve haysiyetini ve zevcelik hukukunu ne kadar gerekiyorsa, o kadar korumuş. Kabahati ise Fuat Paşa'ya -o da kocası ile Fuat Paşa arasındaki samimiyetten haberdar olması dolayısıyla kocasının İstanbul'a dönmesine aracılık etmesini rica eder mahiyette- yazdığı istirhamnâmeden ibaret bulunmuştur.

Hanım, merhumdan hiç bahsetmiyordu. Ben de kendisini o gün ikinci defa olarak görüyordum. Aramızda henüz bir konuşma bile olmamıştı. Yüklükte bir de ufak bir "armoni" bulunuyordu. Hanım bunu çıkararak, kassam katibine hitaben, "Bunu da mezada koyunuz. Kaça çıkarsa bana yazınız. Çünkü merhumun pek sevdiği armonisi idi. Yadigar olmak üzere burada kalmasını arzu ediyorum." dedi.

Bu vesilenin yarattığı fırsatı kaçırmadan, hemen: "Merhum musiki bilir mi idi?" diye sordum. Cevap olarak: "Pek ziyade ilgisi vardı. Hatta pek çok şarkıları notaya almıştı. Ben notayı kendisinden öğrendim." dedi.

Bu cevaptan cesaret alarak: "Sizi üzmeyeceğini bilsem bir şey öğrenmek isterdim. Merhumun çalışma tarzını öğrenmek istiyorum. Bu büyük adam nasıl çalışırdı, nasıl yazardı? Özellikle evdeki hali nasıldı? Bana kısaca bile olsun hatıranızda kalanları söyleyebilir misiniz?" niyazında bulunduğumda, mahzun bir tavırla: "Peki söyleyeyim: Zihnen meşgul olmadığı vakitlerde pek çabuk neşelenirdi. Az söylerdi. Nükte yapmasını sevdiği için bir söz söylediği vakit tesirini muhatabının yüzünde görmek isterdi. Onun nükte severliğine aynıyla karşılık verilirse adeta neş'elenirdi. Zihnen meşgul olduğu zamanları pek çoktu. Bunu da evden içeriye girdiği zaman görünüşünden belli ederdi. Tabii ev halkı da ona göre bir hal takınırdı.

Evde asla şamata istemez. Tam bir sükûn bulunmasını arzulardı. Verdiği emriler gayet kısa ve kesin idi. Hiçbir emrinin

yerine getirilmeden kalmasını istemezdi. Çünkü yerine getiremeyecek hiçbir emirde bulunmazdı.

Sabahları yataktan kalkınca gömleğini, pantolonu giymesi adeti idi. Yataktan kalkamayacak kadar hasta olmadıkça hiçbir vakit gecelikle oturup gezdiği görülmemiştir. Yazı yazdığı zaman, minderin köşesine çekilir, bağdaş kurardı. Yazacağı şey üzerine evvelce saatlerce düşünür, odanın içinde birçok gezinir ve birçok sigara içerdi. Bu sırada kendisine lakırdı söylenmesini istemezdi. Ve bazen hiç beklenmedik bir şey söyler ve ondan bahsederdi. Bu da düşündüğü şeyi değiştirmek, zihnini saplanmış olduğu şeyden uzaklaştırmak ve kuvvet ve etkisini arttırmak maksadı ile olduğu muhakkaktı. Çünkü yeniden giştiği konuyu ekseriya bir anda keserek, yine evvelki düşüncesine dönerdi. Odada gezindiği vakit yanında bulunulmasına, bulunulmamasını tercih ederdi. Bazen de odadan çıkılacak olsa, yanında kalınmasını isterdi. Böylece düşünerek, gezerek, yazacağı şeyi kararlaştırdıca oturur, evvelce birçok saatler zihnini yorma derecesinde meşgul etmiş olan konu ne ise ağır ağır ve fakat ara vermeden kağıda işlerdi. Bazen bir iki satır yazdıktan sonra onu çizer, yerine başka cümleler yazardı. Ancak sonra ilk yazdığını bırakır, ikinciye bozardı.

“Meb’huset-ün anha” tartışmasını bana söyleyip yazdırıyordu. Rûzname’den cümleleri makasla keserek ve köşelerine rakamlar yazarak birbiri üzerine kor ve cevabını numara sırası ile imla ederdi. O tartışmasının hemen hepsi benim kalemimden çıkmıştır. Dizildikten sonra müsveddeler buraya geldiğinden, hâlâ benim yazımla şu sandıkta durmaktadır.

Dizgi tashihlerine pek çok dikkat ederdi. Bazen de beğenmediği kelimenin yerine bir başka kelime bulmak için yarım saat düşündüğü olurdu. Bir makalede aynı kelimeyi kullanmaya pek ziyade dikkat ederdi. Kâh bozduğu kelimeyi tekrar yerinde bırakırdı.

Kâğıda, kaleme, mürekkebe hiç dikkat etmezdi. Şu gördü-

günüz yeşil hokkayı Paris'te tahsili bitirip de döndüğü sırada "Fıruz Ağa" attarından almış. Ben kendisiyle evlenip de bu eve geldiğim günden beri bu hokkayı tanırım.

Kalemini, elde tutulmayacak kadar küçülmedikçe yenilemezdi. Yazısı güzel değildi, kırık döküktü. Fakat her kelimenin harf hakkını tamamiyle verdiğiinden, mürettepler okumakta zahmet çekmezlerdi. Kemal Bey'in yazısındaki güzellik ve düzgünlüğe hayran olduğunu itiraf ile beraber, girişik yazdığı için, müretteplerin dizgi hatasına da haylice yardım ettiğini söylerdi.

Gece hiç yazdığı görülmemiştir. Hatta ertesi günü yazacağı şey için başvurmayaya mecbur olmadıkça eline kitap bile almazdı. Akşam yemeğinden sonra yarım saat kadar armonisi ile vakit geçirmek adeti idi. Yazısını sabahları yazar ve okumasını ögle yemeğinden sonra yapardı..."

Kadın terkedilmiş olmasından dolayı o kadar kırılmış idi ki, yaralı kalbi ölünceye kadar iyileşememişti. Ancak o da kendi azametini muhafaza ediyor, kibrini hiçbir suretle kırmıyordu. Bu kadar açıklama arasında "meb'huset-ün anha" meselesiyle "nota" konusundan başka kendisi ile ilgili hallerden bir kelime söylememişti. Tabii ben de terbiye gereği hanımın huzursuz hallerini bir kat daha incitmiş olmamak için konuyu özel yaşantısına aktarmak istemedim.

Annesine yazdığı mektupların bulunduğu çekmecedeki "de-guerreoype" usulüyle alınmış olan resmini çoğaltmak için iade etmek üzere almaklığıma müsaade etmesini hanımdan rica eylediğimden, ikisini de bana verdi, ki halen Şinasi merhumun sevenlerinin ellerinde dolaşmakta olan resmi onlardan çekilmiş resimdir.

Şinasi bu resmini Paris'te sakalını traş ettirdiği zaman aldırıp annesine göndermiştir. Bu traş konusunun daha sonra Ali Paşa tarafından bir mesele haline konulduğu ve "rütbesinin ref'i, memuriyetinden def'i, maaşının kat'i" kelimelerini havi

seçili bir “emir”le, Şinasi’nin “Meclis-i Maarif” üyeliğinden azli meşhurdur.*

Bu resimlerden en güzeli, Şinasi’nin profilden, kabartma resmidir. Dikkat edilsin! Enli bir alın altında bulunduğu yerler tümsek olan kaşlarının uçları yukarıya doğrudur. Belirsiz bir düşünceyi yansıtan, hoş bir baygınlık yayan gözleri ise, eline kağıt kalem aldığı anda tabii halini kesin bir azme değiştirip, iş görenlere mahsus keskin bir bakış hasıl ettiği anlaşılır. Zaten de öyle idi. Onun bakış ve tatlı gülümsemesinde bile gururlu bir büyüklük bulunuyordu. Müstehzi olmadığı halde, istihza hissini veren gülümsemesinde bir azamet görüldü. Burnundaki kanburluk çoğunlukla tecrübe sahibi kimselere özgü olan hürmet hissi meydana getirmekte idi.

Şinasi, ömrünün sonlarında sinir zayıflığı ile muntazam düşünememe hastalığına uğramıştı. Halbuki yettiği sıralarda ise fevkalade denecek metanet sahibi olarak tanınmıştı. Bu hal her azim ve metanet sahibi insanda görülen dimağ sertleşmesinin neticelerinden idi. Nitekim daha sonra dimağının yumuşaması ile aksi hal görülmüş ve ölümüne bu sebep olmuştur.

Maddi ve manevi kuvveti mükemmel iken yazdığı şeylere bakılacak olursa, düşünce yorumlarındaki uygunluk, kuvvet, pek belirli surette kendini gösterir.

Şu ibaresine bakınız:

“İnsan cinsinden olan o kimse ki hak ile halk indinde hareketlerinden ayrı olarak sorumlu olduğuna inanmış ola, haklılık yolunda direnmekle eşsiz olmak göreviyle yükümlüdür.** sözü ile sanki kendisini tarif etmiştir.

* Şinasi’yi koruyan büyük Reşit Paşa’nın sadrazamlıktan uzaklaştırılmasından sonra, Şinasi’yi çekemeyen Ali Paşa, hünkârdan kopardığı ferman ile Şinasi’nin azlini sağlamış ve emrin altına “Rütbenin kaldırılması, vazifeden atılması, maaşının kesilmesi” sözlerini yazmıştır. (E.T.)

** Asıl cümle: “Nev’i beşerden ol ferd ki hak ile halk indinde ef’alinden münferid olarak mes’ul olmak vazifesiyle mükelleftir.

Yaradılışında sükun arayan bir insan olduğundan, çoğu zamanda düşünür görünürdü. Az söylemek, kısa cümlelerle söylemek, fakat söyleyeceği şeyi gayet açık ve kesinlik anlatan tavır ve eda ile ifade etmek adeti idi. Sözünün kuvveti ve ciddiliğini bozacak söz arasında söylenen manasız lakırdılar kullanmaya özellikle dikkat ederdi. Gülmesi, gülümseme gibi idi. Ancak gülümsemesinde büyüklükle karışık bir tatlılık hali vardı.

Herhangi bir bahse girse, soğukkanlılığını kaybetmemek gibi fevkalade huya sahipti. Bu sayededir ki kandırma gücünü öfkeye kapılmaksızın pek güzel kullanmayı başarırdı. Cahilce ve inad ederek karşılık vermekte ısrar eden tartışana karşı, ne tartışma adabından ne de terbiye ve efendilikten ayrılmıyordu. Hele ciddi şeylerde, bir nev'i adeta nefret ederdi. Hatta şu: "İnsanları sebepsiz küçümsemek akılsızlıktan meydana gelir ki, aslında alaya alınacak bu haldir."* Mahud "mebhuset-ün anha" tartışması sırasında kendisinin söylediği bu cümle, daima uyulması gereken bir "büyük söz" olarak kabul olunmaya layıktır.

Ciddi görünerek küçük düşürdüğü ve alaya aldığı da vakidir. Şu kadar ki yaradılışında bulunan üstün tabiatı yardımı ile istihzalarını da terbiye kuralı olacak zarif bir üslup ile yerine getirirdi. Bu hususun en parlak örneklerine yukarıda sözünü ettiğimiz "mebhuset-ün anha" tartışmasında rastlanır.

Aşağıdaki cümleler değişmez birer hüküm, birer olgunluk ve gerçeklik düsturudur. Mahud tartışma sırasında yazdığı sözlerdir.

"Senedi batıl olur; batıl olan davanın" mevzundur.

"Mümeyyiz ki bir hakimdir; müddei sıfatında görünür, ise gazez halisten veya temyiz nakısdan ari değildir." (İyiye kötünden ayıran kimse, bir çeşit yargıçtır. O savcı gibi davranırsa iyi kötünden, doğru eğriden ari olamaz.)

* Cümlenin aslı: "ebna-yı cinsini bila mucip istihfaf-i akıldan neş'et eder ki hakikatte istihfafa şayestedir".

“Bir eserin ki sani’i insan ola, mümkün müdür ki onda noksan olmaya!” (Bir eseri yapan insan olduğuna göre, onda eksiklik olmaması kabil midir?)

“Eser-i makbul, eser-i ma’kul ile sabit olmak lazım gelir.” (Bir eserin beğenilmesi için akla uygun olmasıyla kabildir.)

“Mizaha mizah ile mukabele etmek, şerre şer ile mukabele etmek kabilindendir.” (Alaya alay ederek karşılık vermek, fenalığı fenalıkla cezalandırmak gibidir.)

Hakikatten başka bir şeyden hoşlanmadığı, şiirlerinde bile görülür:

“Himmet az olsa dahi faid-i külli görünür. İhtiyacata muvafık gelen ef’ale çalış.”

(Edilen himmet az olsa bile, bunun büyük faydası görünür, ihtiyaçlara cevap veren işlere çalış!)

*“Mahiyeti isbat eden âsar-ı ameldir
miktarına nisbetle kişi hayr u şer eyler”*

(Meydana getirilen eser niteliğini isbatlar, insanın edeceği iyilik veya kötülük bunun kıymetine göre olur.)

beyitleri, bu gerçeğin birer şahididir. Nef’i’nin “Kaside-i raiye” sine nazire yazdığı sırada;

“Tevfik refik olmayacak fayda yoktur
her kim burada akla uyarsa zarar eyler” sözüne karşılık:

*“Hak yol aramak vacibedir akl-ı selime
Tevfikini isterse Hüda rehber eyler*

*Mahrum ise eğer tevfinin faidesinden
Ya aczini gördükçe mi adem zarar eder
Her vakıa bir ders-i hikemdir nazarında
Her derd ü beladan dahi ahz-ı iber eyler”* beyitlerini söyle-

miş ve iki yüz elli sene sonra kimsenin hayalinden geçmemiş bir tarzda -biraz da hükmedici olarak- şairin mezarı başında gerçeği tekrarlayarak Nef'inin ruhunu irşad ve şad eylemiştir.

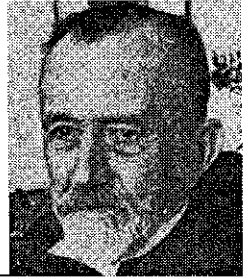
Şinasi mesleğini şu mısra ile anlatmıştır.

“Milletim nev-i beşerdir vatanım ruy-ı zemin.”

Göztepe, 1 Ağustos 1911

Ebüzziya Tevfik

[Ziyad Ebuzziya, Şinasi, İletişim Yay., İst. 1997]

ABDÜLHAK HÂMİD

(1851 - 1937)

Aldığı özel eğitimlerin ardından Paris'te birbuçuk yıl Fransız okulu-
luna devam etti. İran elçisi olan babasıyla Tahran'a giderek özel
hocalardan Arapça ve Farsça okudu. 1866'da İstanbul'a geldi.
Maliye, Şurayı Devlet ve Sadaret kalemlerinde görev aldı.
Bombay ve Londra elçiliklerinde görev yaptı.

ESERLERİ: Macerayı Aşk, Sabrû Sebat, İçli Kız, Duhter-i Hindu,
Nazife, Sardanapal, Nestren, Sahra, Garam, Liberte, Tarık yahut
Endülü's Fethi, Bir Sefilenin Hasbihali, Zeynep, Finten, İlahı,
İlahı Vatan, Mektuplar...

Bayan Lüsyen Hamid'le, ABDÜLHAK HÂMİD'e dair

Büyük şair Hâmid'in onuncu ölüm yıl dönümünü anmak
için Bayan Lüsyen'le konuşmak istedim. Fakat bu kolay olma-
dı. Hasta idiler. Buna rağmen beni kabul etmek lütfunda bu-
lundular. Yorgun ve rahatsız görünüyorlardı. Henüz tamamiy-
le iyileşmedikleri için asabları gergindi.

İlk sualım:

– Nasıl vakit geçiriyorsunuz? oldu

Şöyle cevap verdiler:

– Hiçbir yere gitmiyorum. Hastayım. On seneden beridir
böyleyim. Ve hayatı böylece kabul ediyorum.

– Hâmid'in en sadık dostları kimlerdir? Sizi ziyarete geliyorlar mı?

– Beyefendinin dostları onu unutmadılar.

– Hâmid'in birçok akisler yapmış “Şair-i A'zam” manzumesi, onun geçen harpten sonraki sıkıntılı hayatının bir şikayeti gibi alınmıştı. Hâmid'in ihmal edildiğini yazarlar oldu. Memleketin ona olan borcunu ödemesi gerektiği söylendi. Bu manzume adeta bu günkü modern şairin tarzını andırıyordu. İçinde kendi şahsına karşı bir istihza ve hiciv vardı. Başında eskimiş bir şapka, arkasında rengi atmış bir elbise... Ayaklarında kocaman iri lastikler.. yayan yürüyen karanlıkta bir adam tasvir ediyor ve o adama herkesin Şairi A'zam dediğini acı bir istihza ile anlatıyordu. Bu manzumeyi Hâmid'e şöyle bir vakanın ilham ettiği söyleniyor:

O sırada Viyana Türk sefaretinde kalan şair, civarda tramvayla gidilen bir birahaneye her akşam uğruyor, orada dostları vardır. Ve kederini avutmak için de içiyor. Bir akşam biraz fazlaca avunuyor. Birahaneden çıkarken bir başkasının lastiğini giyiyor. Ve son tramvay da kaçmış bulunuyor. Hâmid'e “Şairi A'zam”ı bu vakanın ilham ettiği doğru mudur acaba?

Lüsyen Hanımefendi bu sözlere çok sinirlendiler:

– Bunlar çok manasız şeyler. Bir kere şiir, civarında değil, Viyana'da yazılmıştır.

– Acaba şair yaşasaydı yeni şiiri nasıl telakki ederdi?

– Bilmiyorum, bu çok şahsi bir şey...

– Süleyman Nazif'le yıldızlarınız niçin barışmadı? Arasındaki bir muhabbet bölüşememek mi idi?

– Ben kendisini çok severdim!

– Hâmid dehasına samimi olarak inanır mı idi?

– Bu سوالinizi çok garip buluyorum. Böyle bir şey söyleyebilir mi idi? Ben dâhiyim, diyen ancak bir delidir.

– Lombrozo “Deha, bir nevi deliliktir” demiyor mu? Sizin fikriniz?

– Ben dâhi olup olmadığını bilmiyorum.

– Sessiz de seninle de yaşanmaz, mısraı sizin midir?

Bu sualıme hafif bir tebessümle cevap verdiler.

– 2000 sene evvel söylenmiş bir şiir!.. Hayır, hayır ben yazmadım. Hem ben Türkçe değil şiir, kelime bile yazamam!

– Tevazularınızı israf etmiyor musunuz?

– Doğru, doğru söylüyorum!

– Hâmid, Fatma hanımın teessürüyle Çamlıca’da “Makber”i yazarken tanımadığı bir kadın geçiyor. Şair şiirinde bu hanımı işaret ederek, “ben kendi matemim içerisindeyim, ama bir daha geç” diyor. Bu hanım kimdir acaba?

Bu sualım, nazik muhatabımı biraz rahatsız etti. Yeşil gözleri uzaklara daldı... Bir an böyle kaldıktan sonra:

– Bilmiyorum ne bu kadını, ne hiçbir şey bilmiyorum, dediler, tekrar derin bir düşünceye daldılar...

– Onun hatıralarıyla yaşıyorsunuz değil mi?

– Yaşamak mı, belki yaşamıyorum, belki ben öldüm, ne biliyorsunuz?

– Hiçbir yere gitmediğinize göre her halde okuyorsunuzdur?

– Ölüler okur mu?

– Büyükler ebedi değil midirler, onlar hiç ölürleri mi? Önemizdeki kitabı, Le Docteur Fregalle, okuyorsunuz sanmıştım...

– Bu kitap benim değil,

– Af edersiniz, cesaretimi mazur görürseniz bir سوال soracağım...

– Buyurun, yalnız amerikanvari olmasın rica ederim. Çünkü bazı sualler vardır ki onlar yalnız sinema yıldızlarına sorulurlar... 20 seneden beridir buradayım, bizim, terbiyemiz,

adetlerimiz, telakkilerimiz var... Bir insana, mesela geçenlerde buraya gelen prensese olduğu gibi, “Zengin misiniz, kaç paranız var?” diye sorulur mu? Mamafih ben samimiyeti severim. Sorunuz bakalım.

Değerli muhatabımı tekrar rahatsız etmemek için سوالimi değiştiriyorum:

– *Hâmid ve siz artık tarihin malısınız. İnsanınız, hatalarımız, zaaflarımız hatta bazan küçük taraflarımız var. Suallerimizi, manasız bulmayın.*

Sözümü bitiremiyorum, distenge muhatabım medhedilmekten başlanmıyorlar, ve tevazu ile diyorlar ki:

– Beyefendi için istediğinizi yazabilirsiniz, fakat benim için bir şey yazmayınız. Ben bir şey değilim ki tarihin malı olayım.

– *Ona ilham verdiniz, Türk edebiyatına şaheserler kazandırdınız. Hayır, hayır. Siz büyük bir kadınsınız. Hem de...*

– Evet, hem de, devam ediniz.

– Sizi üzmezsem, bana *carte blanche* verirseniz içimden gelenleri söyleyeceğim.

– Söyleyiniz!

– Ben sizi büsbütün, başka türlü düşünürdüm. Asil yüzünüzle karşılaşınca büyük şairin size karşı olan sevgi ve hayranlığını daha iyi anladım...

– Makyaj sizi şaşırttı galiba!

– Evet, Allah'ın makyajı beni şaşırttı!

– Size bir şey sorayım. Rıza Tevfik Bf. Hastalanmıştı, nasıl oldu biliyor musunuz?

– Maalesef...

– Her şey boş, yokluk...

– Onda da tat yok mu? Hâmid'le bu noktada ayrılıyorsunuz galiba? O, “yokluksa sonu bu ıstırapın, mümkün mü olur çıkarmamak ses?” demiyormu idi? Halbuki siz aksine, yokluğa, Nirvana'ya inanıyorsunuz demek?

– Belki her şey oradadır, belki saadet Nirvana'ya vasil olmaktır. Ne biliyorsunuz?

[Kamran Evrenos, Yeniçağ, 20 Nisan 1946, S.12]

(1874 - 1932)

MEHMET RAUF

Edebiyat-ı Cedide romancılarımızdandır. Tanınmasına sebep olan eserinden dolayı "Eylül muharriri" diye meşhurdur. İstanbul'da doğdu. Babası, Kütahya'dan İstanbul'a askerlik vesilesiyle gelmiş bir Anadolu lu, annesi Çerkez'di.

Henüz Rüştîye'de iken okuduğu romanların tesirinde kalarak on iki yaşında iken ilk romanını yazdı. Daha sonra Halit Ziya Uşaklıgil ile mektuplaşarak teşvikini kazandı. İzmir'de yayınlanan Hizmet gazetesinde Düşman adlı ilk hiyasi yayınlandı. O yıllarda Mektep ve Resimli Gazete gibi haftalık mecmualarda hikayeleri yayımlandı. Halit Ziya sayesinde, Hüseyin Cahit, Cenap Şehabeddin ve Tevfik Fikret'le tanıştı.

Kadınlara mahsus Mahasin adlı aylık bir gazeteyi 12 sayı çıkara bildi. Sonra Süs isimli bir haftalık gazete kurdu. Son yılları hastalık ve geçim güçlükleriyle mücadele halinde geçmiştir.

Eserlerinden bazıları şunlardır: Siyah İnciler, Ezhar, Sonbahar (mensur şiirler), Eylül, Genç Kız Kalbi, Menekşe, Karanfil ve Yase-min, Böğürtlen, Ceriha, Define, Kan Damlası, Son Yıldız, İhtizar, Aşikane, Kabus, Kadın İsterse, Harabeler, Halâs, Son Emel, Bir Aşkın Tarihi, Dağlar Arasında, Aşk Kadını, Gözlerin Aşkı, Safo ve Karmen, Pervaneler Gibi, Binbir Buse, Ferdayı Garam...

"Eylül" muharriri MEHMET RAUF'un son demleri...

Refikası anlatıyor: "O içmeden sarhoştul!"

"Eylül" muharriri Mehmet Rauf, takdirsizlik ve mahrumiyet içinde öldü. Son demlerinde şuurunu kaybetmişti. Cerrahpaşa Hastanesi'nin bir odasında, karısının kolları arasında gözünü

yumdu. İnsanların ihmali, kafası en çok insanlarla uğraşan muharrire en giran gelen bir muamele olmuştu. Hayatının son aşkını temsil eden son arkadaşından, nagâm kalan emellerini dinledik. Aşağıdaki satırlarla bunları ifade edebilirsek mühmel hatırasına bir hizmet etmiş olacağımıza kaniiz.

Muazzez Hanım'la Karşı Karşıya

Sabuhyan apartmanının asansöründeyim. Bir parça sonra, birkaç gün evvel gömdüğümüz maruf romancı Mehmet Rauf'un "hayatında en çok sevdiği kadın olan" zevcesiyle görüşeceğim. Mehmet Rauf'un son günlerini, hayatının hususiyetlerini, iptilalarını en yakınından öğreneceğim. Muazzez Hanım'ı en müteessir ve ızdıraplı bir zamanında rahatsız etmek endişesiyle üzülüyorum.

Muazzez Hanım, Mehmet Rauf'un ikinci zevcesidir. Selami İzzet, üstadın damadıdır. Selami İzzet'in salonuna girdiğim zaman Mehmet Rauf'un kederdide zevcesiyle karşı karşıya idim. Salonda Selami İzzet'in refikası, misafir bir hanımefendi ve bir de bey oturuyordu. Salonun şekli değiştirildiği için bir parça dağınıktı.

Üstadın zevcesi saçlarını ortadan ayırmış, dalgın ve yorgun gözleriyle çok müteessir. Üstünde siyah bir elbise var. Salondaki hüznün ve ıstırap havasının sükûnunu yırtıp üstadın zevcesiyle dertleşmek istiyorum. Onun dertlerini tazelemekten korkuyorum.

"Eylül" mübdii Rauf'un zevcesi Muazzez Hanım, mahsun ve tahassürlü bir sesle üstadın hayatının son günlerini ve ona ait hatıralarını anlatıyordu:

3 ve 13 rakamının şeametli

– Rauf'la altı sene evvel evlenmiştik. Evlendiğimiz on üçüncü günü, 23 Kanunisanı'de kendisine felç geldi. 23 Kanu-

nuevvel 931'de de öldü. Bu itibarla ben 3 ve 13 rakamının şemetine kailim. Evlendiğimiz on üçüncü günü idi. Kınalıada'da oturuyorduk. "Son Yıldız" romanını yazıyordu. Tam "perişan" kelimesini yazarken, birdenbire sağ eli titredi. Felç gelmişti. Artık sağ tarafını tutamıyordu. Yazı yazamıyordu.

Romanlarını ben yazardım

Hayatını yazılarının parasıyla kazandığı için, romanlarını o söyler ben yazardım. İki seni süren bu feci hastalık zamanında "Son Yıldız, Harabeler, Halâs, Kâbus" vesair yazılarını hep o söyledi, ben yazdım. Fakat iki sene sonra gelen bir apse neticesinde artık dimağını da kaybetmişti. Artık ne yazı yazabiliyor, ne de konuşabiliyordu. Bu müddet zarfında hep onu kollarım arasında ve kucağımda gezdirirdim.

Saçını başını yolardı

Bazen kendisine bir kriz gelir, saçını başını yolardı. Etrafındakileri kırıp geçirirdi. Son vaziyet bir buçuk sene devam etti. Nihayet bir buçuk ay evvel çok halsiz düşmüştü. Bu buhranlar geçti. Cerrahpaşa'ya götürmeye mecbur kaldık. Burada 39 gün yaşadı. Bu hastalığı zamanında konuşamazdı. Beni tanımazdı. Sade onunla çıkmış olan resmimi gösterirdim. Mütemadiyen ağlardı. Son nefesini verirken yanında idim.

Onu öptüm, öptüm

Artık hayata veda etmişti. Ölüler soğur derler. Fakat onun yüzü aynı harareti muhafaza ediyordu. Eli elimde idi. Bu vaziyette onu öptüm, öptüm. Çok ıstırap çekmişti. Artık onun yaşaması doğru değildi. Onu bu feci ve mefluç, harap bir halde daima karşımda görmeye tahammül edemiyordum. Onu sefalet ve parasızlık öldürdü. Maalesef Rauf layık olduğu gibi takdir edilmemişti.

Rauf'un kadın iptilâsı

Onun yegane iptilâsı kadındı. Kumar ve alkolden, sigara-dan hiç hoşlanmazdı. En büyük zevki sokakta, salonda, şurada burada gördüğü kadınları temaşa etmekte. O bunu sanayii nefiseden addederdi.

– *Siz kıskanır mıydınız?*

– Beni çok sevdiğine emindim. Kadına karşı çok şefkati vardı. Her kadını kendisine bağliayacak ince hisleri vardı.

28 senelik yaş farkı

Aramızda 28 senelik bir yaş farkı vardı. Buna rağmen Rauf'u çok, ama nasıl tarif edeyim, pekçok severdim. Sokakta, şurada burada rastladığım kadınlara çok acırdım. Çünkü bunların hiçbirisi Rauf gibi bir erkeğe malik değildi.

Çok hayalperestti. Çok az konuşurdu. Fakat hoşlandığı muhatap ve sevdiği mevzu olursa, uzun uzun ve tatlı tatlı anlatırdı.

Altı kadın sevmiştı

Rauf hayatında altı defa sevmiştı. Bu aşklarının hepsi de hakiki aşktı, fakat ikinci aşk daima birinciye unuttururdu. Yeni gelen aşk çok kuvvetli gelirdi. O, en çok ufak ve minyon kadından hoşlanırdı. Altı aşkının içinde esmer ve sarışınlar vardır. Esmer sarışın farkı aramazdı. Yalnız silik çehrelerden hoşlanırdı.

Mavi boncuk hikayesi

– *Hanımefendi, acaba en kuvvetli aşkı hangisi idi, hangi maşukasını daha çok sevmiştı?*

Sualim, Muazzez Hanımefendiyi düşündürdü.

– Vallahi bilmem. En çok ne zaman sevmişti? Bana, en çok beni sevdiğini söylerdi. Bana, “son aşkım, son yıldızım” derdi.

Bu esnada, muhaveremizi dinleyen misafir hanımefendi güldü ve şu cümleyi ilave etti:

– Mavi boncuk hesabı galiba!..

Fakat Muazzez Hanımefendi, Rauf’un en çok kendisini sevdiğinden emindi. Bütün ıstırap ve facialara rağmen, onun hayatında en mukaddes hatıra, Rauf’un aşkı idi.

Ben içmeden sarhoşum!

Muazzez Hanımefendi devam ediyordu:

– Bütün hayatında en ıstıraplı ve en buhranlı gecelerin sabahında bile neşe ile uyandı. Daima “ben içmeden sarhoşum, ben öpmeden sermestim” derdi. Onun hayatının bir tesellisi ben olmuştum.

Rauf’un kıskançlığı

Selami İzzet Bey’in refikası hanımefendi de babasının kıskançlığını şu şekilde anlatıyor:

– Bir akşam bizde misafirler vardı. Babam birdenbire odaya çekildi ve Muazzez’i yanına kapadı. Hiç yanından ayırmıyordu. Biz, “çok ayıp oluyor, misafirlerin yanına çıkın” diyorduk. Halbuki babam:

– Ben misafir falan anlamam, çıksınlar gitsinler!” diyordu. Çok, çok kıskançtı. Daha çok yalnız ve başbaşa kalmayı tercih ederdi.

[Son Posta Gazetesi, 30 Aralık 1931]

AKA GÜNDÜZ

(1886 - 1958)

Kuleli Askeri Lisesi mezunu. Harp Okulu'nda okuduysa da bitiremedi. Paris'te hukuk ve güzel sanatlar eğitimi gördü. 31 Mart (1909) olayı sırasında Hareket Ordusu'na katılarak geldiği İstanbul'da gazeteciliğe başladı. 1932-46 yıllarında milletvekilliği yaptı. Milli Edebiyat akımı içinde yer aldı. Popüler tarzdaki hikaye ve romanlarıyla tanındı.

ROMAN: Dikmen Yıldızı, Odun Kokusu (1928), Bir Şoförün Gizli Defteri (1928), İki Süngü Arasında (1929), Üvey Ana (1933), Zeke-riya Sofrası (1938), Mezar Kazıcılar (1939), Yayla Kızı (1940), Bir Masalın Kızı (1954); HİKAYE: Türk Kalbi (1913), Kurbağacık (1919), Hayattan Hikayeler (1933). Ayrıca oyunları ve şiir kitabı yayımlanmıştır.

Eşi Zehra Hanım, AKA GÜNDÜZ'Ü anlatıyor:

Bir akşam Aka Gündüz'le Karpiç'te buluştuk... Konuşurken, laf arasında bu eski romancımız:

– Vallahi beni anlatacak eşim yok ama, eşimden daha iyi anlatacak bir evde bir filim var, dedi.

Belki yanlış anlamışımdır düşüncesiyle sordum:

– *Filiniz mi var?*

– Evet, hem de kocaman

– *Ama ben filce bilmem ki.*

– Merak etme Sermet Bey, o bizim lisanı biliyor.

– *O halde bu filinizle ne zaman teşerrüf edebiliriz?*

– İsterseniz yarın sabah buyrun.

– *Hay hay.*

Aka Gündüz'ün Keçiören'deki evinin yerini ısrarla tarif etmesi evvela tuhafıma gitti. Fakat ertesi gün bunun hikmetini anladım: Meğer onun evi de bazı Ankaralılarınkı gibi ancak tarifle bulunabilen cinstenmiş. Kapıyı Aka Gündüz açtı. Müteva-zi misafir odasına girip de bir koltuğa oturunca merakla etrafa bakmaya başladım. Her şey insanların ihtiyacına göre tertiblenmiş. Öyle filin vesairenin oturması için hiçbir yer yok. Sonra fillerin konuştuğunu ne görmüş, ne de işitmişim. İstanbul'da Medrano ve Apollo sirklerinde fillere türlü hünerler yaptırıldığını görmüştüm. Fakat konuşan bir fil asla... Zaten böyle bir şeyin tasavuru bile insanın tuhafına gidiyor. Aka Gündüz, merakımı anlamış olacak ki:

– Fil kendisini hazırlayıp süslüyor, biraz sonra gelecek dedi.

Süslenen fil; duyulmuş şey değil. Gerçi Aka Gündüz'ün hayli orijinal tarafları olduğunu duymuştum. Fakat bu kadar enteresan bir hayvana sahip olacağı hiç aklıma gelmemişti. (Gerçi Ankara'da bazı acayip meşhur aileler var. Mesela birisi sıpasını evin içinde besleyip, dışarı çıkarken de otomobilinde taşımış.)

Vakti boş geçirmemek için Aka Gündüz'e yazı hayatına nasıl girdiğini sordum. Gülerek şöyle anlattı.

– Şiir yolu ile edebiyata girdim. O zamanlar henüz 17 yaşında idim. Aruz veznini arkadaşım Ömer Seyfettin'den öğrendim. Ve kendisinden çok teşvik gördüm. Ayrıca Ömer Naci de beni hayli destekledi.

– *En kısa ne kadar bir müddette eser meydana getirdiniz?*

– 1.5 günde bir roman yazdım.

– *Aman nasıl olur? Bir buçuk günde ancak üç sütunluk hikaye yazılabilir.*

- İnsan sıkışınca bir günde bile roman yazabilir.
- *Demek sizi sıkıştırma sıkıştırma roman yazdırdılar.*
- Evet ama sıkıştıran pek sevdiğim bir dostumdu.
- *Kadın mı, erkek miydi?*
- Erkek.
- *Kim?*

– Kemal Salih Sel. Vaktile bu arkadaşım beni Cumhuriyet gazetesinde bir odaya kapatıp bir roman yazmamı istedi. Her yarım saatte de bir ara penceresinden kahve gönderiyordu. Ben de bu şartlar altında bir buçuk günde “İki Süngü Arasında”yı yazdım.

- *O günden bu yana da boyuna yazıyorsunuz galiba?*
- Evet.
- *Günde kaç saat çalışıyorsunuz?*
- Asgari 5 saat.

– *İki gün evvel bir Ankara gazetesinde Kanseristandan Geliyorum isimli bir yazı serinizin ilanını gördüm. Kanseristan neresi?*

– Doktorlar boğazımda kanser olduğunu söylediler. Ben de İstanbul’a gidip muayene oldum. Ankara’ya dönünce gördüklerimi “Kanseristandan Geliyorum” başlığı ile yazdım.

– *Sizin ilk romanınızı yazdığınızdan bugüne aradan epey zaman geçti. Onun için eserlerinizin cemiyet üzerindeki tesirlerini müşahade etmek imkanını bulmuşsunuzdur.*

– Evet, romanlarımın bilhassa genç kızlar üzerinde tesiri oldu.

- *Ne gibi?*
- Onları müsbet yollara sevketti.
- *Eserlerinizi kolaylıkla yazabiliyor musunuz?*
- Evet, 300 sayfalık bir roman yazdım, içinde bir silik bula-

mazsınız. Ama daha evvel yazacağım romanın fasıl başlarını ve fasıl sonlarını bile bilirim.

– *Galiba siz yazı yazarken renkli mürekkep kullanır mısınız?*

– Evet, böyle yaptığımdan yazı yazarken yorulmuyorum.

– *Başka edebiyatçıların tesiri altında kaldınız mı?*

– Bir tarihte Edebiyat-ı Cedide'nin tesiri altında kaldığımı hatırlıyorum. Ama uzun sürmedi.

– *Bir bütün olarak en beğendiğiniz eserinizi?*

– Üvey Ana.

– *En beğendiğiniz kahramanınız?*

– Dikmen Yıldızı.

– *Eserlerinizden en çok kime acıdınız?*

– Üvey Anaya.

– *Beğendiğiniz edipler?*

– Nesirde Hüseyin Cahid, sonra Atay'ın romanı da ne güzel romandır. Mevzuu yok. Fakat roman var. Sonra Refik Halid'i çok severim.

– *Hikayecilerden?*

– Eskilerden Ahmed Hikmet ve Ömer Seyfettin.

– *Yenilerden?*

– İsimlerini bilmiyorum, ama iyi hikayeciler var.

Edebiyat üzerine hayli konuştuktan sonra sordum:

– *En komik hatıranız?*

– 1886 da Osmanlı-Yunan seferberliğinde asker aileleri cephe yakınlarından geriye çekiliyormuş. Katerinaya gelirken yolda anamın ağrısı tutmuş. Beni kolayca doğurmuş. Yol arkadaşları arasında çoğunun analık bilgisi yokmuş. Göbeğim dışarıda kalmış. Baytar Rıza Bey gelmiş, göbeğimi bağlayıp kesmiş. Hayatımda bir takım falsolarım olmuşsa zannedirim bu göbek meselesindendir.

– Sizin hazırcevap olduğunuz malum. Buna bir misal verir misiniz?

– Bir gün Atatürk bana: “Sen nesen?” diye sordu. “Anarşistim” dedim. Atatürk de: “O halde sen hiç korkulmayacak insansın” dedi.

Belki Aka Gündüz, Atatürk’e aid başka şeylerde anlatacaktı. Fakat tam bu sırada kapı vuruldu ve içeriye çok şişman güzel-yüzlü bir kadın girdi. Aka Gündüz zaptedemediği kahkahalar arasında:

– İşte bizim fil nihayet gelebildi, dedi.

Telkin neticesi mi nedir bende yüzünden iyi bir insan olduğu anlaşılan şişman kadıncağızı biraz file benzettim. Aka Gündüz şişmanlığından dolayı uzun zamandan beri yanında bulunan Bayan Zehra’ya “fil” adını takmış. İhtiyar romancı onu okşayarak:

– Artık yetmiş yaşına gelen bana, eş, dost, kardeş, dert ortağı velhasıl her şey bu, dedi.

Bayan Zehra, vücudunu iki yanından taşıran sandalyeye bıraktıktan sonra, bu sefer ona sormağa başladım:

– Aka Gündüz bey ne zamanlar yazı yazar?

– Gündüzleri.

– Nelere sinirlenir?

– Sakız çiğnemeye ve kapıların çarpılmasına. Çalışırken sü-kunet ister. Ama başka zaman top atılsa duymaz.

– En çok hangi huyunu beğenirsiniz?

– Sinirlenmemesini.

Aka Gündüz gülerek söze karıştı:

– Kız arasında dövdüğümü unuttun mu?

– Yok canım şaka onlar.

– Zehra Hanım, Aka Gündüz’ün en çok hangi huyuna sinirlenirsiniz?

– Bir yere gidince mektup yazmayışına.

– *Romancımızın elinden başka işler gelir mi?*

– Güzel yemek yapar. Sonra mükemmel avcıdır.

– *Evde size yardım eder mi?*

– Evet, yemek yaparken. Zaten ondan başka da ev işiylede katiyen alakadar olmaz. Hele çalışırken bir görseniz, şaşarsınız haline: Şuradan kibriti almaz.

– *Başka hususiyetleri?*

– Üstünde katiyyen anahtar gezdirmez.

– *Neye?*

– Gelince beni evde bulmak için.

– *Eli açık mıdır, size hediye falan alır mı?*

– Onu çok bilir, kendisine bir şey almaz, hep bana alır.

– *Galiba romancımızın bir oğlu olacak. Gelini de zannedersen Devlet Tiyatrosu sanatkarlarından Nermin Aka Gündüz.*

– Evet.

– *Onlar şimdi neredeler?*

– Avrupa'dalar.

Aka Gündüz söze karıştı:

– Oğlum Doğan, Et-Balık Kurumu'nda çalışıyor. Eşi Nermin Aka Gündüz tetkik için Londra'ya giderken oğlum da izin aldı. Birlikte gittiler. Oğlumu okutabilmek için bir bağım vardı, onu sattım. Almanya'da ve Fransa'da tahsil gördü.

Baktım saat 12.30. 13'te Kasım Gülek'e öğle yemeğine davetli olduğum için müsaade istedim. İçinizden "Aka Gündüz'ün böyle yetişkin oğlu bulunduğu göre vaktile evlenmiş olması icab eder. Acaba eşi ne oldu?" diye bir sual gelebilir. Ona da ben cevap vereyim: Seneler evvel ayrılmışlar.

AHMET EMİN YALMAN

(1888 - 1972)

Gazeteci, yazar. İstanbul Alman Lisesi ve Columbia Üniversitesi Felsefe bölümü mezunu. Bir süre İstanbul Darülfununu'nda Ziya Gökalp'in asistanı oldu. Mütareke yıllarında İttihat ve Terakkicilerle birlikte Malta adasına sürüldü. 1923'te Vatan gazetesini çıkarmaya başladı, 1960 yılına kadar sürdürdü. Ayrıca, Kaynak ve Tan gazetelerini çıkardı ve yazılar yazdı.

ESERLERİ: Gerçekleşen Rüya (1938), Havalarda 50.000 km (3 cilt, 1943), Naziliğin İçyüzü (1943), YarınınTürkiyesine Seyahat (1944), San Fransisco'da Neler Gördüm (1945), Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (4 cilt, 1970)

Birkaç satırla, AHMET EMİN YALMAN...

Rezzan Yalman, evlilik hayatında yarım asrı doldurmuş. Eşi Ahmet Emin'in ille de 50. yılı kutlamak için direndiğini ve gerçekten bunu başardığını, iki-üç ay sonra da vefat ettiğini kaydediyor.

Onun ağzından, eşine dair birkaç not düşüyoruz:

* Ahmet Emin bey gayet sessiz biriydi. Ama öfkeleni mi, çocuklar gibi tepinirdi.

* Hiçbir özel merakı yoktu. Arada bir, eğlence olarak briç oynardı.

* Çok erken, karanlıkta kalkar, yazmaya başlardı. Nerede olsa yazardı. Yer aramazdı. Vapurda da yazar, Sarayburnu önün-

de imzasını atardı. Büyükkada'da İsa tepesindeki gazinolara çıkar, oralarda yazardı.

* Akşamları dışarıya çok çıkardık. Sosyal hayatımız bayağı hareketliydi. Ama Ahmet Emin bey yorgun olduğundan uyuklardı. Çünkü, sabahın köründe kalkmayı adet edinmişti.

* Şahsî dostu çok azdı. Çat kapı gelen olmazdı. Bir iki arkadaş vardı, onlar da dışardaydı. Ecnebî dostları ise çok fazlaydı.

* Yurt dışında, içeriden daha fazla itibar görürdü. Seyahatlerinin sonu da pek gelmezdi. Kâtibesinin tesbitine göre, 365 gün içinde 200 günden fazlasını dış ve iç seyahatlerde geçirmişti.

* Son bir iki yıl, sıhhati pek yerinde değildi. Bununla beraber, uzun süre hasta olmadı. Ölümünden sonra unutuldu gitti. Televizyonda da, radyoda da bir kere olsun anılmadı.

Yazıyı, Ahmet Emin Yalman'ın hâtıraları arasından çekip çıkardığımız bu cümleyle noktalayalım:

“Gazeteci olarak yıllarca devam ettirdiğim çetin savaşlar ve yağın belâlara dayanma imkânı, Rezzan gibi bir hayat ve yol arkadaşımın bulunması sayesinde mümkün olmuştur.”

[Günvar Otmanbölük, Bâbiâli'nin Yarım Asırlıkları, G.C. Yay., İst. 1986]

REFİK HALİD KARAY

(1888 - 1965)

Romancı. Galatasaray Lisesi'nden sonra Mekteb-i Hukuk'u bırakarak Tercüman-ı Hakikat gazetesinde çalışmaya başladı. Kale ve Cem gibi mizah dergilerinde Kirpi imzasıyla yazdığı yazılarla ün kazandı. İttihad ve Terakki ileri gelenleri aleyhinde yazılar yazınca Sinop'a sürgün edildi. Dönüşte Robet Kolej'de öğretmenliğe başladı, makaleler yazdı. Post Telgraf Umum Müdürlüğü'ne atandı (1919). Milli Mücadele'ye karşı yazıları ile 150'likler listesine alınarak yurdu terketmek zorunda kaldı. Dönüşte Sabah gazetesinde başyazarlık yaptı. Alemdar ve Peyam-ı Sabah gazetelerinde de yazılar yazdı. Kurduğu Aydede dergisindeki mizah yazılarıyla büyük ün yaptı.

HİKAYE: Memleket Hikayeleri (1919), Gurbet Hikayeleri (1940); ROMAN: İstanbul'un İçyüzü (1920), Yezidin Kızı (1939), Sürgün (1941), Anahtar (1947), Bu Bizim Hayatımız (1950), Nilgün (3 cilt, 1950-52), Yer Altında Dünya Var (1953), Bugünün Saraylısı, 2000 Yılının Sevgilisi (1954), Kadınlar Tekkesi (1956), Dört Yapraklı Yonca (1957), Ayın Ondördü (1980). Ayrıca fıkra, mizah, oyun ve anı kitapları (Minelbab İlelmihrab, Bir Ömür Boyunca) yayımlanmıştır.

Nihal Karay, bize REFİK HALİD'i anlatıyor:

Refik Halid Karay'ın zarif eşi Nihal Karay, ilk sualıme gülererek şu cevabı verdi:

– Evet, aşk izdivacı yaptık. Hattâ ailem beni vermek istemeyince ben de kendisine kaçtım. O zaman, yani 1927 yılında 15 yaşında idim. Refik de 39'unda.

– *Galiba yurtdışında evlendiniz?*

Evet nikâhımız Beyrut'ta kıyıldı. Fakat kocam İstanbul'dan çocukluğumu tanır. Kendisi, Jön Türklerden olan babam Mahir Said'in arkadaşı olduğundan arasıra bize gelirdi.

Tahsiline İstanbul'da Sörler'de başlayıp sonra Mısır ve Lübnan'da devam ederek tamamlayan Nihal Hanım'a, bu mevzu da başka bir sual sordum:

– *Evlendikten sonra sizin tesirinizle Refik Halid Beyin değişen huyları?*

Daha sakinleşti. Sonra, vaktiyle siyasetten canım yandığı için siyasetten çekilmesini sağladım. Gürültülü hayat sevmendiğinden balolara filân gitmekten vazgeçti. İyi yemek yaparak zaten mevcut olan yemek zevkini artırdım. Artık hiç lokantada yemek yemiyor. İçmeyi azalttı. Ve en mühimi muntazam çalışmaya başladı.

– *Eşinizin eserlerine girebildiniz mi?*

Muhatabım:

– Onu kendisi daha iyi bilir, diyerek cam önündeki koltukta oturan Nilgün'ün yaratıcısına baktı. O zaman romancıımız bu sualimi şöyle cevaplandırdı.

– Evet. Meselâ “2000 Yılın Sevgilisi”nde gayet ahlâklı bir kız var. O eşimdir. Sonra “Anahtar”daki aile kadını da eşimden mülhemdir.

Bu izahattan sonra tekrar Nihal Karay'a dönerek suallerime devam ettim:

– *Eşinizin romanlarındaki kahramanlarla kendi hayatının alâkası var mıdır?*

– Hayatının yoktur, karakterinin vardır. Karakterlerinin ruhu romanlarının kahramanlarıdır.

Refik Halid tasdik etti:

– Evet çok doğru. Buna misal olarak da “Nilgün”deki Ömer'i gösterebilirim.

– *Ev hayatınız, yahut yakınlarınızın hayatı eşinizin eserlerinde yer alır mı?*

– Hayır. Refik daima mevzuunu uzaklardan seçer ve vak'ayı çok değiştirir. Meselâ Nilgün hakikatte vardır. Fakat romana girerken karakteri ve başından geçenler müthiş değişmiştir.

– *Nilgün filmini herhalde görmüşsünüzdür?*

– Evet, fakat o filmin, Refik'in Nilgün'ünün ruhu ile alâkası yoktu.

Bu hususda epey konuştuk. Sonra mevzu asaletten açılınca sordum:

– *Refik Halid Karay'ın Kırım Hanları ile akrabalığı nereden geliyor?*

– Anneannesinden. O Kırım Hanı Giraylar'danmış. Babasının anne tarafı da Yanyalı, Arnavut; oradan da şair Mehmet Akif'le akrabalık var.

Hemen romancımız şu malûmatı ilâve etti:

– Annemin babası da Sakızlı bir Rum'dur. 6-7 yaşında, İstanbul'a gelip ihtida etmiş. Ben samimi bir insanım, onun için de hiç bir hakikati saklamam.

(Cidden mülakat müddetince Refik Halid Karay'ın açık kalbliliğine hem hayret ettim, hem hayran oldum.)

Sonra Nihal Karay'a dönerek suallerime devam ettim:

– *Eşinizin yazı yazarken hususiyetleri nelerdir?*

– Gayet rahatlıkla çalışır. Gürültüye filân aldırılmaz. Arasına kalkıp dolaşır.

– *Yazı yazmak için tercih ettiği saatler var mıdır?*

– Evet sabahın erken vaktinde başlar 11-12 ye kadar çalışır.

– *Yazı yazarken çay, kahve, sigara, içki vesaire içer mi?*

– Hayır, gayet rahat çalıştığından böyle şeylere ihtiyaç hissetmez. Hele içkiliyken tek satır yazmamıştır.

– *Roman hazırlarken eşinize yardımlarda bulunur musunuz?*

– Evet. birçok hususlarda fikrimi alır. Bilhassa bazı kadın tabirlerini sorar. Sonra yazdıklarını benden başka kimseye okumaz.

– *Hayat arkadaşınızın en beğendiğiniz tarafı?*

– Her tarafını beğenirim. Zira sevilen insanın kusurları bile sempatik gelir.

– *Eşiniz ev işlerinde size yardım eder mi?*

– Tabii. Meselâ sabahları benden erken kalkıp kahvesini hazırlar. Benim sokağa çıkmam icabedince mükemmel yemek yapar.

Bu sırada sevimli romancımız gülerek söze karışır.

– Hemen herkes yalan yanlış yemek bildiğini söyler. Fakat ben bu işi cidden iyi yaparım. Hattâ size bunu şimdi ispat etmek isterdim ama maalesef biraz rahatsızım. İnşallah başka zaman.

Üstada tez zamanda iyileşmesi temennisinde bulunduktan sonra, Nihal Karay’a sordum:

– *Eşiniz yaşığününüzde, evlenme yıldönümünüzde falan hediyeler alır mı?*

– İkimiz de öyle şeylere ehemmiyet vermeyiz. o şekil bize pek Avrupalı geliyor.

– *Birlikte geçirdiğiniz en heyecanlı vak’a?*

– Nikâhımızın kıyılması. Yaşım küçük olduğundan hayli güçlük çektik.

– *Eşinizin bir bütün olarak en beğendiğiniz romanı?*

– Sürgün.

– *Ya en beğendiğiniz kadın ve erkek kahramanı?*

– Gerçi hepsini ayrı ayrı beğeniyorum. fakat en çok “2000 Yılın Sevgilisi”ndeki Fahir ile Güldal’a sempati duyuyorum.

– *Üstadın romanlarında en çok hangi kahramana acıdınız?*

– Aşağı yukarı yakından gördüğümüz adam olduğundan “Sürgün” deki Hilmi Efendi’ye acıdım.

– *Eşiniz çok kitab okur mu?*

– Çok kitab okumasına vakti müsaid değildir. Daha ziyade romanlarının dökümanları için okur. Meselâ “Nilgün” ve “2000 Yılıın Sevgilisi” lâfla yazılmaz.

– *Üstad ne gibi şeylerden zevk alır, ne gibi şeylere sinirlenir?*

– Midesine düşkün bir insan olduğundan evvelâ güzel yemeklerden zevk alır. Sonra içinde kadın bulunan meclislerde sohbetten hoşlanır. Muhatablarının zeki ve entellektüel olması şarttır. Kadın bulunmayan toplantılar kendisini çok sıkır. Ve mümkün olduğu kadar böyle toplantılarda bulunmamaya gayret eder. Ama daima kadınlığını empoze eden kadınlardan da nefret eder. Kadın natürel olacak.

Refik Halid Karay mânâlı bir tebessümden sonra söze karıştı:

– Tıpkı bizim hanım gibi.

Sonra Nihal Karay şöyle devam etti:

– Sinirlendiği şeylere gelince; en ufak bir hâdiseye hemen sinirleniverir. Bereket bu halî uzun müdded devam etmez, çabuk geçer.

– *Eşinizin sanat muvafakiyetini uzun yıllar muhafaza etmesinin sırları?*

– Evvelâ sanatını çok sevmesi. Sonra bünye ve dimağının sağlam olması. Üstelik dik kafalı olup geçim yolunu yalnız eserlerinde araması. Bir de şâhsi servetinin bulunmaması.

– *Batıl itikadları var mıdır?*

– Hayır öyle şeylere inanmaz.

– *İstikbale ait projeleriniz?*

– Vallahi ben biraz proje yapmaya kalkarım. Fakat Refik öyle şeylerden nefret ettiği için sonra hemen vazgeçerim.

– *Hayat arkadaşınızın okuyucularından aldığı acayip mektublar, teklifler ve hediyeler olur mu?*

– Okuyucularından mektubların envainı alır. Meselâ kendisini roman kahramanı zannedip haftada üç defa hayatlarını yazarak gönderenler olur.

Sevimli romancımız gene o tatlı tebessümünden sonra söze karıştı:

– Nedense hiç kimse de hikâye kahramanı olmaya yanaşmaz. İlle roman kahramanı olacak. Tabii bu cins mektupları okumadan çöp kutusuna atarım.

Bu izahattan sonra Nihal Karay şöyle devam etti:

– Kapalıca aşk teklifleri de alır. Sonra haftada 4-5 defa yeni doğan çocuklarına telefonla isim isterler. Hediye gönderen pek olmaz. Ancak şimdiye kadar kendisini hiç tanımadığımız bir okuyucu güzel bir baston gönderdi.

Refik Halid Karay ilâve etti:

– Bir de “Kadınlar Tekkesi”nin kahramanlarından Neşide Hanım nefis bir albüm yolladı. Ama bu hanımla ailece de tanışırız. Onun için şimdiye kadar okuyucularımdan bir tek hediye almış sayılırım: Baston.

Güler yüzlü, tatlı dilli, riyasız samimiyetten hoşlanan Karay ailesine ikibuçuk saat süren ziyaretten sonra artık veda etmek zamanı gelmişti. Bilmem şu röportaj sizleri bir parça olsun tatmin edecek mi? Fakat ben onlara bu müddet zarfında hiç doyamadım.

[Sermed Sami Uysal, Cuhuriyet, 9 Haziran 1954]

(1889 - 1956)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN

Roman, hikaye ve oyun yazarı. Çanakkale ve İzmir'deki eğitiminden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Öğretmenlik yaptı. Milli Eğitim Müfettişi (1931), Çanakkale milletvekili (1933-43), Milli Eğitim Başmüfettişi (1947), Paris Kültür Ataşesi (1950) oldu.

Edebiyata, Diken dergisinde (1917) çıkan Eski Ahbap adlı uzun hikayesiyle giren Reşat Nuri'nin ilk hikayeleri Zaman gazetesi, Nedim, Büyük Mecmua ve İnci dergilerinde yayımlandı. Çalıkuşu romanıyla ün kazandı. Bazı hikayelerinde Hayrettin Rüştü ve Mehmet Ferid takma adlarını kullandı. İlk romanı Harabelerin Çiçeği de Zaman gazetesinde Cemil Nimet müstearıyla yayımlandı.

ROMAN: Gizli El (1922), Çalıkuşu (1922), Damga (1924), Dudaktan Kalbe (1925), Bir Kadın Düşmanı (1927), Yeşil Gece (1928), Yaprak Dökümü (1930), Kızılıcak Dalları (1932), Gökyüzü (1935), Eski Hastalık (1938), Ateş Gecesi (1942), Değirmen (1944), Miskinler Tekkesi (1946), Harabelerin Çiçeği (1953), Kan Davası (1960), Kavak Yelleri (1961), Son Sığınak (1961). Ayrıca birçok hikaye, gezi ve oyun kitapları yayımlanmıştır.

Hadiye Güntekin, bize REŞAD NURİ'yi anlatıyor :

Telefonda romancımızın eşi ile konuşuyoruz:

– Hanımefendi, galiba Reşad Nuri Bey beni atlatıyor.

– Emin olun atlama bahis mevzuu değildir. Son zamanlarda günleri öyle dolu ki... Görseniz haline acırsınız. Geceleri bile 12'den sonra yatıyor.

– *Fakat en meşgul insanın bile gene bir boş zamanı olur. Ve bunun da bir kısmını röportaj için ayırabilir. Ama zannedersem eşiniz aşırı derecede inzivayı seviyor. Büyükkada'nın o üçra yerindeki köşkünü ve halen oturduğunuz Levend'in o تنها yerindeki villanız bunun iki büyük delili.*

– Evet, Reşad cidden sessiz yerleri çok sever. Ve mümkün olduğu kadar etrafındakilerin gözünden kendisini korumağa çalışır.

– *Çok doğru Hanımefendi. Bu cephesine iki defa ben şahid oldum.*

– Nerede?

– *Birincisi Şehir Tiyatrosu'nda, Reşad Nuri Bey'in "Eski Şarkı"sının oynandığı gece. Piyas bitince halk eseri o kadar alkışladı ki... Fakat bir türlü eşiniz sahneye çıkıp seyircileri selâmlamadı.*

– Ya ikincisi beyefendi?

– *Geçen sene Kabataş Lisesi'nde ilk dersimi verecektim. Zil çalıp da muallimler odasından çıkarken gözüme, bir koltukta kendi halinde oturan Reşad Nuri Bey ilişti. Meğer bir hocayı teftişe gelmiş. Halbuki diğerleri gibi o hoca da yanındaki arkadaşlarıyla öyle tatlı bir sohbe dalmıştı ki... Bir yabancıya: "Şu salonda teftiş edilecek biri var, kim acaba?" diye sorulsa, muhakkak Reşad Nuri Bey'i gösterirdi.*

Hanımefendinin ahizedeki kahkahaları kesildikten sonra devam ettim:

– *Sonra eşinizin bazı akrabaları da bana yabancı sayılmaz.*

– Sahi mi?

– *Evet, bilmem şubat içerisinde Cumhuriyet'te tefrika edilen "Aşk Herşeyin Üstünde" isimli eserimi gördünüz mü?*

– Aaa hatırladım, hatırladım. Oradaki erkek kahraman Reşad'ın büyük dayısının oğludur. Bu sebepten bir çok tanıdıklarımız, tefrikanın ilânını gazetede görünce yazanı bizim Re-

şad zannetmişler. Sık sık telefonla bu hususu sordular... Bilmem bilir misiniz, eşim de o akrabasının Burdur'da başından geçen bir macerasını biraz değiştirerek "Ateş Gecesi" romanında kullanmıştır.

– *Biliyorum hanımefendi, biliyorum. Eşiniz hakkında daha bir çok şey biliyorum ama şayed röportaj için bana randevu almıya yardım ederseniz görüştüğümüzde onları da anlatırım.*

– Vallahi elimden geldiği kadar çalışırım. Siz yarın 10'dan sonra gene bir telefon etseniz. 10'a kadar uyur da.

– *Hay hay, teşekkür ederim. Gerçi mevzuumuz "Eşlerine Göre Edebiyatçılarımız" ama bazan edebiyatçılarımıza sorulacak sualler çıkıyor. Onun için de sizinle röportaj yaparken Reşad Nuri Bey evde bulunursa daha iyi olacak.*

– Pekâlâ.

– *Şimdilik Allahısmarladık.*

– Güle güle.

* * *

Bilmem bu kaçınıcı telefon konuşmamızdı. Ben çoktan sayısını unutmuştum. Hani evlerinde resim çekmiyecek olsaydık gerek Reşad Nuri ile gerekse eşi ile telefondaki konuşmalarımız, bu röportaj için yetip de artacak uzunlukta idi.

Nihayet bir Cuma, ikindi üzeri için Güntekin ailesi randevu verdi.

* * *

Levend'deki Çalıkluşu caddesinden epey ilerledikten sonra, sağa sapıp bahçe içindeki şirin bir villanın zilini çaldım. Kapıyı güler yüzlü, güzel gözlü, mütenasib vücudlu bir hanım açtı. Meğer bir çok defa telefonda konuştuğumuz romancımızın eşi Hâdiye Hanım'mış.

Birlikte, yemek salonundan geçilen misafir odasına girdik. Hanımefendi bahçeye açılan kapıdan seslenerek eşini çağır-

dı... Ve nihayet Reşad Nuri ellerini oğuşturarak içeri girip söze başladı:

– Efendim, tavuklar kümeden çıkmışlar. Başkalarının bahçelerine zarar vermemeleri için onlarla meşguldüm... Eee, hoşgeldiniz bakalım.

Reşad Nuri’nin ağzında bermutad sigarası vardı. Gözümün bu alâmeti farikasına iliştiğini görünce hemen tabakasını açıp bana uzattı. Kullanmadığımı söyledim... Romancımız, eşine ikram ederken sözlerine şöyle devam etti:

– Bizimki beni sigaradan vazgeçirmeye çalışırken ben onu sigaraya alıştırdım.

Reşad Nuri konuşurken kendisine hoş mimikler yapıyor. Fakat onun en çok hususiyet arzeden tarafı gözleri: ufak fakat ıslıl ıslıl. (Galiba gerçek sanatkarların gözleri bile başka oluyor. Meselâ rahmetli Said Faik’inkiler sisli bir cam ardından bakıyormuş gibi hafif bulanıktı. Sonra bilhassa Fransa’nın “müthiş çocuğu” Cocteau’nunkiler. Hakikaten müthiş.)

Biraz dereden tepeden konuştuk. Reşad Nuri başından geçen herhangi bir vak’ayı naklederken, o kadar hararetle ve hareketli anlatıyor ki âdeta onu tekrar yaşıyor. Aynı zamanda da yaşıyor. Sonra her halile öyle sade, öyle samimi ki. Belki sevimliliğinin büyük bir kısmı da burdan ileri geliyor.

Eşi de neş’eli, zarif ve konuşkan. Zaten romancımız hayat arkadaşı için:

– Konuşma sanatında birincidir, diyor. Fakat röportaj sualerime başlayınca nazar mı değdi ne oldu, Hâdiye Hanım o kadar kısa ve müphem cevablar vermiye başladı ki... Meselâ bakın:

– *Ne zaman evlendiniz Hanımefendi?*

– Bir hayli eski. Hem tarihini hatırlamıyacak kadar. (Kendisi o kadar genç duruyor ki âdeta cevabını bizzat tekzip ediyor.)

– *Galiba Reşad Nuri Beyi evlenmeden evvel tanıyordunuz?*

- Evet, Erenköy Kız Lisesi'nde hocamdı.
- İlk gördüğünüzde üzerinizdeki tesiri nasıl oldu?
- Kendisini zeki, zarif bir insan buldum.
- *Bu izdivacda aşk mı, anlaşma mı baş rolü oynadı?*
- Her halde his.
- *Evlendikten sonra sizin tesirinizle eşinizin değişen huyları?*
- Huylarını değiştirebildiğimi zannetmiyorum.
- *Ev hayatınız yahud yakınlarınızın hayatı eşinizin eserlerinde yer alır mı?*
- Küçük detaylar olarak evet. Fakat tam bir mevzuu olarak hayır. Meselâ Çalıkluşu'nun ana vak'ası hayalidir. Fakat ikinci derecedeki vak'a ve tipler hakiki hayattan alınmıştır.
- *Çalıkluşu'ndaki maceranın romancımızın kız kardeşinin hayatı olduğunu duymuştum.*
- Hayır, tamamen hayalidir.
- Hanımefendi ile konuşmağa başladığımızdan beri hiç oturmadan mütemadiyen odadan odaya gezinen Reşad Nuri yanıma gelerek ilâve etti:
- Çalıkluşu'nda esas vak'a tamamen hayali bir fantezidir. Ama içindeki detaylar ve tipler gerçek. Meselâ maarifteki sağır Sami Bey, Süleyman Nesib'dir. Sonradan fanteziyi yedik, böyle olduk.
- Çalıkluşu muharriri bu izahatı verir vermez hemen gene dolaşmağa başladı.
- *Eşiniz ne zamanlar yazı yazar hanımefendi?*
- Gece 12'den sonra başlar. Bazen dörde beşe kadar sürer.
- *Çalışırken ne gibi münebbihler alır?*
- Sigara, kahve.
- *Roman hazırlarken eşinize yardımda bulunur musunuz?*
- Kadınlığa aid meselelerde evet.

– *Eşiniz çok kitab okur mu, bilhassa kimleri okur?*

– Bütün hayatı okuyup yazmakla geçti. Bilhassa Fransız edebiyeti ile çok alâkası vardır.

– *Kolay yazar mı?*

– Bazan kolay, bazan zor.

– *Batıl itikadları var mıdır?*

– Zerre kadar.

– *Bilhassa hoşlandığı şey?*

– Sükûnet.

– *Eşinizin en beğendiğiniz tarafı?*

– O kadar beğendiğim tarafları var ki... Bir defa karakterine hayranım. Sonra zeki ve iyi bir insan.

– *Beğenmediğiniz tarafı var mı?*

– Var, eğlenmekten hoşlanmayışı. Eğlenmek diye bir şey bilmez. Yahud kendi anladığı mânada eğlenir.

– *Meselâ?*

– Okuyarak.

– *Eşinizin romanlarının en büyük hususiyetlerinden biri ince içiliğe sahip olmasıdır. Kendisi hususi hayatında böyle midir?*

– Evet.

– *Elinden başka işler gelir mi?*

Eve aid ufak marangozluk işleri, elektirik tamiri filân gibi şeylere eli yatkındır ve bunlarla meşgul olmak için âdeta baha-ne arar. Sonra canı istediği zaman gayet spesyalite yemekler pişirir ve bununla adeta dinlenir.

Bu sırada zil çaldı. Zaten ayakta olan Reşad Nuri, gidip kapıyı açtı. Biraz sonra da 12-13 yaşlarında bir kız çocuğunu okşaya okşaya getirip takdim etti.

– Kızım Ela. Bilir misiniz geçen gün kendisiyle röportaj yapılırken ne demiş? Buna sormuşlar: “Ela, sen Paris’te Fransız-

ca'yı ana dilin gibi öğrendin. Bunda şüphe yok. Bari annen baban da iyi Fransızca bilirler mi?" Bizimki ne cevap verse beğenirsiniz: "Eh, onlar da bilirler!" A kızım, sen benim bunca yıllık Fransızcamı neye yabana atarsın?

Ela'nın bu azizliğine hepimiz güldük. Sonra dışarıda da resim çekmek için bahçeye çıktık. Tekrar misafir odasına dönüp çaylarımızı içerken akşam güneşi yavaş yavaş çekiliyordu. Fakat Reşad Nuri'nin en beğendiğim eseri olan "Akşam Güneşi" ise gittikçe zihnimde canlanıyordu. Hadiye Hanım bir iş için dışarıya çıkmıştı. Romancımıza sordum:

– *Romanlarınızın cemiyette tesiri oldu mu? Bunu bizzat müşahade ettiniz mi?*

– Bir tanesini hem de korkunç bir şekilde müşahade ettim. Yoldan çıkmış bir muallime için tahkikata gitmiştim. Kadıncağzın elle tutulur tarafı kalmamıştı. Beni görünce: "Ben ve benim gibiler sizin yumurcaklarınız, Calıkuşu'nun kurbanlarıyız. Zannettik ki insan fedakârlık ve ideal yoluna girerse Feride gibi muhakkak saadete erişir. Biz de o yolu tuttuk. Ama işte böyle oldu." dedi.

– *Birçok romancılar yazı hayatına şiir yazarak başlamışlardır. Ya siz?*

– Ben de öyle. Esasen bu kızamık gibidir. Hep onunla başlar.

– *Şiirleriniz neşredildi mi?*

– Evet. Vaktiyle çıkan muhtelif mecmualarda ama imzasız olarak. Fakat birçok yakın arkadaşlarım bile şiir yazdığımı bilmezler.

Romancımızın eşi biraz evvel gelip yerine oturmuştu. Kendisine son sualimi sordum.

– *Reşad Nuri Bey'den sonra beğendiğiniz romancımız?*

– Reşad'dan evvel beğendiğim bir romancımız var: Halide Edib Hanım...

[Sermed Sami Uysal, Cumhuriyet, 30 Mayıs 1954]

ENİS BEHİÇ KORYÜREK

(1892 - 1949)

Şair. Selanik, Üsküp ve İstanbul İdadileri'nde okudu. Mülkiye Mektebi'ni (1913) bitirdi. Hariciye Nezareti'nde, Edirne Valiliği Hukuk İşleri Müdürlüğü'nde Çalışma Bakanlığı Müsteşarlığı görevlerinde bulundu.

Şehbal dergisinde yayınlanan ilk şiirleri Servet-i Fünuncuların etkisindeydi. Daha sonra şiirlerinde hece ölçüsünü kullandı ve Milli Edebiyat akımı içerisinde yer aldı. İlhamını Mevlevi şeyhi Çedikçi Süleyman Çelebi'den aldığını söylediği tasavvufi şiirler yazdı.

ESERLERİ: Miras (1927), Varidat-ı Süleyman (Çedikçi Süleyman Efendi'den İlhamlar, 1949), Miras ve Güneşin Ölümü (Fethi Tevetoglu'nun incelemesiyle, 1951). Ayrıca çevirileri de mevcuttur.

Müfide Koryürek, eşi

ENİS BEHİÇ KORYÜREK'i anlatıyor:

Enis Behiç Koryürek, "Hecenin Beş Şairi"nden biri... 12 Mart 1892 yılında İstanbul'da doğdu. Ölümü: 17.10.1949. Hayatının en olgun çağında göçüp gittikten sonra, bize üç eser bıraktı. Miras, Güneşin Ölümü, Varidat-ı Süleyman.

Eserlerinin en önemlisi, üzerinde en çok durulana, yankılar uyandıranı: Varidat-ı Süleyman. Bu eseri ve bu eserin Ömer Fevzi Mardin tarafından yapılan Varidat-ı Süleyman Şerhi'ni, 15 yıl kadar önce, her sayfada artan bir hayret ve hayranlıkla okumuştum. Varidat-ı Süleyman'a, Enis Behiç'in eserinden zi-

yade, Enis Behiç'in meydana çıkardığı, yazılmasında, basılmasında, bize intikalinde vazifelendirildiği bir enteresan eser gözüyle bakmak daha yerinde olacak.

Yeni nesiller, ne Varidat-ı Süleyman'ı biliyorlar, ne de Enis Behiç Koryürek'i diğer eserleriyle yeteri kadar tanıyorlar. Onun Ankara'da, Bahçelievler'de tek başına oturan eşi Müfide Koryürek'i ziyarete giderken hüznün ve heyecan doluyum... Müfide Koryürek, 60 yaşını çoktan gerilerde bırakmış. Halk şairlerimizin "Elif kaddim dal oldu" diye sızlanışlarını hatırlatıyor... Ama kelimenin gerçek anlamıyla bir şair eşi ve bir saray hanımefendisi. Karşılıklı oturduğumuz salonun duvarları, enteresan tablolar, resimler, fermanlar ve sedef antika biblolarla süslü. Önce dikkatimi Enis Behiç Koryürek'in bir gençlik fotoğrafı çekiyor. Arkasından kendi el yazısı: "Bir çile ipeğim, gül demetim Müfideciğime! Onu çok seven ve onun çok sevdiği kocası Enis Behiç, bu gölgesiyle beraber, bütün gönül ülkesini takdim eder! 1926, Ankara." Ve Müfide Koryürek'in birkaç gençlik resmi. Gerçekten bir çile ipek, bir gül demeti... Romantik ve çarpıcı bir güzellik içinde...

Sonra Abdülhak Hamid'in kalem çerçeveli ve renkli bir resmi. Altında ince bir ithaf ve tarih: "Enis Behiç Beyefendi'ye yadigar-ı hukuk-u muhabbet ve nişane-i takdir-i hürmettir... Kanunisanı 1920. Abdülhak Hamid." Ötede karikatürist Ramiz'in, çerçeveli, orijinal bir karikatürü. Bir tarafta modern kıyafet içerisinde, Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya, karşılarında ulema kıyafetiyle Fuat Köprülü ve Ali Canip, parmağını Orhan Seyfi'ye ve Yusuf Ziya'ya uzatmış. Küçümseyen bir eda içerisinde: "Eçheller bile size tescil eyler!..." diye bağırıyor. Orhan Seyfi ve Yusuf Ziya'nın yüzleri asık... Enis Behiç'in bu karikatürü neden çerçeveyip salona astığını daha sonra anlıyorum. Antika bir masa üzerinde bir çerçeve içinde, 4 yaşındaki bir çocuğun, asli harflerle nefis bir yazısı: Allah. Üstünde, Mekke'den gönderilen ve büyük bir sayfaya sığdırılan Kur'an-ı Kerim'in bütün surele-

ri. Salonun bir köşesini, Sultan II. Abdülhamid Han'ın çerçeve-
li bir fermanı süslüyor. Müfide Koryürek'in babası, 30 yıl, Ab-
dülhamit Han'ın yanında çalışmış ve ilk defa veteriner hekim-
likten paşalığa yükselmiş bir asker...

İlk soruyu bana Müfide Koryürek soruyor: "Ruha ve Allah'a
inanıyor musunuz?"

– *Yüzde milyon evet.*

– O halde şimdi konuşabiliriz. İnanmasaydınız konuşma-
yacaktım. Çünkü, anlatacaklarımı inanmayanlar, gülünç ve
deli saçması buluyorlar.

– *Kanaatime göre, esas gülünç durumda olanlar ve bir deli
şuursuzluğu içerisinde bulunanlar, inanmayanlardır. Enis Be-
hiç Koryürek'in 25-30 yıl önce Varidat-ı Süleyman münasebe-
tiyle, ruhlar alemiyle temas kurması (Çedikçi Süleyman Çele-
bi'nin şiir bulutlarını sağması) bugün batı aleminde, müsbet
ilmin çalışma sahası içerisinde. Hatta Marksist-Materyalist
Sovyet Rusya'da bile bugün ruhlar alemiyle temas kuran ve çok
ciddi incelemeler yapan laboratuvarlar var. Türkiye geç bile ol-
sa, bu konuya ilmi bir ciddiyetle eğilmiş bulunuyor. Endişe et-
meyiniz ve bize Varidat-ı Süleyman olayını lütfen anlatınız.*

– Yanılmıyorsam 1946-47 yıllarıydı. Ankara'daydık. Bir gece
Enis'in eski arkadaşları ziyaretimize geldiler, içlerinde. Av. Suat
Pilevne, savcı Kemal Bora ve eşi, Tahir Sebük, Sinan Onbulak,
Evkaf Umum Müdürü Şevki Bey, eski valiler, eski temyiz reisi
gibi seçkin kimseler vardı. Gecenin bir vaktinde, misafirler, şu
gördüğünüz masanın etrafında toplandılar. Ruh çağıracakları-
nı söylediler. Masanın etrafından Enis'ten başka herkes vardı.
Enis bu daveti kabul etmiyor, işi ciddiye almıyor, arkadaşlarıyla
eğleniyordu. Çünkü Enis o zaman ruha inanmıyordu. "Gü-
nün birinde otlar gibi çürüyüp gideceğiz, yok olacağız" diyor-
du. Arkadaşları kendisini ısrarla masaya çağırdılar ve: "Madem
ki biz bu akşam senin misafirin olarak buradayız, öyle ise bizi

kırmayacaksın ve parmağını şu fincana uzatacaksın” dediler. Enis, nezaketen bu teklifi kabul etti. Masaya oturdu ve emre uydu. Bir usul içerisinde ruh çağrıldı. Ve biraz sonra fincan, bir daire üzerinde bulunan harfler arasında dolaşmaya başladı. Enis’in katıldığı toplantıda alınan ilk tebliğ şudur:

*“Ben aşk-ı ilahi ile yandım da uyandım
Her zerre rimadım la mükerrer yine yandım.”*

Anladık ki gelen ruh, bir şaire aittir. Üstelik aruzla yazdır-maktadır. Bu, Çedikçi Süleyman Çelebi’nin ruhuydu. Enis, bu ilk tebliğden sonra birdenbire değişiverdi. Konu üzerine ciddi-yetle eğildi. Artık ortada eski Enis Behiç yoktu.

– Çedikçi Süleyman Çelebi hakkında bilgi verebilir misiniz?

Çedikçi Süleyman Çelebi, Enis’in ifadesiyle, hikmet ve mu-habbet dağıtan bir aziz mevlevi idi. Trabzon’da doğmuş, daha sonra İstanbul’a yerleşmişti. Halk, ona bir veli gözüyle bakı-yordu. Hicretin 1109’uncu yılında İstanbul’da müthiş bir kış oldu. O kadar ki tarihler, soğuktan Haliç’in sularının donduğunu bile yazdılar. Soğuktan ihtiyar Süleyman Çelebi çok hırpa-landı. Artık İstanbul’da kalamazdı, içinden bir ses, ona doğdu-ğu topraklara gitmesini fısıldadı. Yaz gelince, Üsküdarlılar, onu bir yelkenliyle Trabzon’a uğurladılar. Süleyman Çelebi, hicri 1112 yılında Trabzon’da, dünyaya gözlerini yumdu. Mezarının bulunduğu yeri, Cumhuriyet Türkiye’sinde bir park haline ge-tirdiler. Şimdi mezarı bile ortada yok! Enis Behiç onun için Trabzon’a gitti. Yattığı parkı gezdi ve belki de Süleyman Çele-bi’nin mezarının tam başucunda oturdu. Bilemiyoruz. Şimdi orada yetişen her şeyde, Süleyman Çelebi’den zerreler yaşıyor. Tekrar ölüp çürüyor ve tekrar yaşayıp duruyor... işte bizim ev-deki ilk Bezm-i Ali’ye gelen ve Enis’in gönlünü dolduran bu mevlevi çelebidir.

– Sonra?

– Sonra haftanın 4 gününü aynı masa başında ruh çağır-

makla geçirmeye başladık. Bu toplantıların ismini Çedikçi Süleyman koydu: Bezm-i Ali! Bezm-i Ali'de kimler yoktu ki... Fikir, sanat ve edebiyat şöhetleri, Ankara Radyosu'ndan tambur ve kemençeleriyle Fahire Fersan ve Refik Fersan, neyi ile Neyzen Şevki Bey... Önce mükemmel bir fasıl. Kitaplarımız ardına kadar açık. Misafirler, meraklılar merdivenlere kadar tıklım tıklım... Ama çıt bile çıkmıyor. Fasıl bittikten sonra ruh davet ediliyor ve ruh gelir gelmez herkes hürmeten ayağa kalkıyor. Sonra tebliğler birbirini takip ediyor. Enis, daima Çedikçi Süleyman Çelebi'nin ruhunu çağırıyor ve Süleyman Çelebi, artık bizim Bezm-i Ali'lerin aranan, sevilen, sayılan ruhu oluyor:

"Vardur derunun içre senin senden ayrı 'sen'

Ol senden ayru sen kim olabilmedin mi: Ben!"

Bezm-i Ali'ler sürüp gidiyordu. Bir gece Tahir Sebük'ün evindeydik. Enis koltukta oturuyordu. Fasıl bitti. Ruh gelmişti. Birdenbire Enis kıpkırmızı oldu. Bir başka ses tonuyla konuşmaya başladı. Ama bu ses benim 24 yıllık kocamın Enis'imnin sesi ve telaffuzu değildi. Fakat konuşan da o idi:

"Fincana yok ihtiyacın

Ruhunda yükselmede seracın

Söylemek istedin mi söyle

Çırpınma tereddüdünle böyle?"

Vazifeliler derhal tebliği yazmaya başladılar. Ben Enis'teki bu ses değişikliği münasebetiyle, dehşetli bir ürperti duydum.. Kendimi yere attığımı ve kulaklarımı yastıklarla kapadığımı hatırlıyorum. Benim gibi herkes şaşırmıştı. Çünkü o güneş kadar Çedikçi Süleyman Çelebi, tebliğlerini bir masa süzerine sıraladığımız harfleri teker teker işaretlemekle veriyordu. Bu yol, gerçekten zor ve yorucu idi. Ama bu gece, Çelebi "Fincana yok ihtiyacın" diye başlıyor ve doğrudan doğruya Enis'in ağzından konuşuyordu. Ben bütün Bezm-i Ali'lerde hazırdım. Tebliğler

bittikten sonra Enis çok yorgun olarak kendine geliyordu. Derin bir uykudan uyanmış gibi oluyordu. Bazen de tek kelime ile bitkin buluyorduk onu. Tebliğler iki yıl içersinde tamamlandı. Daha doğrusu iki yıl kadar sonra Çedikçi Süleyman Çelebi artık gelmeyeceğini, kitabın basılması gerektiğini söyledi. Enis, Çalışma Bakanlığı'ndaki müsteşarlık görevinden 3 yıl önce istifa etmişti. Eseri bastırarak paramız yoktu. Hatta yakın arkadaşlarına borçlu idi. Ama Süleyman Çelebi "Kitabın bastırasın" diye ısrar ediyordu. Enis üstelik hastaydı. Bir gece rüyasında kendisine Kuran'dan (Sûretu'n Nasr)ı okumuşlardı. Bu ne demekti? Rüya tabirnamelerine bakıldı: "Ya çok büyük bir mevkiye gelecek ve devlet idaresinde önemli bir vazife alacak" veya "dünyasını terk edecek" dediler. Enis "yeni bir vazife almayacağını, yeni bir dünyaya doğacağını" söyledi. Hastaydı, zayıflamıştı, iştahı yoktu. Elleri uyuşuyor, bir şey tutamıyordu. Doktorlar kendisini, kimseyle görüştürmek istemiyorlardı. Bu arada *Varidat-ı Süleyman*'ı matbaaya vermiştik. Aile dostumuz olan Emniyet Müdürü Selahattin Korkut, kitabın basım işiyle meşguldü. Tashihleri o götürüp getiriyordu. Bazen Enis uykuda oluyordu. Tashihler geldiği zaman onları ben düzeltiyordum, eserin dili ve vezni bana yabancı idi. Ama hâlâ hayretler içerisindeyim. Bezm-i Ali'lerde tebliğleri dinlerken ve yazarken eseri farkında olmaksızın ezberlemiştim. Metinleri ezberleyişime ve tashihleri aslına uygun bir şekilde yapışımaya Emniyet Müdürü Selahattin de şaşıırıyordu. Nihayet eser basıldı ve Enis gözlerini yummadan bütün imkansızlıklara rağmen *Varidat*'ı istenilen şekilde yayımladığını görmek rahatlığına kavuştu.

Eser Türk fikir ve sanat dünyasında gerçekten büyük bir ilgi gördü. İstanbul'da, Beyoğlu'nda kadınlar, çocuk arabaları, el arabaları içerisinde *Varidat-ı Süleyman*'ı kendi istekleriyle satılar. Eserin basılmasından kısa bir süre sonra din kültürü ve tasavvuf konusunda ciddi bir otorite olan Ömer Fevzi Mardin

kitabın üç cilt tutan şerhini Varidat-ı Süleyman Şerhi ismi altında yayımladı, ikinci basımı da yapılan bu mükemmel eserin, bugün piyasada bir tek cildinin bile bulunduğunu sanmıyorum.

– *Vefatında yanında mıydınız? Son sözleri ne oldu? Bir vasiyeti var mıydı?*

Yanıındaydım. O zamanlar biz, Ankara’da, Atatürk Bulvarı’nda, Yağcıoğlu apartmanında oturuyorduk. Evimizi sobalı idi. Aylardan Ekim ayıydı. Enis, sobayı yakmak için erkenden kalkmış, fakat bir türlü kibriti çakamamış. Anlatmayacak kadar ince idi. Bir gün olsun kavga etmemiştik. Bana geldi “Affedersin, sobayı yakamadım. Elim yine uyuştı. Ama sakın telaşlanma!” dedi. Yatağımdan fırladım. Kendisini yatağına uzattım ve sobayı yaktım. Öğlene doğru Suat Pilevne gelince yatağından kalktı. Sandalyeye oturdu. Suat’ı yemeğe alıkoymak istedi. Halbuki kendisi 3-4 günden beri yiyemiyordu. Suat gittikten sonra Emniyet Müdürü Selahattin Korkut geldi. Kendisine sigara getirmişti. Onunla konuştu. Korkut gittikten sonra baş başa kaldık. Hiç olmazsa 4 kaşık yoğurt yemesi için kendisine ricada bulundum. Beni kırmadı. Zorla yutkunduğunu görüyordum. Üçüncü kaşığı aldıktan sonra, “Bana bir fenalık geliyor” dedi. Çok telaşlandım. Yakın arkadaşlarına telefonlar açtım. Prof. Osman Berki’nin hanımı geldi. Onunla Eniscigimi sandalyeden alıp sedire uzattık. Bana “Niçin sen bu kadar telaş ediyorsun?” dedi. “Kımıldama” dedim. Uzandığı sedirde Kuran’dan uzun uzun sureler okudu. Sonra gözlerini yumdu ve dimağ kanamasından gitmişti. Yakın arkadaşlarından Celal Bayar, Avni Doğan, Nusret Karasu başındaydılar.

Ölmeden önce söylemişti: “Mezarıma çiçek getirmeyin. Ben arkadaşlarımı isterim” demişti, istediği gibi oldu. Sonra birkaç defa “Ben öldükten sonra gelip kitaplarımı isteyen olursa kim olduğunu, neci olduğunu sormayın. Ne kadar istiyorsa o kadar verin, para almayın” demişti. Vasiyetini aynen yerine

getirdim. Bu bakımdan şimdi elimde onun kitaplarından sadece birer nüsha var.

– *Ölümünden sonra kendisinin de ruhunu çağırdınız mı?*

Yatağını üç buçuk yıl hiç kaldırmadım. Öylece serili kaldı. Her gece uyumadan önce onun ruhu için okumayı bir itiyat haline getirmiştım, inandığınız için söylüyorum. Birkaç yıl sevgili Enis, bu okumalarımın akabinde, sanki memnuniyetini ifade etmek istiyor, bu münasebetle pencereimin camına birkaç kere vuruyordu. Bu bir zan değildi. Evham değildi. Bazen uykularımı bölerdi. Vurulan cam sesine uyanırdım. O yıllarda beraber kaldığımız bir evlatlığımız vardı. O da yatağından kalkar gelirdi ve büyüyen gözlerle yüzüme bakardı. “Anneciğim, ben de duyuyorum. Babam benim de pencereimin camına vuruyor.” derdi. Oturup ağlardım. Böyle gecelerin birinde gördüğüm bir rüya bakınız ne kadar manidardır: Evimizin sokağında. Yanında bir cenaze arabası: “Hadi diyor, seni almaya geldim. Hazırlan gideceğiz.” “Enisciğim diyorum, burada işlerim var. Şimdi gelemem.” Gülüyor, “Benim de işlerim var” diyor. “Madem ki gelemiyorsun öyleyse üzülme..”

Kendisini bir ruh seansında çağırdığımız da oldu. Bu konuda Firuzan Hüsrev’in basında çıkan bir yazısı da var. Enis’in ruhu geldi, masayı yerinden oynattı. Sorularımızın bir kısmını cevaplandırdı, iyi olduğunu, yalnız ruhları tanıyamadığını, ruhların şekil değişikliği içinde bulunduğunu, halbuki bedenlerin fiziki yapılarıyla kolaylıkla tanındıklarını, ruhların böyle bir yapıları olmadığını söyledi. Ben çok büyük bir üzüntü içerisindeyim. “Müfideciğim üzülmesin” dedi ve gitti. Sonra bütün ısrarlara rağmen masaya dönmedi. Ölümü üzerinden 25 yıl geçti. Öldüğüne hâlâ inanamıyorum. Onu kaybettikten sonra meclislerimiz devam etmedi. Şimdi samimiyetle inanıyorum ki Enis yanımızdadır ve bizi dinlemektedir. Usulüne uygun bir davet olsa yine gelecektir..

– *Eşinizin önemli bulduğunuz özelliklerini söyler misiniz?*

Enis Behiç, anlatılmakla bitmez. Nereden başlayacağımı bilemiyorum. Bir kere fevkalade zeki bir kimseydi. Müthiş bir hafızası vardı, ilkokulun birinci sınıfından Mülkiye'nin son sınıfına kadar bütün sınıflarını hep birincilikle geçti. Yabancı dil öğrenmeye karşı şaşılacak derecede istidadı vardı. Fransızca, Macarca, Bulgarca ve Rumca'yı ana dili gibi konuşuyordu. Peyami Safa'ya Fransızca öğretenlerin başındaydı: Onunla bir ara keman da çalıştılar. Enis mükemmel keman çalardı. Babası Enis'e Kalküta'dan bir keman getirmişti ki hâlâ saklıyorum.

Merhamet, şefkat ve incelik örneğiydi. Çok cömertti. 25 yıllık evlilik devremizde birbirimizi hiç kırmadık. Bazen gece 03-04'e kadar çalışırdı. Okur yazardı. Ben de yanında oturur, çay-kahve götürürdüm. Yazdıklarını bana okutur, fikrimi sorardı. Söylediklerimi kabul etmediği de olurdu. O zaman münakaşa ederdik. Ben, "madem ki fikrimi kabul etmiyorsun susacağım, artık konuşmayacağım" derdim. O, "Herşeyi karşılıklı münakaşa edeceğiz. Hindiler münakaşa etmezler, kavga ederler" diye işi hep tatlıya bağlardı:

Çok tok gözlüydü. Paraya ve mevkiye hiçbir zaman yenilmezdi. Yurt dışından Ankara'ya gelmiştik. Çok sıkıntılı günler yaşıyorduk. Ali Cenani, Ticaret Vekili'ydi. Enis'e tercüme reisliğini teklif etti. Ayda 500 lira maaş vereceklerdi. O zaman 500 lira çok büyük bir para idi. Enis "Ben daha çok gencim. Reis olacak çağda değilim. Siz lütfen Şevket Bey'i reis yapınız. Ben yardımcıyı olayım. 500 lira maaş da bize çok gelir. Bir karı bir kocayız." diye vekile yeni bir teklifle karşı çıktı. Dediğini yaptılar. Ayda 300 lira maaşla kendisini reis yardımcısı yaptılar.

Bu bakımdan öldüğü zamar, tek kuruşumuz bile yoktu. Aksine yakınlarımıza borçlarımız vardı. Fakat hepsi alacaklarını, helal ettiler. Benim ısrarlarıma rağmen alacaklarını kabul etmediler. Bu evi onun ölümünden sonra girdiğim kooperatif

vasıtasıyla ve satılan *Varidat-ı Süleyman* eserinin parasıyla yaptırabildim.

Geçen yıl, kış çok soğuk geçti. Yakıt parası verecek durumda değildim. Ne yapayım Enis'in hatırını sayan doktorlarım var. Onlara gittim. Beni koğuşlarında bir ay olsun yatırmalarını söyledim. Kırmadılar. Havalar ısınınca çıktım.

Edirne düşmandan alındıktan sonra göndere ilk defa Türk bayrağını çeken ve kahramanlık şiirleri okuyan Enis Behiç'tir. Enis Behiç büyük yürekli bir vatansever ve milliyetpeverdir. Vatan ve milleti söz konusu olduğu zaman eşini bile, derhal terk edecek kadar katıksız vatanseverdi.

– *Konuyu siz açtığınız için sormamıza izin veriniz, Gabi'den ve oğlu Hasan Argon'dan ayrılış sebebi Anadolu'ya geçmek istemesi midir?*

Evet. Gabi bir Fransızca öğretmeni idi. Enis ilk evliliğini onunla yaptı. Ondan Hasan isimli bir oğlu oldu. 1916 yılında Enis, Budapeşte Başşehbenderliği'nde çalışıyordu. Peşte'de tanıştığı Müftüoğlu Ahmet Hikmet, savaş yıllarında Anadolu'ya geçmişti. Enis de aynı kararlılık içerisindeydi. Fakat yurda gelecek parası yoktu. Enis kararını ve üzüntülerini doğrudan doğruya çıkıp Macar Başvekiline açtı. Başvekil çok ince bir davranışla Enis'e altı tane safkan at hediye etti. Enis, Macar Başvekilinin makamından çıktığı zaman kapının önünde atları satın almak isteyen kimseler bekliyorlardı. Enis'in istediği ücretle atları satın aldılar. İşte Enis o altı atın parasıyla Anadolu'ya geçip milli hükümetin yanında yer aldı. Gabi, Enis'le gelmek istemedi. O Peşte'de kalmak, rahat içinde yaşamak istiyordu. Enis için yapacak tek şey, Gabi'yi ve oğlu Hasan'ı terk etmektir. Öyle yaptı. Benimle evlenmesi bu ayrılıktan sonradır. Hasan, bir Macar asili ile evlendi. Şimdi yanılmıyorsam, Peşte'de Fransız sefaretinde çalışmaktadır.

– *Enis Behiç'in Gabi için yazdığı şiirler?*

– Gabi için şiirler yazdığını biliyorum. Bunları kitaplarına koymadığı gibi imha etti. Bunları katiyen benim için yapmadı. Gabi'nin davranışı Enis'i çok kırmıştı. "Her kuş dengiyle uçmalı... Her kumaşa kendi renginden yama vurmali imiş..." derdi. Gabi'nin ruh kumaşı, Enis'inki kadar sağlam, güzel, yumuşak, renkli ve Türkiye'ye, Türk'e has nakışlı değildi. Ayrılmaları bundan oldu.

– *Arkadaş ve dost çevresi?*

– Enis Behiç büyük dostluklar kuran bir adamdı. Peyami Safa, Rükneddin Nasuhioğlu, Avni Doğan, Celal Sahir, Hafız Tevfik, Ziya Gökalp, Müftüoğlu Ahmet Hikmet, İbrahim Alaattin Gövsa, Abdülhak Hamit, Tevfik Fikret, Yahya Kemal, Orhan Seyfi, Yusuf Ziya, Faruk Nafiz, Fethi Tevetioğlu, Celal Bayar ve Samet Ağaoğlu başta olmak üzere o devrin DP lider kadrosu.. ve daha yüzlerce dost.

– *Orhan Seyfi veya Yusuf Ziya ile aralarında bir kırgınlık oldu mu?*

– 1946 seçimlerinde Enis, DP Zonguldak milletvekili adayı imiş. CHP karşısına Orhan Seyfi'yi çıkardı. DP reyleri imha edilmişti. Enis bu haksızlığa tahammül edemedi. Bakanlıktaki müsteşarlık görevinden bile istifa etti. 1946-49 yılları arasında hiçbir resmi görev almadı. Orhan Seyfi, bir karşılaşmamızda "kendisini tebrik etmediği için Enis'e kırdığını" söyledi. Enis: "Ben yapılan haksızlığa tahammül edemediğim için bakanlıktaki görevimden istifa ettim. Seni tebrik etmem kendimi inkar olacaktı. Senin böyle bir neticeden sonra milletvekilliği kabul edeceğini sanmıyordum." dedi. Şimdi üçü de ahirette. Orhan Seyfi daha sonra Enis'le aynı siyasi görüşleri paylaştı. Yaşarken dost kaldılar. Aralarında büyük bir ihtilaf yoktu.

– *Size duygulanarak anlattığı bir hatırasını hatırlıyor musunuz?*

– Enis Mülkiye'de talebeyken, yazdığı şiirlerinden birisini

Yusuf Ziya gizlice alıp bir dergide yayımlatıyor.. Telif ücreti olarak da bir çil altın alıp geliyor. Sonra bir şiir daha, bir şiir daha... Bir gün Mülkiye Mektebi'nin Müdürü, Enis'i çağırıyor. Enis korkuyla müdürün odasına girdiği zaman bir heyetle karşılaşılıyor. Heyette Süleyman Nazif ve Faik Ali de var... Süleyman Nazif, Enis'e hitaben diyor ki: "Efendim, biz Abdülhak Hamid tarafından sizi makamınızda ziyaretle vazifelendirildik. Siz, memleketimizin ufkunda yeni bir güneş gibi parladınız. Üstat yarın saat dörtte Tokatlıyan'da sizinle görüşmek istiyor." Bu olay 19 yaşındaki Enis'i çok duygulandırıyor!

[Yavuz Bülent Bakiler, Hisar Mecmuası, S.210, Mart 1975]

(1894 - 1971)

FALİH RIFKI ATAY

Yazar. İstanbul Darülfunun'u Edebiyat Fakültesi mezunu. Sadaret ve Dahiliye kalemleri ile, Cemal Paşa'nın hususi kâtipliğini yaptı. Arkadaşlarıyla birlikte Akşam gazetesini (1918) kurdu. 1922'de TBMM'ye girdi, 1950'ye kadar milletvekilliği yaptı. Halkiyet-i Milliye, Milliyet, Ulus ve Dünya gazetelerinde başyazılar, sohbetler, anılar yazdı.

İlk denemeleri Servet-i Fünun, ilk şiirleri Tecelli ve Kadın dergilerinde çıkan Atay'ın gazeteciliği 1913'de Tanin'de çıkan yazılarıyla başlar. Atatürk'ün yakın çevresinde bulunmuştur ve Çankaya (1961) eseriyle ünlüdür.

ANI: Ateş ve Güneş (1918), Zeytindağı (1931), İki Bir Arada (1938), M. Kemal'in Mütareke Defteri (1955), Atatürk'ün Bana Anlattıkları (1955), Çankaya (2 cilt, 1961); İNCELEME: Başveren İnkılapçı (Ali Suavi üzerine, 1954); GEZİ: Kaybolmuş Makedonya (1930), Deniz Aşırı (1931), Bizim Akdeniz (1934), Taymıs Kıyıları (1934), Tuna Kıyıları (1938)... Ayrıca fıkra ve sohbetlerinin toplandığı kitapları da yayımlanmıştır.

Mehruba Atay, FALİH RIFKI ATAY'ı anlatıyor

Bayan Mehruba Atay'a bu röportaja randevu almak için telefon edince:

– Kocam Serklodoryan'dadır, mülakat gününü lütfen onunla kararlaştırın! dedi.

Serklodoryan'a uğradım. Teşrifatçı beni kabul salonuna alıp, gelişimi Falih Rifki'ya haber vermeye gitti.

Birkaç dakika sonra salona halim selim birisi girip de kendisinin Falih Rıfki olduğunu söyleyince, doğrusu ya hayli şaşırdım. Edebiyatımızın ve bilhassa siyaset sahamızın en mücadeleci ve dişli yazarını ben daha başka türlü tasavvur ederdim. Ziyaretimin sebebini anlatırken o karşımdaki koltukta bir genç kız çekingenliği ile dinliyordu... Nihayet röportajın gününü kararlaştırıp ayrıldık.

Mülakat günü, Falih Rıfki'nın, Çiçek Pasajı'ndaki evine giderken, oturduğu muhiti hayli yadırgadım. Öyle ya, Çiçek Pasajı günün her saati gürültülü bir yerdir. Hele cumartesi ve pazar geceleri. (Açıkhava meyhanelerinde tek sandalye bulmak imkansızdır). Pasajda biraz ilerleyip karşıya gelen merdivenleri çıktım. Kapıyı hizmetçi açıp Falih Rıfki'ya seslendi. "Roman" muellifi, sırtında robdöşambr ile, koridoru geçip yanıma gelerek:

– Dün gece eşim rahatsızlandı, bu vaziyette röportaj yapmanız imkansızdır. Boşu boşuna buraya kadar yorulmuş oldunuz, dedi.

Mecburen şifalar dileyerek ayrıldım. Aradan on beş gün geçti. Tekrar telefon ettim. Yazlığa taşınmışlar. Hanımefendi, oturdukları yeri telefonla tarif etti.

– Caddebostan'da, plaj yolunda, sol koldaki çıkmaz sokakta tam karşıya gelen köşkte oturuyoruz.

Bir müddet durakladıktan sonra sözlerine şunları ilave etti:

– Yanlız ben bu cins işlere alışık değilim. Acaba beni mazur görseniz olmaz mı?

Telefonda öyle tatlı konuşuyordu ki röportaj esnasında hiç de müşkül durumda kalacağı benzemiyordu. Kendilerini bu hususta ikna edince:

– O halde öbürsü günü saat 16 da buyrun, dedi.

Bahçesinde hayli çamlar bulunan köşkte biraz ilerleyip, mutfaktan başını uzatan hizmetçiye ziyaretimin sebebini söyledim. Birlikte yukarı çıktık. Ufak bir salondan geçip önündeki geniş terasa girdik. Burada, Mehruba Hanım dikiş dikiyordu. Falih Rıfkı ise “eşinin torunu” ile oynuyordu. Falih Rıfkı beni görünce:

– Ooo buyrun, ben torunla aşağı ineyim de siz bizim hanımla istediğiniz gibi rahat rahat konuşun, dedi.

Yanımızda kalmasında bir mahzur olmadığını söyledikse de o gene dediğini yaptı. Bahçeye inip çocuğu araba ile dolaştırmaya başladı.

Ben de hanımefendinin karşısındaki hasır koltuğa geçip oturdum. Aramızdaki küçük masada Mehruba Hanım’ın yarım bıraktığı bir rob ve ayrıca Falih Rıfkı’nın kalemi ile kağıtları vardı.

Sarı saçlı (bilmiyorum asıl rengi mi, zira kızı kuzguni siyah saçlı), ela gözlü olan Mehruba Hanım’ın kulaklarında beyaz salkım küpeler, sırtında önü işli beyaz bir bluz ve ayaklarında gene aynı renk spor iskarpinler vardı. Yalnız ellerinin manikürüne değil, aynı zamanda pabuçlarından çıkan ayak parmaklarının pedikürlerine de hayli itina ediliyordu.

Her yeni tanışan insanlar gibi biz de evvela dereden tepeden konuştuk. Derken yanımıza uzun boylu, zayıf bir hanım geldi. Bilhassa saçları İran Şahı’nın kızkardeşi Prenses Eşref’inkilere çok benziyordu. Mehruba Hanım tanıttı:

– Kızım Hale, Amerika’dan yeni döndü. Üç ay sonra gene gidecek. Eşi Birleşmiş Milletler’de çalışır.

Bu sırada terasa, elinde tabancası ile Hale Hanım’ın yedi yaşındaki oğlu Toca geldi. İngiltere’de doğmuş. Türkçe’yi hemen hiç konuşmuyor. Annesi “Biraz Türkçe biliyor” dedi ise de Toca her sorduğum suale İngilizce cevap verdi. (Çocuğa Toca ismini Falih Rıfkı koymuş. Toca, Kanuni’nin serhad beyle-

rinden birinin ismi imiş.) Biraz sonra hizmetçinin, Falih Rıfkı'nın sürdüğü arabadan alıp yanımıza getirdiği Hale hanımın ikinci oğlu 11.5 aylık. O da Amerika da doğmuş. Hasan Rauf ismindeki bu çocuk da her halde ana dilinden önce İngilizceyi öğrenecek.

Konuşurken laf arasında Mehruba Hanım kendisi hakkında şu enteresan malumatı verdi:

– İlk defa 15 yaşında Enis Akaygen'le evlendim. Enis bey o zaman 37 yaşında idi. Aramızdaki bu büyük yaş farkı ve onun eski ağır İstanbul terbiyesine göre yetişmiş olması, bir müddet sonra evlilik bağımızı çözdü. 24 yaşında intihar eden ilk kızım-la Hale ondandır. (Bu sebepten dolayı baş tarafta, Falih Rıfkı “eşinin torunu” ile oynuyor demiştim.) İkinci Eşim Fadıl Kibar'dır. 14 sene birlikte yaşadık. Sonra o öldü. Aradan bir müddet geçince Falih Rıfkı ile evlendim.

– *Falih Rıfkı daha evvelden tanıyor mu idiniz?*

– Uzaktan ama yazılarını daima zevkle okurdum. Bir Hilal-i Ahmer balosunda ağaç altında oturuyordum. Falih yanıma geldi...

Hanımfendi susup bir an daldı. Sanki o günleri tekrar yaşıyordu. Hayallerini bozmamak için bir şey sormadım. Az sonra içini çekerek devam etti:

– Ve benimle evlenmek istediğini söyledi.

– *Bunun bir aşk izdivacı olduğu muhakkak.*

– Evet, hem biz o günden bugüne kadar birbirimize aynı aşkla bağlıyız.

– *Zannedersem Falih Rıfkı ile evlenmenize birisi çok mani olmaya çalışmış.*

– Evet, Atatürk. O kendisine yakın olanların kat'iyyen evlenmesini istemedi. Hiç unutmam, biz henüz Falihle evlenmemiştik, fakat bir arada idik. Atatürk bir gün bana:

– Sakın bununla evlenme, bu bohem hayatını seven bir insan, dedi. Atatürk'le aramızda filozofik bir evlenme münakaşası oldu. Partiyi ben kazandım ve Falihle evlendim. Atatürk de sonradan bu hareketimizi hoş gördü. Beni de çok sevdi. Ah öyle iyi bir insandı ki... Gündüzleri hiç açılmamış bir genç kız ne kadar mahcupsa Atatürk de o kadar mahcup ve çekingendi. Bir gün biçki biçiyordum. Yeni aldığımız hizmetçi: "Atatürk geldi" dedi. Bizde Atatürk'ün otomobili geldi anladık. Arasına Ata otomobilini gönderip Falih'i Çankaya'ya aldırırdı. Onun için, biraz beklesin dedik. Kız da çıkıp kendisine böyle söylemiş. Atatürk hiç itiraz etmemiş. Nihayet neden sonra ben dışarıya çıkıp da kendisini antrede, hem de ayakta görünce nasıl af diliyeceğimi bilemedim. O, hiç bir şey olmamış gibi:

– Geçiyordum şöyle bir uğradım, dedi. Ama ertesi sabaha kadar bizde kaldı.

Mehruha Hanım, Atatürk'e aid daha bir çok enteresan fıkralar anlattı. Sonuncusunu bitirince nihayet sadede gelip sordum:

– *Falih Rifki'nın yazı hayatına tesir edebildiniz mi?*

– Evet, bir gün Atatürk bu hususu şu cümlesi ile ifade etmişti: "Bu çocuk eskiden de güzel yazardı. Ama sen onu büsbütün kuvvetlendirdin."

– *Sizinle evlendikten sonra tesirinize değişen huyları oldu mu?*

– Bekarken ruhen derbederdi. Ona bir çekidüzen vermek lazımdı. Evelenip evine bağlanınca değişti. Sonra bekarken çok çapkındı. Şimdi çapkınlığa veda etti.

– *Nasıl çalışır?*

– Ayakta gezinirken ufak ufak kağıtları kıvrıp kıvrıp atar. Bunların her biri mükemmelleşmiş bir cümleyi ifade eder. Evin orası burası hep o ufak kıvrık kağıtlarla doludur. Sonra oturup beş on dakikada zihnindeki mevzuu kağıt üzerine geçi-

rir. Halbuki akrabam olan Halid Ziya odasına kapanıp yazardı. Şair ve bestekar olan İhsan Raif annemdir. Ona ise akşam üzerleri ilham gelirdi. Ve muhakkak manzaralı bir yerde yazısını yazardı.

– *Falih Rifkı da yazı yazmak için zaman seçer mi?*

– Evet daha ziyade sabahları yazar. Sonra kalemine kimse-nin el dokunmasını istemez. Kazara elimiz değerse hemen an-lar ve kızar.

– *Hayat arkadaşınızın beğendiğiniz tarafları?*

– Beğenmediğim taraflarına artık alıştım.

– *Eşinizin elinden başka işler gelir mi?*

– Hiç birşey gelmez. Şu bardağı şuradan alıp şuraya korken muhakkak kırar. Gözlüğünü bile kaybetse bulup eline vermek lazım.

– *Siz edebiyatı sever misiniz, bilhassa kimleri beğenirsiniz?*

– Yakub Kadri sade ve güzel yazardı.

– *Daha yenilerden?*

– Onlardan pek hoşlanmıyorum. Sadece bir yığın yazı. İçin-de bir şey yok.

– *Ya beğendiğiniz politikacılar?*

– Sayayım.

– *Ama bağlı olduğunuz Halk Partisinden değil, diğer parti-lerden.*

Bunun üzerine Mehruba Hanım bir hayli düşündü. Nihayet bir kahkaha atarak:

– Her halde Adnan Menderes demiyeceğim.

Kızı Hale söze karıştı:

– Ben Menderes'i çok enerjik buluyorum.

Annesi:

– Vallahi ben bizimkileri beğeniyorum.

Bu mevzu zerine hayli konuştuk. Sonra resim çekmek için bahçeye indik. Hale Hanım'ın eşi ile de tanıştıktan sonra, Falih Rifkî'nın vaktiyle diktiği amlar altında epey resim çektik.

Bu iř de bitince Atay ailesine veda ettim. Křkten ıkarken Toca'ya rastladım ve: "Allahaismarladık Toca" dedim. ocuk ufak bir tereddttten sonra mukabele etti:

– Allahaismarladık.

[Sermed Sami Uysal, Cumhuriyet, 17 Haziran 1954]

YUSUF ZİYA ORTAÇ

(1895 - 1967)

Şair ve yazar. Vefa İdadisi ve Aliyazır İzzailit Okulu'ndan sonra dışardan sınavla Darülfunun edebiyat bölümünü bitirdi. Galatasaray Sultanisi ve İstanbul'daki yabancı okullarda öğretmenlik yaptı. Tek başına çıkardığı Şair (15 sayı) ve Orhan Seyfi'nin çıkarmaya başladığı Akbaba adlı haftalık mizah dergisini 1923'ten itibaren yönetti. Şiirleri Kehkeşan, Türk Yurdu, Serveti Fünun, Şair, İnci, Büyük Mecmua dergilerinde yayımlandı. Hecenin Beş Şairi'nden biri olarak yalın ve akıcı şiirleriyle tanındı.

ŞİİR: Akından Akına (1916), Cenk Ufukları (1917), Aşıklar Yolu (1919), Yanardağ (1928), Bir Servi Gölgesi (1938); ROMAN: Kürkçü Dükkanı (1931), Şeker Osman (1932), Göç (1943), Sarı Çizmeli Mehmet Ağa (1956), Gün Doğmadan (1969). Ayrıca gezi ve biyografi kitapları vardır.

Güzide Ortaç, YUSUF ZİYA ORTAÇ'ı anlatıyor:

– Eşimin romanlarına giremedim ama, gençlik şiirlerinde kendisine ilham kaynağı oldum.

Böyle dedikten sonra, Yusuf Ziya'nın eşi Güzide Ortaç bir müddet sustu. Bu fırsatta istifade edip sordum:

– *Ya kendisi kendi eserlerinde görülür mü?*

– Evet. Mesela “Göç”te Ziya'nın çocukluk hayatı vardır. Bu eserinde ayrıca annesi ve babası da bulunmaktadır.

– *Eşinizin manzum eserleri arasında en çok hangisini beğenirsiniz?*

– Binnaz'ı. O en güzel manzum trajedisidir. Şehir Tiyatrosu'nda birçok defalar oynanmıştır. Filme de alınmıştır.

– *Romanlarından?*

– Üç Katlı Ev'i.

– *Yusuf Ziya'nın eserlerinde yakınlarınızın yaşayış tarzı yer alır mı?*

– Evet. Buna misal olarak Üç Katlı Ev'i gösterebilirim. Orada Büyükkada'daki muhitemiz vardır.

Oturtuğu koltuğunda sakın sakın bizi dinleyen Yusuf Ziya, söze karıştı:

– Yalnız eserlerimde yer alan yakınlarım ve yakınlarımın hayatı hayli değişir. Zaten sanatkâr hakikatleri bir hayal menşurundan geçirip ondan renk, ışık alır. Sanatkâr realiteyi tanzim eder. Hayat hadiseleri muntazam değildir. Sanatkâr ev yerleştirir gibi vakaları öyle yerleştirmelidir.

Sonra tipler yaratılmaz. Hiç bir insan Allah kadar kuvvetli değildir. Biz nihayet birbirine benzeyen mevcut iki mizacı birleştirerek bir üçüncü tip oluşturabiliriz. Ama bunları gene tanıyan tanır. Mesela “Kürkçü Dükkanı” eserimdeki şahısların hepsini, Yunus Nadi'nin makalelerini La Republique gazetesine tercüme eden Yusuf Osman tanımıştı. Bunun üzerine Cumhuriyet'te sıcak bir tenkid yazdı.

– *Eşinizin yazı yazarkenki hususiyetleri hanımefendi?*

– Yazı yazarken yanında bulunmamamızı ister. Biz de onu kendi havasında bırakırız.

– *Hayat arkadaşınızın çalışmak için seçtiği saatler var mıdır?*

– Gündüzleri mecmualardaki işleri için idarehanede meşgul olur. Geceleri evde diğer yazılarını yazar.

– *Eser hazırlarken eşinize yardımlarda bulunur musunuz?*

– Hayır, onu sadece yalnız bırakırım.

Yusuf Ziya ilave etti:

- Zaten bana en büyük yardım budur.
- *Eşiniz eserlerini neşretmeden size okur mu hanımefendi?*
- Evet, çok sevdiği pasajları okur.
- *Tenkid ettiğiniz zaman değiştirir mi?*
- Tabii
- *Buna bir misal verebilir misiniz?*
- Mesela: Üç Katlı Ev.
- *Size, eserlerine koyacağı kadınlığa ait şeyler hakkında sualler sorar mı?*

– Evet.

Yusuf Ziya ilave etti:

– Mesela modaya ait şeyleri sorarım. Sonra bize meçhul olup bir kadının aydınatabileceği şeyleri sorarım.

- *Hayat arkadaşınızın en beğendiğiniz tarafı hanımefendi?*
- Çok müşfik olması. Bizim her arzumuzu yapmak ister. Yapınca da çok sevinç duyar.

– *Ya beğenmediğiniz tarafı?*

– Çabucak kızması.

– *Yaş gününüzde, evlenme yıldönümünüzde falan size hediyeler alır mı?*

– Yaş günümde değilse bile bize hediye almayı sever. Hele yılbaşını hiç kaçırmaz.

– *Birlikte geçirdiğiniz en heyecanlı an?*

– Heyecanlı anlarımız hep çocuklarımıza aittir. Büyük kızım Asuman apandist ameliyatı olduğu zaman büyük heyecan geçirdik. Oğlum Ergin bir ay evvel tahsil için Almanya'ya gitti. Uçağın Düsseldorf'a vardığı haberini alıncaya kadar çok heyecan geçirdik. Şimdi Almanya'daki dişçilik fakültesindeki arkadaşları ile Londra'da. Gene heyecan içindeyiz.

– *Başka çocuğunuz var mı?*

– Evet bir kızımız daha var. Notre Dame de Sion’da okuyor.

– *Ya eşinizin boş zamanlarında okuduğu eserler?*

– Verilen kitapları gözden geçirir. Yabancılardan bilhassa Duhamel’i okur.

– *Nasıl meclislerde bulunmaktan hoşlanır?*

– Küçük kalabalığı, dost kalabalığını sever.

– *Bu dostlar kadın mı, erkek mi?*

– Ayırt etmez. Yeter ki hoşlandığı kimseler olsun.

– *Eşinizin hoşlanmadığı şeyler?*

– İntizamsızlık, gürültü ve iz’ aç edilmek. Sabahleyin gazetesini okurken üst katta pat pat halı sililmeye kalkarlarsa bizimki de yerinden kalkıp doğru sokağa çıkar.

– *Eşinizin uzun yıllar isminin unutulmamasının sebepleri?*

– Meslek olarak yalnız bu işi sevmesi ve hiç bilmediği, görmediği kimselerden aldığı iltifat mektupları.

Yusuf Ziya ilave etti:

– Mesela Akbaba’da “Pencereler konuşuyor” diye bir fıkra yazmıştım. Hemen yurdun iki ayrı yerinden tebrik telgrafları aldım.

– *Orijinal teklifler de alır mısınız hanımefendi?*

– Evet. Bir köy öğretmeni sınıfıma asacağım diye Ziya’nın resmini istedi.

– *Ya tehdid?*

– Telefonla, mektupla tehditler alırız. Tabii nâm-ı müstearla. Nâm-ı müstearla olduğundan korkak kimselerden geldiğini anlarız ve hiç korkmayız. Zira hüviyetini saklayan insanlardan korkulmaz.

– *Eşinizin hakkında epey malumat verdiniz. Fakat ne za-*

man evlendiğinizi, izdivaçtan sonra onun değişen huylarını öğrenmek en sona kaldı.

– Bunları da anlatayım: Hayatımızı birleştireli 20 seneyi geçiyor. Ziya ile ilk defa eniştemin evinde karşılaştık. Orhan Seyfi Orhon'un. Onlar iki eski arkadaşları. Sonra bu karşılaşmalar sıklaştı ve.. evlendik.

– İlk defa nerede gördü?

– Eniştem Orhan Seyfi ziyarete gitmiştim. Beni orada gördü. Bir sene nişanlı kaldıktan sonra evlendik. İzdivaçtan sonra değişen huylarına gelince; daha mazbut oldu. Evlenmeden evvelki halini pek bilmiyorum. Ama evlendikten sonra iyi bir aile babası oldu. Hiç bir insan bizimki kadar merbut olamaz. Üç çocuğumuza da muhabbeti kusursuz derecededir.

Yusuf Ziya Ortaç eşinin sözünü şöyle tasdik etti:

– Ya maalesef onlara karşı kusur sayılacak kadar hisliyim.

(1896 - 1973)

ŞÜKÛFE NİHAL

Şair ve yazar. İstanbul Edebiyat Fakültesi Coğrafya bölümünü bitirdi. Çeşitle okullarda coğrafya ve edebiyat öğretmenliği yaptı, 1953 yılında emekli oldu.

İlk şiirlerini Tevfik Fikret etkisinde aruz ölçüsüyle yazmıştı. Daha sonra Milli Edebiyat akımını benimseyerek heceyi kullandı. İlk dönem şiirlerini (1918-19) Şair ve Nedim dergilerinde, 1935'ten sonra Aydıbir, Çınaraltı, Şadırvan dergilerinde yayımladı.

ŞİİR: Yıldızlar ve Gölgele (1919), Hazan Rüzgarları (1928), Gayya (1929), Su (1933), Şile Yolları (1935), Sabah Kuşları (1943), Yerden Göğe (1960); ROMAN: Renksiz İstirap (1928), Yakut Kayalar (1931), Çöl Güneşi (1933), Çölde Sabah Oluyor (1951). Ayrıca hikaye ve gezi kitapları yayımlanmıştır.

Hamdi Başar, bize ŞÜKÛFE NİHAL'i anlatıyor:

Ahmed Hamdi Başar'ı bulmak bir mesele oldu. Mübarek beş dakika bir yerde durmuyor ki kıştırıp da bir randevu alsın. Belki elli defa telefon açtım. Her seferinde "Şimdi evden çıktı", "Biraz evvel yazıhanedeydi", "Ankara'da, Cuma'ya dönecek" gibi cevaplar aldım. Ama yine yılmadım. Zira bu röportaj hayli enteresan olacağına benziyordu. Hep hanımları anlaşımlardı. Halbuki eski D.P. mebusu ve ateşli hatib Ahmed Hamdi Başar, eşi içli şair ve romancı Şükûfe Nihal'i anlatacaktı. Bu-

nun için azmimde devam ettim. Nihayet bir gün nasıl olduysa, Ahmed Hamdi'yi telefonda yakalayabildim. Fakat bu sefer de telefondaki o pürüzsüz ve tatlı sesiyle:

"Vallahi ben Şükûfe Nihal'in hanımı olsaydım bu röportajı memnuniyetle kabul ederdim, fakat...." demesin mi? Bu "fakat"tan sonra duraklayınca hemen bana ikna gayreti düştü. Nihayet Ahmet Hamdi Bey randevu verdi.

Hemen her evin bahçesinde çiçekler ve ağaçlar bulunan Levent'te, bu asude semtte, Başar'ların yuvasına doğru ilerlerken, aklıma Şükûfe Nihal'in bir romanının başlangıcı geliyor: "Salonlar, saltanatlar, ışıklar, eğlenceler, onun; onların olsun... Bana, yeşil kırlar, mor salkımlar arasındaki bu üç odalı, tahta ev yeter... Burada ruhum dinleniyor; burada varlığım temizleniyor." Ve ben de kır ortasında kurulan Levent'te onların evine doğru ilerlerken ruhumda aynı huzuru duyuyorum... Fakat Başar'ların evi öyle üç odalı, tahta bir bina değil. Bahçe içerisinde, beton iki katlı, kendilerinin oturduğu üst katta dört odası bulunan kerli ferli bir şey.

Kapıyı genç avukatlarımızdan Orhan Firuz'la evli olan Başar ailesinin kızı Günay Hanım açtı. Merdiven başında Ahmed Hamdi beyle karşılaştık. Kendisini ilk defa görüyordum. Vaktiyle bir dostumun ondan bahsederken: "Kafir Rudolf Valentino gibidir hâlâ!" dediğini hatırlayıp kendisine hak verdim. Ahmed Hamdi sadece yakışıklı ve sevimli değil, aynı zamanda yaşına nazaran fevkalade genç duruyor. Hani 1897 tevellüdlü olduğunu bilmesem yaşını tahminde hayli yanılacağım. Sonra gayet itinalı giyinmiş. Gençleri imrendirecek kaslar, sportmen bir vücuda sahip olan Ahmed Hamdi'nin açık renk çizgili elbisesi, beyaz gömleği, göğüs cebindeki beyaz mendili, beyaz çorabı kensinin iyi bir giyim zevkine malik olduğunu gösteriyor.

Birlikte, yemek odasından geçilen misafir salonuna girdik. Bütün eşya kaliteli ve itina ile yerleştirilmiş. Parke döşeme, üs-

tündeki kıymetli halı, iyi bir işçi elinden çıkan kanepeler ve koltuklar, sedir kakmalı sehpa, gümüş sigara tablları, tavandan sarkan kristal avize velhasıl herşey göze ve gönle ferahlık veriyor. Yemek odasında da aynı zevk hüküm sürüyor.

Ahmed Hamdi ile karşılıklı rahat koltuklara oturup kısa zamanda tatlı bir sohbe daldık. Onun sayılı hatiplerimizden olduğunu işitmişim. Bir ara sordum:

– *Beğendiğiniz hatipler?*

– Menderes gayet iyi hatip (Ahmed Hamdi'nin Demokrat Parti'den gürültülü bir şekilde istifa ettiği malûm.) Osman Bölbaş, sonra Meclis'te Cezmi Türk.

– *Hitabet bakımından kimlerin tesiri altında kaldınız?*

– Yetiştiğim devirde, cumhuriyetten evvel. Hamdullah Suphi'nin bütün gençlere olduğu gibi bana da tesiri oldu. Cumhuriyet devrinde Atatürk'ten maada üzerimde iz yapan bir hatip hatırlamıyorum.

Bu sırada içeriye Şükûfe Nihal girdi. Yukarı doğru çekilmiş kaşları, ufak gözleri ve daima tebessüm eden siması ile tatlı, şirin bir hanım. İyi muhafaza ettiği vücudunda şık bir elbise var. Deseni pek orijinal. Hani bazen denize petrol dökülür de açıklı koyulu çeşitli renkler meydana gelir. İşte öyle. Sonra japone kolunun güzelliği ile göğüste tatlı bir yığıntı teşkil eden yakasının biçimi pek hoş. İyi bir terzi elinden çıktığı belli. (Zaten bu ailenin herşeyi kaliteli. Giyim kuşam hususunda, bu son zamanda biraz fazla duruşum, bazı okuyucuların ediblerimizi ve eşlerini bu bakımdan da merak ettikleri içindir.)

Kısa zamanda salonda samimi bir hava meydana geldi. Yalnız samimi değil, aynı zamanda pek neşeli bir hava. Bunda Ahmed Hamdi'nin büyük payı olduğunu itiraf etmeliyim. Birçok dostları kıracağını bildiğim halde şunu itiraf edeyim ki ben hayatımda Ahmed Hamdi kadar üstüste bu derece güzel, bu derece orijinal espriler yapan bir insana rastlamadım. Fa-

kat maalesef bunların büyük bir kısmını o esnada çok ve devamlı güldüğüm için zaptemedim. Bakalım geri kalan bir kaç espriyi siz nasıl bulacaksınız.

Ahmed Hamdi, Edebiyat Fakültesi Coğrafya bölümünün ilk mezunu. Şükûfe Nihal de aynı fakülteden mezun. Üniversitede tanışıp 35 sene evvel evlenmişler. Ahmed Hamdi bu kısa malumatı verdikten sonra ilave etti:

– Bizim hanım yeni evlendiğimizde bir sanat kabiliyeti bulmak için azmetti. Resme istidadım olduğunu zannetti, baktı elimden gelmiyor. Şiirden anlıyacağımı umdu, ama kısa zamanda kanaatinde yanıldığı meydana çıktı. Nihayet bende büyük bir müzik istidadı keşfetti. Hemen bana bir piyano hocası tuttu. Profesör ilk günler işi ciddiye almasın mı? Nihayet onu da yumuşattım. Bundan sonra profesör bana çapkınlık hikayelerini anlatmaya başladı.

Dayanamayıp sordum:

– *Ya siz profesöre bu mevzuda bazı şeyler anlatmadınız mı? Malum ya böyle şeyler karşılıklı anlatılır.*

– Aman efendim ben çapkın değilim ki hikayeleri anlatacım.

– *Ya benim kulağıma kadar gelenler?*

Hiç Ahmed Hamdi bey söz altında kalır mı?

– Şayed böyle yanlış bir havadis duyduunuzsa onu bizim hanım yaymıştır. Adımı kötüye çıkarmak için.

Şükûfe Nihal, eşinin bu şakasını biraz ciddiye aldı:

– Aşkolsun Hamdi bey, ben hiç bu cins bir harekete tenez-zül eder miyim? Ama senin genç kadınlara karşı ne kadar zaafın olduğunu hele kompliman yapmaya bayıldığını ben bile bilirim.

Ahmed Hamdi tatlı bir tebessümle:

– Madem ikiniz de çapkınlığımda ısrar ediyorsunuz, ne ya-

palım, haydi öyle olsun. Evet efendim ne diyordum ha, piyanistlerle karşılıklı çapkınlık hikayeleri anlatıyorduk. Ama bizim hanım içerde benim piyano çalıştığımı zannederek memnun. Nihayet bir müddet sonra garb müziğini seven ve bu müzikten anlayan bir ahabamızla konserler vermeye başladım. O konserlerimin sonunda nasıl alkışlandığımı tasavvur edemezsiniz. Halbuki notanın n'sini bilmiyordum. Sadece o anlayışlı dinleyicilerime: "Şimdi size Bethoven'in Dokunzuncu Senfoni'sinden bir prelüt çalacağım" deyip piyano başına oturuyor ve parmaklarımı rastgele tuşlar üzerinde gezdiriyordum. Konserime son verdiğim zaman alkış ayyuka çıkıyordu. Ama eşim vaktiyle biraz müzik terbiyesi aldığı için meseleyi çabuk anladı. Ve bu sefer kızım da bu kabiliyeti görmeye azmetti.

Şükûfe Nihal, yüz bakımından fevkalade babasına benzeyen kızı Günay'ı göstererek:

– Siz Hamdi Bey'in söylediğine bakmayın. Günay'da cidden müstesna bir musiki kabiliyeti var. Piyano hocaları dünyanın sayılı dört beş müzisyenlerinden birisi olabileceğini söylemişlerdi.

Ahmed Hamdi:

– Zaten onlar her ders verdikleri kimse için böyle söylerler. Fakat hiçbir zaman sözlerinin aslı çıkmaz.

Şükûfe Nihal:

– Değil, değil, Günay'da cidden büyük bir musiki kabiliyeti vardı. Fakat kızım sebatsız. Herşeyden çarçabuk bıkıveriyor. Mesela Avrupa'ya Hukuk tahsiline gitti. Ama üçüncü senede bırakıp İstanbula döndü.

Ahmed Hamdi:

– Ama orada iken benden iyi para tahsil etti.

Sordum:

– *Hamdi bey, eşinizin en çok hangi eserini seversiniz?*

– Bütün şiirlerini beğenirim.

Şükûfe Nihal:

– Haydi canım bırak iltifatı. Daha baştan sonuna kadar okuduğun ne şiir kitabım ne de romanım vardır.

– Aaaa hanım, ben senin eserlerinin hepsini okudum . Ama sen benim kitaplarımın hiçbirisi okumamışsındır.

Şükûfe Nihal:

– Aaa, nasıl olur! Senin eserlerin memleket meselelerine temas ettiği için ilk zamanlar üslubun biraz çetrefil olmasına rağmen bazı yerlerini anlamadığım halde okudum. Ama şimdi üslubun sadeleştidiğinden zevkle okuyorum. “Atatürk’le 3 Ay”ını kaç kere devretmişimdir. Ama sen, son romanım Çölde Sabah Oluyor’u, Ankara’ya giderken bavuluna koyduğum halde sayfalarını açmadan geri getirdin. İnsan hiç olmazsa sayfalarını açar!..

– Tam okuyacaktım, sen tutup Refik Koralan’a hediye ettin.

Şükûfe Nihal bana dönerek:

– Beyefendi! dedi, doğrusunu isterseniz biz ikimiz de kendi aleminde yaşayan iki insanız. Onun için Hamdi Bey’in benim eserlerimi okumaya zamanı olmuyor.

Ahmet Hamdi:

– Bir türlü inanmıyor ama vallahi ilk romanlarını okudum. Mesela “Renksiz İstirab” ne güzeldi.

Şükûfe Nihal:

– Aaa, o pek çocukçadır.

Ahmet Hamdi:

– Çocukça da olsa güzeldi. Sonradan romanlarına memleket meselelerini karıştırmaya başladın. Ondan sonra romanlarını beğenmedim. Daha doğrusunu istersen sen asıl şairsin. Fakat bir türlü bunu sana anlatamıyorum.

Ben söze karıştım:

– Şükûfe Nihal hanımın, hassas hislerden örülmüş, kendisine has imajlarla süslü birçok güzel şiirlerinden başka, devrinin panoraması olması bakımından da ehemmiyeti haiz romanları vardır. Mesela; “Yalnız Dönüyorum” gibi... Hatta ben eserin kahramanlarından Yıldız’ı, romancımıza benzetirim.

Şükûfe Nihal:

– Evet, yalnız şahıs olarak değil de düşünce bakımından Yıldız’la birçok yakınlıklarımız vardır.

– Sonra oradaki züppe Namık’la, İsmet tipleri gerçek hayatta var mı hanımefendi?

– Hem de ne kadar çok!

– Hamdi Bey, eşiniz ne zamanlar yazı yazar?

Şükûfe Nihal:

– Vallahi bizimki sabah çıkar akşam döner. Onun için ne zaman yazı yazdığımı bilmez. İsterseniz ben anlatayım.

Ahmet Hamdi:

– Şu evde bize hakkı kelam yok ki.

Şükûfe Nihal:

– O halde söyle.

– Vallahi bizim hanım sabah başlar, akşama kadar yazar.

Şükûfe Nihal bir hayret çığlığı atarak:

– Aaa, hiç öyle şey olur mu? Beni muska yazan hoca mı zannettin. (Bana dönerek) Beyefendi, ben sabahları Hamdi Bey vazifeye gidince hiçbir işe bakmadan yazı masamın başına geçerim. Öğleye doğru kalkıp ev işleriyle meşgul olurum. Gece nadir olarak yazı yazarım.

– Hamdi Bey, Şükûfe Hanım çalışırken belki pazarları filan görmüşsünüzdür; yazı yazarken kağıt seçer mi?

– Seçer, ne kadar eski kağıt, arkası kullanılmamış kağıt bulursa ona yazılarını yazar.

Şükûfe Nihal:

– Bu doğru, ama hemen yazılarımı temize çekerim. Sizin bir röportajınızda okumuştum, Peyami Safa romanlarını güzel defterlere yazarmış.

– *Evet. Hamdi Bey, eşiniz kolaylıkla yazabilir mi?*

– Kolay yazar. Zaten kolay yazmasa bu kadar şey yazamazdı ki!

Şükûfe Nihal:

– Dolu olursam kolay yazarım. Bazen 10 dakikada şiir yazdığım olur. Hatta Tünel kapısından girerken aklıma gelip de hemen oracıkta yazdıklarım bile vardır.

– *Hanımefendi, romanlarınızı yazmadan evvel gidip vakanın cereyan ettiği yeri görür müsünüz?*

– Evet. “Çölde Sabah Oluyor”u yazabilmek için aylarca şarkta Kiğı ve civarında dolaştım. Sonra Celal Bayar epeydir benden bir eser istiyor. Vaka İzmir tarafında geçer. Şehid olan bir efe karısının hayatı. Bu eser için de gidip yerinde incelemelerde bulundum.

– *Hamdi Bey, eşinizin eserlerine girebildiniz mi?*

– Zannetmiyorum.

– Vallahi ben biraz idealistim. Bazı romanlarımda bizden ancak bir iki fikir var. O kadar. Ama Çöl Güneşi romanım bir arkadaşımın hayatıdır.

– *Ev işlerinde eşinize yardım eder misiniz Hamdi Bey?*

Şükûfe Nihal:

– Aman efendim ne gezer! Eline aldığı şeyi kırar.

– *Hanımefendi, tesiri altında kaldığınız edipler?*

– Şiirde Fikret, nesirde Halit Ziya.

Ahmet Hamdi muzip muzip gülerek:

– Keşke Esat Mahmut’un tesiri altında kalsaydın. Eserlerin bol bol satılıp zengin olurduk!

– *Hamdi Bey, eşinize okuyucularından mektup gelir mi?*

– Evet.

– *Ya hediye?*

– Hayır, bizim hanımın okuyucuları fakir oldukları için hediye göndermiyorlar.

Hepimiz gülüştükten sonra laf edebiyattan, diğer güzel sanatlardan açıldı. Bu mevzular üzerinde epey konuştuk. Ve Ahmet Hamdi'nin ardı arkası gelmeyen esprilerine hayli güldük.

Tatlı dilli, güler yüzlü ve samimiyetten hoşlanan Başar ailesine, altı saat konuştuğum halde, doyamadan veda ederken, Şükûfe Nihal bana:

– Kışa tekrar edebî toplantılar yapacağım. Davetimi herhalde kırmazsınız beyefendi.

– *Memnuniyetle gelirim hanımefendi.*

Merdivenleri inerken Ahmet Hamdi arkamdan sesleniyordu:

– Aman Sermet Bey, ben de toplantılar yapmaya karar verdim. Benimkine de buyrun. Bu edebî toplantılar haricinde insan kitaplarını okumak ve okutmak imkanını bulamıyor. Ben de hiç olmazsa o sayede okunmayan kitaplarımı sizlere bizzat okurum!..

HASAN ÂLİ YÜCEL

(1897 - 1961)

Yazar ve devlet adamı. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü mezunu. İzmir ve İstanbul liselerinde edebiyat ve felsefe öğretmenliği yaptı. 1935'de İzmir milletvekili seçilerek Celal Bayar kabinesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na getirildi. 1950 seçimlerini kaybedince İstanbul'a yerleşti, İş Bankası Kültür Yayınları'nı yönetti.

1921'den başlayarak denemelerini Dergâh, Yarın, Yeni Mecmua ve Hayat dergilerinde yayımladı. Cumhuriyet ve Dünya gazetelelerinde makaleler yazdı.

İNCELEME: Ruhیات Elifbesi (1924), Mevlana'nın Rubailer (1932), Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış (1932), Bir Türk Hekimi ve Eseri (1937), Fazıl Ahmet Aykaç (1938), Maarifile İlgili Söylev ve Demeçler (2 cilt, tarihsiz); ŞİİR: Dönen Ses (1933), Sizin İçin (çocuk şiirleri, 1938), Dört Hayvan Bir İnsan (1943), Mevlana (1952), Dinle Benden (1962), Allah Bir (1961); DENEME-MAKALE: Pazartesi Konuşmaları (1937), İçten Dıştan (1938), İyi Vatandaş İyi İnsan (1952), Kültür Üzerine Düşünceler (1974); GEZİ: Kıbrıs Mektupları (1957), İngiltere Mektupları (1958).

Bayan Refika Yücel, HASAN ÂLİ'yi anlatıyor:

Bizim gazete idarehanesine haftada bir gün, o da beş on dakikalığına uğrarım. Bu sebepten dolayı Cumhuriyet'e yazı yazarların çoğunu şahsen tanımam.

İşte böyle kısa ziyaretlerimden birinde, yazı işleri müdürünün odasında otururken içeriye orta boylu, etine dolgun, beyaz ceketli, gri pantolonlu birisi girdi. Daha, gür kaşlarının al-

tındaki gözlerini görür görmez kendisini tanıdım: Hasan Âli Yücel. Zaten o gözleri görüp de tanınamaya imkân mı var? Gorki, Tolstoy'la karşılaştıktan sonra: "Tolstoy'un gözlerinde insana bin göz birden bakıyor!" demiş... Hasan Âli Yücel'in gözlerinde, gerçi bin göz birden insana bakmıyor ama, bin türlü mânâ birbirine karışıyor. Fakat birisi diğerlerini bastırıyor: Şefkat...

"Eşlerine Göre Ediblerimiz" serisine başlarken, bu eski Marif Vekilimiz Ankara'da oturuyordu. Onun için kendisiyle konuşamamıştık. Madem şimdi fırsat ayağımıza gelmişti, kaçır- mak için sebep yoktu.

Hasan Âli Bey, arzumu öğrenince, kabul etmek nezaketini gösterdikten sonra:

– Yalnız, dedi, Dragos'ta oturuyorum. Hayli yorulacaksınız.

– *Röportaj için kaç defa Pendiğe gittim de yorulmadım. Dragos daha yakın... Acaba bu Pazartesi resimcimizle ziyareti- nize gelebilir miyiz?*

– Hay hay, sabahleyin buyrun, öğle yemeğini birlikte yeriz.

– *Yemek teklifinize teşekkür ederim. fakat bu seriyi hazırlar- ken hiç bir edibin evinde yemek yememeye karar verdim.*

– Bir edibden çok, bir dostunuzun evine geleceğinizi unut- mayın.

Bu güzel sözler üzerine sustum. Malûm, sükût ikrardan ge- lir.

Cevizli istasyonunda inip de Dragos'a doğru yürümeye başlayınca, Hasan Âli Beyin "Hayli yorulacaksınız" sözünün hikmetini anladım. Meğer evleri, epey uzakmış. Hele o kılgın güneş altında yol yürümek ömür törpüsü. (Bereket dönüşü, Yücel ailesinin bir dostunun, Ankara'nın tanınmış terzilerin- den Sabiha Hanım'ın arabası ile yaptık. Hem de bizi ta Beyoğ- lu'na kadar getirmek nezaketini gösterdiler. Üstelik, direksi-

yondaki terzi hanımın tatlı dilinden başka arkada yanımda oturan annesinin o eski İstanbul hanımefendiliği, nezaketi ve inceliği yolun nasıl geçtiğini farkettilmedi. Kendilerine çok teşekkürler.)

Evlerine vardığımızda, Hasan Âli Beyi, denize karşı olan geniş salonda, gazete kupürleriyle meşgul bulduk. Meğer yakında "Hürriyete Doğru" isimli bir kitabı çıkaracaktı da onun hazırlıklarıyla uğraşıyormuş. (Tabii bizim yüzümüzden geri kaldı.)

Henüz oturmuştuk ki, sağ tarafta bulunan merdivenlerden olgun bir hanım inip yanımıza geldi; eski Maarif Vekilimizin refikaları, Refika Hanım'mış.

Yücel ailesinin samimiyeti, bol ve güzel esprileri sayesinde, kısa zamanda yabancılığı unuttum. Şundan bundan konuşmaya başladık. Bir ara söz evliliğe intikal edince Hasan Âli Bey:

– Evliliğin bir şiir devri, bir şuur devri vardır, dedi. Biz şiir devrini geçirip şuur devrine girdik.

– *Demek izdivacımızın tarihi hayli eski?*

Refika Hanım:

– 30 yıl evvel evlendik. Fakat ben evliliğin şiir devrini tercih ederim.

Hasan Âli Bey:

– Şuur devri daha iyi, daha sakın. Asıl fenası şiir devri geçirmeden şuur devrine girmektir.

Hepimizin güldükten sonra Refika Hanım'a sordum:

– *Hangi ayda evlenmiştiniz?*

– Ağustos'ta. Zaten ağustosta doğdum, ağustosta nikâhlандım ve ikizlerimi ağustosta doğurdum.

– *Şimdi ikizler neredeler?*

– Canan burada idi. Eşi ile Ankaraya döndü. Can ise Kore'ye gönüllü gitmişti. Bugün İzmir'e dönmüş olacak.

– *Başka çocuğunuz var mı?*

– Evet, bir kızım daha var: Gülümser. Denize gitti, biraz sonra gelir. (Zaten Hasan Âli Bey, on birde gelin de hep beraber denize gireriz, demişti. Ama on ikide gittiğimiz için biz bu zevkten mahrum kaldık.)

– *Hanımefendi, acaba izdivacınızdan sonra eşinizin değişen huyları oldu mu?*

– Hayır. Yalnız bekârken çok serazad yaşamayı severdi. Evlendikten sonra evine bağlandı. Ama bekârlığından bir iz kaldı: Bizi gezmeye götürüp dönünce, kendisi tekrar dışarı çıkar ve bir müddet daha yalnız gezer.

– *Artık bu kadar olur.*

– Evet, biz çok iyi anlaştık.

– *Her halde, vaktile aruz sonra da hece ile şiirler yazan eşinize, hayli ilham kaynaklığı yapmışsınızdır?*

– Evet benim için bir çok şiirler yazdı.

– *İsimleri?*

– O kadar çok ki...

– *Daha ziyade ne zamanlar yazı yazar?*

– Geceleri, sükûnet içinde yazmayı sever. Bilhassa 12'den sonra. Bazan güneş doğuncaya kadar yazar.

Hasan Âli Bey:

– Ama bu eskidendi. Üç senedir burada yazları itiyadımı bozuyorum, sabahları yazıyorum.

Refika Hanım:

– Vaktile İzmir'de bir küçük evimiz vardı.

Hasan Âli Bey:

– Küçük değil, bir odalı idi.

Refika Hanım:

– Bir odalı da olsa orası benim için bambaşka bir yerdi. İşte o evde Âli Bey geceleri çalışırdı. Aradan seneler geçtikten sonra o evi, bir mabed ziyaret eder gibi ziyaret ettim.

Hasan Âli Bey:

– Hatırlar mısın orada ben nefesler de yazardım. Beni Bektaşî Babası zannederlerdi. Zaten çok defa beni olduğumdan başka zannetmişlerdir.

İçimden, “Atarlar sengi tarid dırahtı meyvedar üzre” dedikten sonra Refika Hanım’a sordum:

– *Yazı yazarken eşinize yardımlarda bulunur musunuz?*

– Hayır, sadece sükûnetini temin ederim. Çocuklara gürültü ettirmem.

Hasan Âli Bey:

– Büyüklere de.

– *Hanımefendi, eşinizin en beğendiğiniz eserleri?*

– Köy Enstitüleri, klâsikler ve maarifte yaptığı işler. Hangi işi tuttu ise muvaffakiyetle bitirdi.

Aynı suali eski Maarif Vekilimize sorunca, suali öbür mâna-da anlayıp şu cevabı verdi:

– Sevecek eserimi yazdığımı tahmin etmiyorum. Daha hayat beni yazı üstünde çalışacak şekilde rahat bırakmadı. İstemiyerek idare hayatına girdim. Sonra politika hayatına atıldım.

– *Zannedersem partiden çekilmişsiniz?*

– Evet, C.H.P. den istifa ettim. Aktif politikadan ayrıldım. Fakat vatandaş olarak politika ile meşgulüm.

– *Eşiniz yazılarını kolay yazar mı hanımefendi?*

– Bidayette bir makaleyi iki günde yazardı. Şimdi ise yazılarını kolaylıkla yazıyor. Hem de müsvedde yapmadan.

Hasan Âli Bey gülerek bana:

– Ona sen inanma. Şimdi düşünme zamanım çok, onun için kolay yazıyorum.

– *Hanımefendi eşinizin batıl itikadları var mıdır?*

– Hayır.

Hasan Âli Bey:

– İtikadım vardır benim.

– *Refika Hanım, eşinizin başka hususiyetleri?*

– Sevimli ihtiyarları, çocukları ve şimdi yaşı ilerlediğinden gençleri pek sever. Fincandan bardaktan da hoşlanır. Sonra çalışırken çiçeği çok sever. Masasında bir gül, bir karanfil olsun ister.

Hasan Âli Bey, masasının ortasındaki kuşkonmaz saksısını göstererek:

– Bulamayınca böyle yeşillik korum, diye güldükten sonra Refika Hanım sözlerine şöyle devam etti:

– Parası olmadığı zaman eve iyi bir şey almayı da çok sever.

Hasan Âli Bey:

– Evet, son paramı verip beğendiğim şeyi alırım. Onu da yaz ki çok zaman param bulunmaz. Ha bir de çocukluğumdan beri hâmile kadınlara acırım.

Refika Hanım:

– Çok hesabdan hoşlanmaz, eli açıktır. Sonra kitabları hem temiz olsun ister, hem dokunulmasın ister.

Hasan Âli Bey:

– Görüyorsunuz ya hanımın bu sözünün altında ufak bir şikâyet gizli. Ama ben haklıyım. Ömrüm kâğıt aramakla geçti. Her hangi bir kitabdan aldığım notu, temizlik yüzünden uzun müddet aradığım olmuştur.

– *Hanımefendi. Hasan Âli Bey kendisinden ufak bir şikâyetle bulunduğunuzu söyledi. Ondan büyük bir şikâyetiniz de var mı?*

– Yapmak istediği bir şeyi yapamayınca asabileşir.

Tam bu sırada yanımıza, eski Maarif Vekilimizin çok muhterem annesi geldi: Asil bir İstanbul hanımefendisi. Üstelik hazırcevab da. Oğlunun beğenmediği huyunu sorduğumda:

– A evlâdım, annesine çocuğu sorulur mu? diye tatlı tatlı te-bessüm etti.

Hasan Âli Bey:

– Yani anne her şeyimi beğeniyor musunuz?

– Tabii beğeniyorum. Sana kusur bulursam bana da dokunur. (Hani tam diplomat olacak hanımefendi).

Baktım bu sahada bir şey öğrenemeyeceğim, 180 derecelik bir tornistanla aksini sordum:

– *Refika Hanım, eşinizin en beğendiğiniz tarafı?*

– Ben Âli Beyi çok severim. Her şeyi, her tarafı hoşuma gider. Hiç bir hareketi benim için fena gelmemiştir. Onun beğendiği bir şeyi yapmak beni dehşetli memnun eder.

Bu sırada sevimli köpekleri Minnoş yanımıza geldi. Son derece şirin bir hayvan. Koraltan'ın Fransız köpekleri kadar hassas, üstelik onunkilerden daha sempatik.

Hasan Âli Bey:

– Minnoş benim tabii yatmamla, hasta yatmamı farkeder. Göz yaşına tahammülü yoktur.

Refika Hanım:

– Âli Bey hızlı konuşunca yavaş konuş diye kolundan çeker.

Hasan Âli Bey:

– Ya, son mürebbiyem Minnoş'tur.

– *Hanımefendi eşinizin elinden başka işler gelir mi?*

– Bazı zaman yemek yapmak isteyince eline yakışır. Evlendiğimizde birlikte yemek pişirirdik. Âli Bey güzel tathlar yapardı.

– *Beyefendinin tatlı tatlı besteleri de vardır. “Sen bezmimize geldiğin akşam neler olmaz”, “Hem aşkım, hem ümidim, hem de neşemsin” ve “Nesin sen kız gel anlat sen benim nemsin” gibi... Bunlardan başka besteleri de var mı?*

Hasan Âli Bey:

– Evet, meselâ “Hasretten usandım, dar-ı vuslata kaçsam br türlü” diye başlayan nefesimi segâh makamında besteledim. Şöyledir.

Hasan Âli Bey, o gür, pürüzsüz sesi ile bu bestesini okudu. Güftesi de, bestesi de, sesi de fevkalâde güzeldi.

Bunca yıllık hocalık, müfettişlik, meb’usluk ve vekilligine rağmen (çıkan yazı ve kitablari da caba) hâlâ hususî bir otomobili olmıyan Hasan Âli Beye:

– Keşke ses sanatkârı olsaydınız, geçen yıl piyasaya çıkan hanendeler bu yıl altlarına hususî otomobil alıyor, deyince, o her zamanki hazırcevablığı ile şu mukabelede bulundu:

– Ses sanatkârlarının böyle verimli olacağını bilseydim ses sanatkârlığına ve bestekârlığa devam ederdim. Bunda da isabetsizlik etmişim.

Bu sırada Gülümser Hanım denizden döndü... Artık karnımız acıkmıştı. Yemeğe oturmada sordum:

– *Refika Hanım en beğendiğiniz romancılarımız?*

– Halide Edib Hanım, Reşad Nuri Bey. Hikâyecilerimizden de Ömer Seyfeddin’i çok severdim.

– *Ya şair?*

– Orhan Veli

Hasan Âli Bey:

– Hayır hayır, en çok kendi şairini beğenir.

– *Kim o?*

– Can.

Refika Hanım gözlerinde pırıldayan gururla tasdik etti:

– Evet Can'ın şiirlerini çok severim.

Hasan Âli Bey:

– Hattâ annesine göre dünyanın en büyük şairi Can'dır.

Hasan Âli Bey bana oğlunun “Yazma” isimli kitabından da vermek nezaketini gösterdi. Ben de size içinden bir şiir ikram ederek röportaja son vereyim. Malûm ya yemek vakti; başka bir ikram bizi bekliyor.

Kayıp çocuk

Birden işitilmez olsun ayak seslerim;

Gölge bir başka sokağa sapıversin;

Unutayım bir anda her şeyi,

Nerde oturduğumu.

Bir tuhaf âdem olduğumu Can adında

Aklım arayadursun başka kapılarda kismetini;

Ben, bilmediğim sokaklarda bir başıma;

Gönlüm öylesine geniş, öyle ferah,

İlk defa görmüş gibi dünyayı,

Bir şaşkınlık içinde, yeniden doğmuş gibi;

Hatırlamam artık değil mi, dostlar,

Hatırlamam artık garibliğimi?

Can Yücel

(1898 - 1973)

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL

Şair ve yazar. Bakırköy Rüştiyesi mezunu. Tıp Fakültesi'ni bitirmeden Kayseri'de öğretmenliğe başladı. Ankara ve İstanbul'da öğretmenlik yaptı. Demokrat Parti'den milletvekili seçildi.

Şiire Birinci Dünya Savaşı yıllarında aruzla yazdığı şiirleriyle başladı. Hece ölçüsünde büyük başarı göstererek Hecenin Beş Şairi'nden biri sayıldı. En ünlü şiiri, Ulukışla yoluyla Kayseri'ye giderken edindiği izlenimleri anlattığı Han Duvarları'dır.

ŞİİR: Şarkın Sultanları (1919), Çoban Çeşmesi (1919), Dinle Neyden (1919), Suda Halkalar (1928), Bir Ömür Böyle Geçti (seçme şiirleri 1933), Elimle Seçtiklerim (1934), Akıncı Türküleri (1938), Han Duvarları (seçme şiirleri, 1969). Ayrıca roman ve oyunları yayımlanmıştır.

Eski öğretmen Azize Çamlıbel,

FARUK NAFİZ'i anlatıyor.

Aslan yatağından belli olur, derler. Faruk Nafiz Çamlıbel'in şairliği de oturduğu yerden belli: Akıntıburnu sırtında, Boğazın eşsiz güzelliğinden bol bol nasibini alan bir köşk.

Bu şirin yuvaya yaklaşırken düşünüyorum: Çamlıbel, daha genç yaşta değeri anlaşılan ve gittikçe genişliyen bir şöhret, hem de tertemiz bir şöhret yapan nadir bahtiyarlardan.

Burian, antolojisinde "Bir ömür böyle geçti" sahibi için: "O hâlâ heceyi en ustalıkla kullanmış şair olarak ayakta; ondan

sonra gelenler hep onun çıraklığında kalmış, en iyi yetişenler bile, bu nazım işinde onun kalfalığından öteye geçememişlerdir” diyor.

Sonra Çamlıbel ne kadar tatlı bir hoca idi. Lisede iken ben de kendisine talebelik ettiğimden bu tarafını gayet iyi bilirim. Son dersini verip kürsüden inerken onu kaybetmenin hüznü ile bütün sınıfın gözü dolmuştu.

Fakat bütün bunlara rağmen kendisi siyasi hayatı tercih edip, 1945 seçimlerinde milletvekili olmuştu. Acaba buna sebep ne idi?

Kapının zilini çalarken hâlâ zihnimde bu suale cevap bulmağa çalışıyordum. Ama nafile...

Kapıyı bizzat şairimiz açtı. Birlikte denize karşı olan misafir odasına geçtik. Oturup daha yeni konuşmağa başlamıştık ki, içeriye muhterem eşi Azize Çamlıbel girdi.

Tanıştıktan sonra evvelâ dereden tepeden bahsettik. Sonra mevzuu yol boyu zihnimi işgal eden meseleye naklettim. Bu hususta, eski tâhliye öğretmenlerimizden olan şairimizin eşi şu izahatı verdi:

– Dostlarının müracaatı karşısında milletvekili oldu. Hem bunu millî bir vazife telâkki etti. Bu hususta kendisini ben de destekledim.

– *Her halde bu iş hayli zamanlarını alır?*

– Evet. Bazı günler ev, tâ uzak köylerden gelenlerle dolup dolup taşar.

– *Boş zaman bulunca kimleri okur hanımefendi?*

– Şimdilik mektub okumaktan başka şey okumağa vakit kalmıyor ki. Ama matbuatı ve neşriyatı hulâsa olarak takib ediyor.

– *Sizin için yazdığı şiirler var mıdır?*

– Her halde vardır.

– *Meselâ?*

– Vahdet-i Vücut, Çiçekten Adalar ve Hüsn-ü Aşk.

– *Şiirlerinde kendisi de bulunur mu?*

Bu suale şairimiz cevap verdi:

– Şiirler zaten hâdiseler ve tesadüflerin mahsulü olduğundan ben onlarda varım. Ama orada bile çok zaman objektifim. Şahsımı koyduğum şiirler nedense ötekilerden daha talihsiz oluyorlar!

– *Hocama eserlerinde mevzuu ilham eden başka vak'alar var mıdır Hanımefendi?*

– Evet. Meselâ; Yayla Kartalı piyesi. Vaktile şu ileriki evde oturuyorduk. Bir yaz yanımızdaki bahçeye bir tulûat tiyatrosu gelmişti. Pencereleden ve bahçeden onların bütün iç yüzlerini görebiliyorduk. Gerçi sahnede komedi oynuyorlardı. Fakat arka taraf facia idi. İşte bu kumpanya Yayla Kartalı piyesini ilham etmiştir. Ama vak'a tamamen hayalidir.

– *Bilhassa ne zamanlar yazar?*

– Kahvaltı etmeden sabahtan öğleye kadar çalışır.

– *Çalışırken hususiyetleri?*

– Çok sigara içer. Konuşmak istemez. Birşey sorulunca kızar.

– *Eser hazırlarken sizin yardımınız dokunur mu?*

– Ben tabiiyatçı olduğumdan pek yardımım dokunmaz.

Şairimiz ilâve etti:

– Ama bazı eserlerimi kendisine okuyup fikrini alırım. Meselâ Yayla Kartalı'nın bir iki sahnesini beğenmeyip tenkid etti. Baktım haklı. O şekilde düzelttim.

– *Hayat arkadaşınızın başka hususiyetleri hanımefendi?*

– Gezmeyi, bilhassa vapur seyahatini çok sever. Kır kahvelerinden de hoşlanır. Ve bir de iyi yapılmış yemeği sever.

– *Gece eğlencelerini?*

– Hayır, mecbur olmayınca öyle yerlere gitmeyiz.

– *Ev işlerinde size yardım eder mi?*

– Yemek geç kalınca şöyle mutfığa kadar gelip görünür. O kadar. Daha şu gaz sobasını yakmayı bile bilmez.

– *Fakat her halde beğendiğiniz tarafları çok fazladır?*

– Evet. Blhassa güzel konuşması ile yuvasına bağlılığına hayranım. Yuvasına bağlılıkta babalar yarışa çıksa Faruk birinci gelir. Akşam en geç dokuzda muhakkak evdedir.

– *Her halde bunda sizin hayli tesiriniz olmuştur. Kimbilir bekârken kaçta eve dönerdi?*

– Evet, kendisi anlattı, gece 12 den evvel eve girmezmiş. Eskiden dışarıda dinlenirdi, şimdi evde.

– *Kızdığınız tarafı da var mıdır?*

– Vardır: Sigara içmesi. Ben ve çocuklarım değil sigaradan, dumanından bile rahatsız oluruz.

Faruk Nafiz Çamlıbel, temiz yüzünü aydınlatan tebessümü ile ilâve etti:

– Ben sigara içmeğe başlayınca karım hemen odadan kaçır. Ben de rahat rahat çalışırım.

Bu sırada içeriye fevkalâde güzel bir genç kız girdi. Gözleri tıpkı şairimizinkine benziyordu. Meğer kızı imiş. Arnavutköy Amerikan Koleji'nde okuyormuş.

Boğaz'ın güzelliğini daha iyi görebilmek için hep beraber terasa çıktık. Burasının manzarası harikulâde idi. Fakat hava çok rüzgârlı olduğundan çabuk misafir odasına döndük. Biraz sonra da kapının zili çaldı. Ve hukuk son sınıfta olan oğulları Okyay geldi. Artık Çamlıbel ailesi tamamlanmıştı.

Ardı arkası kesilmiyen ikramlar arasında konuşmamıza devam ettik. Bilhassa bu ailede bir şey dikkatimi çekti: Her şeyde ecdadımızın asil ruhu ile yeni zevk birleşmişti. Meselâ gayet zarif giyinmiş olan kızlarının her hareketinde eski Türk terbiye ve inceliğinin bütün hususiyetleri vardı. Sonra oğulları Okyay

da öyle; tatlı dilli ve neşeli. Fakat annesile babasına karşı son derece hürmetkâr. (Doğrusu ya insan, zamanımızda böyle eski Türk terbiyesi ile yetişmiş gençleri görünce hayretle karışık bir gıpta hissi duyuyor.)

Bu kanaatimi şairimize söyleyince:

– Çocukları, dedi, tamamen anneleri yetiştirmiştir. Bütün iftihar payı onundur.

Eşi ilâve etti:

– Gerçi vaktile evlâdlarımıza çok sert davranıyorum diye Faruk arasına bana kızardı. Ama şimdi o hareketlerime hak veriyor.

– *Eşinizin en beğendiğiniz üç şiiri hanımefendi?*

– Kıskaç, Çoban Çeşmesi, Han Duvarları.

Şairimiz son şiir hakkında şu izahatı verdi:

– Han Duvarları’nı dört günde yazdım. Türk Yurdu’nda çıktı. Birisi görecekt diye âdeta utanıyordum. Ama bu şiir kısa zamanda meşhur oldu. Bazan bir şiir üzerinde bir ay uğraşırım. Fakat hiç ses çıkmaz.

– *Başka hangi sanatkârları beğenirsiniz hanımefendi?*

– Hangi sahada?

– *Her sahada.*

– Sinamayı çok sevdiğim için evvelâ ondan başlayayım: İngrid Bergman, Gregory Peck. Bizimkilerden: Behzad, Bedia. Edebiyatçılardan: Refik Halid Karay, Yahya Kemal... Bestekârlardan: List, Tchaykovsky... Ses sanatkârlarından Richard Tauber, Safiye Aylâ, Münir Nureddin. Necmi Rıza ve sesini çok beğendiğim Muzaffer Gülek.

Şakadan takıldım:

– *Hanımefendi, son soyadı dikkatinizi çekmedi mi? O sanatkâr C.H.P. Genel Sekreteri Kasım Gülek’in akrabası olmasın? Malûm ya eşiniz D.P. den de...*

Hemen şairimiz cevap verdi:

– Bu da bizim ailenin ne kadar “demokrat” olduğunu gösterir.

– *Ya sizin beğendiğiniz sanatkârlar hocam?*

– Divan edebiyatından bugüne kadar geçen nesillerin ve muhtelif tarzların bellibaşlı şahsiyetleri.

Son cevabı üzerine daha iyi anladım ki benim eski hocam sadece mükemmel bir öğretmen ve mükemmel bir öğretmen ve mükemmel bir şair değil, aynı zamanda da mükemmel bir de diplomat da.

[Sermed Sami Uysal, Cumhuriyet, 31 Mayıs 1954]

(1898 - 1957)

NURULLAH ATAÇ

Yazar. Asıl adı Nurullah Ata'dır. Galatasaray Sultanisi'ni yarım bırakıp İsviçre'ye gitti. Bir süre devam ettiği Edebiyat Fakültesi'ni de tamamlamadı. Sınavla Fransızca öğretmeni oldu ve çeşitli liselerde görev yaptı. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde yayın şefliği, Cumhurbaşkanlığı çevirmenliği ve ölünceye kadar Türk Dil Kurumu Yayın Kolu Başkanlığı yaptı.

Yunan, Latin, Fransız, Rus klasik ve çağdaş yazarlarından 50'ye yakın kitap tercüme etti.

ESERLERİ: Günlerin Getirdiği (1946), Karalama Defteri (1952), Sözden Söze (1952), Ararken (1954), Söz Arasında (1957), Okuruma Mektuplar (1958), Günce (1960), Söyleşiler (1964).

Eşi, NURULLLAH ATAÇ'I anlatıyor:

– Müslüman mısınız Sermed Bey?

Daha ben cevap vermeden Nurullah Bey ilave etti:

– Evvela Allah'a inanır mısınız onu söyleyin? Ben ne Allah'a inanırım, ne de müslümanım.

Bu sırada yanımıza, yeni ameliyat geçirmiş olan, “Sözden Söze” muharririnin eşi Bayan Leman Ataç geldi. Her hali ile bir ev hanımı. Hem de pek açık kalbli.

– Vallahi evladım, Nurullah beyi çekiştireceksem konuşurum, diyerek karşımdaki sandalyeye oturdu.

Nurullah Ataç:

– Bizimki beni hiç sevmez. Üstelik yazılarımı da okumaz.

Leman Hanım:

– Niye, okuduklarım var ya.

Nurullah Ataç:

– Haa bazen aşık olduğum rivayeti çıkar. İşte o zaman, bizim hanım acaba kime aşık oldum, diye yazılarıma şöyle bir göz atar. Sonra kızım Meral de öz Türkçe yazmama çok kızar.

Bu esnada yanımızda bulunan Meral Hanımla eşi avukat Nihad Tolluoğlu'nun Ataç'ın son cümlesine hiç itiraz etmeyişleri bilhassa dikkatimi çekti.

Nurullah Ataç şöyle devam etti:

– Benim kötü huylarımdan bahsedecektir. Hanımın konuşmak için pazarlığı öyle değil mi?

– *Zannedersem.*

Nurullah Ataç:

– Evde içki içmeme çok kızarlar.

Leman Hanım:

– Kumar oynamada da kızarız. (bana dönerek) Ayrıca sık sık sıhhatimle bu kadar alakadar olmayın, bıktım usandım sizden diye bağırır.

– *Demek bazı fikirleri gibi Nurullah Ataç'ın ev hayatı ve huyları da enteresan. Ne zaman evlendiniz. Leman Hanım?*

– 28 sene oluyor.

Nurullah Ataç:

– Leman, yengemin ablasının kızıdır.

– *Hanımfendi, sizin tesirinle eşinizin değişen huyları oldu mu?*

– Yok yok, ne oyunundan, ne aşık olmasından vazgeçirebildim.

– *Eşiniz en çok neyi sever?*

– Kavgayı.

Nurullah Ataç gülerek söze karıştı:

– Ben aksi kanaattemyim. Asıl bizim hanım sever kavgayı.

– *Hanımefendi, eşinizin sizden isteyip de elde edemediğiniz şey?*

– Evlendiğimiz zaman benden 12 çocuk istedi; Allah bir tane verdi.

– *Nurullah Ataç en çok neye para sarfeder?*

– Kitaplarına. Zaten bütün kazancı kitaplara gider. Bari onlara para verdiğine göre baksın. Ne gezer. Üstelik biz düzeltmeye kalkınca hemen kızar; valizini alıp otele gitmeye kalkar.

– *Eşinizin batıl itikadları var mıdır hanımefendi?*

– Ah sadece gavurum der gezer.

Nurullah Ataç:

– Gavur değil, dinsizim.

– *Eşinizin hoşlandığı şeyler?*

– Sofrasında çok kalabalık ister.

– *Hoşlanmadığı şey?*

– Temizlik.

Nurullah Ataç:

– Doğru, evlenmeden evvel hiç yıkanmazdım. Şimdi altı ayda bir yıkanıyorum.

– *Hanımefendi ev işlerinde filan eşiniz size yardım eder mi?*

– Ne gezer.

Nurullah Ataç:

– Kahve pişirmesini bile bilmem. Hatta elektrik ampulünü yerine takamam.

– *Halbuki Ankara'da hayli hamarat erkekler var. Mesela Kasım Gülek mükemmel yemek yapıyor.*

Nurullah Ataç:

– Ben Kasım Güleği evde kalmış kızlara benzetiyorum. Aman şunu da ilave edin: Kendisini çok severim. Sonra sevdiğim şeylerden biri de yatakta makine ile yazı yazmaktır. Ayrıca demir kalemle yazı yazmayı severim de stilo ile yazmayı sevmem. Belki de iyi bir stilom olmadığı için. Hammer mütercimi olan babam da yatakta oturup kamış kalemle yazı yazardı... Sonra çalışırken çok kahve içerim. Rahmetli ağabeyim de (Galip Ataç) günde 30 kahve içerdi.

Zamanımızın Türk ve Fransız edebiyatını yakından takip eden, ayrıca hayli “Divan” kültürü bulunan Nurullah Ataç’a sordum:

– *Nereelerde okudunuz?*

– Okumadım ki. Üç sene idadiye gittim. Birkaç sene de Galatasaray’a. Yazı yazmaya dokuz on yaşında başladım. Tabii onlar yazıya benzer şeyler değildi. İlk doğru dürüst yazım, 16 yaşında iken “Mektebli” mecmuasında çıktı, fransızcadan tercüme bir monologdu. Sonradan Sivas’a gidip orta mektebe fransızca hocası oldum. Bir müddet sonra beni Adana’ya gönderip edebiyat hocalığı da verdiler. En son vazifem Cumhurbaşkanlığı mütercimliği idi. 1951’de emekliye ayırdılar.

– Galiba Halk Partisisiniz?

– Evet. İlk kitabım 1946 da Günlerin Getirdiği adı ile yayınlandı. Ama ondan önce de birçok çevirilerim (tercümenin ataççası) çıktı. Ben kendi yazılarımdan çok çevirilerimle bir iş gördüğümü sanıyorum. Ama ben onları iyi çevirdim mi, çevirmedi mi bilmiyorum, elimden geleni yaptım. (Bizim titiz Ahmed Hamdi Tanpınar hocanın en beğendiği mütercim Nurullah Ataç’tır.)

– *Beğendiğiniz edipler?*

– Fuzuli, Baki, Neşati, Naili, Atai. Birinci Edebiyat-ı Cedide

ile ikinci Edebiyat-ı Cedide'den hiç birini sevmem. Tevfik Fikrede hürmetim vardır. O kadar. Abdülhak Hamid'le Namık Kemal'de şiir yoktur. Hele Abdülhak Hamid komik şairdir. Mehmet Akif'e gelince; şiirden anlamak Akif'in şair olmadığını anlamakla başlar.

– *Pekala ya sevdikleriniz?*

– Haşım, Yahya Kemal; yenilerden Orhan Veli, Oktay Rıfat, Metin Eloğlu, Turgut Uyar, Orhan M. Arıburnu, Necati Cumalı, Cüceoğlu. Bir şiiri için Ahmet Kabaklı. Hikayecilerden; Said Faik, Kemal Bilbaşar, Tahsin Yücel, Yaşar Kemal. Aman sonra Yakub Kadri ile Falih Rıfkı'ya da bayılırım. Bunlar şimdilik aklıma gelenler. Daha başka sevdiklerim de var.

– *Yeni romancılarıdan hiç bahsetmediniz.*

– Yok da ondan bahsetmedim.

– *Eşiniz yazılarını kolaylıkla yazabilir mi hanımefendi?*

– Evet, epey düşündükten sonra çarçabuk yazar.

– Eskiden zor yazardım. Şimdi kolay yazıyorum. İnsan yaşlandıkça dilini, deyişini kuruyor, kolay yazabiliyor. Çevirilerimde daha çok güçlük çekerim. 33 yıldır yazı yazarım; “eğer”i hiç kullanmadım, “ve”yi de 1940'dan beri kullanmam, “lakin, şayet” gibi sözlere gelince; onları kullananları da okumam.

Bu izahattan sonra söz şiirden açıldı. Nurullah Ataç evvela Divan şiirinden sonra zamanımızın şiirinden bir çoklarını ezbere okudu. (Konuştuğum edibler içinde yeni Türk Edebiyatı ile Nurullah Ataç kadar meşgul olanını görmedim.) Ayrıca Fransızca bir hayli şiir okudu. Bilhassa “Monsieur Monsieur” kitabını almamı tavsiye etti. Tam kalkacağım zaman sordu:

– Siz Türkçenin en güzel şiirini bilir misiniz?

– *Vallahi herkese göre Türkçenin en güzel şiiri başka başkadır.*

– O halde ben size okuyayım:

Şimdiki maneviyat; kitap, müzik, konferans,
 Asri namaz ikidir; sabah idman, akşam dans.
 Ruhیات isterseniz buyrun eczahaneye;
 Nane ruhu, kafuru, hepsi de var hem esans.
 Uymuyorsa sözlerim ne kitaba, ne dine,
 Sat efendim evini, bir deve al kendine,
 Hacı kervanına gir, Hicaz çöllerine git,
 Faysalıyla beraber senin olsun Medine.
 Bu gün yine pek fazla aleni oruç bozan,
 Okundu mu ya ezan bitti mi ya ramazan?
 Ben su içsem bozulur, sen hak yersin bozulmaz.
 Orucun da ey sofî kendin gibi kalpazan.

– *Bu şiir kimin?*

– 1928’de Akbaba’da Hatice Süreyya imzası ile çıktı. Sizin gazetede Vala Nureddin’in.

[Sermed Sami Uysal, Cumhuriyet, 5 Ağustos 1954]

(1899 - 1961)

PEYAMI SAFA

Yazar. İki yaşında babasının öldü. Dokuz yaşında iken yakalandığı bir kemik hastalığı nedeniyle düzenli bir eğitim göremedi. Onüç yaşında iken çalışmak zorunda kaldı. Posta Telgraf Nezareti'ne memur olarak girdi. Bir süre öğretmenlik yaptı. Yirminci Asır adlı bir akşam gazetesi çıkardı. Asrın Hikayeleri başlığı altında yayımladığı hikayelerle dikkat çekti. Sırf geçim kaygısıyla yazdığı romanlarda Server Bedi imzasını kullandı. Olaylardan ziyade psikolojik tahlillere ağırlık verdiği romanlarının en ünlüsü Dokuzuncu Hariciye Koşuşu'dur. Kültür Haftası ve Türk Düşüncesi dergilerini de çıkaran yazar, Son Havadis gazetesinin başyazarlığını yaptı.

ROMAN: Mahşer (1924), Sözde Kızlar (1925), Canan (1925), Bir Akşamdı (1928), Şimşek (1928), Dokuzuncu Hariciye Koşuşu (1930), Fatih-Harbiye (1931), Bir Tereddüdün Romanı (1933), Matmazel Noralya'nın Koltuğu (1949), Yalnızız (1951), Biz İnsanlar (1959); HİKAYE: Bir Mekteplinin Hatıratı, Karanlık Kralı (1913), İstanbul Hikayeleri (1919), Siyah Beyaz Hikayeler (1923), Süngülerin Gölgesinde (1924).

Nebahat PEYAMI SAFA, bize eşini anlatıyor

Kapıyı uşak açtı:

– Buyurun, dedikten sonra, önüme düşerek, misafir salonuna doğru yürüdü.

“Yalnızız” muharriri salonda yalnızdı. Ve yüzünün ifadesinden bir şeye canı sıkıldığı belli idi. Elimi sıkarken üzüntüsü-

nün sebebini izah etti:

– Eşim dün gece birdenbire kabakulak oldu. Bu sebepten, kendisile en az 10-15 gün röportaj yapmamız imkânsız.

Ne söyleyeceğimi şaşırmıştım. Bereket romancımız devam etti.

– Buraya kadar yorulunuz. Hiç olmazsa şöyle buyurup bir parça dinlenin, diyerek bir koltuk gösterdi. Oturdum. Karşımdaki kanapeye de Peyami Safa yerleşince, hem onunla dereden tepeden konuşmaya, hem de kendisini hayretle tetkike başladım. Hayretimin sebebi hayli tuhaftı: vaktile bu romancımızın bir resmini görmüştüm; gayet korkunçtu. Halbuki şu kanapede oturan, ufak tefek, zayıf insanın korkunçlukla hiç alâkası yoktu. Gerçi 54 baharı arkada bırakan romancımızın saçları kırlaşmış ve yüzünde senelerin derin izleri kalmıştı. Fakat bu kırlar ve kırışıklar sadece onu daha sevimli yapmıştı. Yoksa korkunç değil. (Bu resim tekniğinin nelere kadir olduğunu bu suretle bir daha anladım.)

Peyami Safa'nın bu hususiyeti de daha konuşmaya başlar başlamaz; tok sesi, olgun ifadesi ve yerinde jestleri ile karşısındaki üzerinde hemen iyi bir tesir yaratması... Üstelik kültür bakımından hayli yüklü... O gün nelerden bahsetmedi ki... Fakat mevzuumuz: "Eşlerine Göre Edebiyatçılarımız" olduğu için bunları maalesef sizlere nakledemiyeceğim.

* * *

15 gün sonra "Madmazel Noralyanın Koltuğu" muharririnin salonunda, bir koltuğa oturur oturmaz, tahsilini Akademi-de ikmal eden Nebahat Peyami Safa'ya sormaya başladım:

– *Romancımızla nasıl tanışıp evlendiniz?*

Muhatabım dudaklarından eksilmeyen tebessümü ile konuşmaya başladı:

– 1937 yılında, Cumhuriyet gazetesine bir hikâyemi götür-

düm. Abidin Daver bu işe Peyami'nin karıştığını söyleyip beni ona gönderdi.

– “Sözde Kızlar” muharriri hakkındaki ilk intibainız?

– Çok ciddi idi. İnsana âdeta korku veriyordu. Tanıştığımızdan iki üç ay sonra nişanlandık. 1938’de de evlendik.

– *Hikâyeniz ne oldu?*

– Cumhuriyet’te neşredildi.

– *İsmi hatırlıyor musunuz?*

– Evet: “Kalbimin Sesi”.

– *İzdivacınızda hangi his daha galibtir?*

– Hepsi karışık.

– *Her halde sizinle evlendikten sonra romancımızın huylarında hayli değişiklik olmuştur?*

– Vallahi pek olmadı. Yalnız bohem hayatını bıraktı.

– *Madem huyunu pek değiştiremediniz, bari eserlerinde kendisine ilham kaynağı olabildiniz mi?*

– Maalesef bu suale de evet diyemeyeceğim.

– *Ya eşinizin romanlarındaki kahramanlarla kendi hayatının alâkası var mıdır?*

– Evet: Bir Tereddüdün Romanı’nda, Yalnızız’da, Matmazel Noralyanın Koltuğu’nda, daha doğrusu eserlerinin pek çoğunda kendisi mevcuttur.

Peyami Safa ilâve etti:

– Doğru, hemen bütün romanlarımda prenstoal şahıs benim.

– *Ev hayatınız yahud yakınlarınızın hayatı, eşinizin eserlerinde yer alır mı Hanımefendi?*

– Bazı romanlarında evet. Meselâ: Yalnızız’da bu cins bazı pasajlar var. Matmazel Noralyanın Koltuğu’ndaki Tahir Bey de yabancımız değildi. Sonra Peyami’nin romanlarındaki ikinci

derecedeki tiplerin çoğu tanıdığımız kimselerdir. Ayrıca müşterek yaşanmış hayat parçaları da vardır.

– *Yazı yazarkenki hususiyetleri nelerdir?*

– Gürültüden hoşlanmaz, yalnızlık ister, bilhassa gece yazmayı sever. Düşünürken veya yazı yazarken kendisine bir şey sorulursa müthiş canı sıkılır.

– Yazı yazarken neler içer?

– Biraz kahve, sigara.

– *Ya alkol?*

– Kat'iyyen.

– *Roman hazırlarken eşinize yardımlarda bulunur musunuz?*

– Kadınlığa aid bazı hususlarda evet.

– *Tenkid ettiğiniz zaman müsveddelerde değişiklik yapar mı?*

Bu suale Peyami Safa cevap verdi:

– Nebahat bilhassa tereddüdlerimi izale edip tercihlerime âmil oluyor.

– *Eşiniz eserlerini rastgele kâğıdlara mı yazar Hanımefendi?*

– Hayır, kâğıd muntazam ve temiz olmalı. Bilhassa roman yazarken defterin en iyisini seçer.

Peyami Safa içini çekerek ilâve etti:

– Sonra benim müsveddelerim Nebioğlu'nun fena kâğıda bastığı silik romanlarından daha net ve yanlışsızdır.

Hepimiz gülüştükten sonra sordum:

– *Eşiniz eserlerini nasıl hazırlar Hanımefendi?*

– Evvelâ zihninde hazırlar. Uzun uzun düşünür. Ama müsveddeler bile temiz çıkar. Fakat bu onu tatmin etmez. Bir pasajı 40 defa yazdığı olmuştur.

– Madmazel Noralyanın Koltuğu'nun birinci ve daha başka pasajları.

– *Hayat arkadaşınızın bir bütün olarak en beğendiniz romanı?*

– Madmazel Noralyanın Koltuğu.

Aynı suali romancımıza da sordum. Biraz düşündükten sonra söze başladı:

– En az beğendiğim romanım, inşa bakımından, Madmazel Noralyanın Koltuğu ve Yalnızız’dır.

Nebahat P. Safa:

– Aaaa! diye bir hayret çılgılığı atınca Peyami Safa izah etti:

– Zira eserlerimin hiç birisini beğenmiyorum. Bir Alman romancısının dediği gibi, eserlerimiz kesilen saçlarımız gibidir: Bir kere başımızdan ayrıldıktan sonra kökleri bizden kopar. Romanlarımın en canlı tarafları yazarken yazı yazdığımı unuttuğum ve kaç saat geçtiğini bilmeden 20-30 sahifeyi fasılasız yazdığım parçalarıdır.

– *Eşinizin en beğendiğiniz kahramanı Hanımefendi?*

– Yalnızız’daki Besim. Bir de Ferit.

– *Peyami Safa’nın romanlarında en çok kime acıdınız?*

– 9. Hariciye Koğuşundaki çocuğa acıdım.

Peyami Safa gülerek, bu husutaki fikrini söyledi:

– Nebahat ben senin karın olsaydım ben de söylerdim.

Romancımızın eşinin dudaklarına sıkıştırdığı sigarayı, salon manjedeki masanın kenarında oturan oğlu Merve kalkıp yaktı. Ben de bu fırsattan istifade edip son iki sualimi İngiliz Mektebinde okuyan Merve’ye de sordum: Bilhassa yüz hatları annesine benzeyen bu 15 yaşındaki delikanlı tereddütle konuşmaya başladı:

– Vallahi babamın daha hiç bir eserini okumadım,

– Niye?

Bu sualimi Peyami Safa cevaplandırdı:

– Daha o seviyeye gelmedi.

– *Hanımefendi eşiniz çok kitab okur mu, bilhassa kimleri okur?*

– Pek çok okur. Bilhassa felsefi eserleri. Hattâ sıhhatini bozacak kadar kitab okumasına kızarım. En fazla da Proust'u sever ve okur.

– *Eşiniz ne gibi şeylerden zevk alır, nelere sinirlenir?*

– En çok okumaktan ve yazmaktan zevk alır. En sinirlendiği şey de radyolarımızdaki temsillerdir.

Bu izahattan sonra romancımızın hayat arkadaşına sordum:

– *Eşinizin sanat muvaffakiyetini uzun seneler muhafaza etmesinin sebepleri?*

– Aynı şevki kaybetmemesi. Ve herşeye karşı aynı alâkayı muhafaza etmesi.

– *Ses sanatkârlarına olduğu gibi romancımıza da takdir-kârları tarafından hediyeler gönderilir mi?*

– Şimdiye kadar, bir cüzdan, bir tabaka, bir de para çantası geldi. Üçünü de bir okuyucu Viyana'da hususî surette yaptırmış. Sonra İstanbul'a döndüğünde, Peyami'nin o zaman çalıştığı Cumhuriyet gazetesine bırakmış. Fakat bu şahıs şimdiye kadar kendisini bizden gizledi.

– *Eşinizin bâtil itikadları var mıdır?*

– Çooook. Meselâ; 13 rakamı.

– *Türk edebiyatında psikolojik anlara ençok dikkat eden Peyami Safa'dır. Hususî hayatında da böyle midir?*

– Evet, hem de nasıl.

– *Eşinizin en beğendiğiniz tarafı?*

– Kendi kendisini ve başkalarını tenkidlerinde zalim olacak derecede dürüst olması.

– *Hayat arkadaşınızın beğenmediğiniz tarafı da var mı?*

– Olmaz olur mu? Asabiyeti, hırçınlığı. Bereket bu halleri çabuk geçer. Tabii beğenmediğim taraflarının hepsini söylemek doğru olmaz.

Annesinin bu sözüne hayli gülen Merve'ye sordum:

– *Ya sen babanın en çok hangi tarafını beğenirsin?*

– Babamın bir çok beğendiğim tarafı vardır.

– *Meselâ?*

Merve düşündü, düşündü. Sabrı tükenen Peyami Safa sordu:

– Oğlum babanın iyi tarafını bulamıyor musun, yoksa ifade mi edemiyorsun?

Merve:

– Vallahi pek çok da onun için düşünüyorum.

– *Ya babanın beğenmediğin tarafı?*

– Bana çok iyi davrandığından, şimdiye kadar kötü tarafını görmedim.

(Merve bir gün parlak bir diplomat olursa hiç şaşmam.)

– *Peyami Safa'nın yazı yazmaktan başka elinden bir iş gelmez mi? Mesela ev işlerinde size yardım filan?*

– Hayır, hayır, elinden öyle şeyler hiç gelmez. Bir çivi bile çakamaz.

Hemen Merve atıldı:

– Geçen gün sigortayı kim tamir etti!..

Peyami Safa:

– Aferin oğlum... Sonra bana dönerek ilave etti:

– Ama laf aramızda bizim hanım hayli marifetlidir. Bakın şu tabloları Nebahat yapmıştır.

– *Romancımızla geçirdiğiniz en güzel an, hanımefendi?*

– Avrupa'ya ilk seyahatimiz.

Peyami Safa:

– Bir tana daha var. Merve birbuçuk aylıktı. Uyuyordu. Nebahat nedense öldü zannetmiş. Sonra ben geldim. Kısa bir muayeneden sonra Nebahat'ın hâlâ unutamadığımız o heyecanının devamına mani oldum. Çocukcağız en tabii uykuda idi.

– *İspirtizma tecrübeleri yaptığınızı duydum, doğru mu?*

– Evet, fakat bunun Peyami'nin metafizik anlayışıyla münasebeti yok. Onlar çok defa misafirlerimizin ısrarıyla bir salon oyunu mahiyetinde yapılmış tecrübelerdir. Fakat aralarında bizi çok hayrete düşürenler olmuştur. Peyami'nin metapsişige ait etütleri daima bu ispirtizma eğlenceleriyle karıştırılıyor. Kendisi de buna çok sinirlenir.

– *Siz öldükten sonra ruhumuzun yaşadığına inanıyor musunuz hanımefendi?*

– Evet, ya siz?

Beni düşüğüm müşkül durumdan Peyami Safa kurtardı:

– Aman bu mevzua girmeyelim. Çünkü bu münakaşa ruh kadar ebedidir.

AHMED KUTSİ TECER

(1901 - 1967)

Şair ve yazar. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü mezunu. Bir süre Paris'te kaldı. Dönüşte edebiyat öğretmenliği, Sivas'ta Millî Eğitim Müdürlüğü, MEB'nda Yüksek Tedrisat Müdürlüğü ve milletvekilliği yaptı.

Hecenin Beş Şairi arasında olan Tecer, içten ve duygulu memleket şiirleri kadar oyunları da tanınmıştır. Şiirleri Dergâh, Millî Mecmua, Varlık, Oluş, Ülkü, Türk Düşüncesi gibi dergilerde yayımlandı.

ŞİİR: Şiirler (1932), İNCELEME: Köy Temsilleri (1940); OYUN: Köşebaşı (1947), Bir Pazar Günü (1959), Koçyiğit Köroğlu (1969).

Meliha Tecer, AHMED KUTSİ TECER'i anlatıyor:

– Kadıköyüne çıkınca şu karşıya gelen caddeyi takib edeceksiniz. Kiliseyi geçince Moda caddesine sapacaksınız. Sonra sola kıvrılıp biraz yürüyünce bizim Sakız sokağı gelir. Apartman sol kolda. Adı da Seber.

Ahmed Kudsi Tecer, hocası bulunduğu Galatasaray Lisesi'nde, muallimler odasının önündeki loş koridorda bu surette hem evini tarif etti, hem de plânını çizdi.

İki gün sonra da oturduğu yeri elimizle koymuş gibi bulduk. Kapıyı, Galatasaray Lisesi'nde okuyan oğlu Mehmed açtı. Apartmanın cephesini baştanbaşa kaplıyan uzun misafir salo-

nuna girince Ahmed Kutsi'yi yalnız bulduk... Biraz hoşbeşten sonra başımı sağ tarafa çevirince hayli hayret ettim: Karşı duvardaki tabloyu vaktile Amerikan Haberler merkezindeki bir sergide görmüş ve Suzan Yakar'ın sanmışım. Şimdi burada ne işi vardı? Acaba akraba filân mı idiler? Diye düşünürken Ahmed Kudsi izah etti:

– Eşimin tablosu. Ressamı da aile dostumuz olan Şeref Akdik.

Bu sırada içeriye, edebiyatçımızın hayat arkadaşı Meliha Tecer girdi. Yukarıda adını söylediğim ses sanatkârına tabloda-
kinden daha az benziyordu... Meğer o da Edebiyat Fakültesinden mezunmuş. Ama Ahmed Kutsi gibi Felsefe bölümünden değil de Coğrafyadan.

Ayrı zamanlarda bile olsa, aynı fakültede okuduğumuzdan mıdır nedendir sohbet kısa zamanda tatlılaştı... Çeşidli mevzular birbirini kovaladı. Nihayet sadede geldik. O zaman Bayan Tecer şöyle devam etti:

– Edebiyat Fakültesine 1933-34 ders senesinde girdim. Ve hiç sene kaybetmeden bitirdim. Ben talebe iken, hocamız İbrahim Hakkı, Ankara coğrafyasını tetkik için beni oraya gönderdi. O zaman yüksek tedrisatta şu müdürü olan Kutsi Beyi bir müşkülüm için ziyaret ettim.

– *"Köşebaşı" yazarı hakkında ilk intibanız nasıl oldu?*

– Bana çok nazik davrandı.

Ahmed Kutsi'ye sordum:

– *Ya sizde Hanımefendi'nin ilk intibai?*

– Vallahi şu kadarını söyleyebilirim ki o zamanlar evlenmeye hiç niyetim yoktu. Bizimkini pek terbiyeli görünce evlenmeye karar verdim.

– *Sonra hanımefendi?*

– Kutsi Bey (bu ailenin birbirlerinden bahsederken bey ve

hanım demeleri hayli dikkatimi çekti.) fakülteyi bitirmemi bekliyor. Ve profesörlerimden hakkımda malûmat alıyor. Ben mezun olduktan sonra Fakültenin kır gezisine Kutsi Beyi de çağırıyorlar. Aradan geçen müddet zarfında ben kendisini unutmuştum. Yeniden tanıştırdılar. Ve o gün bizi kasten hep yanyana düşürdüler... Kutsi Bey Ankara'ya gittikten sonra içiçe iki mektub geldi. Bana aid olan da: "Sizi sizden istiyorum" diyor ve bu teklifini kabul edersem ikinci mektubu aileme vermemi istiyordu. Aileminkini de kendilerine verdim. Hakkında tahkikata giriştik. Müspet netice alınca 13 Aralık 1936'da evlendik.

– *Sizin tesirinizle eşinizin değişen huyları oldu mu?*

– En büyük huyunu değiştirdim demektir: Ailesinin ısrarlarına rağmen evlenmek istemiyordu. Beni görünce evlenmeye karar verdi... Sonra kendisini biraz naza alıştırdım.

Ahmed Kutsi ilâve etti:

– Bunlardan başka, ağır yemek yemeye, nispeten erken yatmaya, ölçülü çalışmaya alıştım. Ayrıca Meliha Hanımın şahsında kendime fikren de yardımcı buldum.

– *Hanımefendi, eşinize yardımlarınız ilham kaynaklığına kadar gitti mi?*

– Vallahi o bakımdan yardımım olmadı. Yalnız birbirimizden uzakken bana manzum mektub yazar.

Ahmed Kutsi son سوالim hakkında şu cevabı verdi:

– Ben eserlerimde kendimden de kaçındığımdan, Meliha Hanım da yoktur. Fakat hislerin örgüsü içine alınınca iş değişiyor.

– *Ev hayatınız yahud yakınlarınızın hayatı eşinizin eserlerinde aynen yer alır mı hanımefendi?*

– Hayır, transpoze edilir, aynen geçmez.

– *Yazı yazarkenki hususiyetleri?*

– Sükûn ister, bir şey söylesen anlamaz. Çünkü o zaman kendi kafasıyla konuşur.

– *Çalışırken neler içer?*

– Kahve, yorulunca da çay. Ama hiçbiri ifrata varmaz.

– *Yazı yazarken eşinize yardımda bulunur musunuz?*

– Yapabileceğim her yardımı yaparım. “Köşebaşı”nda çalışırken, yemeğini tepsiyle önüne götürürdüm.

– *Eşinizin en beğendiğiniz eseri?*

– Köroğlu piyesini beğenirim.

Ahmed Kutsi eşine sordu:

– Köroğlu sizin için nedir?

– Yüzgörümlüğü. Onda her şeyi bulurum. Bilhassa şiiri.

– *Eşiniz kolay şiir yazar mı hanımefendi?*

– Bazan kolay yazar. Bazan da bir şiir üzerinde senelerce durur. Neşredilen eserleri üzerinde bile tekrar çalışır, değişiklikler yapar. En çok lisan üstünde durur.

– *Eserlerinin müsvettelerini size okur mu? Tenkid ederseniz değişiklikler yapar mı?*

Bu suale Ahmed Kudsi cevap verdi:

– Ne yazsam kendisine okurum. İsabetli tenkidleri karşısında hemen eserimi düzeltirim.

– *Hanımefendi eşiniz çok kitab okur mu?*

– Çok okur. Bazan yemek sofrasına bile elinde kitabla gelir.

– *Ne zamanlar yazı yazar?*

– Ekseriya gece.

– *Yazı yazacağı zaman kâğıd, kalem seçer mi?*

– Evet, kalemlerini bize yontturur. Bloknotlara yahud parça kâğıdlara yazar. Çok zaman ilk yazdığını tamamilde değiştirdiği olur. Eserlerini bu kadar çok tashih eder. Meselâ Satılık Ev,

önümüzdeki sezon Ankara Devlet Tiyatrosunda oynayacak. Çoktan repertuara kondur. Ama bizimki hâlâ üstünde alışıyor.

– *Ev işlerinde size yardım eder mi?*

– Mecbur kalınca eder.

– *Eşinizin en beğendiğiniz tarafı?*

– Olduğru gibi beğeniyorum.

– *Beğenmediğniz tarafı da var mı?*

– Evet, fazla alışması.

– *Batıl itikadları var mıdır?*

– Pek yoktur. Fakat size tuhaf bir tesadüf silsilesinden bahsedeyim: Kudsi Beyi Pazartesi günü gördüm. Pazartesi günü nişanlandık. Düğünümüz Pazartesi günü oldu. 16 yaşındaki oğlumuz Mehmed, Pazartesi günü doğdu. 10 yaşındaki kızımız Leylâ, Pazartesi günü dünyaya geldi. Arada bir Salı doğan çocuğumuz oldu. Onu da kaybettik.

– *Eşiniz sık mektub alır mı?*

– Mektub çok gelir. Hattâ Paris’de iken bile sual soran mektublar aldı.

– *Ya hediye?*

– “Orada bir köy var uzakta” şiirine bir köylü talebe resimleyip bize gönderdi.

– *Ailenizde başka şiir yazan var mı?*

– Evet kızım Leylâ. Onu size bir ocuk dergisinde çıkan şiirini göstereyim.

Leylânın bu şiirini sizlere de tattırıyorum:

SUNA ABLAM (*)

Benim bir Suna ablam var

Adını bilen pek çoktur

Kendini sevmiyen yoktur.

Kemanını dinlerseniz
Ferahlar hemen gönlünüz
Tatlıdır yayının sesi
Yoktur kemanın eşi

Çalar en zor besteleri
Kolay bir iş yapar gibi
Sanki onu keman için
Kemanı da onun için
Yaratmıştır ulu Tanrım

(*) Suna Kan

[Sermed Sami Uysal, Cumhuriyet, 1 Haziran 1954]

(1901 - 1984)

HALİDE NUSRET ZORLUTUNA

Şair ve yazar. Erenköy Kız Lisesi mezunu. İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih bölümünde bir süre okudu, sınavla öğretmenlik hakkını kazandı. Çeşitli illerde öğretmenlik yaptı.

İlk kitabı roman olmasına rağmen şairliğiyle tanınmıştır. İlk şiirlerinde Milli Edebiyat akımının etkisindedir. Şiirlerinde hece ölçüsünü, romanlarında da konuşulan Türkçe'yi kullanmıştır.

Şiir, hikaye ve diğer yazılarını Milli Mecmua'da, ayrıca Çınaraltı, Aydıbir, Kadınlar Dünyası gibi dergilerde yayımladı. 1983 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığı Hizmet Beratı'nı aldı, Ümmül Muharri-
rat (Yazarların Annesi) seçildi.

ŞİİR: Gecedен Taşan Dertler (1930), Yayla Türküsü (1943), Yurdumun Dört Bucağı (1950), Ellerim Bomboş (1967); ROMAN: Kütler (1921), Sisli Geceler (1922), Gülün Babası Kim (1933), Büyükanne (1971), Aydınlık Kapı (1974), Aşk ve Zafer (1978). Ayrıca öykü, anı ve mektupları yayımlanmıştır.

Emekli General Aziz Zorlutuna,

HALİDE NUSRET'i anlatıyor:

– Karasi Türklerindeniz. Rumeli'ye ilk geçenlerdeniz. 1898 de Bulgaristan'dan Türkiye'ye geldik.

Halide Nusret'in eşi, Aziz Zorlutuna bu malûmatı verdikten sonra biraz duraklayınca, hemen sordum:

– *Ya soyadınız nereden geliyor?*

– Ecdadım Tuna boyunda şehid oldu. Bizim hanımın da dedesi Zorlu Ali Beydi. Benim Tuna ile onun Zorlu'sunu birleşince Zorlutuna meydana geldi.

– *Eşinizle hayatınızı ne zaman birleştirdiniz Paşam?*

– 1926 da. Birbirimizi görmeden Allah'ın emri Peygamberin kavli ile evlendik.

– *Aşk arkadan gelmiştir herhalde?*

Her hal ve hareketile İstanbul terbiyesine göre yetiştigi belli olan Halide Nusret Hanım söze karışıp sualimi cevaplandırdı:

– Evet ve bilhassa çocuklarımız olduktan sonra.

– *Kaç çocuğunuz var hanımefendi?*

– 2 tane. Oğlum Ergün 24 yaşında. Gazi Terbiye'den mezun. Konya'ya hoca olup, gitti. Kızım Işınsu 16 yaşında. Maarif kolejinde okuyor. Biraz rahatsız da onun için yanınıza gelemedi.

– *Geçmiş olsun.*

– Teşekkür ederim. Paşayı her halde siz de çok dinç bulmuşsunuzdur. Halbuki 64 yaşında.

– *Hakikaten çok zinde. Ben bastonlu, öksürüklü filan bir mütekaid süvari paşası ile karşılaşacağımı umuyordum... Arkadaşınız ve iki bakımdan da meslekdaşınız (şairlik, muallimlik) Şükûfe Nihal Hanımın eşi Ahmed Hamdi Bey de çok genç kalmış. Acaba buna sebep ne hanımefendi?*

– Efendim biz eşlerimizi şiirle besliyoruz da onun için genç ve dinç kalıyorlar.

Hepimiz güldükten sonra sordum:

– *Paşam evlilik hayatı ne ile kaimdir?*

– Her iki tarafın fedakârlık yapması. Biz bunu yaptığımız için bugüne kadar mesud mesud yaşadık.

– *Eşinizin eserlerine tesir edebildiniz mi?*

Buna Halide Nusret Hanım cevap verdi:

– Evvelâ şunu söyleyeyim ki eşimin sayesinde Anadolu’yu karış karış dolaşıp tanıdım. Şimdi Urfa’nın kurtuluşuna dair bir roman hazırlıyorum. Bu da eşimin tesirile olmuştur. Sonra ben şiir yazarken o: “Şöyle yap, böyle yap” der. Hemen dediğini yaparım. Tenkidlerinde daima haklıdır... Sonra Paşa bana mevzu bulur. Bir gece çok rüzgâr vardı. Buu buuu, diye bir şiir yaz, dedi. Hemen “Yayla Şarkısı”nı yazdım. Emekliler hakkında bir şiir istedi. Derhal arzusunu yerine getirdim. “Dünya Bu”yu da Aziz yazdırdı.

– *Paşam bir bütün olarak eşinizin en beğendiğiniz eseri hangisidir?*

– Yurdumun Dört Bucağı isimli şiir kitabı.

– *Paşam muhakkak ki kültürlü ve zarif eşinizin bir çok beğendiğiniz tarafları vardır. En çok beğendiğiniz tarafı?*

– Güzel söz söylemesi.

– *Ailenizde başka şairler var mıydı?*

Halide Nusret Hanım:

– Annemin bazı şiirleri vardır. Her verdiği resmin arkasına bir şiir yazardı. Bakın bana verdiği şu duvardaki resmin arkasına ne yazmış, diyerek içli şair o kartpostalı getirdi. Birlikte okuduk:

Hayatım hayatınla kaimdir.

Sana olan muhabbetim daimdir

Seninle alarım dünyadan lezzet

Kıymet-i hayatı bana bildiren

Nusret

– *Ya siz yazı yazmağa ne zaman başladınız hanımefendi?*

– Henüz 14-15 yaşında iken türkçe hocam Pakize Hanımın teşvikile Talebe Defterine “Ağlayan Kahkahalar” isimli mensur bir yazı yazdım.

– Ondan sonra da daima yazdınız galiba. Çünkü hayli eseriniz var.

– Evet, Gecedен Taşan Derdler, Yayla Türküsü, Yurdumun Dört Bucağı isimli şiir kitaplarım, Küller, Sisli Geceler, Gülün Babası Kim, Beyaz Selvi, Rüzgârdaki Yaprak, Yaralılar isimli romanlarım ile Örümcek Dede isimli tercümem ve Küçük Dostlar isimli hatırat-hikâyelerim var.

– *Tesiri altında kaldığınız edebiyatçıları hatırlıyor musunuz?*

– Evet, Halid Ziya'nın tesiri altında kaldım.

– *Bir bütün olarak en beğendiğiniz eseriniz?*

– Yaralılar. Halbuki eşim vatanî şiirlerimi ihtiva ettiği için Yurdumun Dört Bucağı'nı bu eserime tercih ediyorum.

– *Paşam eşiniz ne zamanlar yazı yazar?*

– Her zaman. Bazan benimle konuşur, sizinle konuşur, bir taraftan da şiir yazar. Yemek yaparken bile şiir yazdığı olur.

Halide Nusret Hanım:

– Ya yemek yakarken yazdıklarım? Bazan öyle dalarım ki hiç bir şeyin farkında olmam.

– *Galiba yazı yazarken eşiniz çok kalem kullanırmış Paşam?*

– Evet, yanında daima sekiz on tane yontulmuş kurşunkalem olacak.

– *Hanımefendi hocalarınız arasında bugün meşhur olanlar var mı?*

– Evet, Bedia Muvahhid lisede hocamdı. Kendisini çok se-verim... Ah Sermed Bey ben pek çabuk ihtiyarladım. Şu yüzüme bakın. kaç yaşıdayım dersiniz?

Gel de cevap ver cesaretin varsa. Bereket hassas şairimiz beni daha fazla müşkül mevkide bırakmamak için şöyle devam etti:

– 53 yaşındayım... çok zayıfladım.

– *Biraz kilo alırsanız yüzünüzdeki ince çizgilerin çoğu kaybolur hanımefendi.*

– Ben de öyle zannediyorum. Fakat kilo almam ne mümkün?

– *Hakkınız var. İnsan çok hassas olunca pek et tutmuyor. (Zayıf olduğum için bu kanaatte olduğumu zannetmemenizi rica ederim. Tam 73 kiloyum).*

Aziz Beyin:

– Doğru doğru, demesi üzerine bu sefer ona sordum:

– *Paşam eşinizin elinden ne işler gelir?*

– Ne gibi?

– *Meselâ dikiş dikmek filan?*

Halide Nusret Hanım:

– Maalesef dikiş dikmeyi bilmem.

Aziz Bey:

– Ama mükemmel yemek yapar. Sonra beş vakit namaz kılar.

– Galiba halen hocalık da ediyor?

– Evet, Cebeci Orta okulunda. Anadoluyu dolaşırken lise bulduğumuz yerde lisede, bulamadığımız yerde de orta mektebde hocalık etti. Bir ilk mektebe düşmedi. Buna da sebep hep benim. Zaten bu yüzden eşya sahibi de olamadık.

Emekli Generalin (emekli olduğuna bakmayın halen Ankara Hukuk fakültesine devam etmektedir) son cümlesi üzerine etrafa şöyle bir göz gezdirdim: Salonu kaplıyan muazzam halıyı, kadife divan ve koltukları, ayrıca yaldızlı, zarif yemek odası takımını ben pek az edebiyatçımızın evinde görmüştüm... Kimbilir Anadolunun orasından orasına koşmasalardı, ince ev zevkleri onlara daha ne güzel salonlar döşetecekti, diye düşündükten sonra sordum:

– *Paşam beğendiğiniz romancılar?*

– Vallahi edebiyatla pek meşgul olamadım. Bizim zamanımızda roman okuyanı mızıka ile alaya gönderirlerdi.

– *Ya sizin beğendiğiniz ediblerimiz Hanımefendi?*

– Fuzuli, Şeyh Galib, Hâşim, Namık Kemal, Akif... Bakın Fikret'i sevmem. Aman Nihal duymasın (Şükûfe Nihal) bana kızar. Çünkü o Fikret'e tapardı adeta. Sonra Kemaleddin Kâmi ile Orhan Veli'nin bazı şiirlerini çok severim. Genç şairlerin içinde de kuvvetlileri var. Romanda: Halide Edib, Reşad Nuri, Peyami Safa, Ahmed Hamdi Tanpınar, Şükûfe Nihal, Said Faik ve Orhan Hançerlioğlu'nu çok beğeniyorum ve edebiyatımızın istikbalinden ümidvarım.

İnşallah ümidiniz boşa çıkmaz temiz duyulu şairimiz diyerek Zorlutuna ailesine veda ettik.

NÂZİM HİKMET

(1902 - 1963)

Nâzım Paşa'nın torunu. Haydarpâşa Lisesi ve Heybeliada Bahriye Mektebi'ni bitirdi. Milli Mücadele'ye katılmak için Anadolu'ya geçince bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra Vâlâ Nurettin ile Moskova'ya giderek Kutv Üniversitesi'nde ekonomik ve toplum bilim eğitimi aldı. Dönüşte, Aydınlık gazetesindeki yazılarından dolayı hakkında onbeş yıla varan mahkumiyet kararı alınınca tekrar Rusya'ya kaçtı. 1932'de döndüğünde tekrar dört yıl hüküm giydiyse de cumhuriyetin 10. yılında çıkarılan af nedeniyle tahliye edildi. Akşam, Son Posta ve Tan gazetelerinde Orhan Selim imzasıyla fıkra yazarlığı yaptı.

Hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirleri Yeni Mecmua, Birinci Kitap ve İkinci Kitap dergilerinde, Rusya dönüşü yazdığı idelojik ve sosyal içerikli şiirleri ise Aydınlık, Resimli Ay, Hareket, Her Ay, Yeni Edebiyat, Ses, Yürüyüş, Gün, Yiğın gibi dergilerde yayımlandı.

ŞİİR: 835 Satır (1929), 1+1=1 (1930), Sesini Kaybeden Şehir (1931), Gece Gelen Telgraf (1932), Taranta Babu'ya Mektuplar (1935), Simavna Kadısı Oğlu Şeyh Bedrettin Destanı (1936), Kurtuluş Savaşı Destanı (1965), Dört Hapishaneden, Rubailer (1966), Memleketimden İnsan Manzaraları (5 cilt, 1966-67), Son Şiirleri (1970); ROMAN: Kan Konuşmaz (1965), Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim (1967). Ayrıca oyunları, fıkra, masal ve mektupları kitap olarak yayımlanmıştır.

NÂZİM HİKMET'in eşi Vera ile buluşma

23-27 Haziran 1937 tarihlerinde Moskova'da toplanan Uluslararası Dünya Kadınlar Kongresi'ne katılan, 134 ülkeden çağrılı 2800 kadından biriydik. Kongre haberlerini,

kongreye katılan gazeteci arkadaşlarımızın kalemlerinden vereceğiz. Bu vesileyle bulunduğumuz Moskova'da, Nâzım Hikmet'in son eşi Vera Vladimirovna Tuljakova-Hikmet ile sohbet etme olanağımız oldu. Aşağıda, Vera'ya yaptığımız konuşmanın bir özetini sunuyoruz. Kongre boyunca ve Vera'yla olduğu gibi özel sohbetlerimizde tercümanlığımızı büyük bir gayretle yapan Şarkiyat Enstitüsü asistanlarından inessa Ivanova'ya vs hur türlü sorunumuzla uğraşan iktisatçı Dr. Makarova Svetlana'ya candan tefekkürlerimizi iletiyoruz.

İç pencereleri genişçe bir avluya bakan san taş apartmanın yol tarafındaki girişinde bir levha var. "Burada büyük Türk şairi Nâzım Hikmet 1952-1963 arasında yaşadı". Apartmanın girişi avludan. Şifreli bir kapı. Üçüncü kata çıkıyoruz. Hafif tom-bul, sarışın, güleç yüzlü Vera, biri karşılar karşılamaz: "Burası sizin de eviniz, istediğiniz gibi rahat edin" diyor. Gerçekten çok özel bir müzede gibiyiz. Bir divan, üç koltuk, kösede kocaman, içinde gülleri kurumuş bir çiçek buketi, yemek masası ve üstünde ikram edilmek üzere hazırlanmış türlü türlü çörekler...

...

Vera, Nâzım öldükten 2-3 hafta sonra, herkesten gizleyerek, Nâzım'la diyalog biçiminde 1000 sayfa tutan bir kitap yazmaya başlamış. Aziz Nesin kitabın adının "Nâzım'dan Sonra Nâzım'la Konuşma" olmasını önermiş. Ve bu kitap 22 yıldır yayımlanmayı bekliyormuş. 1963-1970 arasında Nâzım'la ilgili hiçbir kitap da çıkmamış.

– Peki, Vera'nın kitabı 22 yıldır neden bir türlü yayımlanmıyordu?

Bu sorunun belki de kısmi yanıtını Vera ile sohbetimiz sırasında, araya dereye serpişen bazı görüş ve değerlendirmeler-

rinden çıkarmak mümkün. Vera'ya göre "edebiyat memurları" ona ısrarla Nâzım'la yaşadığı aşk hayatını yazmasını önermişler. Oysa yaşamın bir bütün olduğunu, onun herhangi bir parçasını ayırmayı olanaksız bulduğunu söyleyerek şöyle sürdürdü konuşmasını Vera: "Ben kitabıma Nâzım'la yaşadığım 5.5 yıl boyunca tanık olduğum her şeyi aldım. Çok güçlü bir hafızam vardır. Sonradan yazdığım kimi bölümleri, ilgili arkadaşlara gösterince, onların kendi konuşmalarını nasıl bu kadar doğru yazabildiğime hayret ettiklerini gördüm. Hatta bazıları 'sen bunları sanki teybe almışsın' gibi şakalar yaptılar. Teybe alamazdım/her şeyden önce bizim ilk teybimiz 37 kg'dı Nâzım'la diyalog kitabımı yazarken, en büyük korkum Nâzım'ı olduğu gibi gösterememek; o büyük insanı dldüğundan daha eksik göstermek durumuna düşmemdi. Tahmin edebileceğiniz gibi, bu kitap benim için herhangi bir kitap değil. Bu kitap onun ölümünden sonra kimsenin haberi olmadan tüm anlarımızı ve anılarımızı yeniden yaşamaktı benim için. Kitapta yaşamımıza girmiş çok sayıda ünlü kişiyle Nâzım'ın diyalogları var; çok değişik konularda onların ve Nâzım'ın değerlendirmeleri var. Belki de bunun için şimdi yasayan kimi eski arkadaşlarımız kendileriyle ilgili bölümlerin yayımlanmasını istemişlerdir. Ve muhtemelen bu çekinceler nedeniyle de yazdıklarım bir türlü . gün ışığına çıkamamaktadır. Ama yakında her şeyin düzeleceğine ve daha iyi olacağına inanıyorum."

– Vera'dan Nâzım'la ilk tanıştığı yıllara biraz geri dönmesini rica ediyoruz.

"İlk kez Nâzım'la bu oturduğumuz odada karşılaştım (1955). O ise dört yıldır bu evde yaşayan çok ünlü bir kişiydi. O zamanlar ben çizgi-film stüdyosunda çalışıyordum. Çok ihtiyar bir bayan rejisörle birlikte buraya gelmiştik, iki saat sonra stüdyoya döndüğümüzde tüm çalışanların bizi beklediğini gördük. Herkes Nâzım hakkında bir şeyler soruyor ve onunla ilgili her şeyi öğrenmek istiyordu.

Nâzım, bu ülkeye bir göktaşı gibi indiğinde, herkes sıkıntılı ve suskundu. Nâzım ise her şey üstüne konuşuyor, yazıyor, yeni şeyler söylüyordu. Lenin'i çok seviyor, onu çok iyi biliyordu. Bu ülkede yaşadığı sürece de hep Lenin'i anlattı; ben dahil, hep çevresini Lenin'i ne kadar bilip bilmediklerini anlamak üzere imtihan etti. Nâzım 1917-1918 yıllarına özel bir önem veriyordu. O sıralarda gençler Nâzım'ı tam anlayamıyorlardı; onun yazılarını ve konuşmalarını şaşkınlık ve heyecanla izliyorlardı...

İlk tanıştığımız yıllardan başlayarak hemen hemen her konuda, düşüncelerimi, bir tek Nâzım soruyor; benim sürekli olarak yeni bir yanıma keşfediyor; bir yandan da beni çeşitli konularda yetiştirmeye çalışırken kâh kızıyor, kâh seviniyordu. Onunla yaşamak çok güzel ve aynı zamanda da çok yorucuydu. Çünkü her konuda sürekli sorular sorar ve doğru yanıtlar beklerdi. Bazen çok yorulduğumu görünce hemen anlar ve bir süre bu tür sorularına ara verirdi... örneğin, bir gün bana hangi şairi sevdiğimi sordu. 'Puşkin' yanıtını alınca kendi stilinde hoşnutsuzluğunu belli etti ve hemen beni Puşkin üstüne imtihan etmeye başladı. Kendisi de Puşkin'i çok sevmek ve iyi bilmekle birlikte, tepkisinin küçük özel bir kıskançlıktan kaynaklandığını tahmin ediyorum. Daha sonraları büyük bir şaire böyle bir yanıt verilmemesi gerektiğini anladım.

Yaşamımda ilk defa Nâzım gibi bir erkekle, güzel bir insanla, karşılaşmıştım. O, edebiyat, sanat, resim, siyaset gibi değişik alanlarda aynı coşku, bilgi ve doyuruculukla konuşurdu. Oysa o zamana kadar çevremde hep ya siyaset ya sanat üstüne konuşan insanlar tanımıştım."

– *Ölüm korkusu -uykusuzluk- hızlı yasama sarmalı.*

"Nâzım geceleri, kuvvetli uyku ilaçları aldığı halde, 4-5 saatte fazla uyuyamazdı. Bu uykusuzluk hali hapishanelerde ortaya çıkmış. Geceleri genellikle kendini kötü hissedirdi. Ge-

ce uyurken ölmekten çok korkardı. Uyanırken, kendisini kontrol ettiği zamanlar, ölüme karşı durulabilecekmış gibi hissedirdi. Mayakovski ve Puşkin'in kadınlarla ve yaşamlarının diğer alanlarındaki ilişkilerini, ölümlerini yani büyük dramlarını büyük bir merakla incelemişti. Kitabımda, bu konularda Nâzım'ın neler düşündüğünü ayrıntılarıyla anlattım. Aramızda hep ölüm vardı, çünkü hep ölüm hakkında düşünüyordu. Aynı zamanda çok hızlı yaşıyordu. Çok sık seyahate giderdi. Buradayken de sürekli konferanslara gider, evimiz hep dostlarımızla dolu olur, geceleri ise dostlarımız yattıktan veya gittikten sonra, ya da onun günlük çalışmaları bittikten sonra gene hep bir yerlere gitmemizi isterdi. Ve nihayet gece yarısını iyice geçen saatlerde şu divana uzanırdı ve benimle Türkiye'yi konuşmaya başlardı.

Nâzım'a göre köylülüğün ağır bastığı Rusya'nın ve Türkiye'nin insanları birbirine çok benziyordu. Aşları patates/pilavdı. Çok rahat insanlardı... Ona göre Türkiye Amerika'dan bile daha büyük ve güçlü bir ülkeydi, iste şurada gördüğünüz radyo, Nâzım, Türkiye'yi dinleyebilsin diye özel olarak onun için yapılmıştı. Hemen hemen her gece Türkiye, ailesi, dostları ve İstanbul hakkında konuşurdu. Artık ben de kendimi yıllardır İstanbul'da yaşıyor gibi hissetmeye başlamıştım. Nâzım bana mutlaka İstanbul'a gitmelisin derdi. Ben de İstanbul'u çok görmek istiyorum' ama Nâzım ve benim hakkımda her şey anlaşıldıktan sonra gelmek istiyorum; onun için bu herhalde ancak kitabım Türkiye'de okunduktan sonra olacak. Bizim yaşamımız aysberg gibidir. Kitapta suyun altında kalanların en önemlilerini yazdım."

– *Kitaba alınmayan özel bir anı?*

"1952 sonunda Nâzım enfarktüs geçirmezden hemen önce çok geziyordu, stadyumlardaki toplantılarda konuşuyordu vb. İşte bu kadar yorucu bir sürenin sonunda enfarktüs geçirdi ve

dört ay hastahanedeydi. Stalin öldüğü sırada Nâzım hastahanedeydi. Bütün ülkede büyük bir yas tutuluyordu, herkes aynı zamanda şaşkındı. Şimdi ne olacaktı? Önce, Stalin'in ölümü Nâzım'dan saklandı. Ama eninde sonunda söylemek gerekiyordu; iki hafta sonra bu görev Nâzım'ın iyi dostu Konstantin Simonov'a verildi; kendisine konuyu çok dikkatli açması tembih edildi; bu araçla da doktorlar ellerinde ilaçlarla odada Nâzım'ın ani bir fenalık geçirmesi ihtimaline karşı, hazır beklemeye başladılar. Simonov söze şöyle başladı: 'Korkunç bir şey oldu ülkemizde'. Nâzım birden çok heyecanlandı, Simonov: Bizim için her şeyi düşünen ve yapan bir insanı yitirdik, şimdi nasıl yaşayacağız' diye sürdürdü konuşmasını. Nâzım birden önce hafiften, sonra daha yüksek sesle gülmeye başladı. Herkes bunun sinirsel bir tepki olduğunu düşünerek çok korktu ve doktorlar hemen müdahaleye hazırlandılar. Nâzım hemen sustu, doktorları odadan çıkardı ve Simonov'a: 'Eğer dediğin gibi bizim yerimize düşünen ve karar veren bir kişiyi yitirmişsek, iyi ki yitirmişiz' dedi.

Nâzım her zaman Stalin hakkındaki her şeyi sakın bir biçimde sonuna kadar söylemek gerektiğini savunmuştur. 1956'da XX. Kongre sırasında Babayev'le birlikteydik. Babayev açıklanan belgeleri tercüme ediyordu. Ve Nâzım, o zamana kadar, bilinmeyen yönler üstünde uzun uzun düşünüyordu. O, Stalin hakkında dedikodu toplamaya gelen yabancı gazeteci ve yazarlara güvenmez ve hiçbir şey söylemezdi. Hep Stalin hakkında yazılacak doğru ve ciddi bir kitabın Sovyetler Birliği'nden çıkması gerektiğini savunurdu."

– Nâzım: *'Azeri baklavasını sevmiyorum; bizimkilere benze-miyor'.*

"Nâzım'ın 60. yaşdönümünde çok sevdiğimiz Azerbeycanlı heykeltraş Anna, iki koca bavul baklavayla çıkagelmişti. Nâzım ona 'Azeri baklavasını sevmiyorum, çünkü dişlerde şeker kalıyor, yapamıyorsunuz' deyince, Anna: 'Üstad, Nâzım baba, size

ne hediye verebilirim' diye ağlamaya başladı. Nâzım da: 'Veri'nin başını yap' dedi. Beni zorla banyoya kilitlediler ve iste şu sormuş olduğunuz büstü o zaman Anna yapmıştı. Nâzım büstü görünce çok keyiflendi ve Anna'ya: 'Dile benden ne diler-sen' dedi. Anna hiç düşünemeyeceğimiz bir şey diledi: Azerbaycan'da iki odalı bir kat. Nâzım bir kere söz vermişti, çaresiz Azerbaycan'daki yetkililerle konuştu, her şeyi olduğu gibi anlattı; daha sonra Anna telefon etti ve kendisine üç odalı bir ev verildiğini söyledi."

...

Nâzım bir karton film senaryosu yazıyordu. Bu, Bulut'un yoksul, öksüz Ayşe kıza karşı beslediği özverili sevginin öyküsüydü. Senaryo teknik bakımdan kötümü kötü yazılmıştı. Nâzım acele ediyordu, evdekilerden birine dikte ederek yazdırmış ve olduğu gibi de stüdyoya getirmişti. Ama senaryoyu okumaya başlayınca, birdenbire semboller ve şiir dilinde -bana yakın olan bu dilde- romantik kahramanlar canlanmaya başladı. Hele sonu çok kuvvetliydi: Sevdalı Bulut, yağmur olarak bardaktan boşalırcasına, kızgın yelin kasıp kavurduğu Ayşe kızın bahçesine yağar. Bu, sevgi uğruna bir kendini feda edıştır.

Ayşe kız yalvarır Bulut'a Ölmesin diye, ama boşuna. Yağmur diner, ağaçlar yeniden yeşerir, çiçek açar ve dallarını bulutsuz gökyüzüne uzatırlar. Ayşe kız ağlar, Nâzım'sa onu şu saf ve basit görünen, ama içinde yüksek anlam bulunan şiirle avutur:

Bak hele, dallar yine yeşermiş.

Ağlama, Ayşe kız, bak dallara.

Sonsuza dek ölmez

Başkaları için ölen.

Ve acıma gerekmez kahramanlara.

Onlar

her şeyde
her yerde
yaşarlar.
Tıpkı suda yansıyan
su bulut gibi.

Adını da masalın “Sevdalı Bulut” koydun. Galiba kendin de hayata sevdalı Bir İnsan-Bulut’tun. Ne seriden önce ne de sonra, geleceğe böylesine merak saran bir hayalciye rastlamadım. Sen bekleyemezdin. Yaşantın tüm sabırsızlıktı. Akıllıydın, kültürlüydün, herşeyi anlayan bir insandın, ama sosyalizme kadar yaşamayacağını, Beyazıt alanından devrimin bayraklarını görmeyeceğini hiçbir zaman düşünemezdin. İnsanlığa inanıyordun ve yüreğinin olanca kanını ona veriyordun, iyiliğe inancın bir timsaliydin. Bu nedenle de senin için yaşamak. böylesine ilginç, böylesine mutlu ve böylesine dayanılmaz kadar zordu.

Uzun süre birbirimizi değişik biçimde anlıyorduk. Kızma, Nazım, ama ben o zaman gerçekten bir küçük kızdım. Sende, her şeyden önce, gönülden bağlı bir devrimciyi, hiçbir şeyde romantikliğini yitirmemiş yaşlı bir insanı görüyordum. Sen benim ülkem için öyle konuşuyordun ki, ben onu daha çok anlıyordum, seviyordum ve bu mükemmeldi. Bilirsin, benim itiraz etme yanıma ağır basar, öyle kolay kolay etkilenmem. Fakat sana birden inandım. Bilmem nasıl tanımlasam sana karşı kalbimde doğan hissi; saygı, güven, sempati gibi sözler bu halde çok yetersiz. Seninle konuşmalarımızdan sonra her zaman sevinçli bir ruhça amma duygusu doğar, dünyaya bakış ufuklarım alabildiğine genişlerdi.

...Görüyordum, çok hastaydın. Bahçedeki patikada birkaç adım atar ve duraklardın, kalbinin atışlarına kulak vererek. Daha çok oturmayı, hatta yatmayı severdin, iğne üstüne iğne yaparlardı, bir sürü hap alırdın boyuna; yemekten, içmekten

taze hava almaktan korkardın. Korkardın yelden, kardan, güneşten, yağmurdan, en çok da alacakaranlıktan. Bunu çok geçmeden sezdim: gün kavuşur kavuşmaz, ayaklarının ucuna basarak kalkıyordun, güneşin ucunu daha uzun süre görmek için. Birkaç saniye içinde değişiyordun. Şen, sokulgan, en hararetili tartışmalara can atan bir insanken kuşkulu bir tek başına bekleyişe dönüşüyordun. Alacakaranlıkta yalnızlıktan korku yordun. Ve bütün gün insanlar senden güç alırken, akşamüstü sen onlardan destek istiyordun sessizce susarak.

Güzel bir yazlık evin vardı Peredelkino'da. Evde çok resim vardı; zaten çıplak duvarlardan hoşlanmazdın. Nedenini daha sonra anladım, kendi aile yuvamızı kurarken. Bomboş bir daire kalmıştı bize. Çünkü, ona eşlik eden ne varsa her şeyi geçmişe bırakmış ve and içmiştik evimizde bizimle ancak güzel şeylerin yaşayacağına. Bu elbette pahalı şeyler demek değildi. Bir kez çileden çıkmıştım, Ogonyok dergisinden kesilmiş bir resmi duvara çivilediğini gördüğümde. Sen bana hüznü, üzülen baktın ve: "Beni anlamın zor. Ama, Veraciğim, ömrümün bir çeyreğinden fazlası çıplak hapisane duvarları arasında geçti. Duvarların kirden pislikten başka bir süsü yoktu. Bağışla beni, şimdi gözlerim; sevindirmek istediğim için" dedin. Sen de boru bağışla, Nâzım. Ne kadar zordu seni bir mahpus olarak düşünmek.

Şu anda bir şey geçti aklımdan: Acaba anılarımı, beraber yaşadığımız zaman açısından değerlendirmiyor muyum? Bunu yapmak istemem, Nâzım. Buna gerek yok. Seninle geçmiş, şimdi arlık geçmiş olan o günleri ve geleceği o kadar çok ve öylesine içten konuştuk ki, budalaca bir bencilliğin esiri olmak istemem. Yaşantımızı dürüstçe anlatmaya çalınacağım, tıpkı kendi kendimize ve birbirimize anlattığımız gibi. Kolay bir iş değil gerçeği söylemek. Bayağı ağır bir iş, ama ne yaparsın.' Sen bana yalnız gerçeğe saygı değil, alışkanlık da aşıladın, onun için gel konuşalım eskisi gibi. Bu son büyük konuşma-

mız olacak, Nâzım. Birkaç sayfa sonra bitirmek niyetinde olduğum için değil, ama bir kez başladık mı konuşmamıza onu bir daha kesemeyeceğimiz için son. Sarmaş dolaş olan seslerimiz, şen ve üzgün, dinç ve trajik, insanlarla, ağaçlarla ve yollarla, kentlerle ve gökyüzüyle, korku ve sevinçle karışarak: insanların, ağaçların, yolların, kentlerin, gökyüzünün korkunun ve sevincin yüreklerinde yankılanarak senin sesini, senin yaşıntını ve senin ölümsüzlüğünü yücelte yücelte.

Ölümsüzlük! Nedir ölümsüzlük? Biliyorum, bunu düşünüyordun. Hani, hatırlıyor musun, Nizâmî Müzesi özel defterine yazmıştın: “Üstad, ölümsüzlüğün sırrını bize de öğret!” diye. Kaç kez sormuşsundur bana, çözümünü bulamayıp, nereye gidiyor dehaların dev enerjileri, diye. Diyordun ki: Marx öldü, Lenin öldü. Bunu anlıyorum. Beden işlemez oldu, fakat beynin enerjisi, o ne oldu. Olağan bir kimyasal reaksiyon yoluyla basbayağı yitip gitti mi yoksa? Bir materyalist olarak ben buna inanıyorum, ama bir şair olarak, inan amam”.

Materyalist, şair, insan, kadın... Seninle ayrılığa inanamam, Nazım!

...Ey zaman, zaman! Nasıl anlamalı senin adımlarını? Nasıl öğrenmeli değerini bilmeyi, nasıl anlamalı ki, sen sadece zamansın? Kuşkusuz, bu dünyada varolanların en kudretlisi sensin, ama asıl bunun için biraz daha iyi olabilirdin.

İkiniz arasında garip bir düello vardı. Nazım hep seni düşünür dururdu. Seni sever ve korkardı. Kimi, senin de onu sevdiğini sanırdı. O zaman insanların en mutlusu olurdu. Ona kötü bir oyun oynamayacağına, biraz bekleyeceğine, onun kendi süresini, yaşamak istediği süreyi bildiğine inanıyordu. Onunla uygun adım yürüdüğünü sanıyordu.

O sabahın arifesinde bana:

– İki yıl daha yaşarım, demişti, iki yıl daha yaşarım. Mutlaka yaşarım.

Bunu bana söylemişti, ama aslında seninle konuşuyordu. Sense ona, onun yarına olan güvenine kızarak gazaba geldin.

– İki yıl daha yaşarım. Ondan sonra beni artık tutma. Kendimi çökmüş bir ihtiyar, yadellerde dolaşıp ölümü sadaka gibi bekleyen dermansız bir gurbetçi olarak düşünmek beni korkutuyor. Ah, cancağızım, konuşma! Sözlerin bir merhem gibi geliyor, ama yalan senin inandığın bir yalan. Kocamış Lear’i sevmek mümkün mü? Benim ki daha da kötü olacak. Gözlerim kör olmayacak çünkü ve sonsuza dek ve her geçen gün daha çok gerekecek bana benim tacım: senin sevgin.

Susuyordun. Galiba yine itiraz etmemi bekliyordun. Ben bir şey demedim. Elinle yüzünü sıvazladın ve avuçlarını birbirine vurarak: “Ben budalanın biriyim” dedin. “Canını sıkıyorum aptalca konuşmalarla. Bir daha bu konuyu açarsam, dünyanın en aptal insanıyım.”

Olay Peredelkino’da tanışmamızın başlarında geçmişti. Nazım, Muza Pavlova ile Ekber Babayev’in, o yokken çevirdikleri yeni şiirleri dinletmek için bizi alıkoydu. O zaman daha bilmiyordum, yazdıkları üstüne çeşitli insanların fikirlerini dinlemenin onun için ne kadar önemli olduğunu. Nazım, tanıdık ya da tanımadık insanlara, yeni bir şiirini göstermekten bir çoklarının aksine sıkılmazdı. Hiçbir şeyde, hele kendi işinde kapankınlığı sevmezdi. Ama tüm bunları enikonu sonraları anladım, o gün ise... Niye saklayayım, seve seve kaldık. İlk kez o zaman gördüm, Nâzım’ın Rusça sözleri ne kadar tam anladığını. Çevirileri dikkat kesilerek dinliyor, anlamadığı ya da kabul edemediği dizelerin tekrar okunmasını rica ediyordu. O anda onun için şiirden başka bir şey yoktu.

Muza düzgün ve rahat bir sesle, her kelimayı duyura duyura okuyordu:

Rodına, rodina, ne ostalos na mne daje şapki raboti tvoyev, ni botinok nosivşib dorogi tvoyi.

Memleketim, memleketim, memleketim,
 ne kasketim kaldı senin ora işi,
 ne yollarını taşımış ayakkabım,
 son mintanın da sırtımda paralandı çoktan,
 Şile bezindendi.

Muza'nın o zaman okuduğu çeviride ayakkabı -botinok- sözlü dize başka türlüydü. Sözü sözüne hatırlamıyorum, ama galiba, Muza, mantık kurallarına uyarak: "Ni dorog, nosivşih botinki tvoyi" biçiminde çevirmişti. Nazım hemen kesti okumasını, şiirin aslında nasıl olduğunu anlatmaya başladı. Çok heyecanlıydı. Hep yeteri kadar açık konuşmadığını sanıyordu ve devamlı olarak yardım için Ekber'e başvuruyordu. Hızlı hızlı konuşarak meramını Türkçe anlatıyor, şiirin aslında başka türlü olduğunu Ekber'in de doğrulamasını, açıklamasını istiyordu.

Ekber ile Nazım arasında eşine seyrek rastlanır, şaşılası ar-kadaşlık ilişkileri vardı. Akrabaca seviyorlardı birbirlerini. Ama dahası vardı; Her biri ötekinin zâafııklarını, olumlu yanlarını İnceliklerine kadar bilir, anlardı ve biri güç bir duruma düştüğünde insanca üzüldü, birbirlerini esirgerlerdi. Karakter, hayat tecrübesi ve yaş bakımından taban tabana zıt olan bu kişilerin dostluğu ilk bakışta biraz izahı zor gibi gelirdi. Ama onları sık sık birlikte gördükçe, iki erkek arasındaki bu sağlam bağlılık daha bir anlaşılır oluyordu. Çabuk kızan, coşan, dinamit gibi olan Nâzım'la; durgun nezaketli, ince mizahıyla sempatik olan Ekber, mükemmel tamamlıyordu birbirini. Ve bu ilişkilerde bir özellik vardı: Nâzım Ekber'e "Oğlum" derdi: ve bu boş laf değildi. Ekber de Nâzım'ı babası sayardı ve bu da gerçektir. Ama böyle duygulara rağmen ve belki asıl bu duygular sayesinde ki, bu iki erkek, aralarındaki 25 yıllık yaş farkına aldırılmayarak dosttular. Ekber sık sık Nâzım'la mutabık olmazdı. Nâzım öfkelenerek köpürür, onu kendinden yana kazanmak için olanca

gücüyle çabalandı. Ekber hiç istifini bozmadan fikrinde ısrar ederdi. Nâzım kızar, yalvarır yakarır ve: “Babayev, sen beni çıldırtacaksın. Ne inatçısın!” diyerek gülerdi eninde sonunda.

Nâzım İle Ekber, birbirlerini oldukları gibi ve iyilikle kabul ederlerdi, İkisi de ustası oldukları beklenmedik davranışlara şaşmaktan kendilerini alamazlardı. Bu dostlukta bir perçinleyici nokta daha vardı: Nâzım konuşmasını, anlatmasını, anımsamasını çok severdi, Ekber’se onu dinlemesini. Anlatılanların çoğunu kendisi de en azından onun kadar başarıyla anlatabilecek ölçüde iyi bildiği halde, saatlerce dinleyebilirdi Nazım’ı. Kimi, masa başında ya da Nâzım’ın, Ekber’le ikimizin iyi bildiği olaylardan birini tekrar anlattığı mecliste bulunurken kıs kıs gülerdik. Nazım gücenmez: “Sizi gidi şeytanlar sizi” derdi. “Benimle alay ediyorsunuz, ha! Peki, peki, bir daha aynı numarayı sık sık tekrar etmem”. Ama vadini çabuk unutturdu ve iyi de ederdi unutmakla. Çünkü meclistekiler İlk kez dinliyorlardı olayı. Ben ve Nâzım’ı sevenler, Ekber’e son derece imreniyorduk: Ekber Türkçe’yi mükemmel konuşuyordu. Nazımın deyişiyle Türkçe’yi bir İstanbullu gibi konuşuyordu. Ve Nâzım’ın şiirini olanca gücüyle duyabiliyordu. Nâzım Ekber’in beğenisi-ne güvenir ve yeni şiirlerini ona okurken hep heyecanlanırdı. Bu heyecandan biraz utanırdı. Bu nedenle bir kez Abidin, Picasso’nun yeni çalışmalarını görmek için atölyesine gittiğinde, onun ne denli heyecanlandığını anlattığı zaman Nâzım sevinçle: “İşte, Picasso has bir sanatçı. Onu göstermek istedikleri gibi bir put değil” dedi. “Evine kendi gibi ressam olan bir arkadaş gelmiş ve adam meraklanıyor eserlerini beğenecek mi beğenmeyecek mi diye. Biz, otoritemizle türlü numaralarla anlayışlarım etkileyerek bazı okurları, seyircileri, aldatabiliriz, ama birbirimizi asla” dedi.

Nâzım yeni şiirlerini Ekber’e okurken “Anlıyor musun, Ekber? diye sorardı. Ama gerçekte, bu soruyu sorarken, Ekber’in yüz ifadesinden, ses tonundan, şiiri beğenip beğenmediğini

anlamak isterdi. Bu şiir prömyerleri sırasında Babayev Nâzım için Türkiye'ydi.

Muza'ysa okumaya devam ediyordu:

Acayipleşti havalar,

Bir güneş, bir yağmur, bir kar.

Atom bombası denemelerinden diyorlar.

Stronsium 90 yağıyormuş ota, süte, ete, umuda,

hürriyete, kapısını çaldığımız büyük hasrete...

Nâzım eleştiriyi sevmezdi -bu bakımdan öbür insanlardan pek az farklıydı- ama birkaç kişi vardı ki, ne kadar sert olursa olsun, düşüncelerini ona söyleyebilirlerdi: Ekber, Abidin ve ben. Eleştirileri dinlemek Nâzım için işkenceydi. Sinirlenir, mutabık kalmaz, kızardı. Küçük bir şair olduğunu, elinden bir şey gelmediğini söylerdi. Öyle ki, ister istemez, aksini inandırmak gerekiyordu ona. Fakat bu kişilerin düşünceleri. Nâzım'ın bir kulağından girip öbür kulağından çıkmazdı. Durgunlaşınca, yapılan kayıtlar, tavsiyeler üzerinde düşünmeye başlar ve çoğu kez yeni baştan yazardı. Sonuçta kendisi büyük bir tatmin ve "acımasız eleştiricilerine" karşı minnettarlık duyardı. "Siz söylemeseniz, kim söyleyecek" derdi sevdikleri kimseler olan bu eleştiricilere. Şunu da söylemek gerekir ki, onu durmadan ve aşırı derecede övenlerden Nazım çabuk soğur ve fikirleriyle ilgilenmez olurdu.

O gün Muza pek çok şiir okumuştı. Hatırlıyorum, şiirler kuvvetli bir izlenim bırakıyordu. Nâzım titizlikle dinliyordu. "Onun" olmayan bir sözcüğün değiştirilmesini istiyor, orada bulunanlara yardım için başvuruyordu. Tümü, eşanlamlı sözcükler aramaya koyuluyor, düşünüyor, ve öneriyorlardı. Nâzım, bir keskin nişancı misali, bunlardan "en kendinin olanı" yakalıyordu. O kadar sade ve yapmacıksızdı, öylesine arayış doluydu ki, yaratma şevki ondan çevresindekilere de geçiyordu.

Nâzım'ı seyrek ya da ilk kez görenler daima bir sıkılganlık duyarlardı. Zaten adem oğlunun yaradılışı öyledir: İnsanın kendisi karşısında değil de, onun yaşamöyküsü, ünü ya da aldığı makam karşısında korku duyar. Ezbere hemen hemen hiç Rusça şiir bilmeyen Nâzım'ın sık sık Pasternak'ın "Güzel şey değil ünlü olmak..." dizesini tekrarlaması sebebsiz değildi. Ve ancak insanın kendisidir ki, ona bağlı olmadan var olan tüm bu hayat birikintilerini yıkıp insanlara açılabilir, demokratik ve eşit olabilir. İnsan Nâzım'la karşılaşmak çok kolaydı. İlişki kurmayı engelleyen tüm setleri anında yıkar, onun yanında insanlar çabucak açılır, okluğu gibi görünürlerdi. Nâzım ilk kez karşılaştığı insanları tanımayı severdi ve bu arzusunda direş-kendi. İnsanlara ilişkin kendi "anketini" doldurmasını severdi: Ne iş yapıyorsunuz? Nerede çalışıyorsunuz? Ne kadar kazanıyorsunuz? Kimin yanında yaşıyorsunuz? Ana - babanız kim? Neden bu mesleği seçtiniz? Sevdiğiniz yazar? Hangi şairleri seversiniz? Politika, uzay, gelecek sizi ilgilendirir mi? Sosyalizmi nasıl düşünüyorsunuz? Sorulan ivedi ivedi sorar , yanıtlan can kulağıyla dinlerdi. Tatmin olmazsa, muhatabı öğrenmeye meraklı olmayan, umursamazın, dar görüşlünün biri çıkarsa, Nâzım, sararır ve tezelden kurtulmak isterdi böylesinden. Bir umursamazın yakınlığı kadar başka hiçbir şey onun canını sıkırmazdı. Fakat muhatabı kişilik sahibi bir insan çıkarsa, Nâzım ondan uzun zaman ayrılana azdı. Konuğu yemeğe alıyordu. Sonra, konuğun Nâzım'ın evinde kendini iyi hissetmesini isterdi. Ona her şeyi: kitap, tablo gösterir, plak dinletirdi. Konuşulur, tartışılır, çay içilirdi. Nâzım erken yatması gerektiğini bilirdi, ama kafası düşünen bir arkadaşla, daha uzun süre kalmak isteği karşısında tüm kural ve yasaklar geriye çekiliyordu. Özgün karakterleri, yaşam ve umutlarıyla canlı insanlar, Nâzım için en akıllı ve en ilginç kitaplardı. İnsanlar arasında, ne olursa olsun, mesleğine aşık olanları, bu dünyayı her gün yaratanları çok takdir ederdi. Kültürlü insanların meclislerini se-

ver, bilgili insanlar karşısında hayranlık duyardı. Onların sürükleyici sohbetleri, uzun süre dinleyenlerin dikkatini çektiği zaman, imrenirdi. Meslekleri tiyatroya bağlı olanlara karşı özet bir zaafı vardı. Onların meclislerinde seyirci, dinleyici olur, iyi dinlenirdi...

...

Nâzım, kendi şiirlerini dinliyor ve bir şair olarak kendi yaşamını ve kendi gerçeğini düşünüyordu. Eski yazılarında hiçbir zaman hiçbir şey değıştirmezdi. Çünkü her ne yazdıysa, belli bir dönemdeki düşüncelerini ve ruh halini içtenlikle yansıtıyordu. Açık kalpliliği, birini hayal kırıklığına uğratabakmış, birinin hoşuna gitmeyecekmiş, herhangi birini de öfkeliendirecekmiş, bu onu asla kaygılandırmazdı. Sonradan öğrenilen bir gerçek hesabına, riya ve yalan hesabına - o yalan güzel olsa ve ona gerçek'ten daha çok yakışsa dahi - kendini olduğundan daha iyi göstermek istemezdi.

Hareketli ama ince

Nâzım resim sanatına yabancı değildi, ve ondan çok iyi anlayan usta, akıllı ve titiz bir değerlendircisiydi... İlginçtir, Nâzım kimi kez, gerçekte pek de beğenmediği bir temsili, kitabı, şiiri, müziği övebilirdi, ama ressama ve mimara hiçbir zaman yalan söylemezdi, hatta yalanına çok muhtaç olsalar bile. Ressamlara, çağdaş resim düzeyinde çalışmaları için yön vermeyi onlara yardım etmeyi, onları aydınlatmayı kendine borç bilirdi, içtenlikle, açık yüreklilikle, ama nezâketle, konuya ilgi duyarak yapardı bunu. Ve çok heyecanlanırdı, sanki biri tarafından kendi sanatı eleştiri görmüş gibi. Konuşurken son derece coşardı. Kollarını sallar, yerinden fırlar, oturur, bağırmaya varan yüksek sesle konuşurdu. Yanında bulunan eşyaları devirir, muhataplarının ayaklarına basar, masanın üstünde olanları döker, ufalardı, ama tavır ve hareketlerinde incelik ve güzelliği de korurdu.

Son derece gelişmiş bir kompozisyon ve renk duygusu vardı. Yalnız resimde değil, hayatta onu çevreleyen her şeyde. Ama resim, kuşkusuz, bu bakımdan onun için soluk alınan bir pencereydi. Temiz, olgun, canlı renklere bakarken -kara olsun, san ya da mavi olsun- bunları tuvalden içiyor gibiydi. Kumaşlardan, tablolardan, gökyüzünden, otomobillerden renkleri sanki içine çekiyordu. Her şey renklere boyanıyordu onun için: yağmur, asfalt, müzik, insanların sesleri, ayrılık ve gelecek. Konuşması ilgi çekici, coşkulu, mecazlıydı. Rus dilinin gramerini hiç bilmez, içinden nasıl doğarsa öyle konuşurdu. Sözcük dağarcığı çok zengin olduğu için konuşması şaşılacak kadar tam, serbest ve kendine özgü bir güzellikteydi.

“Bıkmadınız mı?”

Şaka etmesini severdi. Bir gün taksiyle Nikah Dairesi’ne gittik. Evlenmek için dilekçe verecektik. Arkadaşım Tosya’yla ben taksiden çıktık, Nâzım ise kaldı taksi parasını ödemek için. Biraz sonra gülerek salona girdi ve:

“Şoförle aramızda öyle ilginç bir konuşma geçti ki.. bayılırsın!” dedi. “Sordu bana: - Affedersiniz yoldaş, siz Nâzım Hikmet olmayasınız? — Evet, Nâzım Hikmet, dedim. — Affedersiniz, dedi, evlenmeye mi geldiniz? — Evet, kardeş, evlenmeye, karşılığını verdim. O bana üzüntülü üzüntülü baktı ve : — Nâzım yoldaş, Nâzım yoldaş! Bunca yıl hapis oldunuz. Bıkmadınız mı? dedi. Ben de ona: — Alıştım, kardeş ne yaparsın... Alışkanlık! dedim.”

“Bütün hayatım boyunca şiir yazarım. Bazen kötü de olmazlar hani. Ama kendim için şairim diyemem. Doğu’da ben şairim demek, ben iyi insanım demektir.” derdi.

Pazar gününden başka günlerde telefon sık sık çalardı. Pazar günleriye çokçası susardı. Nâzım buna gücenirdi. öyle sardı ki, biri telefon ediyorsa, bu sadece ona, bir şey lazım ol-

duğu içindir. Pazar günleriye herkes kendi işleriyle uğraşmaktadır ve o unutulmuştur.

Böyle düşünürken Nâzım elbette ki haklı değildi. Nâzım'ın adından bencil çıkarları için yararlanmak isteyenler de yok değildi tabii. Kimileri, kendi zayıf şiirlerini tanıtmak için Nâzım'ın adından yazılıp daktilo edilmiş yazılar getirir ve onun imzalamasını isterlerdi. Konut dağıtımında yardımını arayanlar, yakınanlar, dedikodu yapanlarda eksik olmuyordu.

Böyle hallerde Nâzım insanın ciğerini okuyuverirdi. Bazen, yeni gelen henüz girmişti içeriye ve bir şeyler söylememiştir daha, ama Nâzım susmuş, bulut gibi kararmıştır. Çünkü bu adamın şom ağızlarının biri olduğunu sezmiştir. Öte yandan Nâzım, günlük hayati sorunların çözümünde istisnasız herkese yardım etmeye çalışırdı.

Çevresinde olup bitenleri son derece ciddiye alırdı. Her şey onu derinden heyecanlandırırdı. Küstahlık ve kabalığa hiç mi hiç tahammülü yoktu. "Beyefendi", "şef" gibi hitaplara, ya da kendisine "inostranets - yabancı" denmesine çok kızar, küpelerine binerdi.

Çok iyi kalpliydi. Hatta bana öyle geliyor ki, bir şair olarak onun güçlü yanı, göz kamaştırıcı derecede yetenekli oluşunda değil de, iyi yürekli oluşundadır.

Düşünceleri kadar dinamik bir yaşam

Gün olur, herhangi bir gazeteden telefon edip falan şair için bir yazı yazmasını isterlerdi. Oysa Nâzım bir dizesini bile okumamıştır o şairin. Ama bunu söylemeye utanır, bin dere-den su getirerek kurtulmaya çalışırsa da eninde sonunda yine de razı olur. Sonra başlar bir aşağı bir yukarı dolaşmaya. Söz vermiştir, üzülür.

– Vera, der, bari sen bir şeyler söyle bu adam için. Ben hiç bir şey bilmiyorum.

Birkaç söz yeter Nâzım'a, basmakalıp olmayan bir ip ucu bulmak için. O şaire karşı şiddetli bir ilgi doğar, şiirlerini okurdu. Sonra yazmaya başladılar. Ve şair yine unutulurdu. Artık kendi şiir, kendi sanat anlayışı ve kendini düşündüren sorunlardı onu ilgilendiren. Böylece yazılan yazılar mükemmel oluyordu. Kafasında doğan düşünceler gibi dinamikti Nâzım'ın hayatı. Bazen düşünceler bağlantısız, kopuk kopuk, empülsif olarak doğar. Nâzım da öyle yaşırdı. Bakarsın birden bir şey esmiş aklına, Nâzım tepeden tırnağa heyecan kesilmişti. Şöyle bir bakınır ve:

– Vera, der, şu tabloların yerlerini değiştirsek mi dersin. Bu duvardakileri karşıya, oradakileri de şuraya asalım. Bak göreceksin ne kadar güzelleşecek evimiz.

Bunu demesiyle çekiç ve çivileri getirmesi bir olur. Derken telefon çalar. Bir ses Afrika'da sinsi dolaplar döndüğünü, birinin hayatının tehlikede olduğunu söylemiştir. Nâzım telaş içindedir:

– Alçaklar! der. Bir yazı yazacağım şimdi.

Nâzım, sözün gücüne kutsal bir şeye inanır gibi inanırdı, Yazmak için çalışma odasına çekilir, işi olduğunu söylerdi herkese. Kocaman gözlüklerini burnuna takar, kollarını sıvar. Ve başlardı daktilo tıkırdamaya...

Nâzım, hiç bir şeye karşı hiç bir zaman Ön yargılara dayanan bir tutum almazdı- Hep keşifler beklerdi insandan. Kimi zaman tiyatroya herhangi bir oyuna giderken düşünürüm: Ne diye gidiyorum bu oyuna. Rejisörü biliyorum, oyunu okudum, önceden eminim, kötü bir oyun olacak.

Nâzım'daysa asla böyle bir şey olmazdı. Hep:

– Gel, bir görelim, derdi.

Ve bu her seferinde böyle olurdu. Çılgıncasına severdi tiyatroyu, hem bir yazar, hem bir seyirci olarak.

Nâzım'ın hayatı insanlarla, olaylarla, çalışmalarla, tüm

dünyanın dünü, bugünü ve de yarınıyla öylesine doluydu ki, bir başkasına böyle bir hayat için iki ömür gerekirdi.

...

Bir yıl sonra yine Paris'e gittik ve yine ihtiyar kadından gazete alıyorduk. Paris'ten ayrılırken, satıcı tezgahı üzerinde tente gerilmişti ve gaz feneri yanıyordu. Geçen kış, uçak alanına giderken, dostumuzu son kez gördük. Gerçek bir dükkanda oturuyordu. Dükkanın açık mavi duvarlarında alev alev yanan kocaman laleler çizilmişti.

Nazım:

– Hayat böyle İşte! dedi.

İhtiyar kadın dinç bir sesle yanıtladı:

– C'est la vie!...

Bizim kadının işleri şimdi nasıl gider, bilmem. "Monsieur"nın kara çerçeve içine alınmış resimleriyle taze gazeteleri satarken, her zamanki gibi, sanmam ki onlara bakmış olsun. Ve belki de bugüne kadar onu bekler durur...

ARİF NİHAT ASYA

(1904 - 1975)

Şair ve yazar. İstanbul Darülmüallimîn (Yüksek Öğretmen Okulu) mezunu. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde ve Kıbrıs'ta edebiyat öğretmeni ve yöneticilik yaptı. 1950-54 arası Adana milletvekili oldu.

Yeni İstanbul ve Babilide Sabah gazetelerinde siyasi ve edebi yazılar yazdı. Daha çok şiirleriyle, özellikle Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor ve Fetih Marşı şiirleriyle ün kazandı.

ŞİİR: Heykeltraş (1924), Yastığının Rüyası (1930), Ayetler (1936), Bir Bayrak Rüzgar Bekliyor (1946), Rubaiyyat-ı Arif (1956), Kova-da Kalan (1962), Kökler ve Dallar, Nisan, Emzikler (1964), Dualar ve Aminler, Kova Burcu (1967), Aynalarda Kalan (1969), Şiirler (1971); DÜŞÜNCE-DENEME: Kanatlar ve Gagalar (özdeyişler, 1964), Enikli Kapı (1964).

Servet Asya, ARİF NİHAT ASYA'YI anlatıyor:

– Arif Nihat Asya üstadımızın çok yakın arkadaşlarından Refik Fikret Sağnak, bize verdiği yazılı hatırasında, aynen şunları açıklıyor:

“Bir gün Arif bana: ‘Refik seninle bir yere kadar gidelim’ dedi. O gün Suadiye tarafına geçeceğimizi söyledi. Kabul ettim. Yüksek Muallim’den yürüyerek Sirkeci’ye geldik. Arif: “Keşke bir tıraş olsaydım!” dedi. Gerçekten sakalı biraz uzamıştı. Ama masrafa girip dışarıda tıraş olmasının bir manası yoktu, itiraz

ettim: “Okulda jilet var. Yarın olursun. Şimdi vazgeç” dedim. Gözlerimin içine bakarak konuştu. “Tıraş olmak mecburiyetindeyim. Çünkü ben bugün evleniyorum. Seninle düğün evine gidiyoruz!” dedi. Yalan söylüyor sanmış, katiyen inanmamıştım. Lakin tıraş olduktan sonra anladım ki iş doğru. Çünkü baktım ki kunduraları yeni ve elbisesi Yüksek Muallim’in verdiği yeni elbise. Ama her zamanki gibi ütüsüz...Çok şaşırdığımı tahmin edersiniz. Vapurla Kadıköy’e çıktığımız zaman dedi ki “Bir otomobil tutalım ve düğün evine padişahlar gibi gidelim!”

Tuttuğumuz araba gerçekten çok güzeldi. Diyebilirim ki, şehrin beşinci veya altıncı derece güzel bir otomobili idi. Bindik ve düğün evinin yolunu tuttuk. Bir süre yol aldıktan sonra Arif Nihat: “Refik be, böyle güzel bir arabaya bindikten sonra, Boğaz’a doğru biraz gezseydik!” diye göğüs geçirmesin mi? Dediğini yaptı. Şoför direksiyonu Boğaz’a doğru kırdı. Bir hayli araba sefası yaptık. Suadiye’ye düğün evine geldiğimiz zaman, yatsı ezanı okunuyordu. Bütün davetliler ayak üzerindeydiler. Kayın peder ve kayın valide dehşetli bir şaşkınlık içerisindeydiler. Ne ise, Arif’le gelin kol kola girip gelin odasına geçtiler... Fakat aradan bir iki saat geçtiği halde dışarı çıkmadılar. Herkeste yeni bir merak ve şaşkınlık başladı. Gelinin babası ve annesi bana gelip sızlandılar.

– Fikret Bey bunlar galiba dışarı çıkmayı unuttular. Ne olur siz içeri girip kendilerini ikaz edin. Misafirler, daha fazla bekletmesinler. Çıksınlar artık dışarı!

Odalarının kapısını vurdum, izin almadan içeri girdim. Baktım ki, karşı karşıya oturmuş konuşuyorlar. Ben: “Yahu bu kadarlık sohbet şimdilik yeter. Dışarı çıkın da millet sizi alkışlasın” dedim. Arif salona çıkarken boynunu büktü: “Bana şu kadar dakika sonra çıkacaksın demediler ki!” diyerek özür diledi. Sonra o gece sabaha kadar yenildi, içildi. Arif sanırım ilk defa o gece alkol aldı. Ve gerçekten o gece dünya evine girdi. İşte Arif Nihat’ın ilk evliliği böyle başladı.

Yüksek Muallim Mektebi'nin hem son sınıfında okuyor hem de Anadolu Ajansı'nda memur olarak çalışıyor.

Yüksek Muallim'i hepimizden önce bitirdi. Ama evliliği devamlı olmadı. Bana anlattığına göre karısıyla aralarında fikri ve ruhi geçimsizlik vardı. Eşi "İstanbul'un asil bir ailesinden olduğunu" söylüyor Arif'i bir köy çocuğu olarak görüyor ve sık sık onu küçümsüyordu. Gururuna çok düşkün olan ve bir köy çocuğu olmakla daima şeref duyan Arif Nihat, bu suçlamalara ve küçümsemelere katlanmadı. Nihayet bir gün bu evlilik ipi, Adana'da kopuverdi.

...

– Refik Fikret'in bize göre çok enteresan olan bu açıklamasıyla Arif Nihat Asya'nın ilk evliliğine dair bilgiler edinmiş oluyoruz. Siz de bize üstadın ikinci evliliğini anlatır mısınız? Nasıl tanıştınız ve nasıl evlendiniz?

– 1939 yılının 1 Aralık'ında Adana Erkek Lisesi'nde Kimya öğretmenini olarak vazifeye başladım. Lisenin ilk kadın öğretmenini bendim. Çekingendim, ürkektim, utangaçtım. Herkesten sonra sınıfa girer herkesten önce öğretmenler odasına koşardım. 1940 yılında, öğretmen arkadaşların aracılığı ve ısrarıyla lisenin edebiyat hocasıyla nişanlandım. Fakat çok kısa bir zaman sonra bu nişanda isabet olmadığını anladım. Yapamayacaktım. Nişanlığının öğretmenler odasına girmesinden bile büyük huzursuzluk duymaya başlamıştım. Arif Nihat, nişanlığının arkadaşıydı.

Nişanlığının ısrarı üzerine araya girmiş bana gelmişti. Arkadaşının duygularından bahsediyor, aramızın düzelmesini istiyordu. Ben "hayır" diye ısrar ediyordum. Bana dört-beş defa ricacı sıfatıyla geldiğini hatırlıyorum. Her defasında cevabım aynı oluyordu: "Ben onunla evlenemem." Bir gün yine öğretmenler odasında bana uzun uzun dil döktü. Sinirlendim ve kalktım, içimin isyanını yüzüne haykırdım:

– Size onunla evlenemem diyorum anlamıyor musunuz? Birden önüme geçerek yolumu kesti. Kesin ve kararlı bir tavırla beni hayretlere boğdu.

– Öyleyse siz benimle evleneceksiniz!..

Çok şaşırmış, çok hayret etmiş, çok korkmuştum. Çünkü Arif Nihat o zaman 12-13 yıllık evliydi. Gerçi ilk eşinden ayrılmak için bir boşanma davası açmış olduğunu biliyordum. Ama iki çocuklu bir adamın bana evlenme teklif edeceğini aklımın ötesinden bile geçirmemiştım. Liseye o zamanlar bisikletle gider gelirdi. Golf pantolon giyerdi. Kılığına, kıyafetine hiç dikkat etmezdi. Kışın paçaları çamur içinde olurdu. Yazın bisiklet dişlisinden paçaları lif lif dökülürdü. Şurası burası sökül- düğü halde günlerce aldırılmaz umursamazdı. Ben bu adamla mı evlenecektim. O günden sonra, Arif, kendi duyguları için yanıma gelir, gerçekten çok güzel, çok ince, çok şiir yüklü olarak konuşurdu. Bana yazdığı mektupları, aradan 35 yıl geçme- sine rağmen saklıyorum. Hayattayken iznimi almış, onları “Sevgi Mektupları” ismi altında yayınlamayı tasarlamıştı.

Zaman geçtikçe Arif’in zekasına, nüktedanlığına, şiirlerine hayranlığım artıyordu. Bilhassa soyadını sevmeye başlıyordum. Boşanma davaları biraz uzun sürdü. Nihayet 1941 yılının 4 Aralık gününde Adana’da evlendik. Beni ağabeyimden istemek için bir yaz tatilinde Ankara’ya geleceğini duyduğum zaman itiraf edeyim ki bir hayli endişelenmişim. “Ya yine öyle derbeder bir kıyafetle çıkıp gelirse ne olacaktı? Ağabeyimin gözünü dolduracak mıydı” Korktuğum başıma gelmedi. Akşam kapımızı çaldığı zaman, üzerinde çok güzel ve temiz bir gri elbise vardı. Temiz bir gömlek giyinmiş, üstelik yaka düğmesini ilikleyerek kravat bile bağlamıştı. Ve yine hiç unutmuyorum, Adana’dan çok büyük bir muz hevengi getirmişti; Sonradan öğrendiğime göre Arif muzı çok seviyordu. Ve isteme merasimi bittikten sonra sokağa çıkan Arif’in ilk işi yaka düğmesini çözmek kravatını gevşetmek olmuştu.

– *Birinci evliliğinden galiba iki erkek çocuğu olmuştu. Çocuklar sizin yanınızda mı kaldı, annesine mi bırakıldı?*

– Evet Arif'in birinci evliliğinden iki çocuğu vardı: Uğur ve Koray. Uğur 12-13 yaşlarındaydı, Koray da 5-6 yaşlarında. Boşanma davası görülürken, anne yine İstanbul'daydı ve çocuklar yanındaydı. Mahkeme çocukların anne şefkatine muhtaç olduğuna karar vermişti. Anne de tabii olarak çocuklarını çok istiyordu. Öyle oldu. Arif itiraz etmedi, Uğur ortaokulu annesinin yanında okudu. Liseyi Malatya'da bizim yanımızda ikmal etti. Harp okuluna girdi. Şimdi binbaşıdır. Koray da ortaokuldan sonra lise tahsilini Ankara'da bizim yanımızda yaptı. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nden mezun oldu. Uğur da, Koray da akli başında, ciddi, duygulu çocuklardı. Koray'ın şair yönü de vardı. Şiire başlamış fakat devam etmemiştir.

– *Koray konusuna bir açıklık getirmenizi rica edeceğim. Arif Nihat Asya yedi günlük iken babasını kaybetti. 4 yaşında iken annesi evlenip gitti. Annesiz babasız büyüdü. Çok büyük sıkıntılar çekti. Bütün ömrü boyunca yetimliğin, öksüzlüğün çilesini yaşadı. Böyle olmasına rağmen Koray'ın üniversite tahsili yaparken evden kopmasına hatta daha sonra Koray'ın soyadını değiştirmesine nasıl seyirci kaldı?*

– Arif'i sağlığında en çok, ama en çok üzen konulardan birisi buydu. Hatta o kadar ki, hastahane bile bazı yakınlarına bu konuyu açmış, içinin hüznünü, öfkesini dökmüştü.

Önce şunu açıklayayım ki, Arif'in hayat hikayesiyle benim hayat hikayem birbirine çok benziyor. Onunla İstanbul'da yaşadığımız semtler, okuduğumuz okullar, çektiğimiz sıkıntılar acılar bile aynı. Ben de küçük yaşlardan itibaren annesiz, babasız büyüdüm. Marazi derecede hassas bir çocuktum. Yani ruh kanseri diye bir hastalık olsa, bana konulacak teşhis bu olacaktır.

Koray konusunda ben bir vicdan azabı içinde değilim. Ona

üvey annelik yapmadım. Arif de baba olarak kusurlu değildi. Koray hassas çocuktı, alıngandı, şair mizaçlıydı. Annesinden uzak bulunmanın zaman zaman çok tabii olan hırçınlıklarını yaşıyordu ve bizim yanımızda yeri olmadığına inanıyordu. Yeni kardeşleri Fırat ve Murat'la çocukluk meseleleri dışında belli başlı bir geçimsizlikleri de yoktu. Bir gün evi terk etti ve bir bekar arkadaşıyla kiraladığı bir başka eve taşındı. Koray'ın evi terk etmesinde biz suçlu olsaydık, Arif, buna katiyen göz yumamazdı. Bizden uzaklaşmayı, Koray ısrarla istediği ve Arif de kendisine ve bize atfedilecek bir suç göremediği için üstüne varamadı. Ama bir süre sonra Koray, soyadını değiştirtince evde kıyamet koptu. Arif, yıllarca söylendi durdu.

– *Asya soyadı Koray için bir şeref meselesi olduğu halde Arın soyadını almasının başka sebepleri de yok mu acaba?*

– Arın, Koray'ın annesinin kızlık soyadıdır. İstanbul'da Koray'ın bir dayısı ve yengesi vardı, çocuksuzdular. Koray'ı manevi evlat edinmek istemişler vefatlarında miraslarının Koray'a kalmasını arzu etmişler. Koray da bu münasebetle yapılan teklife itiraz etmemiş. Babasına karşı bir büyük kırgınlık içinde bulunduğunu katiyen sanmıyorum. Arif'in vefatında, hıçkırıklara boğulduğunu gözlerimle gördüm.

– *Arif Nihat Asya'nın özelliklerinden de bahseder misiniz?*

– Tahmin edemeyeceğiniz kadar mütevazı idi. Tahmin edemeyeceğiniz kadar da gururlu... Malatya'da lise müdürü olarak bulunduğu yıllarda hademenin bir iş için eve geldiği olurdu. Malatya trahomdan kaynıyordu. Hademenin de gözleri çipil çipil trahomluydu. Çocuklarımız vardı. Ama Arif, eğer yemek zamanıysa, hademeyi katiyen bırakmaz ısrarla yemeğe alıkor, üstelik aynı masada oturturdu. Ben yemekte hademenin gözlerine bakamazdım. Lokmalar boğazıma takılırdı. Arif, hademenin karşısında oturarak, gülerek, konuşarak karnını doyururdu.

Kalender mizaçlıydı. Ondan şikayetçi olduğum tek nokta budur. Bizim ısrarımız ve itirazımız olmasa, aylarca aynı elbiseyi giyer, gömleğini kolay kolay değiştirmezdi. Fırat'la, onun elbiselerini gizlice değiştirdiğimiz çok olurdu. Buna bir şartla itiraz etmezdi. Eski elbisesinin ceplerini, yeni elbisesinin ceplerine aynen yerleştirmek kaydıyla... Katiyen yemek ayırmazdı. 35 yıllık evlilik hayatımızda, onun tek defa olsun bir yerneğe itiraz ettiğini hatırlamıyorum. Bununla beraber beğendiği yemeklerde vardı. Zeytinyağlı dolma ile çılıbırı sever, yumurtaya bayılırdı. Bir gün Adana'da: "Bana 20 yumurtayı yağda pişir de doyuncaya kadar yiyeyim!" diye gelmişti. Kahve tiryakisi idi. Önceleri günde, mutlaka üç kahve içerdi. Son yıllarda, gece yarısı kalkıp kahve pişirdiği de olurdu. Bir konferans için kendisini İzmir'e davet etmişler, en lüks otelde oda ayırtmışlardı. Fakat akvaryumlarla, saksılarla süslü otelin kahve ocağı yoktu. Arif'in kahve tiryakiliği başkaldırınca, çok basit olan, içinde ta-kunyalarla dolaşılan, ama kahve ocağı bulunan bir başka otele taşınmak mecburiyeti doğmuştu.

Arif aynı zamanda bir mevlevi şeyhi idi. Kendisi Üsküdar Mevlevihanesi postnişinlerinden Remzi Akyürek'ten el almış, dervişlik yolundan geçmiş, sonra manevi yollarla kendisine şeyhlik, yani irşad edicilik makamı verilmişti. Yüzden fazla müridinin olduğunu sanıyorum. Bunlardan bir kısmı eve gelirdi. Bir kısmını da kendisi ziyarete gider, onlara mevleviliğin erkanını anlatırdı. Mevlana'ya ve Yunus Emre'ye hayrandı. Mesnevi ve Divan-ı Kebir, elinin altından, başının ucundan eksik olmazdı.

– *Başka özellikleri?*

– Çiçeklere karasevdalıydı. Adana'daki evimiz çok büyüktü. Her odası tıklım tıklım çiçek saksılarıyla doluydu. Arif, o yıllarda ya saksı önlerinde saatlerce oturarak çiçekleri seyreder, topraklarını kazır, karıştırır, yahut da çiçeklerin ortasına bağ-

daş kurarak oturur, kağıtlarını, kitaplarını, defterlerini etrafına sererek çalışırdı.

Edirne'ye sürgün gittiğimiz zaman; eşe dosta dağıttığımız saksılar, tıka basa bir kamyonla, iki özel arabayla ve bir ciple taşınmıştı. En çok sevdiği meyve muzdu. Ramazanlarda parça et yiyebilmek için kasaplarda saatlerce beklediği olurdu. Çakmaklara, tesbihlere ayrı bir merakı vardı, en mükemmel çakmaklar yanında, kavli- fitilli çakmakları bile aratır, buldurur, kullanırdı. Onun meşhur teşbih koleksiyonundan da haberdarsınız. Ağızlığı ve tesbihi hiç elinden düşmemiştir. Öğretmenlik yaptığı yıllarda, bir gün bir müfettiş, nezaket kaidelerine azami derecede uyararak, sanki bir başkasını kast ediyormuş gibi konuşmuş ve Arif'e: "Öğretmen arkadaşların tesbih çekmelerine bir türlü alışamadık!" demişti. Arif de anlamazlıktan gelerek cevap vermişti: "Üzülmeyin üzülmeyin! Ben sizi alıştı-rırım!"

Köy el sanatlarına bayılırdı. Son zamanlarda bir heybe getirtmiş, bir başka yakınına da çoban kepenegi ısmarlamıştı. Amatör fotoğrafçılığı vardı, iddialı ve güzel fotoğraflar çektiğini söyleyebilirim. Paraya katiyen kıymet vermezdi. Maaş aldığı zaman, daha zarfını bile açmadan götürüp arkadaşlarının masasına attığını ve "herkes içinden ihtiyacı kadar alsın; kalanı da bana yeter!" diye odadan çıkıp gittiğini yakın arkadaşlarından dinlemişimdir...

– *En çok sevdiği müzik?*

– Mezarında mehter müziği çalınmasını yazmış, söylemişti. Türk halk müziğini ve klasik Türk musikisini elbette çok seviyordu. Bize kesin olarak ihtarda bulunmuştu: "Ben namazda bile olsam: Aylaçın - Estergon Kalesi - Güller arasında seni bensiz gören olmuş - Şahane gözler - Çırpınırdı Karadeniz gibi şarkılar çalındığı zaman, radyonun sesini hemen açacaksınız . Yoksa radyoyu yere vurur kırarım!" demişti.

– *Hayatında, en çok pişmanlık duyduğu bir olayı hatırlıyor musunuz?*

– Gençliğinde bir ara avcılık yapmış, sonra bundan müthiş bir pişmanlık duymuştu. O kadar ki, Adana’da iken evimize çıyanların akreplerin girdiği olurdu da, Arif, onları bile öldüremez, tutar tutar sokağa fırlatırdı. Bir defasında yaralı bir güvercin yavrusu bulup getirdiğini, kendi pabuçlarından birisini şurasından burasından kesip, içerisine pamuk koyduğunu, böylece güvercin yavrusuna küçücük bir yuva yaptığını ve yaralı hayvanı haftalarca o yuvada tedavi ettikten sonra azad ettiğini, bugün gibi hatırlıyorum.

– *Bir defasında bana, gençlik yıllarındaki bir aşkıdan bahsetmişti. Bütün parmak uçlarını yukarı kaldırarak birleştirmiş ve ellerini teraziliyerek anlatmıştı; Ah demişti, benim o gençlik yıllarımda bir ceylan sevgilim vardı; tariflere sığmazdı. Sonradan gördüm bir de güzel kız doğurmuş ki koy cebine götür!.. Ama şimdi sevgilim de benim gibi kaknem olmuş gitmiş, demişti. Size gençlik yıllarındaki aşklarından bahsetmiş miydi?*

– Eh işte size bahsettiği kadar. Bana Nadire isimli bir kıza aşık olduğunu anlatmıştı, ama derinlemesine açıklamamıştı. Nadire’nin çok güzel bir kız olduğunu, evlendiğini, çok güzel bir kız doğurduğunu ben de biliyorum. Onu bugüne kadar görmedim. Yalnız, hocaya gençlik yıllarında bazı kız öğrencilerinin çok ilgi gösterdiklerini biliyorum. Uzun yıllar sonra, bu durumu bizzat kendileri bana anlatmışlardır.

Mesela Arif, Adana’da kolejde, derse girdiği zaman, kızların başlarını örtüp oturduklarını, “Hayrola kızlar, başınızı niye örtüyorsunuz?” sorusuna kızların fıkırdayarak: “Siz namahrem-siniz de ondan hocam!” diye cevap verdiklerini biliyorum. Ve yine aynı kızların ders sonunda, Arif’in sınıf defterini imzalar-ken başına üşüşüklerini, yakın temasları ve sıcak nefesleriyle onu ürperttiklerini, şaşkına çevirdiklerini de biliyorum. Bunla-

rı Arif'ten dinlemedim. Bunları, akıllarını sonra başlarına toplayan o domuz kızlardan dinledim.

– *Yazdığı aşk şiirlerini kıskandığınız, bu münasebetle kendisine müdahale ettiğiniz oldu mu?*

– Arif bir gönül adamıydı. Yunus Emre gibi: “Ha demeden hayran olan” bir yaradılışı vardı. Bilirdim ki bir güzel göz, bir tutam saç, bir güzel çocuk, bir güzel çiçek-böcek, hatta bir güzel çakıl taşı... Onun hayranlık duygularını okşamaktadır. Gittiği her yurt köşesinden ya bir uzun şiir, ya bir rubai ile dönmüştür. Ben yazdıklarının şiirde kaldığına inanırdım. Bu bakımdan aşk şiirlerini kıskanmazdım. Yalnız, bazen çevremizdeki güzelliklerin şiirini yazarken kendisine ikazda bulunurdum. Aleni olmamasını isterdim. Yani yazılan şiirin, filan kimse için yazıldığının belli olmamasını dilerdim. Arif, gülümseyerek “peki” der geçerdi ama, galiba yine içinden geldiği gibi yazardı.

Ne şiirden, ne şöhrettendir

Mutluluğum Servet'tendir!

mısralarını sık sık söylerdi. Mutluluğu bende bulduğuna inanır, kıskanmazdım.

– *Öyleyse onu üzen, kızdıran, duygulandıran olayları dinleyelim sizden.*

– Gazetelere, dergilere gönderdiği yazılardan, hele şiirlerden tek kelime, tek cümle, tek mısra noksan yazıldı mı veya yanlış dizildi mi kıyameti koparırdı. Günlerce kendisine dert edinir, sonra oturur ilgililere çok sert mektuplar yazardı.

Onu adeta yıkan iki hadiseden birisi, kızımız Fırat'ın evlilik birliğinin bozulmasıdır. Fırat'ın oğlu Hakan'la kendisi arasında bir kader benzerliği bulurdu:

“Ben büyüdüm babasız yetim

Benim bir torunum var; babalı yetim!”

diye hayıflanırdı. Onu yıkan ikinci hadise ise, oğlu Koray'ın soyadını değiştirmesidir. Arif, çok mütevazı olmasına rağmen bir toplulukta kendisine emredilir gibi hitap edilmesine katiiyen tahammül edemezdi. Malatya Lisesi'nde müdür iken Maarif Bakanı Hasan Âli Yücel ile takışmaları meşhurdu. Bakan liseyi "hapishaneye" benzettiği için Arif hep "hapishane müdürü sıfatıyla" söze başlamış, Bakan, Arif'in paçalarının neden çamurlu olduğunu sorunca da, ondan "paçalarımın ağzınızda işi ne" cevabını almıştır. Arif için 'çok alingan bir kimseydi' diyebilirim. Birisine darıldı mı kolay kolay barışmazdı. Son yıllarında bir defa olsun kapısını açmayan, bir telefonla olsun hatırını sormayan yakın dostlarına çok kırıldığını söyleyebilirim. Mesela kimlere diye sormayın. Bunların sayısı o kadar çok ki...

– *Çatalca'nın Inceğiz köyünden yabancı bir diyara, Akka'ya gelin giden annesiyle, hocaların 40 yıl sonra nasıl buluştuklarını anlatır mısınız?*

– Arif 7 günlük iken babasını kaybetmişti. 4 yaşına geldiği zaman annesinin kısmeti çıkmıştı. Üvey baba, aslen Akkalydı. Bir görev münasebetiyle İstanbul'a gelmiş, Arifin annesine talip olmuştu. Evlenmelerine Arif'in dedesi itiraz etmemişti ama Arif'i de anneye teslim etmemişti.

Yeni evliler bir süre İstanbul'da oturmuşlar, bir de çocuk sahibi olmuşlardı. Sonra üvey baba Abdürrezzak, eşi Fatma'yı yanına alarak, memleketi olan Akka'ya gitmek istemişti. Anne, İstanbul'dan ayrılırken beraberine ilk eşinden olan yavrusu Arif'i de götürmeyi şiddetle arzu etmişti. Kayın pederi, yani Arif'in dedesi, annenin bu isteğine karşı koymuştu. Anne, anayurdundan ve Arif'inden ayrılınca misilsiz bir acı duymuş. Bu acıdan dolayı süt zehirlenmesi meydana gelmiş, ikinci yavrusu daha Mersin'e varmadan kucağında kalmıştı. Bir yavrusunu bırakan, ikinci yavrusunu Mersin'de toprağa veren bir annenin acısını nasıl anlatabiliriz. Anne, Akka'ya gittikten sonra Arif'ini unutmamış Türkiye'den her gidene sormuş, soruşturmuş ve

Arif'in Adana'da öğretmen olduğunu öğrenmişti. Dışişleri Bakanlığı'na başvurmuş, oğlunun kesinlikle bulunmasını istemişti. Anne ile kesin irtibat kurulunca bize de 1974 yılında kalıp Akka'ya gitmek farz olmuştu. Zor bir yolculuktan sonra Arif'le Akka'ya gittik. Verilen adresi bulduk. Bizi birtakım kimseler karşıladılar. Bunlar Türkçe biliyorlardı. Biz çok büyük bir merakla anneyi bekliyorduk. Biraz sonra çiçekler kadar ve nur yüzlü bir kadın sürünerek çıkageldi.

Arif'in annesini böyle bulacağımızı hiç mi hiç düşünmemiştik. Zavallı kadın felç olmuştu Akka'da. Arif adeta dondu kaldı. Anne sessiz sedasız ama uzun uzun ağladı. Ne Arif ana-sına sitemde bulundu ne de ana kendisini Arif'e mazur göstermeye çalıştı. Her şey ortadaydı... Orada öğrendik ki, Arif'in Akka'da Ferit ve Seniye isimli iki üvey kardeşi daha vardı. Ferit, El-Ezher Üniversitesi'ni bitirmiştir, 3 çocuk babasıdır. Seniye ise altı çocuklu ev hanımı.

Akka'da bir hafta kaldık. Adana'ya döndükten bir yıl sonra, anne ve üvey baba, Yahudiler Akka'yı zaptedince bizim yanı-mıza sığındılar. Adana'ya gelişlerinden kısa bir zaman sonra bizi Edirne'ye sürmesinler mi? O yıl Edirne'de bizi -30 derece olan soğuklar karşıladı. Beyrut'a dönmek mecburiyetinde kaldılar. Birkaç yıl sonra annenin ölüm haberi geldi. Üvey kardeş-leri şimdi nerededir bilemiyoruz.

– *En son şiirini, en son gününü ve en son sözlerini lütfeder misiniz?*

– Hastahanede yazdığı şiirlerden birisinin ismi Ecel. Arif, bir kaza neticesinde ölmeyi istememişti. Annesi gibi elden ayaktan olmayı da, (yarım yaşamayı da) çekilmez bulmuştu. Ecel şiirinde onun bu korkulan vardır. Sanırım ki son şiiri de budur:

Kazasından olmasın, sahbâsından olsun

Ve el almasın sen al!

*Takdirine teslimim..
Ama bana sorarsan;
Demem elbet; varken al!
Ancak, sonunda yarım yaşayacaksa gövdem
Yalvarırım Allah'ım: Canımı bütünken al!*

Arif'in bu dünyadaki son günü 5 Ocak 1974. Son saati 21.10. O gün 18.30 sularına kadar en iyi siz biliyorsunuz. Ya-nındaydınız ve konuşmalarımızı uzun uzun Töre'de yazdınız. Sizden sonra ben geldim. Arif, "bugün 5 Ocak mı?" diye sordu. 5 Ocak'larda çok duygulanırdı. Çünkü 5 Ocak 1922 yılında Adana düşman istilasından kurtulmuştu. Ve Arif o meşhur Bayrak şiirini bir 5 Ocak gününde yazıp bitirmişti. Ve şiir ilk defa bir 5 Ocak gününde, öğrencilerinden Aydın Gün tarafın-dan büyük kalabalıklar önünde okunmuştu.

"Evet 5 Ocak" dedim. Duygulandı, daldı gitti. Bir gün önce doktorların bütün muhalefetine rağmen tam dört paket sigara içmişti. "Bak Arif dedim. Gel seninle bu 5 Ocak günlerinin yü-zü suyu hürmetine yemin edelim ve şu sigarayı beraberce bı-rakalım!" dedim.

"Kabul ama yavaş yavaş... Öyle birden üstüme varma" dedi. Anlaştık dedim. "Kahve ister misin?" diye sordum.

"Sulu sepken bir kahve içelim haydi!" dedi. Kahvesini yapıp getirdim, bir de sigara istedi. Ama yaktığı sigaradan sadece bir nefes aldı; gerisini içmek istemedi. Kahvesini bitirdikten sonra nefes alışverişi biraz zorlaştı. Kendisini yatağına çıkardım. Sol tarafının üzerine yatmak istedi. Kalbi sıkışmasın diye sırtını üst üste koyduğum üç yastığa dayamak istedim. Birden çok acayip tarzda bir nefes aldı. Yüzüne baktığımda gözleri kaymış elleri yumruk halinde sıkılmış, başına doğru kalkmıştı. Çok korktum "Yapma Arif! Yapma Arif" diye bağırdım. Ellerini aç-tım, yüzüne su serpmeye başladım.

Gözlerini kendiliğinden yumdu. Ellerini usulca iki yanına indirdi. Yarı anlaşılır, yarı anlaşılmaz bir sesle Kelime-i Şehadet'i getirmeye çalıştı ve göğsünün son nefesin, büyük bir samimiyetle inandığı ve bağlandığı yaradanının mübarek ismi için üfledi: ALLAH!

[Yavuz Bülent Bakiler]

[Hisar, C.16, S.220, Ocak 1976, s.20-21-22 / S.221, Şubat 1976, S.25-26-27]

CEVDET KUDRET

(1907 - 1992)

Şair ve yazar. Soyadı, Solok'tur. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. 1934-45 yılları arasında çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. Türkiye Ansiklopedisi'nde görev aldı. Daha sonra serbest avukatlık yaptı, Türk Dil Kurumu'nda redaktör, Siyasal Bilgiler Basın ve Yayın Yüksekokulu'nda öğretim görevlisi olarak çalıştı.

Yedi Meşale şairlerindendir. İlk şiirleri Servet-i Fünun (1927) ve Meşale (1928) dergilerinde yayımlandı. Ortaoyunu adlı monografisiyle Türk Dil Kurumu 1974 Bilim Ödülü'nü kazandı. Kalemın Ucu deneme kitabıyla Sedat Simavi Vakfı 1991 Edebiyat Ödülü'nü aldı.

ŞİİR: Yedi Meşale (altı arkadaşıyla birlikte, 1928), Birinci Perde (1929); ROMAN: Sınıf Arkadaşları (1943), Havada Bulut Yok (1958). Ayrıca oyun, deneme ve hikayeleriyle birlikte, Türk Hikaye ve Roman Antolojisi (3 cilt, 1945), Karagöz (3 cilt, 1968-70) gibi birçok araştırma eserleri de yayınlanmıştır.

Bayan İhsan Solok, CEVDET KUDRET'i anlatıyor:

Cevdet Kudret'in, İstanbul'da adresini ne kadar güçlükle elde ettimse, Ankara'da evini o derece müşkülâtlâ buldum... Maltepe'nin sapa bir yerinde. Ekinler apartmanının zemin katında oturuyor.

Bu şairin de telefonu olmadığından randevu almak için bir gün evine gitmek icab etti... Kapıyı Cevdet Kudret açtı. Açması

ile beraber de içeriden gelen kasar kokusunun genzimi tıkaması bir oldu. Meğer o gün evde çamaşır yıkanyormuş... Eşi de çalıştığından bir pazar sabahı için randevulaştık...

Pazar sabahı, foto muhabirimizle birlikte bir taksiye atlayıp Soloklara gittik. Ankara'nın şoförleri çok insafli oldukları için, taksiden inince şoföre bizi beklemesini söyledim...

Kapıyı gene Cevdet Kudret açtı... Beraberce sade döşenmiş olan misafir odasına girdik ve üç köşede bulunan üç koltuğa yerleştik. (Zaten odanın eşyası 4 koltuk, 3 sehpa, 2 kitaplık..)

Biraz sonra içeriye genç ve zarif bir hanım girdi. Meğer bayan Solok'muş. Nedense ekseri şairler ya eşlerine nazaran hayli yaşlı oluyorlar, yahut da hayat arkadaşları kendilerinden çok yaşlı oluyor (yahud duruyor). Mesela Cevdet Kudret ve Ahmet Muhib'in eşleri kendilerinden çok genç. (Tabii eşleri şairlerimizden yaşlı olanlara misal veremeyeceğimi takdir buyurursunuz.)

Söz arasında Bayan Solok:

– 1937 yılında evlendik, ama ben eşimi daha evvelden tanıyordum, deyince sordum:

– *Nereden?*

– Lisede hocamdı. (Tabii aklıma Güntekin çifti geldi. Maamafih bizim Edebiyat Fakültesinde de bu tip çiftlerin yekünü hayli kabarıktır.)

– *Hangisinde?*

– Kayseri Lisesi'nin son sınıfında.

– *Üzerinizdeki ilk tesiri nasıl oldu?*

– Unuttum galiba; çok sene geçti aradan. (Fakat Bayan Solok'un arkada uzun yıllar bırakmış hali hiç yok.)

– *Eşiniz eserlerinde kendisini de yaşatır mı?*

– Evet. Cevdet'in eserleri hayatı ile çok alakalıdır.

– *Mesela?*

– “Sınıf Arkadaşları” romanının kahramanı Süleyman kendisidir.

– *Ya sizden eserlerinde bahsettiği olur mu?*

– Hayır.

– *Eşinizin yazı yazarken hususiyetleri?*

– Umumiyetle yatakta yazı yazar. Ben bu huyundan şikayetçi idim. Fakat kendisi yazı masam yok da onun için böyle yapıyorum, diyordu. Masa aldık. Bu sefer sandalyesinin rahatsız olduğunu ileri sürdü ve gene yatağa döndü.

– *Kolay yazabilir mi?*

– Aman çok titizdir. Yarım sahife üzerinde günlerce durduğu olur. (Hoş geldin Gustave Flaubert.)

– Siz de kendisine yardım eder misiniz?

– Hiçbir yardımım olmuyor, çok titiz. Tapeyi bile kendisi yapar. (Aman bu ne titizlik. Üstelik Bayan Solok, Ankara, İngiliz Filolojisinden mezundur.)

Cevdet Kudret gülerek söze karıştı:

– Ama eşim, eserlerimi yazdıktan sonra insafsızca tenkid eder. Ben de hemen onun istediği şekilde değiştiririm.

– *İhsan hanım eşinizin bir bütün olarak en beğendiğiniz eseri hangisidir?*

– Henüz basılmamış olan ‘Havada Bulut Yok’ isimli romanı.

– *Eşiniz çok kitap okur mu ve bilhassa kimleri okur?*

Bu suale Cevdet Kudret cevap verdi:

– Okurum. Hem çocukluktan beri itiyad halinde. Ben Amerikan romancılarını tercih ediyorum. Bizden genç nesil bilhassa hikayecileri beğeniyorum. Sonra şuna inanıyorum ki Türk Hikayeciliği en parlak devrini yaşıyor.

– *İhsan hanım, eşinizin yazı yazış hususiyetleri?*

– Kurşun kalemle, ince şerit halindeki kağıtlara yazar.

– *Hayat arkadaşınız nelerden hoşlanıp nelere sinirlenir?*

– İsrarla hoşlandığı ve ısrarla sinirlendiği şeyler yoktur.

Bir an durduktan sonra İhsan hanım şöyle devam etti:

– Maamafih kötü filmlere ısrarla sinirlenir.

– *Ya eşinizin hangi huylarına sinirlenirsiniz?*

Bayan Solok ,Cevdet Kudret’e muzip muzip bakarak:

– Ne deyim Cevdet?

– İçini dök hanım.

– O halde söyleyeyim. Vallahi eşim umumi yerlere gitmekten hoşlanmıyor. Ben bunu mesleği için kusur sayıyorum.

– *Eşinizin başka hususiyetleri?*

– Soğuk şeyleri yemeyi sevmez. Sonra yemek çok sulu olacak. Şayet kuru yerse doymadığını söyler.

Bu sırada narin bir kız çocuğu limonata getirdi; meğer bu Solok ailesinin yegane evladı Ayşe imiş. Üsküdar Amerikan Kız Kolejinde leyli okuyormuş. Bu sene sekize geçmiş. Moliere’e hayranmış... İhsan Hanım da ecnebi romancı olarak en çok Steinbeck’i beğeniyor. Fakat Amerikan müziğinden hiç hoşlanmıyor. Ve senfonilerinde bile gürültülü caz müziğinin tesirini hissediyor. Türk ediplerinden beğendiklerini sorunca: Orhan Kemal ve Haldun Taner’in isimlerini saydı. Resimde de Eren Eyüboğlu’nu takdir ettiğini söyledi.

Hiç romancılarımızdan bahsetmeyişi (Orhan Kemal’i büyük hikayeci olarak kabul ediyorum) dikkatimi çektiğinden sordum:

– *Ya romancı?*

Uzun uzun düşündükten sonra:

– Söyleyemeyeceğim, dedi.

– *Ya müzisyen?*

– Sayamayacağım.

Yalnız bizim sayılı vaktimiz dolmuştu. Baktım geleli bir saat olmuş. Halbuki 10 dakika sonra Nurullah Ataç'larda olmamız lazım. Zaten başka sorulacak bir şey kalmadı. Onun için Solok ailesinden müsaade istedik ve kızgın Ankara güneşi altında bir saat çatır çatır yandığından, içi fırına dönen taksiye binip Ataçların yolunu tuttuk. Nurullah Ataç, Yenişehrin epey sapa bir yerinde oturuyor. Kapılarının önüne varınca taksiden inerken şoföre borcumuzu sordum. Sadece:

– Dört lira, demesin mi?

Zaten baş tarafta da dedim ya, şu Ankara'nın şoförleri çok insafli.

[Sermed Sami Uysal, Cumhuriyet, 6 Eylül 1954]

(1907 - 1948)

SABAHATTİN ALİ

Hikaye ve roman yazarı. İstanbul İlköğretmen Okulu mezunu. Almanya'da iki yıl kaldıktan sonra dönüşünde Almanca öğretmenliği yaptı. Siyasal görüşleri nedeniyle Aydın'da üç ay, Konya'da bir yıl hüküm giydi. Cumhuriyet'in 10. yıldönümü nedeniyle affedilerek Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü'nde memur, Ankara Devlet Konservatuvarı'nda çevirmen ve dramaturg olarak çalıştı. İstanbul'a gelerek Aziz Nesin'le birlikte Marko Paşa adlı mizah dergisini çıkardı. Yazılarından dolayı yine üç ay hapis yattı. 1948 yılında Bulgaristan'a kaçmak isterken öldürüldü. Mezarı bilinmiyor.

ŞİİR: Dağlar ve Rüzgar (1934), HİKAYE: Değirmen (1935), Kağrı (1936), Ses (1937), Yeni Dünya (1943), Sırça Köşk (1947) ROMAN: Kuyucaklı Yusuf (1937), İçimizdeki Şeytan (1940), Kürk Mantolu Madonna (1943)

"Birlikte olduğumuz günler..."

Aliye Ali SABAHATTİN ALİ'yi anlatıyor

Tahminen 1933 senesi. Eşim Sabahattin Ali, İstanbul'da oturan Gülhane Hastanesi Başhekimliği Salih Başotaç'ın evine misafir olarak gelmişti. Sabahattin'le tanışmam o aile ile komşuluk dolayısıyla oldu. Grup halinde Suadiye'ye denize girmeye gittik. O zaman şimdiki Suadiye plajının olduğu yer açık denizdi. Bir defa da yine grup halinde İçerenköyü'nde yapılan bir sünnet düğününe gittik. Bir iki saat düğünde kaldık, dön-

mek istediğimizde Sabahattin yanımızda yoktu. Giderken kullandığımız lüks lamba fenerle bir ağaç altında onu kitap okurken bulduk. Gidiyoruz dendiği zaman kalktı ve feneri benim yüzüme tutarak gözlerimin içine uzun uzun baktı. Sabahattin beni ilgilendirmemişti. Salih beyin hanımının ağabeyisi olan yüzbaşı bahriye mühendisi Muhittin ağabey benim hoşuma gidiyordu. Ona âşık değildim, benden yaşı oldukça büyüktü. Muhittin ağabey grup halinde kır gezintilerinde resimlerimizi çeker ve ayrıca onların bahçesinde benim yalnız resimlerimi de çekerdi. O zamana göre iyi amatör bir fotoğrafçıydı. Yağlıboya resimler de yapıyordu. Daha çok ona bir ağabey gibi hayrandım. Sabahları bahriyeli elbisesi ile bizim yoldan geçerek trene binmek üzere Suadiye istasyonuna giderdi. Ben Sabahattin'le evlendim, o da evlendi sonra. Bir gün gazetede okudum, evinin kapısı çalındığında eline bir adam bir paket tutuşturmuş, bomba imiş, bu şekilde öldü. Sebebi ne idi bilmiyorum.

O gece lüks fenerle eve döndük. Bir daha Sabahattin'i göremedim. Bir müddet sonra Salih Bey emekli oldu ve Ankara Hıfzıssıhha Enstitüsüne tayin olarak evlerini Ankara'ya taşıdılar. Aradan bir müddet geçtikten sonra 1935 senesi Şubat ayında Salih Beyin hanımından anneme bir mektup geldi. Sabahattin, Aliye ile evlenmek istiyor, her şey yapılacak, sevdiğimiz Aliye'ye yüz görümlülüğü de takılacak, sizden haber bekliyoruz diye. Sabahattin'i ilk gördüğüm günlerden sonra o Almanya'ya gitmiş, Almanya'dan dönüşünde evlenmeye karar vermişti. Anneme gelen bu mektubun üzerine babam bu evliliğe razı olmak istemedi. Sabahattin'in polisçe fişli olduğunu, "Salih beylere gelişinde duymuştu galiba. Bunu sonra öğrendim. Evlenmekte direndim. Ankara'ya gitmek bana cazip geliyordu. O sıra Ankara gözde bir yerdi. Annem evet mektubunu gönderdi. Kış olduğu için nişanın gelip gitmeden posta ile yapılmasına karar verildi. Ankara'dan nişanla ilgili hediyeler geldi,

düğünün de mayısta yapılmasına karar verildi. Renkli güzel bir fotoğraf çektirerek göndermiştik. Sabahattin'den ilk mektubu aldım. Fotoğrafi beğendiğini güzel sözlerle yazıyordu, ikinci mektubu ile birlikte "Değirmen Dağlar ve Rüzgar" kitabını gönderdi. Bu şiirleri ve hikâyeleri okuyunca Sabahattin'e kör kütük âşık oldum, o da herhalde beni beğeniyordu ve bana güzel mektuplar yazmakta devam ediyordu.

1935 Mayıs'ında İstanbul'a geldi, bir gece bizde kaldı. 16 Mayıs günü Kadıköy Evlendirme Dairesinde nikahlandık ve trenle Ankara'ya birlikte döndük. Bir hafta kadar amcasının evinde misafir edildik, onlar Yenişehir'deki Sıhhiye Vekaletinin lojmanlarında kaloriferli güzel bir dairede oturuyorlardı. 1935 senesi Ankara'da kaloriferli lüks daireler parmakla gösterilecek kadar azdı. Salih Bey'in hanımı zevkli, güzel, sevimli bir hanımdı. Hisar'da iyi bir Ermeni terzi buldular. Bana şık bir gelinlik dikildi. Bu bir hafta zarfında her şey tamamlandı. Bize güzel bir düğün yapıldı. Muhittin ağabey Sabahattin'le birlikte ve benim ayrı olarak balkonda, içeride birkaç poz resimlerimizi çekti. Şimdi bu satırları yazarken Sabahattin ve Muhittin ağabey için gözyaşları dökerek anılarını kalbimde tazeliyorum.

Bize Ulus'ta Menekşe apartmanının çatı katını tutmuşlardı. Düğünün ertesi günü evimize gittik, ilk defa gördüğüm evimiz hiç de hoşuma gitmemişti. Basık tavanlı bir odasında tahta bir masa ile bir iki tahta sandalye, diğerinde ise yatak olarak geniş bir somya ve kırmızı bir yorgan, bir de komodin. Nişanlıyken, mektuplaşmaya başladığımız zaman Sabahattin bir mektubunda özür diliyor, yüzgörümlülüğü takamayacağını, ileride bana istediğim her şeyi yapmak istediğini, annemi de ikna etmemi yazıyordu. Bu dönüş annem için iç açıcı olmadı, ama ben aldırımyordum, çünkü samanlığın seyran olacağını sanıyordum. Salih beylerin o güzel evinden ayrıldıktan sonra böyle bir yuva hayal etmemiştim. O gece müthiş bir tahta kurusu hücumuna uğradık. O seneler DDT yoktu, herkes bu temizliği

gazyâğı ile yapmaya çalışırdı. Evden çıkanlar bu işi yapmamışlardı. Sabaha kadar tahta kurusu temizlemekle uğraştık diyebilirim.

Hayatımdan günler, haftalar ve aylar geçmeye başladı. Sabahattin Almanya'dan dönerken oldukça yüklü kitapla dönmüştü. İki oda olan evimizde, çatının bittiği yerde içinde ayakta durulmayan odamsı bir yer vardı. Kitapları, mecmuaları ve Almanya'dan getirdiği birtakım resimleri oraya yerleştirdi. O Almanya'da iken daha Hitler işbaşına gelmemişti. Sanırım solculuk hareketli idi. Almanya'da bir Alman Türklüğe hakaret etmiş. Sabahattin bunu hazmedememiş, orada huzursuz olmuştu. Bu huzursuzluk içinde Lenin'in "Kapitalizmin Son Aşaması: Emperyalizm", Marx'ın, Engels'in, Kautsky'nin, Bernstein'in eserlerini ve diğer solcu birçok eser almış okumuş, vatanının sola kayarsa ona göre daha dengeli bir memleket olacağına inanmıştı. Vakit vakit o odaya girer kitapları karıştırır, her zaman çok kitap okurdu. Tuvalette, otobüste, parkta, konuşmadığı her yerde.

Evlendiğimiz sırada Sabahattin, Milli Eğitim Bakanlığı'nda Neşriyat Mümeyyizi idi. Aklımda kaldığına göre, 1935 senesi sonlarında bir ortaokulda işine ek olarak Almanca öğretmenliği aldı. 1936 senesi başlarında da Devlet Konservatuarına Almanca öğretmeni olarak girdi. Neşriyat mümeyyizliğini bıraktı. Bir müddet sonra da Karl Ebert'le çalışmak üzere dramaturg görevini aldı. Ebert ile Sabahattin çok iyi anlaşıyorlar, birbirlerini seviyorlardı. Evlerine bizi akşam yemeğine çağırıyorlardı. Hanımı ve iki kızı çok cana yakın insanlardı. Ebert yaşlı, fakat yakışıklılığını kaybetmemiş hoş bir adamdı. Kültürlü, mesleğinin ehli tanınmış bir rejisördü.

Sabahattin'in Ankara Ortaokulundaki öğretmenliğini, Devlet Konservatuarı'ndaki ve Dil Kurumu'ndaki çalışmalarını destekleyen o zamanın Milli Eğitim Bakanı Saffet Arıkan idi. Hatta "Tarihdeki Garip Vakalar" isimli kitabı Sabahattin'e vere-

rek Ulus gazetesine tefrika olarak çevirmesini istemişti. Eser önce Ulus gazetesinde tefrika edilerek, sonra da kitap halinde basıldı.

Sabahattin çok zeki, bilgili, çok yönlü, çalışkan bir insandı, ayrıca dikkatli, meraklı idi. Dakikalarca vitrinlerde, kitap evlerinde kitapları tetkik eder, duran ve hareket eden bir tren lokomotifini uzun uzun gözler, her şeye her olaya karşı aynı tutumu sürdürürdü. Elbiselerine, giyimine karşı titiz, son derece temiz bir adamdı.

Sabahattin, roman ve hikâyelerini çok rahat yazıyordu. Oturma odamızda radyo çalarken eserlerini yazmak onu rahatsız etmezdi. Kendisini bir işe verdiği zaman gürültüyü ve etrafı unutabiliyordu. Bütün hikâye ve romanları muhtelif gazetelerde tefrika edildikten sonra kitap halinde çıkmıştı. Gazeteye günlük tefrika yetiştirirken, evde misafir de olsa aynı oda da bir kenara çekilip yazar, gazeteye yetiştirirdi. Yalnız roman ve hikâyelerini yazmaya başlamadan evvel 5-6 ay not alır, kafasında onları hazırlardı. Neticede yazarken kafasındakiler bir-biri arkasına kağıda dökülebiliyordu sanırım.

Erol Güney, Melih Cevdet Anday ve Nurullah Ataç, Tercüme Bürosu tanışları idiler. Haftada bir akşam da Tercüme , Bürosu dağıldıktan sonra bira içmeğe birlikte giderlerdi. Erol Güney'i o zaman tanıdım. Rusya'dan göç etmiş, musevi asıllı, efendi, kültürlü, akıllı bir gençti. Türkçeyi bir Türk kadar düzgün konuşurdu. Nurullah Ataç'ın da birkaç defa sohbetinde bulundum. Melih Cevdet o zaman genç bir şairdi. Necati Cumalı da o zaman genç bir şair olarak arada sırada bize gelir, Sabahattin'e eserlerini okur, Sabahattin'in fikrini almak sanırım onu memnun ederdi. Sabahattin Büyükdere'de askerliğini yaparken onun gibi teğmen olan Niyazi Ağırnaslı ile orada tanışmıştı. Hanımı ile birlikte onlar da sevdiğimiz dostlarımızdı.

Suut Kemal Yetkinler, Melahat Özgü, Malik Aksel ve Nuret-

tin Sevinlerle bazen onların, bazen de bizim evde toplanıyorduk. O sırada çıkan kitaplar ve edebiyat konuları, resim sanatı ve müzik hareketleri konuşuluyordu. Onlar “sanat sanat içindir” tezi üzerinde duruyorlar, Sabahattin ise “sanat toplum içindir”i savunuyordu ..

Ankara’daki sefaretlerin davetlisi olarak Fransız, Alman, Rus sefareti eriyle bir defa da Avusturya sefaretine gitmiştik. Bu daveti Almanlar tertip etmişlerdi. Avusturya’yı işgal ettikleri zaman sefareti ele geçirmişlerdi. Bu sefaret içi davetler dışında, Ruslar bir gardenparti tertip etmişti. Yaşar Nabi’nin hanımı ve ben -biz genç hanımlar Burda mecmuasından çıkardığımız patronla kendimize birer şık emprime elbise dikip- o partiye katılmıştık. Çiçekler içinde güzel bir bahçe. Burhan Belge o sırada Zsa Zsa Gabor’la evli idi. Zsa Zsa Gabor pembe tüller içindeki giysisi ile elindeki yelpazeyi sallayarak salına salına dolaşıyor, güzelliği ile herkesin hayranlığını topluyordu. O gece çok eğlenmiştik.

Ankara Palas otelinde verilen yılbaşı balolarına gidiyorduk. Bir defasında Milli Eğitim’e ait bir masa hazırlanmıştı. Cevat Dursunoğlu ve hanımı, Dursunoğlu’nun ilk defa baloya gelen oğlu, Tahsin Banguoğlu ve kızkardeşi, Suut Kemal ve hanımı, şimdi hatırlıyamadığım başkaları. Sabahattin toplantılarda etrafla meşgul olur, konuşur, beni kendi halime bırakırdı. Ben de o gece ilk defa rakı içiyor, durmadan içiyordum. Dansa kalkıp vals yapıyorduk. Bir ara vals yaparken yere yatmışım, bu halim enteresan bulunmuş. Tahsin Banguoğlu’nun kızkardeşi, bana neden göstermediniz diye üzölmüş. Biraz sonra salondaki bir koltuğa oturdum, çok mutlu idim, herkesi tüller arkasından peri masallarındaki gibi görüyordum. .

En az haftada bir defa da Karpiç gazinosuna, lokantaya gider, dış kaynaklı şov gösterilerini seyrederdik. O zamanın milletvekilleri ve bakanlar bu lokantaya gelirlerdi. Bilhassa Şükrü Saraçoğlu her gidişimizde orada idi. Sabahattin’le ahbaplık

ederler, Sabahattin ona “memleket böyle mi idare edilir?” diye laf sokuşturur, o da kahkahalarla gülerdi.

Bir defa da Rus sefaretinde şöyle bir olay oldu: Şişmanca bir hanım yanıma gelerek, “hanımefendi kocanız kocamla münakaşa ediyor, gelir misiniz,” dedi. Gittim. Boş bir odaya girmişlerdi. Ben Sabahattin’in koluna girdim, hiç direnmedi, çıktık, merdivenlerden inerek bir arabaya atlayıp eve geldik. Biraz sarhoştum. Zaten Sabahattin içki kaldıramazdı. Bir iki kadeh ona kâfi geliyordu. Tartıştığı zat o zamanın paşalarından-
dı. İsmi hatırlayamıyorum. Sabahattin, Büyükdere’de askerliğini yaparken belki de komutanları idi. Kendi adına Tekel’de sigara yaptırmıştı. Sabahattin buna içerliyordu. Paşayı sefarette görünce içkili kafa ile adama laf atmıştı herhalde. Paşa uzun boylu idi. Sabahattin onun yanında ufak kalıyordu. Ben Sabahattin’i uzaklaştırmasa idim belki de fena bir durum doğabilecekti.

Karpiç Baba öldükten sonra lokantası sönmeye başlamıştı. Karpiç lokantasının şef garsonu Süreyya Bey, Kızılay’da Süreyya Pavyonunu açtı, kısa sürede burası Ankara ileri gelenlerinin eğlence yeri oldu. Biz de arada sırada bu pavyona gidiyorduk. Sabahattin, Bahtiyar Köpek hikâyesinde belirttiği gibi, gezip eğlenmeyi sevmekle birlikte daha ziyade bu gibi yerlere insan tanımak, insanların davranışlarını gözlemek, insanların konuşma tarzlarını incelemek, zayıf taraflarını yakalamak ve eserleri için biraz da malzeme toplamak için giderdi. Buradaki insanları biraz alaya alıyordu. Onları izlemekle eğleniyor, biraz da estetik bakımdan güzel kadınları seyretmekten hoşlanıyordu.

Sabahattin içki içmezdi. Haftada bir veya iki gece, bazen bizde, bazen de bir arkadaş evinde, yemekte hep birlikte az miktarda içilirdi. Ölümünden sonra Sabahattin’in İstanbul’da kaldığı zaman bayağı içki içtiğini duydum. Bunu sıkıntılar ve evinden ayrı oluşuna yoruyorum.

Falih Rıfki'nın apartmanlarından aldığı kiralarla ne kadar sıkıntı içinde olduğunu biliyor musunuz? diye Marko Paşa'da çıkan bir yazıdan dolayı Falih Rıfki onu mahkemeye verdi. Halbuki kendisi Ankara'da iken, gazetenin dizgisi sırasında bir satırlık boş yer kalmış, arkadaşı Şerif Hulusi bu yazıyı kendisi yazarak oraya sıkıştırmıştı. Gazetenin sorumlusu Sabahattin olduğu için 3 aya mahkum oldu ve hapse girdi. Ne olduysa orada oldu?.. Yanına ajan polis konduğu söylendi. Sabahattin iyi yürekli idi, insanları çok seven biriydi. Senelerden beri da-ima dama taşı gibi oynanan sanata verdiği emek, polisçe devamlı tedirgin edilmesi sinirlerini yormuş olacaktı ki kaçırma teklifi ona cazip gelmişti. Romanlarını rahat bir kafa ile yazabilme düşü, kafasını dinlemek istediği bir yer veya bir memleket aratıyordu ona herhalde.

Bir gün Cevdet Kudretler beni evlerine çağırdılar. "Rasih Nuri ileri sana Sabahattin'den bir mektup getirmiş, hemen oku!" dediler. Korku içinde idiler. Beni odada yalnız bıraktılar. Mektupta şunlar yazılı idi: "Sevgili karıcığım, bu mektubu aldığın zaman ben İtalya, Fransa veya Londra'da olacağım. Filiz'in okulu biter bitmez sizi yanıma alıracacağım. Mehmet Ali Aybar ve Mahmut Dikerdem sizinle ilgilenecek. Size iş Bankası'nda şu numaralı hesabımla para gönderiyorum. Rauf Çallılar da size matbaa parasından gönderecek. Sen benim tutumlu karıcığımıdır, idare etmeğe çalışırsın. Filiz'i ve seni hasretle binlerce defa kucaklar, dudaklarından öperim." Mektup hiç eksiksiz aklımda kaldı. Cevdet mektubu aldı, hemen sobaya atıp yaktılar ve bana da bugüne kadar mektupta ne yazdığını sormadılar. Hâlâ hayret ederim. O sırada Ankara'da çok terör vardı, ben ki sade bir kadını, tanıdıklar, birkaç ahabap hariç bana selam vermeye korkuyorlardı. Bankaya gittim. Beş liradan başka para olmadığını söylediler. Rauf Çallılar'a para yatırmasını tenbih ettiğini sanıyorum. Mehmet Ali ve Mahmut da beni arayıp sormadılar. Ankara'nın o günkü havası onlara da tesir

etmiştir. Haklı buluyorum. Türkiye o dönemdeki gibi korku havasına hiç bir zaman gelmemiştir.

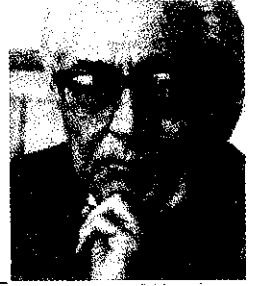
Kızımınla birlikte sokakta kalmıştık. Kocamın amcasının hanımını bana birkaç sene evvel akıl vermişti. Ev harçlıklarından biraz para biriktir diye. 1500 lira biriktirmiştim. Bu hanım bana Hızır gibi bir nasihat vermişti. O paranın beni ve kızımı kurtardığına bugün de inanıyorum. Ev kirasını vermesem, beni kapının önüne koyarlardı. Nereye gidecektik? Bizimle ilgilenen hiç kimsemiz yoktu, olanlar da bizi unutmuşlardı. Mektup bile yazmadılar.

Bizim apartmanda oturan Cevat Abbas'ın gelini, Benal isimli bir ahababım vardı. O sıra kocasından ayrılmış, Başbakanlık Murakabe Heyetinde çalışıyordu. Onunla konuştum. Kendi dairesinde işe girmemi, kendisinin bu işte bana yardımcı olacağını söyledi. Beni müdürüne götürdü. Müdür Rüştü Beydi. Beni iyi karşıladı, fakat bir arka bulmadan yapamayacağını söyledi. O sırada Demokrat Parti iktidara gelmişti ve Samet Ağaoğlu da bakan olmuştu. Ben de seçimlerde o parti lehine oyumu kullandığımı zannediyorum. Samet Ağaoğlu'na ricaya gitmeğe karar verdim. Samet Beyden yukarıda bahsetmiştim. Sabahattin'le birlikte bizde şarap içtikleri zaman siyasi konularda konuşurlardı, fikirleri çeliştiği halde bir defa dahi bağırış çığırış konuştuklarını duymadım. Güllüşerek, tatlı tatlı fikir münakaşası yaparlardı. Sanki aynı fikirdeymişler gibi. O zaman fikir tartışmalarında bir kalite vardı. Şimdiki insanlar gibi barbar değillerdi.

Ne ise Samet Bey'e gittim, iyi karşıladı. Murakabe Heyetinde işe başladım. Odada 5-6 kişi vardı. Bir daktilo masasına oturtular. Elektrikli, bozuk bir daktilo imiş, bir ay önce bir daktilo hanım bu bozuk daktilo yüzünden istifa etmiş. Ben biraz evde daktilo yazmışım. Orada bir daktilo hanım daha vardı, iyi yazıyordu, fakat huyları hakkında iyi şeyler söylemiyorlardı. Benim bu bozuk daktilo ile yazmam boşuna idi. Harfler çıkmıyor,

atlıyor, bu şartlar altında ben bir iş yapamıyordum. Kimsenin de aldıracağı yoktu. Diğer hanımda işler birikiyor. Hanım, benden hoşlanmıyor. Nedense bana herkes itibar ediyordu, işe girdikten birkaç ay sonra müdür değişti. Şevket Süreyya Aydemir müdür oldu. Geldiğinden hemen sonra tensikat yapılacağı söylentisi yayıldı, işe girdiğimden 3-4 ay sonra 20-25 kişi tensikata uğradı, aralarında ben de vardım. Bir iki ay sonra bir gün Erol Güney'e rastladım, İstatistik Umum Müdürü Şefik Bilkur'un evinde kiracı olarak oturuyordu. Beni işe alması için ona söylediğini, onun da bir arka bulmamı önerdiğini bildirdi. Tekrar Samet Beye gittim, o gün odasına kabul edilemedim. İkinci gidişimde girebildim. Bu defa beni biraz soğuk karşıladı. "Sabahattin bana, biz iktidara gelirse sizi astıracağız, demiştin" dedi. Bu söz karşısında irkildim. "Sabahattin iyi kalpli bir insandı, size şaka yapmıştır" dedim. Hakikaten bu sözü samimi söylemiştim. Yüzde doksan dokuz Sabahattin'in şaka yaptığından emindim. Sabahattin'in Samet Beye kızdığını ve fikir ayrılığı yüzünden kalben böyle bir şeyi düşünebileceğini sanmıyordum. Ancak Samet Beyin sağcı fikirlerini küçümseyebiliyordu. Ayrıca Samet Bey edebiyatçı ve akıllı bir insan olduğu için onunla sohbetten, fikirlerini beğenmese de hoşlanıyordu.

Sabahattin akıllı ve bilgili insanlardan hoşlanırdı. Boş konuşan, akıllıyım diye geçinen insanlara tahammülü yoktu. Hatta akraba, komşu olsun, vasat insanlar onu sıkardı, belki de boşa vakit harcamak istemediğinden. Böyle bir durumda çaktırmadan bir köşeye çekilir, konuşmayı diğer insanlara bırakıp kitabını açar, oradaki bütün insani an unutarak kitap okumaya daldı.

AHMET MUHİP DIRANAS

(1908 - 1980)

Ankara Erkek Lisesi'nden sonra Hakimiyet-i Milliye gazetesinde çalışırken, Ankara Hukuk Fakültesi'ne iki yıl devam etti. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde kütüphane memuru oldu. Tekrar Ankara'ya dönerek CHP genel merkezinde Halkevleri Kültür ve Sanat Yönetmenliği yaptı. Askerliğin ardından Çocuk Esirgeme Kurum Neşriyat Müdürlüğü'ne getirildi. Çocuk Esirgeme Kurumu Başkanlığı, Anadolu Ajansı Yönetim Kurulu Üyeliği yaptı.

İlk şiiri Muhip Atalay imzasıyla lise yıllarında yayımlanan Bir Kadına (Milli Mecmua, 1926) adlı şiirdir. Servet-i Fünun, Görüş, Ülkü, Sanat-Edebiyat, Varlık dergilerinde şiirleri yayımlandı.

ESERLERİ: Gölgeler (oyun, 1947), O Böyle İstemezdi (oyun, 1949), Şiirler (tüm şiirleri, 1974), Çıkamaz (oyun, 1977),

Münire Diranas'la,

AHMET MUHİP DIRANAS üzerine sohbet

Ahmet Muhip Diranas'ın ölümünün altıncı yıldönümünde onu anmak ve düşünmek istedim. Bu duygu ve gönül adamının dünyasını öğrenmek için kırk yıllık hayat ve kader arkadaşı Sayın Münire Diranas'la birlikte olmak, ondan şairimizin ruh ve şiir dünyasını öğrenmek istedim. Bununla da kalmayarak Sinop'ta ve Salı Köyü'nde geçirdiği zaman ve mekânı, ilişki kurduğu insanları görmek, onların anılarını dinlemek istedim. Başka bir deyişle, şairimizin yaşadığı ortamı teneffüs etmek

bize ayrı bir haz veriyordu... İşte bu duygu ve düşünceler etrafında Sinop'ta Temmuz ayının bir sıcak gününde akşamüstü Sayın Münire Dıranas'la konuşmamız gerçekleşti.

Bir gün önce telefonla kendisini ziyaret edeceğimi bildirmiştim. Ertesi gün biraz gecikme ile kaldığı evi bulduk. Kibar bir eda ile evine buyur etti. Kendimi ve yanımdaki arkadaşları tanıttım. Adımın yabancı gelmediğini söyledi. Hisar dergisinde desenlerimin çıktığını hatırladı. Kısa bir tanışmadan sonra kendisini hem ziyaret, hem de sevgili eşi Ahmet Muhip Dıranas hakkında "Anıların Gölgesinde" bir röportaj yapacağımı belirttim, tek bir sesle "memnuniyetle efendim!" dedi. Kibar tavrı olduğu gibi, çok güzel konuşan, kırk yıllık eşiyle birlikte olmanın ve daha sonra yalnızlığın içinde kaybolma ürkekliği vardı sanki... Duygu ve iradenin pekiştirdiği bir vakurluk seziliyordu... Zamanın akışı içinde daldan dala -demli çaylarımızı yudumlayarak- konuşmalar biteviye devam ediyordu. Üç katlı evin zemin katında denize bakan bir salondayız...Konuşmaları sürekli not ediyoruz. Salonun sağ köşesinde etajerin üzerinde şairin portresi ve hemen yanında birlikte çekilen bir fotoğraf... Alt kısmı da süs eşyaları ile donatılmış. Pencerenin önündeki etajerde ise, çiçek saksıları, kitaplar ve dergiler, dergiler... Duvarıda ise şairimizin çizdiği Münire Dranas'ın bir portresi asılı idi..

Bizim gelişimize ne kadar sevinmişti. Altı yıldan sonra nihayet uzak bir yerden gelip, onu aramanın sevincini yaşıyordu. "Beni çok memnun ettiniz. İlk kez grup halinde sizler ziyaret ettiniz!" dedi. Gözleri dolu dolu idi. Duygulu ve ince ruhlu bir kişiliği vardı. "İnsanlar arasında en duygulu varlık şüphesiz ki, kadındır." Hele sanatçı mizacına sahip olursa... Ölüm en yakınını alıp götürdüyse... Fakat dimdik ayakta durmayı kendine şiar edinmiş bir hâli vardı. Onu üzen, hayal kırıklığına uğratan, onun belini büken şey, aranmayışı ve yalnızlığı... Başka bir deyişle, onun düşünce ve sanat dünyasını paylaşacak bir

kimsenin olmayışı idi. “Halbuki insan sadece dertlerini değil, sevinçlerini, olumlu duygularını da başkalarıyla paylaşmaya ihtiyaç duyan bir varlıktır.”

Bu yüzden konuştuğça açılıyordu. Saatleri durdurmak mümkün olmuyordu. Konuşmalarımız hep sevgili eşi Ahmet Muhip Dıranas üzerinde toplanıyordu. Bize samimi bir şekilde anlatıyordu. Onun dünyasına kırk yıl girmişti. Kederine, sevincine hep ortak olmuş. “Onu ayakta tutabilmek ve Türk Edebiyatı’na çok şeyler kazandırması için çok gayret gösterdim,” diyordu. Uzun bir zaman diliminde duygu ve hayâl adamı Dıranas’ı ayrıntılarıyla bize dramatik atmosferde anlattı.

Sanat çevresinden uzak kalmanın zorluğundan söz ediyordu. Bir serencam-ı ömürde çok şeyler görmüş geçirmiş, geniş soluklu bir dünyası vardı. Onun ruh fırtınalarını çözümleyecek bir kişinin olmayışı onu epeyce yormuş. Bir an düşündüm... İnsan yaşadığı zamanda anlaşılmadan ölüp gittiği gibi, öldükten sonra da unutulup gidiyor. Kim bilir kaç kişi tarafından anılar canlanıyor. Belki geçici bir an dost çevreler, aşına yüzler masalar üzerinde kadehlerin verdiği coşkunlukla bir dem olsun anılıyor. Ama bu yeterli midir? Sanmıyorum... Türk Edebiyatına seçkin şiirler kazandırmış bir sanatçı ve eşi ne zaman aranacak, onun sorunları ne zaman çözümlenecek. Hep zamana bırakıyoruz. Belki bugün, belki yarın diyoruz. Daha sonra bilinen ayrıntılar, sonunda da üzülüyoruz.

Artık, zamanımızda insanın dünyası hızlı bir akış içinde. Ömür de bilmeden kısaltmakta, arzular, istekler tamamlanmadan bir başka dünyaya göç ediliyor. Dıranas da son günlerinde hayıflanır dururmuş zamanı iyi değerlendiremediği için... Ahmet Hamdi Tanpınar “zaman” kavramını içli bir üslûpla ne güzel işler. Yahya Kemal de Kanlıca’nın ihtiyaçlarını bir eylül sonuna benzetmez mi? Ahmet Muhip Dıranas da zamanın kesin acımasızlığı ile ölümün kendisini bir gün bulacağını bilir:

Zaman kesin bağışlamaz!

Bulur beni; ben ölüyorum

Zaman kesin; bağışlamaz.

... Ve zamanın aldatıcı çekiciliğine kapılıp gidiyor insanoğlu... Ben de "zamanı durdurarak" Sayın Münire Dıranas'a "Anıların Gölgesinde" sorularımı soruyorum.

– Efendim, eşinizle nasıl, nerede tanıştınız?

– Efendim, bir tesadüf oldu. Anlatayım: Ankara Ticaret Lisesi ikinci sınıf öğrencisiydim. Çocuk Esirgeme Kurumu'nda bir dergi çıkıyordu. O dergiyi okumak için ve orada çalışan teyzemi görmek için gidiyordum. Birdenbire odaya girerek; Münir Hayri Egeli Bey'in nerede olduğunu sordu. Daha gelmediğini ifade ettiler. Muhip Beyle göz göze geldik. Bakışlarını üzerimde hissettim ve tuhafıma gitti. O yıllarda bir genç kıza bakılması veya konuşulması yasak gibi bir şeydi. Hamle yapar gibi bir hâli vardı. Benimle ilgisini devam ettirdi, ikinci konuşmamız İlhan Tarus'un evinde oldu. Yanına oturttu.

"Adın ne?" dedi.

"Münire efendim."

"Peki, adının ne anlama geldiğini biliyor musun?"

Ben, bir an durakladım, hemen cevapladım: "Işık" dedi.

"Hangi okulda okuyorsun?"

"Ticaret Lisesi ikinci sınıfında okuyorum, efendim..."

"Şiiri sever misin?"

"Evet efendim... Sizin bir şiirinizi dokuz yaşında ezberlemiştim, ilkokul öğretmenim 'Varlık' dergisinde şiirlerinizi okurdu." dedim.

"Yaa!..

"Okulu bitirmene gerek yok."

"Ama, efendim, nasıl olur? Benim diploma almam gerekir."

“Diplomaya ne gerek var, yetiştirirsin kendini” dedi.

İşte tanışmamız ve evliliğe doğru ilk adımımız bu ilgi çekici rastlantı sonucu olmuştur.

– *Sizin şiir dünyanızı etkileyen durumu nedir?*

– Bir duygu adamı idi. İrade adamı değildi. Her an değişebilen bir kişilikteydi. Onun değişik duygusallığı âdeta beni yordu. Bu yüzden kimi zaman ayak uydurmakta zorluk çektim. Aslında büyük edebiyatçıyı ayakta tutabilmek için çok uğraştım. Dost ve ağabey rahmetli Samet Ağaoğlu bir kitabında Ahmet Muhip için: “Sanatında ve özel yaşantısında da devamlı yükselmiştir,” der. Sanatçı kişiliği ve aile yapısından getirdiği duygusallık, bence bunu ayrıştırmak kolay değil. Ahmet Muhip, hayal ve duygu adamı idi. Kişileri oldukları gibi değil, kendisi için olmaları gerektiği şekline sokuyordu. Kendinde olan yalnızlık duygusu devamlı kişileri yönettiğinden oluyordu. Bu da kendi özelliğindendir. Çocuğumuz olmadığı için benim üzülmeme hep telkin etmiştir. Bu sebeple hiç düşünmemişimdir. Bu yüzden çocuklar için mutlar düşüncem yoktur. Çocuk sevgisi hep içimde kalmıştır. Ben Ahmet Muhip’e hayatımı adanmışımdır. Şu an hayatımda büyük bir boşluk var diyebilirim... Yalnızım ama, bu yalnızlık hatırasına saygısızlık yapmam anlamına gülmez. Benim dünyamda çok büyük etkisi olmuştur. Evlilik öncesinde “kendini yetiştirirsin” demişti. Gerçekten de evlenince evde büyük bir kitaplık buldum. Beni Muhip Bey yetiştirmiştir. Şiir yazma eğilimim onun varlığı ile oluştu. Bende de sanat yeteneği olduğunu söylerdi. Hattâ bir gün rahmetli Samet Ağaoğlu, Muhip Bey’e benim hakkımda şunları söyler:

“Muhip, bu yetenek senden geçmez, ama senin çevrende gelişir.” demiştir. Aslında sanat kişilere has bir özelliktir. Onun sanat atmosferi içinde sanata karşı tutkunluğum vardı. Babam da şiir yazar, resim yapardı. Şair Leylâ Hanım da akrabamdır.

Fakat yine tekrarlamak istiyorum: Beni Muhip Bey yetiştirmiştir. Şunu da ifade edeyim: Eski büyük sanatkârların ve devlet adamlarının hanımları diplomalı değil ama bunları eşleri yetiştirmiştir. .

– *Efendim, bildiğimiz kadarı ile Ahmet Muhip Dıranas ve sizin Ankara'da sıkıntılı günleriniz geçmiştir. Konuyu açarsak, maddi yönden epeyce bunalıma düştüğünü biliyoruz. O günlerin dramatik durumlarını anlatır mısınız?*

– 1943-1945 yıllarıdır... Ağrı, Doğubayazıt'ın Sürbehan köyünde Muhip Bey vatanî görevini yapar. Ünlü şiiri "Ağrı" ve "Gölgeler" piyesi o dönemin uykusuz gecelerinde yazıldı. Asker dönüşü 1945-1955 Ankara günlerimiz başladı... Bu on yıl içinde zor günlerimiz, sıkıntılı günlerimiz oldu. Zafer gazetesinde (1949) günlük yedi buçuk liraya fıkralar yazıyordu. Sinop'tan seçimlere katıldı. Kazanamadı, maalesef... Aslında demokrat bir kişiydi. Fakat sahip çıkılmadı. 1957'lerde Anadolu Ajansı İdare Üyeliği verildi. Çocuk Esirgeme Kurumu Fahri Başkanı oldu. Devlet Tiyatrosu Edebî Kurul Üyeliğinde bulundu. Maaş olarak elli lira veriliyordu. Muhip bey, sohbeti bol, konuksever, içki içen bonkör bir adamdı. Bu yüzden kazanç yetmezliği ve diğer sebeplerden çok sıkıntı çektik. Bu yılları takip eden yıllarda da kendisine maddi yönden tatmin edici ciddi bir iş verilmedi. "Hakkı Huzur" olarak elli lira veriliyordu. Tabii ki evin iç yaşantısı ve dış yaşantısı yönünden epeyce zor günler yaşadık.

1957'de çok ciddi rahatsızlık geçirdim. Avrupa'ya gitmek gerekiyordu. Orada tedavim sürdü. Döndükten sonra "Çimento Kurumu"nda iş verildi. Buna rağmen beş bin lira kadar borcumuz birikmişti. Gerçek maddi imkâna 1966'dan sonra kavuştuk. Sayın Süleyman Demirel, İş Bankası Yönetim Kurulu Üyesi (1966-1972) yaptıktan sonra hayatımız düzene girdi. Bu yüzden Sayın Süleyman Demirel'e minnettarım.

– *Ankara’da otururken sanat çevreleri ile ilişkilerini ve biraz da eserlerinden söz eder misiniz?*

– Sanat çevresi ile yakın bir ilişkisi olmuştur. Son yıllarda Hisar dergisinde şiirleri yayınlanmıştır. Sanat Sevenler Derneği’nde edebiyat ve sanat toplantılarına katılırdı. Devlet Tiyatrosu’nda Edebî Kurul Üyesi idi. Tiyatroda oynamak üzere gönderilen eserleri seçmeler, incelemeler yapardı. Operayı da sever, sergileri de mutlak gezerdi, iki tiyatro eseri vardır: “Gölgeler” (1946), ikinci baskı (1947), “Çıkmaz” (O Böyle İstemezdi) (1948). Daha sonra “Oyunlar” adı ile kitap halinde bastırdı (1977). “Gölgeler” çok ilgi çekti. CHP piyes yarışmasında (1947) ikincilik kazanmıştır. Ayrıca tespitimize göre: “Üç Kahraman” adlı bir perdelik piyesi de vardır (1942).

Muhip Bey uzun yıllar şiirlerini bir kitapta toplamamıştır. Şiirleri 1947 yılında İş Bankası Kültür Yayınları arasında “Şiirler” adıyla yayınlandı, ikinci baskısı da (1982) yılında yayınlandı. Çeşitli gazete ve dergilerde yayınlanan düzyazıları henüz bir kitapta toplanmadı.

Muhip Bey, tiyatrodan da çok başarılı olabilirdi. Ne yazık ki, mizacından gelen aşın tembelliği daha büyük eserler vermesini engellemiştir. Son zamanlarda “zamanı harcadığını” farkına varıp üzüldüğünü söylerdi. Şu anda düşünüyorum da biraz daha yaşasaydı... Nargile, sigara içmesi de hayatını etkiledi. Yavaş yavaş ölüme yaklaşıyordu. “Sigara içmeyen adam, bacası tütmeyen eve benzer.” derdi. Bu durumları bildiğim için yaz tatilimizi Sinop’ta veya Salı Köyü’nde geçirmeyi özellikle isterdim. “Anfizem” olduğu için nefes almakta güçlük çekiyordu. Onun için köyün temiz havasına, suyunu ve her şeyden önce tabiatla başbaşa kalması, çalışması için ortam hazırladım.

Ama heyhat, artık yapılacak şey yoktu. Bunu biliyordu, mahzun ve yorgundu...

– *Ahmet Muhip Dırana’sın şiir dünyasının yanı sıra güzel sanatlara (resim, müzik vd.) karşı bir ilgisi var mıydı?*

– Muhip Bey’in sadece şiire değil, müzik ve resme karşı da eğilimi vardı. Hattâ genç yaşlarda “ud” çalardı. Küçük yaşlarda resim yaparmış ve bir ressamdan desen dersleri almış. İstanbul Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümünde okurken, Güzel Sanatlar Akademisi’nde kütüphane memurluğu yapmış. Orada resim sanatı ile ilgilenmiş, verimli çalışmalar yapmış, desen ve yağlıboya tekniğinde bu arada benim portrelerimi de yapmıştır. Ayrıca resim sanatı üzerine araştırma yazıları, kritikler gazete ve dergilerde yayınlandı. Bunun yanı sıra Cahit Sıtkı Tarancı ile birlikte Adolphe Basler ve Charles Kunatler’in Fransa’da Müstakilzel Sanatlar Akademisi’nde yayınlandı (1938-1939).

Resim sanatını çok sevdiği için ressamların tablolarını kimi zaman almış, kimi zaman da hediye olarak verilmiştir. Bu yüzden zengin bir koleksiyona sahip olmuştur. Söz gelişi: İbrahim Çallı, Fikret Muallâ, Avni Arbaş, Turgut Zaim, Bedri Rahmi Eyüboğlu. Hamit Görele, Eşref Üren gibi...

Sayın Münire Dıranas’la bu konuda ikinci sohbetimiz “Sinop Öğretmenevi”de bir akşam oldu. Ahmet Muhip Dıranas’la birlikte Avrupa gezi izlenimlerini bize tatlı üslûbu ile şöyle anlattı:

– Efendim, Muhip Bey ve ben resim sanatına karşı özel bir ilgimiz vardı. Paris’te iken, “Hanım, Paris’i araba ile tanımak mümkün değil, yürüyerek görelim, gezelim.” derdi. Ben de, ona uyardım. Müzeleri, sanatçıların uğradığı semtleri (Montparnasse’daki “LoCoupole”, Saint Michel’deki “Dupont” ve Saint Germaindes Pres’deki “Les deux Magots”) kahvehanelerinde çay içmek, dolaşmak, görmek bize apayrı bir haz veriyordu. Hele ünlü “Louvre Müzesi”nde özel bir “Leonardo da Vinci” salonu vardır ve sanatçının (Mona Lisa-Gioconda), Vaftizci Johann, Bacchus, Kutsal Aile, Mağaradaki Madonna gibi tabloları, bu salonda sergilenmiş. Bu tablolar arasında en çok dik-

kati çeken "Mona Lisa"dır. Beni bu ünlü eser çok etkilemiştir. Daha sonra bu tablonun karakalem kopya çalışmasını yaptım. (Söz konusu çalışma halen evindedir ve bizim çok hoşumuza gitmiştir.) Yine Michelangelo, insanların davranışları karşısında duyduğu asil ve apaçık öfkeyi; "Musa Heykeli"nde özel ve çok güçlü bir anlatışla tasvir etmiştir.

Rembrandt'ın tablolarına gelince; duygu ve düşüncelerinin çizgi ve renklerle yansıtılmış birer şaheseridir. Bu ışık-gölge ressamının Hollanda "Rijkesmuseum"da gördüğüm tabloları beni çok etkilemiştir. Özellikle "Gece Devriyesi" adlı şaheseri unutulacak gibi değildir. Ayrıca Louvre Müzesi'nde bulunan "Derisi Yüzülmüş Sığır"adlı tablosunda ışık-gölge tekniği içinde işlenmiştir. Yine bu müzede bulunun "Bethsabee Banyoda" adlı eser en tanınmış çıplak figürlerdir.

Van Gogh'a gelince; özellikle sarı rengin tutkunudur. "Sarı ne güzeldir!" dediği zaman içi titirmiş. Sarıyı güneşin rengi, sıcaklığın ve aydınlığın sembolü olarak inanır. Söz gelişi: "Buğday Tarlasında Kargalar" vd. gibi...

(Bu sanat sohbetimiz diyebilirim ki, son derece zevkli ve öğretici olmuştur. Hanımefendinin velût konuşkanlığı bizlere unutulmaz dakikalar geçirtmiştir. Acaba, bir daha kısmet olabilecek mi? Bilemiyorum... Bu sohbet gecenin geç saatlerine kadar sürüp gitmiştir...)

– *Efendim, edebiyat tarihçilerimiz, Ahmet Muhip Dıranas Fransız şairi Baudelaire'nin etkisi altında kalmıştır, diyorlar. Siz bu konuda ne dersiniz?*

Baudelaire'nin etkisinde kalmamıştır. Onun etkisinde kalıyor diye yansıtmak istiyorlar, belki bir kasıt var gibi geliyor bana. Kaldı ki, Ahmet Muhip Dıranas şiir yazdığı dönemde Fransızca bilmiyor ve belki gençlik yıllarında benzemiş olabilir. On dört, on beş yaşlarında şiire başlamıştır. Edebiyatımızın gerektirdiği için böyle şiir tarzlarını denemiştir. Söz gelişi:

*Kolum kanadım kırık
Çabalandıkça yazık.
Beni kendine çekiyor
Pis bir bataklık.*

Bir Türk şairi olarak Baudelaire'nin etkisinde kaldığını hiç düşünmedim. Olamaz da... Türkçe'ye bu kadar hâkim bir kişinin başkasının etkisinde kalması mümkün değildir.

Ölen şairler, yaşayan şairlerdir. Bence cismen ölmüşlerdir, ama, manen yaşayanlardır, eserleriyle yaşayanlardır.

– Ahmet Muhip Dıranas “Fahriye Abla” şiiri ile edebiyat dünyamızda tanınmıştır. Sizce, sadece “Fahriye Abla” mı? Yoksa diğer şiirlerinin de popüler olduğunu söyler misiniz?

– Fahriye Abla şiirini devamlı lanse ediyorlar. Türk Dil Kurumu’nda “Şiir Günü’nde Sayın Fuat Bayramoğlu: “Fahriye Abla sizin kumanız olduğu için sevmiyorsunuz!” diye bana takıldı.

Ben de: “Fahriye Abla benim değil, ben onun kumasıyım!” derdim. Bu durum Muhip Bey’i de son zamanlarında rahatsız ettiğini sık sık söylüyordu. Burada Muhip Bey’in ıstırabını dile getiriyorum.

Fahriye Abla’nın olup olmadığına gelince; gerçekte bir “Fahriye Abla” var mıydı? sorusunu da Sayın Münire Dıranas, şöyle dile getirdi:

– Ben şahsen “Fahriye Abla” adlı bir komşu ablası olduğunu duydum. Ama, ne derece doğru olduğunu bilmiyorum. Muhip Bey, hayatını bir giz perdesi altında saklamasını çok iyi bilmiştir. “Fahriye Abla” şiiri kadar “Ağrı” şiirini daha çok severim. Hattâ Türk Dil Kurumu’nda 6 Mart 1986’da “Şiir Günü”nde yüz yetmiş sekiz mısralık şiiri okuduğumda, sayın Şevket Rado “Bu şiiri daha yani keşfediyoruz.” demekten kendini alamamıştır.

İstanbul doğumlu idi. (İstanbul doğumlu olduğunu kesinlikle söylüyorum. Sekiz dokuz yaşlarında Sinop'a gelmiştir.) Bu nedenle Türkçe'yi en iyi bir biçimde konuşmayı severdi. Zengin sözcük haznesi vardı. Kendisi sözcük üreten Türk diline son derece hâkim bir sanatçıdır. Türk şiirine bir yenilik getirip, kalıpları değiştiren bir dil ustasıydı. Sinop'un ünlü "Asmalı Kahve"sinde çeşitli kesimlerden oluşan insanlarla (balıkçılar, şehrin ileri gelenleri, öğretmenler, emekliler) sohbet ederdi. Çoğunlukla sözü onlara bırakır, konuşmalarını sağlardı. Kahvesini veya çayım ağır yudumlar, sigarasını derin derin çeker, topluluğa hitap ederdi. Ağır ağır konuşur, tok bir sesle, güzel Türkçesiyle, duygulu sözleriyle, kendinden geçercesine konuşur, çevresindekileri etkilerdi.

Buna bağlı olarak size bir anımı anlatayım:

"Ağrı" şiirini Doğu Bayazıt'ın Sürbehan köyünde toprak damlı, küçük bir odada yazdı. Şiir yazarken gece uykusunu kaybederdi. Kör lâmba ışığında sabahlara kadar şiirinin örgüsünü ve sözcükleri (sözcük demeyi severdi) bir kuyumcu titizliğinde işlerdi. Bir gün yine kendimden geçmiş, uyumuş kalmıştım. Bir anda: "Kalk Münire, kalk!...Bak, dinle!" diyordu.

Ağrı şiirinden pasajlar okuyordu. Dinliyordum.

"Şuraya bir sözcük bul!" diyordu

Ben de çocuk aklımla sözcük bulurdum.

"Harika!...Harika!..." derdi.

Çocukluğum Anadolu kentlerinde geçtiğinden, Anadolu içinden seçtiğim sözcükleri beğenirdi. Ashında kendisi Türk diline son derece hâkim ve başarılı bir sanatçıdır. Ben istiyorum ki, büyük sanatçıların hayatları gizli kalmasın, araştırılsın."

– *Şairimizin tabiata ve insana bakış açısı nasıldı?*

– Sanata zaafının yanında tabiata da büyük bir bağlılığı, tutkunluğu vardı. Ağaçları elleri ile okşayarak severdi. Salı kö-

yünde bulunduğumuz zaman, çiçeklerin ve ağaçların bakımını tek tek yapardı. Sinop'a gelince tersane yakınında bir otelde kalırdık. Asmalı Kahve Otel... Köşe odalarından birini alırdık. İki yönden denizi görürdü. Sabah erken kalkarak Asmalı Kahve'nin bahçesinde denizin kenarına bir iskemle koyarak oturur, balıkçıların ağları çekişini seyrederdi. "Balıkların ağlardan canlarını kurtarmaya çabalamaları" ona hep hüzün verirdi.

Balıkçılar işlerini bitirince onun çevresinde toplanırlar, onlarla konuşur, şakalaşırdı. Bu saf, karşılık beklemeden seven insanların arasında bir rahatlık duyardı. Bulunduğu yerde çevreyi etkisi altına alacak gücü vardı.

1950 yılından sonra Erdek'te bir motor satın aldık. Birlikte denize açılır ve balık tutardık. Deniz sevgisi vardı. Aslında güzelliklerin adamı idi... Her güzelin karşısında kendinden geçmesine seyrederdi..."

– Efendim, duyduğumuza göre, rahmetli eşinizin bir vasiyetini yerine getirmek istiyormuşsunuz. Konuyu açarsak, "Ahmet Muhip Dıranas Müzesi" için bir vakıf teşebbüsünüz olmuş. Bu konuda bize bilgi verir misiniz?

– Efendim, bu konu beni epeyce üzmüştür. Anlatayım: Muhip Bey'in eserlerini, özel koleksiyonlarını, hayatı boyunca kullandığı araç ve gereçlerini toplu bir halde sergilenmesi için, onun "vasiyetini" yerine getirmeye çalışıyorum. Rahmetli bunu görmek istiyordu. Fakat ömrü vefa etmedi... "Ben yapamazsam Münire yapar." diyerek kendini teselli ederdi. Ben de onun bu vasiyetini yerine getirmek için eski ahşap bir ev aldım. Tapusunu alamadan sahibi öldü. Şu durumda varisleri ile mahkemelik oldum... Kamu yararına olan bu girişimim maalesef engelleniyordu, yüzden çok yıprandım. Yalnızım... Şayet hukukî problemler ortadan kalkarsa, söz konusu evin restore işlerini bitirip, "Şair Ahmet Muhip Dıranas Müzesi" haline getirmek en büyük arzum ve isteğimdir. Siz de takdir edersiniz

ki, finansman kaynakları bulmak gerekiyor. Tam anlamıyla maddi imkânım yok. Vakıf kurarak, basına yansıtarak bağış toplamayı düşünüyorum. Artık, bu konuda ilgililerden kolaylık ve anlayış bekliyorum...

Konuşmalarımızın sonlarına yaklaşıırken, akşamın son dakikaları içindeydik. Gurubun kızılığı denize aksederken, yavaş yavaş gücünü kaybediyordu. Alacakaranlık başlamıştı... Ve biz Sayın Münire Dıranas'a vermiş olduğu bilgilerden dolayı teşekkür ediyoruz...Vedalaşıyoruz...

[Şener Öztop, Türk Edebiyatı, Kasım 1986, S.157]

(1910 - 1957)

ZİYA OSMAN SABA

Şair. Galatasaray Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Emlak Bankası'nda memur, Milli Eğitim Basımevi'nde tashih bürosu şefi olarak çalıştı.

İlk şiiri Servet-i Fünun - Uyanış dergisinde çıkmıştı. Aralarına katıldığı Yedi Meşaleciler topluluğu içinde şiire en sadık kalan edebiyatçı oldu. Meşale dergisi kapandıktan sonra şiirlerini Milliyet gazetesi edebiyat sayfası, İctihad ve Varlık dergilerinde yayımladı.

Şiir: Sebil ve Güvercinler (1943), Geçen Zaman (1947), Nefes Almak (1957), HİKAYE: Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi (1952), Değişen İstanbul (1959).

Ailesi hasret ve sevgiyle anıyor:

"ZİYA OSMAN SABA çok iyi bir insandı..."

Ziya Osman Saba, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en orijinal simalarından biri. Onun özgün şiiri, çağdaşları arasında ilk bakışta fark edilmemiş ama geçen zaman içinde değeri artarak ilgi odağı olmuştur. Saba, ürünlerini verdiği dönemde yaygın olan edebi temaların dışındaki konulara eğildi. Ferdî diyebileceğimiz, ama aslında herkesi ilgilendiren yalnızlık, ölüm düşüncesi, anne baba sevgisi, eşe sadakat, çocuklara düşkünlük, tevekkül, azla yetinme gibi insanî temel mevzularla şiirinin kozasını ördü.

Ziya Osman Saba bugün âdeta yeniden keşfedilen bir şair

ve yazar. Hakkında yazılar yayınlanıyor, kitaplar basılıyor, paneller düzenleniyor. Onun Türk edebiyatına, özellikle şiirimize getirdiği yeniliklerin altı çiziliyor. Ömrü boyunca annesinin de yattığı Eyüp Sultan'ı ve mezarlığını seviyordu. Ne acıdır ki hem kendisinin hem de birlikte yattığı aile mezarlığı bugün kayıp. Ailesiyle birlikte yaptığımız araştırmadan şu ana kadar sonuç alınabilmiş değil. Şairlerimize yaşarken millet olarak sahip çıkmıyoruz. Bari vefatlarından sonra çıkabilsek. Eşi Rezzan Hanım ve çocukları Osman ve Orhan Beylerle Osman Saba'yı ko-nuştuk.

– *Siz Ziya Osman Saba'nın eşisiniz. Bize Ziya Osman'la tanışmanızı anlatır mısınız?*

– 1941 senesinde ben bankaya girdim. Şef dedi ki, “Ziya Bey bak yeni arkadaş geldi. Sen ona işlerini gösterirsin.” Ondan sonra başladık çalışmaya. Sorular sordu bana, “Kimsin, kimin kızısun, kardeşlerin var mı?” Ben de sorularına cevap verdim. Onları sordu. Ama benim banka ile ilgili bilgim yok. Nimet Ab-la piyango satış yerinin karşısındaydı bankamız. O zaman bizim tayinimiz Ankara'ya çıktı. Bana, “Sen gelme, istifa et. Ben gider istifa eder gelirim.” dedi. O zaman baktık ki olacak gibi değil, “Yaşar Nabi'ye söyleyeyim, bana bir iş bulsun, İstanbul'da çalışayım” dedi. Milli Eğitim Basımevi'nde çalışmaya başladı. Oradan çok memnun kaldı. Çünkü rakamları sevmeye-diği için bankada çalışmayı pek istemiyordu.

– *Ziya Bey hangi zamanlarda yazardı, nasıl çalışırdı?*

– Sabah erken kalkardı. İşe gitmeden erken kalkar ve yazmaya başlardı.

– *Nelere kızardı?*

– Çok iyiydi, kolay kolay kızmazdı. Çocuklar onu yorardı. Çok yumuşak huyluydu, çocuklar eve geldiği zaman ona yapmadıklarını bırakmazdı. Çocukları dövmezdi. Bana “Rezzan ben sinirliyim, ben kızdığım zaman sen sus!” derdi. Bankada

çalışırken henüz evlenmeden önce bana çok karıştırdı, kızardım. 19 yaşındaydım. Kendimden 12 yaş büyük birisinin bana sahip çıkmasını isterdim. Bir müşteriyle konuşurdum, o gittikten sonra bana “müşteriyle çok konuştun” derdi. Kiskanırdı. Bankada beraber çalıştığımız süre 4 yıldır. Evlendikten yıllarca sonra hastalandıktan sonra bana, “Bankada o kadar laf attım. Niçin evlenmedik, 4 yıl daha beraber olurduk.” diyordu. Çok iyi insandı.

– *Yazmak için belli bir zamanı bekler miydi?*

– Sabah muntazaman kalkar çalışırdı, ama şiiri sokakta yazardı. Mesela Fenerbahçe’ye, Boğaza gider gezeriz. Yolda bana “Rezzan yavaş ol sana yazdığım şiiri okuyayım” derdi. Anında ilham gelirdi. Öyle yazardı. Aklına geldikçe mısraları bana okurdu. Ama nesri sabah kalkar ayrı bir odaya gider yazardı. Abdülhak Şinasi Hisar ara sıra bize gelirdi. Ona Ziya’yı şikâyet ederdim. Derdim ki, “Kısa cümlelerle yazılacak şeyleri uzun uzun yazmanın uzatmanın ne gereği var. Ziya öyle yapıyor?” diye şikâyet ederdim. Abdülhak Şinasi Hisar, “Ama Hanımefendi, bu işin usulü, üslubu böyle.” derdi.

Osman : – Varlık Yayınevi’nin sahibi Yaşar Nabi (Nayır) amca, babam rahatsızlanıp evde oturmaya başladıktan sonra gelir, yayınevinin işlerini getirir, tashih edilecek düzeltilecek kitapları okuması için babama bırakırdı.

– *Abdülhak Şinasi Hisar’ın dışında edebiyat dünyasından başka hangi dostları vardı?*

Rezzan hanım: – Şair Bekir Sıtkı Erdoğan vardı. Oktay Rıfat, Bekir Sıtkı Kunt, Yaşar Nabi Nayır...

– *O dönemde şairler, edebiyatçılar Beyoğlu’nu mesken tutmuştu sanıyorum. Ziya Bey’in de öyle bir huyu var mıydı?*

– Hayır, o hep evdeydi. Geceleri gitmezdi.

Osman: – Babalı’da çalışanların çoğu o dönemde iş çıkışı Beyoğlu’na çıkar, yer içer ve dostlarıyla sohbet edermiş. Ama

babam düzenli olarak eve gelir ve bizimle birlikte olurdu. Bir ara onu bir yere davet etmişlerdi, “Eşimin, çocuklarımın gitmediği yere ben de gitmem!” demişti.

Rezzan Hanım: – Sinemaya beraber giderdik. Tam filmin en heyecanlı yerinde, “Rezzan evde çocuklarla otursaydık daha iyi olmaz mıydı?” diye sorardı. Ben de “Aman bak ne güzel film” derdim.

Osman: – Babam gemi hayranıydı, beraber gezdiğimizde gemileri uzun uzadıya seyreder, onları incelerdi. Onları isimleriyle tanırdı.

Orhan: – Babam küçük yaşta gemileri vapurları severmiş. Henüz küçücük çocukken vapurların isimlerini ezberlermiş. Meselâ küçük çocukken, ailesinin yanında birden kalkıp, “Bakın 68 numaralı vapur geçiyor” dermiş. Büyükler de şaşırırmış. Tabii onlar için bir şey ifade etmiyormuş. Ama babanı için bu çok önemli bir hadise. Mesela ben aynı duyguyla ilk defa oğlum Can’la vapura bindik. Oğluma sordum, hangi vapura bindin diye. “Hamdi Karahasan” dedi. Oğluma dedim ki: “Bak unutma oğlum ilk defa bir vapura biniyorsun adı da Hamdi Karahasan.”

Osman: – Babamla Kadıköy’den Boğaza giderdik. Bir gün bir gezi sırasında gemiye bindik, bana “Oğlum git bak bakalım geminin adı ne?” dedi. Ben gidip geldim “Terzi Nevin” dedim. Gemideki herkes gülmeye başladı. Meğer geminin adı “Tarz-ı Nevin”miş. Tabii ilkokul öğrencisiydim, okuyamamıştım.

Anneannemin Kadıköy’ündeki evinde otururduk. Ahşap cumbalı bir ev. Boğazdan geçen gemileri görüyoruz. Biz gemilere isim koyardık çocukken. Bunu öğrendiğinde bizi teşvik ederdi. Onlara çocukça isim koyardık. Babamla gemi isimlerini öğrenirdik. Hatta tramvayları da çok severdik.

– Ziya Osman Saba yazmayı severdi. Size de böyle teşvikleri olur muydu?

Rezzan Hanım: – Annem yazdığım mektupları Ziya'ya gösterirdi. Bana “Rezzan ne güzel yazıyorsun, aynen konuşur gibi yazıyorsun. Sen iyisi mi bir kitap yaz, ben de tashih edeyim, sonra bastıralım” derdi. İki çocuk, anne, baba bir de eş. Eve bak, yemek hazırla. Bir de kitap mı yazacağım... Bana “acele etme, satır satır yazarsın” derdi. Bizden edebiyata meraklı olan Orhan'dı. O da iki üç tane şiir yazdı, sonra boş verdi.

– *Peki tasavvufa merakı var mıydı?*

Osman: – Babamın merakı vardı, ama bu aileden gelmiyordu. Kendisinin özel bir gayreti vardı. Babamın Galatasaray'daki kayıtlarını bir ara merak ettim, inceledim. Eski aldığı notlara baktım.

– *Evin geçimini nasıl sağlardı?*

Rezzan hanım: – Bankadaki memuriyetten sonra Basımevi'nde rahatsızlık geçirdikten sonra altı ay yatması gerekiyordu. Bu yüzden işten çıkardılar. Emekli olamadı.

Babam daha sonra Varlık Yayınları'nın işlerini evden yürütmeye başladı. Yayınevi'nde hiç bulunmadı. Yaşar Nabi (Nayır) amca okunacak kitapları eve getirir, babam da okur, tashihlerini yapar ve yayınlanacak duruma getirirdi. Esentepe'de otururdu. Sirkeci'den kalkar, Kadıköyü'ne evimize kitapları getirirdi.

– *Ziya Bey'in kimlerle resimleri var o dönem edebiyatçıları arasında?*

– Cahit Sıtkı'yla var. Grup resimleri var. Eminönü'nde Cevdet Kudret'le yürürken resimleri var. Cahit Sıtkı Tarancı'nın yeğeniyle tanıştım. Onlarda Cahit Sıtkı'yla birlikte resimleri varmış.

– *Cahit Sıtkı'yla dostlukları var. Mektuplaşmalar uzun süre. Bu mektuplardan “Ziyaya Mektuplar” yayınlandı. Ama Ziya Osman'ın Cahit Sıtkı'ya gönderdiği mektuplardan haber yok.*

Osman: – Bu mektuplar Cahit Sıtkı ailesinde. Babamın Ca-

hit Sıtkı'ya gönderdiği mektuplar yayınlanmadı. Can Yayınları onun peşinde. Bu mektuplar edebi yönden önemli. Bu mektupların ayrı bir yeri var. Ben de mektup yazmayı seviyorum. Elektronik aletler hissi yok ediyor.

– *Ziya Osman'ın yayınlanmamış eseri, hikâyesi, tanıtım yazısı, denemesi, şiiri var mı?*

Osman: – Fransa'da Türkçe öğrenim gören öğrencilere yazılan bir kitapta babamın bir hikâyesini almışlar. Babam Fransa'yı çok severdi. Hatta dayımdan Paris'ten toprak getirmesini istemişti. Tabii o dönemde Fransız kültürü egemen.

Orhan: – Galatasaray'da (Mekteb-i Sultani) okurken bulun dersler Fransızca okunurmuş. Sosyal bilimlerin hepsi Fransızca diliyle okutulurmuş. Lise birde okurken babamın şiirleri okunuyormuş edebiyat dünyasında. O dönemde Cahit Sıtkı, Yaşar Nabi, Ziya Osman, Sabrı Esat Siyavuşgil beraber okumuşlar Galatasaray'da.

– *Ziya Bey'in hususi eşyalarından ne var sizde?*

Rezzan hanım: – Bir tane masası var.

Osman: – Askerliğinden kalma mermiden işlenmiş bir yazı takımı da bende. İçleri boşaltılmış bombadan, mürekkep kutusu yapmış.

– *Son dört yılını evde geçirmiş Ziya Osman. Sıkıldığı olur muydu?*

Rezzan hanım: – Her zaman evde oturmazdı. Ara sıra dışarı çıkar iskelede dolaşırdı. İskele Parkı'na giderdik. Çocuklar dışarda oynarken biz içerde otururduk.

– *Vefat edeceğini hissediyor muydu?*

Osman: – Hayır. Vefat edeceğini hissetmiyordu. Hastaydı ama sapaşağlamdı. Yemekten sonra anneme seslendi “Rezzan” diye. 29 Ocak akşamı kalp krizi geçirdi. Beklemediğimiz ani bir krizdi. Yatmaktan sırtı ağrımişti, yaralar açılmıştı.

– *Vefatından sonra yankılar uyandı mı?*

Rezzan hanım: – Yaşar Nabi Bey hemen kalkıp geldi, diğer dostlar da sahip çıktılar. (31 Ocak 2000)

[Mehmet Nuri Yardım, Türk Şiirinden Portreler, Burak Yay., İst., 2001]

(1910 - 1973)

KEMAL TAHİR

Cezayirli Hasan Paşa Rüştüyesi (1923) mezunu. Galatasaray Lisesi'ni 10. sınıfta bırakarak avukat kâtipliği yaptı. Vakit, Haber, Son Posta, Karagöz gazetelerinde, Yedigün ve Karikatür dergilerinde düzeltmen, sayfa sekreteri, röportaj yazarı ve çevirmen olarak çalıştı. Nazım Hikmet'le birlikte Bahriye Davası'nda tutuklanarak 15 yıl hüküm giydi. 1950 seçimlerinin ardından çıkartılan af kanunuyla serbest kaldı. Çoğu takma adlarla roman çevirileri yaptı. Aziz Nesin'le Düşün Yayınevi'ni kurdu. Hayatının son yıllarını roman yazarak geçirdi.

İctihad, Yeni Kültür, Geçit ve Yedigün dergilerinde yayımlanan şiir ve hikayeleriyle tanındı. Yorgun Savaşçı romanıyla 1967-68 Yunus Nadi Armağanı'nı, Devlet Ana ile de Türk Dil Kurumu 1968 Roman Ödülü'nü kazandı.

ROMAN: Sağırdere (1955), Esir Şehrin İnsanları (

Semiha Hanım, eşi KEMAL TAHİR'i anlatıyor:

– *Semiha Hanım, bize önce Kemal Tahir'in nasıl çalıştığını, yazarken nasıl bir yöntem izlediğini anlatır mısınız?*

– Daha çok sabahları çalışırdı. Erken saatlerde masasının başına oturur, öğleye kadar çalışırdı. Öğleden sonraları biraz uyur, dinlenirdi. Akşam üzeri genellikle dostları gelirdi, onlarla sohbet ederdi. Ancak işi çok sıkıysa şayet, çok dozundaysa, akşamları da çalışırdı. Ama dostları gittikten sonra bir süre mut-

laka onlarla birlikte olurdu. İşi çok dozundaysa dedim ya işte o zamanlarda gece onbirde başlardı çalışmaya, bazen sabaha kadar sürerdi.

– *Bir romanı kaç kere yazardı Kemal Tahir? Bunu hatırlayabilecek misiniz?*

– Özellikle romanın girişini kimbilir kaç kere yazardı. İlk sayfaları belki on, belki on beş defa yazdığını hatırlıyorum şimdi. Durmadan yazar, durmadan değiştirir baştan yazardı ilk sayfaları. Sonra aradığını bulur, içi rahat eder, ondan sonra daha ağır bir tempoyla çalışmasını sürdürürdü. Ama bu yalnız ilk bölümler için değildi. Arada da bazı bölümleri birkaç kere yazar, redakte eder, tekrar yazardı. Ama bu düzeltmeleri yazarken olurdu, roman tamamlandığında ona bir daha ilişmezdi genellikle. Olsa olsa küçük değişiklikler olurdu, elle yazardı. Eski Türkçeyi ben daktilo ederdim. Ama bu anlattıklarım sağlıklıyken tabii. Bu tekrar tekrar yazmalar o zamandı. Zaten sağlığı bozulduktan sonra hiç çalışmadı ki. Örneğin “Karılar Koşuşu”nu düzeltip yayımlamak istiyordu ama yapamadı. Biz geçenlerde yayımlattık.

– *Şu anda Kemal Tahir’in yarım kalmış veya böyle düzeltilmemiş eserleri var mı elinizde?*

– Üç tane daha var. “Hür Şehrin İnsanları”, “Sakin Bir Memleket” ve “Bir Mülkiyet Kalesi”. Belki önümüzdeki yıl çıkabilir. “Topal İhanet”i de hazırlıyordu ama o çok yarım kaldı. Onun için birşey yapmak mümkün olmayacak galiba. Birçok iş yarım kaldı. Öyle çok tasarısı vardı ki...

– *Kemal Tahir’i çok kimse ziyaret eder, onunla konuşmaya gelirdi demiştiniz. Kemal Tahir’in evinde sürekli olarak böyle dost gruplarını yaratmayı, hep arkadaşlarıyla birlikte olmayı istemesinin sizce özel bir nedeni var mı?*

– Var tabii. O insanları çok severdi. Evet, hep arkadaşlarıyla birlikte olmak isterdi. Bunun özel bir nedeni vardı bence. 13

yıl hapis yatmıştı. Uzun zaman, arkadaşlarından ayrı kalmıştı. Şimdi hepsini toplamak, bir iyice birlikte olmak, hep o yıllarca uzak kalışın acısını çıkarmak isteyişti bu.

– *Bu dostlarıyla en çok nelerden konuşurdu?*

– Aktüaliteden konuşurdu, tarih konuşurdu, edebiyat konuşurdu. Aslında pek konuşulmayan birşey kalmazdı. Herşey ilgisini çekerdi. Ne bileyim, mesela iktisat, dünya meseleleri, her şey, her şey...

– *En çok kimler gelirdi?*

– Sabahattin Selek, Cahit Tanyol, İsmet Bozdağ, Dr. Hulusi Dosdoğru, Aziz Nesin, Halit Refiğ, Metin Erksan... Bir de periyodikler vardı, zaman zaman gelir kaybolurlardı.

RIFAT ILGAZ

(1911 - 1993)

Kastamonu Öğretmen Okulu'nu bitirdi. Bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nü bitirdi. Adapazarı 've İstanbul'da Türkçe öğretmenliğine devam etti. 1944'de Sınıf adlı kitabından dolayı yargılanıp hüküm giydi. Kurucuları arasında yer aldığı Markopaşa, Malumpaşa, Merhumpaşa dergilerinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. 1952'de Adem Baba adlı mizah dergisini çıkardı. Devam (1955) adlı şiir kitabından dolayı tekrar beş yıldan fazla hapis yattı.

Şiir, hikaye ve gülmece yazıları önce Kastamonu dergilerinde, sonra Çığır, Oluş, Varlık, Hamlet, Yürüyüş, Yurt ve Dünya, Gün, Beraber, Türk Solu, Yeni Dergi, Gelecek, Yansıma gibi dergilerde yayımlandı. Eserleri arasında en ünlüsü, sinemaya da uyarlanan Hababam Sınıfı (1959) adlı romanıdır.

ŞİİR: Yarenlik (1943), Sınıf (1944), Yaşadıkça (1947) Üsküdar'da Sabah Oldu (1954), Karakılçık (1960), Uzak Değil (toplu şiirleri, 1971), Ocak Katırı Alağöz (1987); ROMAN: Karadeniz'in Kıyıcığında (1969), Karartma Geceleri (1974), Sarı Yazma (1976), Yıldız Karayel (1981). Ayrıca birçok hikaye, gülmece, oyun, anı ve deneme eserleri yayımlanmıştır

Afet Ilgaz, RIFAT ILGAZ'ı anlatıyor:

– Rifat Bey ile tanışmanızı ve evliliğinizi kısaca anlatır mısınız? Onu tercih etmenizdeki en önemli etken neydi?

– Bir kokteylde tanışmıştık. Sanatçıların kalabalık olduğu bir kutlama günüydü. Etrafında Hasan İzzetin Dinamo, Leyla Erbil gibi yazarlar vardı. Ben bu ikisini de çok iyi tanıyordum.

Leyla ile iyi arkadaşlık. Gruba dahil oldum. Galiba bizi Leyla tanıştırdı. Hoş ve cazip bir görünüşü ve kişiliği vardı.

– *Siz de yazıyordunuz. Rıfat Bey ve siz yazarken evdeki atmosfer nasıl olurdu? Yazma vakitleriniz aynı mıydı?*

– Yazma vakitlerimizin aynı olması biraz zordu. Çünkü Rıfat Bey yazılarını eski yazıyla yazardı, ben de onları daktiloda tape ederdim.

– *Rıfat Bey'in sizin en çok hoşunuza giden ve sizi kızdıran/üzzen davranışlarından söz etmeniz mümkün mü?*

– Rıfat Bey zeki, espirili, eski kültürden birikimleriyle kültürlü bir zattı. Bu taraflarıyla da bulunduğu yerlerde cazibe merkezi olurdu.

– *Rıfat Bey kapıdan eve girince nasıl bir insandı? Bir eş ve bir baba olarak Rıfat Ilgaz'ı nasıl tasvir edersiniz?*

– Kapıdan, eve ne kadar yorgun olursa olsun gülümseyerek ve eve dönüşünün verdiği memnuniyeti belli ederek girerdi. Evi çok severdi ve gerekmezse haftalarca çıkmazdı evden. Akşam soframızı beraber hazırlardık ve uzun uzun konuşurduk.

Bir baba olarak azıcık sert ve disiplinliydi. Ama düşünceliydi de. Çocukların maddi ihtiyaçlarını temin konusunda da çok hassastı. Ama tenkitçi tarafı da çocukları etkilerdi.

– *Hababam Sınıfı nasıl doğdu?*

– Hababam Sınıfı'nın nasıl doğduğunu ben bilmiyorum. Benden önce yazılmış bir kitaptır. Hatta Ulvi Uraz tarafından Küçük Sahne'de oynanmış, tiyatronun önünde kuyruklar oluşmuş ve Rıfat Bey'e de bir dönem için çok para kazandırmıştır. Ben o dönemi bilmiyorum.

Kızımın doğduğu sene (1971 Kızım hâlâ sinema televizyon hocalığı yapıyor.) Ulvi Uraz, "Hababam Sınıfı Sınıfta Kaldı"yı da oynamış, üçüncü "Hababam Sınıfı"nı oynamaya başlamıştı. İlk gecesi tünel'deki Elhamra sinemasından yapıldı ama bu

oyun pek tutmadı. Ercan Yazgan da “Hababam Taburu”nu Ankara’da oynadı bir süre. Bu oyun da pek tutmamıştı. Elimiz darda olduğu için filmin bütün haklarını çok ucuz fiyata satmıştık. Rifat Bey, kendinden habersiz olarak filme romandan çok başka şeyler ilave edildiğini gördükçe rahatsız olurdu.

Rifat Bey, “Hababam Sınıfı” hikayelerinin kendisinin okuduğu Kastamonu Öğretmen Okulu’nda yaşanmış hikayelerden mülhem olduğunu söylerdi. Kendisinin de Güdük Necmi olduğunu söylerdi. Güdük Necmi, sonradan boylu poslu bir adam olmuştu. Rifat Bey’in öyle, şaşırtıcı bir “Naturu”sı vardı. Tüberkülozdan ölümcül haldeyken nasıl kurtulduğunu anlattı ve çok dayanıklıydı.

– *Rifat Bey bir mizah ve ironi ustası... Evliliğiniz boyunca bol kahkahalı günler miydi yaşadıklarınız?*

– Evliliğimiz gerçekten de hoş sohbetler, esprili konuşmalar, karşılıklı hatıralarla (bilhassa Rifat Bey’in ben bileyim diye anlattıklarıyla) çok tatlı ve verimli bir evlilik olarak geçmiştir. Herkesin günün birinde “bıktırıcı” olmasından korktuğu evlilik kurumu bizde hiç öyle olmadı.

– *Bildiğim kadarıyla Rifat Bey iki kez hapse de girdi. Bunun sebepleri ve hayatınızdaki tesirinden bahseder misiniz?*

– Rifat Bey’in hapse girdiği günler, benden önce olup bitmişti. İkinci Dünya Harbi yıllarında, o da Nişantaşı Ortaokulunda öğretmenken ve Aksaray’da otururken 1 O zamanlar ben küçük bir çocuktum her halde. Rifat Bey’de gene bir öğretmen olan ikinci eşiyle evliymiş. Ben dördüncü idim. Benden 26 yaş büyüktü.

Bu hapisane günlerinden çok konuşurduk. O kadar konuşurduk ki bundan bir hikaye kitabı çıktı. Çeribaşı Abdullah’la İdamlık İsmail adlı hikaye kitabım onun Tophane’deki askeri hapisanede tutuklu olduğu günlerden anlattıkları ve yazmamı istedikleridir.

O günleri kendisi de “Karartma Geceleri” adlı romanında anlattı. Bu romanı ben tape etmiştim.

– O günlerde eş dost sohbetleriniz nasıldı? Nerelere gider, kimlerle görüşürdünüz? Aile sohbetleri var mıydı?

– Eş dost olarak tiyatrocular, şairler ve onun eski devrimci arkadaşları eve gelir giderlerdi ama bu, seyrek olurdu. Biz daha çok başbaşa yaşamayı tercih ederdik.

Onunla tanıştığımız günlerde, birlikte Yazarlar Birliği mi, Edebiyatçılar Birliği mi, adını şimdi hatırlayamayacağım bir birliğe üyeydik ve üstelik ben de en gençleri olarak Yönetim Kurulu’na seçilmiştim. Yönetim toplantıları her seferinde başka bir üyenin evinde yapılırdı. Ömer Faruk Toprak, H. İzzetin Dinamo, Şair ve Aktör Orhon Murat Arıburnu, Şair ve aktör Erçüment Behzat Lav, Aydın Hatiboğlu Yönetim Kurulu üyeleriydi. Aydın ve ben en gençleriydik. Çeribaşı Abdullah’la idamlık İsmail adlı hikaye kitabımın arkasındaki fotoğraf, aynı zamanda amatör bir fotoğrafçı olan Orhan Murat tarafından çekilmiştir.

Afet Hanım'ın albümünden, Rifat Ilgaz ile nikah fotoğrafı...

Ailece görüştüğümüz insanlar pek yoktu. Rıfat Bey'in arkadaşlarından Rasih Nuri İleri'ler, Kurtuluş'ta, biz de Şişli'de (sonra Harbiye) oturduğumuz için onlara çok aralıklı olarak gider gelirdik. Zeki Anadol gelirdi evimize. Müjdat gezen'i hatırlıyorum. Hababam Sınıfı'nda İnek Şaban'ı oynayan Yavuz Şeker, karısıyla gelirdi. Ressam Nevin Çokay'larla sık görüşürdük. Asım Bezirci, Rıfat Bey'i çok severdi, arada gelirdi. Şişli'de cadde üzerinde eski bir Levanten evinde oturan romancı Suat Derviş Hanımlarla birkaç kez gidip geldik. Suat Hanımla eski gazetecilerden Neriman Hikmet Hanım birlikte otururlardı. Ressam Nuri İyem ve karısı Nasip İyem de Rıfat Bey'in eski arkadaşlarıydı.

Biz daha çok kendi kendimize kalmayı severdik. O sıralar, eskiden her gün gittiği Çiçek Pasajı'na gitmeyi de bırakmıştı. Evde oturur, yazı yazar, konuşurduk. Ha unutmadan, Rıfat Bey bulaşık yıkamayı çok severdi. Ben de o sıralar Kasımpaşa Lisesi'nde daha sonra da Kültür Koleji'nde öğretmenlik yapıyordum. Kızımız doğduğu zaman gerçek bir Osmanlı olan Rıfat Bey, istifa etmemi istemişti. Kasımpaşa Lisesi'nden herkesin şaşkın bakışları ve "yapma, etme, ayrılma işinden, programını düzeltelim" falan lafları arasında, istifa ederek ayrılmıştım.

(1913 - 1975)

BEDRİ RAHİMİ EYÜBOĞLU

Şair ve ressam. İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi mezunu. İki yıl kaldığı Paris'ten dönünce Akademi'ye öğretim üyesi oldu ve burada profesörlüğe kadar yükseldi. Şiirleri kadar ressamlığıyla tanınmış ve ödüller almıştır.

1928'de Muhit dergisinde yazma başladığı şiirlerini sonraları Birinci Yeni çizgisinde karar kılarak Yeni Adım, Tan, Ses, Gün, İnsan, Büyük Doğu, Varlık, Yeditepe gibi dergi ve gazetelerde yayımladı. Milliyet Sanat dergisince 1976'da Yılın Sanat Adamı seçildi.

ŞİİR: Yaradana Mektuplar (1941), Karadut (1948), Tuz (1952), Dol Karabakır Dol (Tüm şiirleri, 1969), Yaşadım (1977); GEZİ-DENEME: Canım Anadolu (1953), Yedikule'ye Mektuplar (1972), Tezek (1975), Bu Anadolu Var ya (1993).

Eren Eyüboğlu, BEDRİ RAHİMİ'yi anlatıyor:

Bedri Rahmi:

– Yalnız, dedi, şimdi bir fabrikada çalışıyorum. Acaba sabahleyin 9'da gelebilir misiniz? 10'a kadar konuşmuş oluruz.

Gitmemek ne mümkün. Hele böyle sanatkar imkansızlıklar içinde imkan oluşturduktan sonra.

O hantal Salıpazarı Apartmanının geniş merdivenlerini çıkıp ta Bedri Rahmilerin zilini çalınca kapıyı 15 yaşlarında, bıyıkları yeni terlemeğe başlamış tipik bir Karadeniz delikanlısı açtı. Bu Eyüboğlu ailesinin tek evladı Mehmed'miş. (Bedri Rahmi'nin Trabzonlu olduğu malum.)

Birlikte sol koldaki geniş odaya girdik. Burasının üç tarafı çeşitli tablolarla dolu idi. Pencere önünde bir sedir üstünde nakışlı kilim. Yerde parça parça eski halılar. Şuraya buraya gelişigüzel konulmuş boyalar, fırçalar, gene fırçalar. Ufak sehpanın üstünde, benimkiyle aynı marka, küçük bir daktilo. Sedirin köşesine kitaplar yığılivermiş. Ve gene öteye beriye serpiştirilmiş ufak tefek eşyalar. Tabii iki buçuk odalı bir kata sığışınca burası hem atölye, hem oturma hem de misafir odası olarak kullanmak icab ediyor. Fakat tuhaf değil mi insan bu karışıklık içinde sıkılmıyor.

Yanyana kilim örtülü tahta sedire oturunca, Sen Jozef'te okuyan Mehmed, Salıpazarı Apartmanının istikbali hakkında şu haberi verdi:

- Önümüzde rıhtım yapılıyor, burası istimlaka tabii.
- *Galiba eskiden tuttuğunuzdan ucuz kira ile oturuyorsunuz.*
- Evet.

Mehmed verdikleri aylığı da söyledi. O zaman anladım ki çocukcağız istimlaka üzülmemekte haklı. Zira o para ile şimdi tek oda bile kiralamak imkansız. Sonra üstelik babası akademide hoca olduğundan burası işini de yakın. Hayırlısı Allah'tan, gün doğmadan neler doğar.

Biz Mehmed'le konuşurken içeri Bedri Rahmi geldi. Sırtında krem rengi ipek gömlek, bacaklarında kahverengi pantolon vardı. Bunları üstüne şöyle gelişigüzel geçirivermişti. Ayaklarında arkaları yatırılmış ayakkabılar vardı ama birisinin bağı yoktu. Velhasıl Bedri Rahmi de odanın kalenderliği ile hema-henkti... Fakat eşi Eren Eyüboğlu henüz görünülerde yoktu. Zaten dokuzda bir hanımı, hele ressam olan bir hanımı hazırlanmış olarak bulmak her halde imkansız olsa gerek.

Bedri Rahmi ile konuşmaya başladık. Anlatırken anladım ki, o yaradılış ve talih bakımından hayli tezatlarla dolu bir insan. Mesela herkes onu şair yahud ressam olarak tanır. Halbu-

ki Bedri Rahmi işe hikayecilikten başlamış. Ve 1927 yılında bir hikaye müsabakasında birinci olmuş. Sonra orta mektebde iken katiyyen resim yapamazmış. Hatta orta mektebde iken hocasının verdiği vazifeleri evde ağabeyi Sabahattin Beye yaptırmış. (Sabahattin Eyüboğlu, Fransız Filolojisi'nde hocadır. Ahmet Hamdi Tanpınar, onun en önemli iki mütercimimizden biri olduğunu söyler.)

Sonra Bedri Rahmi Trabzon Lisesi'nde okurken 150 sahifelik bir roman yazmış. İsmi: "Ressamın Kızı". Eseri lisede elden ele dolaşmış, herkes okumuş. Kendi hakkında verdiği bu izahtan sonra sordum:

– *Romanınız ne oldu?*

– İzini bile kaybettim; resim yüklendi.

– *Ailenizde ağabeyinizden başka edebiyatla meşgul olanlar var mıydı? Size tesirleri oldu mu?*

– Bu heves asıl babamdan gelir. Fazıl Ahmed'le aynı sınıfta imişler. Hatta Fazıl Ahmed: "Ben aruzu ondan öğrendim" der. Babam kendi kendine fransızca öğrenmişti. Bize Sefiller'i baştanbaşa tercüme etti. Sonra ağabeyim, asıl kütüphanem o oldu. Nasihatlarından ve kitaplarından çok istifade ettim. (Şu garip tesadüfe bakın vaktiyle üniversitede hocam olan Sabahaddin Eyüboğlu'nun birkaç kitabından ben de istifade etmiştim.)

– *Kaç yılında Fransa'ya gittiniz?*

– 1930 yılında ağabeyim beni Fransa'ya götürdü. Üç sene kaldık.

– *Orada ne yaptınız?*

– Daha çok müzelerde kopyalarla meşgul oldum. Lot atölyesinde Eren'i tanıdım. Zaten Lot atölyesinden en büyük kazancım Eren'i tanımak oldu. 1933'de İstanbul'a döndük. Ben yarım bıraktığım Akademi tahsilimi tamamlayıp 1935 yılında birincilikle mezun oldum. Ve 1936 yılında Akademiye asistan olarak girdim. Aynı yıl Eren İstanbul'a geldi, evlendik.

– *Kimlerden teşvik gördünüz? Ama herhalde bilhassa resimlerinizi hayli yadırgayanlar olmuştur. (Hoş şimdi de yadırgayanlar az değil.)*

– Evet, 1933'te Baltacıoğlu'nun "Yeni Adam" ında ufak tefek yazılar yazıyordum. Yazılarımı resimlerdim. Baltacıoğlu beni teşvik ederdi. Bir gün bir mektup geldi. Gönderen, Bedri Rahmi'nin yazılarından hoşlanıyoruz, fakat o acayip resimlerinden bütün ev halkı dahil bir şey anlamıyoruz. Madem bizim hiç birimizi tatmin etmiyor, niçin onun resimlerini basıyorsunuz? diyordu. Çok sempatik bir mektuptu. Ama, Baltacıoğlu, Bedri Rahmi'nin resimlerini anlamıyorsanız kabahat sizde, diye çok sert bir cevap vermişti. Baltacıoğlu'nun cevabına cidden üzülmüştüm.

– *İlk fıkranızı ne zaman yazdınız?*

– Bunun tuhaf bir hikayesi vardır. 1935'te Tan'da muntazam sanat mevzuunda yazılar yazıyordum. Bir gün bir fıkra istediler. İşin tuhafı ben o zamana kadar daha fıkranın ne demek olduğunu doğru dürüst bilmiyordum. Bir odaya kapandım. Bir paket sigara ve 12-13 kahve içip ancak 15 satırlık bir fıkra yazabildim. Ertesi gün fıkramı Peyami Safa'nın yerinde görmiyeyim mi? Meğer Peyami gazeteden ayrılmış, onun yerine bana fıkra yazdırmışlar. Ben evlendikten sonra iki sene hayatımı yazıcılıkla kazanmaya gayret ettim. Bir günde aynı gazetede bir röportaj, bir fıkra, bir de hikayemin neşredildiği olurdu. Yazı başına iki lira alıyordum. Üçünden altı lira eder. Şimdinin 25 lirası.

* * *

– *İlk kitabınız ne zaman çıktı?*

– 1941'de İsmi, "Yaradana Mektuplar".

– *Ressam olmanız yazı hayatınıza tesir etti mi?*

– Çooook.

– *Ne gibi?*

– Mesela etrafa bakmayı, etrafı muhabbetle seyretmeyi resim öğretti.

– *Divan edebiyatımızdan, Tanzimat'tan, Servet-i Fünun'dan okunuz mu?*

– Benim eski edebiyat deyince aklıma Yumus ve Karacaoğlan gelir. Onlara çok şey borçlu olduğumu hissederim. Fuzulî'den, Nedim'den de okudum. Fakat tadını çıkaramadım.

– *Eserlerinizin cemiyet üzerinde tesiri oldu mu?*

– Halk türkü ve elişlerine alaka uyandırdığımı zannedip bununla övünüyorum. Bunu şiirler, resimle, yazı ile yaptım.

– *Sizce sanatta esas gaye ne olmalıdır?*

– Resimde de şiirde de müşterek gaye yüzde yüz yerli olanı bularak bütün dünyayı ilgilendirmek ve yerli olanı garb kültürü ile işlemek.

– *Dünya edebiyatına nazaran bizim edebiyatımızı nasıl buluyorsunuz?*

– Şiirde atbaşı beraberiz. Zaten bu öteden beri öyle. Zaman zaman da batıyı aşıyoruz.

– *Kimlerle?*

– Yunus'la, Karacaoğlan'la.

– *Ya şimdikilerden?*

– Bizim neslin şiirleri de dünya çapında.

Bu arada Eren Eyüboğlu içeri girdi.

İtina ile giyinmişti. Saçlarının ön kısmını gayet muntazam şekilde yukarı kaldırıp içeriden kurdela geçirmiş. Bilhassa giyim için intihab ettiği renkler, kendisinde iyi bir renk zevkinin mevcut olduğunu gösteriyor. Tanıştıktan sonra son suali ona sordum. Biraz düşündükten sonra:

– Orhan Veli, Cahit Sıtkı, Oktay Rifat, Melih Cevdet Anday, dedi.

– *Ya hikayecilerden Eren Hanım?*

– Said Faik, Orhan Kemal, Haldun Taner ve Yaşar Kemal.

– *Ya siz Bedri Bey?*

– Karımın söyledikleri ve Samim Kocagöz.

– *Romanda?*

– Romancı, hikayecilerin arasından çıkacak. Orhan'la Samim'den ümidim var.

– *Eren hanım, Bedri Rahmi beyle hayatınızı birleştirdikten sonra, onun resim sanatı üzerinde tesiriniz oldu mu?*

– Sanatında o kadar kuvvetli bir şahsiyeti var ki değişsin istemedim.

– *Sizi içinde yaşatan şiirleri?*

– Galiba var.

– *Mesela?*

Bedri Rahmi cevap verdi:

– Eren'e Mektup

– *Eren Hanım eşiniz yazı yazarken size sorduğu şeyler olur mu?*

– Evet, bazen fikir veririm.

– *Ya resimde?*

– Sık sık sorar- ama gene bildiğini yapar. Bende de öyle.

– *Şu sağdaki duvarı baştan başa kaplayan tablo galiba sizin Eren hanım?*

– Evet.

– *Ne kadar bir zamanda meydana getirdiniz?*

– İki, üç ayda.

– *Ne zamanlar çalışırsınız?*

Bu sualıme Bedri Rahmi cevap verdi:

– En rahat gece çalışırım. El ayak çekilince dışarıdan ümid kesildikten sonra. Kapının, telefonun çalınmayacağına inan-

dıktan sonra. 15 senedir 4'ten evvel yattığımı hatırlamıyorum. Bazen ben yatarım Eren çalışmaya kalkar.

– *Galiba kurşun kalemle yazı yazmazmışsınız?*

– Evet. Ömrümde kurşun kalemle tek satır yazı yazmadım. Kurşun kalem bana mektebi hatırlatır. Mektebi hatırlatan her şeye ise antipatim vardır. Sonra bir kağıdı ikiye bükmeden katiyen yazı yazamam. Bu bir nevi mani.

– *Resimde de öyle manileriniz var mı?*

– Zaten resim mani ile dolu bir şey. Bir defa sehpa katiyen çalışmam. Ya yere yatarım, ya çömelerek çalışırım. Sonra patırtı olmayacak.

– *Eren hanım, eşinizin elinden başka işler gelir mi?*

– Ütü tamir eder. Sonra evi karıştırmaya fevkalade istidadı vardır. Beş dakikada bu odanın altını üstüne getirir.

Bedri Rahmi:

– İki ressam bir odada çalışırsa böyle olur.

– *Eşiniz sık sık mektub alır mı Eren Hanım?*

– Evet, hem de pek çok. Hemen hepsi de resimlerini gönderip fikrini sorarlar.

– *Cevap verir mi?*

– Evet oturup hepsine bir cevap yazar.

– *Aşk mektubu da alır mı? (artık bunlara cevap verip vermediğini sormadım.)*

Eren Eyüboğlu:

– Gelmez, sanmam. Zaten gelse de ehemmiyet vermem dedi.

(1914 - 1988)

OKTAY RİFAT (Horozcu)

Ankara Erkek Lisesi ve Ankara Hukuk Fakültesi (1936) mezunu. Maliye Bakanlığı adına Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde üç yıl okudu, bitiremedi. Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çalıştı. Devlet Demiryolları İstanbul 1. İşletme Müdürlüğü avukatı iken (1961-73) emekli oldu.

İlk şiirleri Varlık dergisinde yayımlandı, daha sonra Aile, Yaprak, Yeditepe dergilerinde çıkan şiirleriyle tanındı. Orhan Veli ve Melih Cevdet Anday'la birlikte çıkardıkları Garip kitabında yer alan şiirleriyle Yeni Şiir veya diğer adıyla Garip akımının öncülerinden oldu. Şiirleri dışında sahne eserleri yazdı, Fransızca'dan çeviriler yaptı.

Karga ile Tilki kitabıyla 1955 Yeditepe, Şiirler kitabıyla 1970 Türk Dil Kurumu Şiir Armağanlarını kazandı. Bir Cigara İçimi kitabıyla 1980 Sedat Simavi Vakfı Ödülü'nü, Danaburnu ile 1981 Madaralı Roman Ödülü'nü, Dilsiz ve Çıplak ile 1984 Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü aldı.

ŞİİR: Garip (1941), Yaşayıp Ölmek, Aşk ve Avarlık Üzerine Şiirler (1945), Aşağı Yukarı (1952), Karga ile Tilki (1954), Şiirler (1969), Yeni Şiirler (1973), Çobanlı Şiirler (1976), Bir Cigara İçimi (1979), Dilsiz ve Çıplak (1984), Bütün Şiirleri (1991); ROMAN: Bir Kadının Penceresinden (1976), Danaburnu (1980), Bay Lear (1982). Ayrıca oyun ve çeviri kitapları yayımlanmıştır.

Bayan Sabiha, OKTAY RİFAT'ı anlatıyor

Ankara'da bulunduğum sırada, Oktay Rifat'ı yakalayıp da bir türlü randevu almam kabil olmadı. Zira ne zaman yazıha-

nesine telefon etsem (bu şairin aynı zamanda avukat olduğu malûm) ya “meşgul” çıktı yahud hiç ses çıkmadı.

İstanbul’a döndüğümde, Oktay Rifat’ın da buraya geldiğini öğrendim. Fakat bu sefer de adresini bulmak bir mesele oldu. nihayet “Yeditepe” sahibi Hüsameddin Bozok, “Aşağı Yukarı” şairinin adresini öğrenip bana mektubla bildirdi.

Ben de bir sabah, resimcimizi alarak, Kuzguncuğa geçip, Oktay Rifat’ın kaldığı köşkün kapısını çaldım. Söz gelişi kapısını çaldım, dedim. Daha doğrusu açık olan kapıdan içeri girdim. Bahçede biraz ilerleyince, mutfakta bulunan esmer bir hanıma Oktay Rifat’ı görmek istediğimi söyledim. Mavi blüz, siyah etek ve kırmızı sandal giymiş olan esmer hanım, bizi serin misafir odasına aldıktan sonra:

– Bir dakika kendisine haber vereyim, dedi.

Ve biraz sonra içeri, 40 yaşlarında, kumral, sportmen bir erkek girdi. Gelen Oktay Rifat’tı. Arzumu öğrenince:

– Sizin işiniz ediblerin eşleriyle, müsaade edin de eşimi çağırayım, diye dışarı çıktı.

Kapının önünde ufak bir fiskos ve hayret çılgılığında sonra şair hayat arkadaşı ile birlikte içeri döndü. Meğer Oktay Rifat’ın eşi biraz evvel bizi salona alan esmer hanımmış.

Tabî evvelâ şundan bundan konuştuk. Söz evlenmelerine intikal edince Bayan Sabiha:

– Eşimle Ankara’daki Karadeniz yüzme havuzunda tanıştık, dedi.

Oktay Rifat, bu sözleri gülerek tasdik ettikten sonra, şunları ilave etti:

– Sabiha’yı görür görmez onunla evlenmeğe karar verdim ve tanıştığımızın ikinci günü kendisine izdivac teklif ettim. Düşünmesi için de kendisine 24 saat mühlet verdim. Bu müddet sonunda kabul ettiğini bildirdi. 3,5 ay nişanlı kaldık. Sonra 1945 yılında evlendik.

Oktay Rifat, bu malûmatı verirken içeri giren oğlu Samih (dördüncü sınıfta imiş) babasını dikkatle dinledikten sonra sordu:

– Anne sayım mı?

– Hayır röportaj. (hoş röportaj da bir nevi sayımdır ya)

– *Sabiha Hanım, Fransızların “yıldırım aşkı” dedikleri cinsten bir aşkla size bağlanan Oktay Rifat’a herhalde epey ilham kaynaklığı etmişsinizdir?*

– Evet, meselâ Güzelleme isimli şiir kitabını benim için yazmıştır.

– *Sanatına tesir ettiğiniz hayat arkadaşınızın şahsına da tesir edebildiniz mi? Meselâ sizin tesirinizle değişen huyları oldu mu?*

– Ufak tefek var. Meselâ eskiden çayı sevmezdi, çaya alıştı.

– *Değişmesini arzu ettiğiniz halde değişmeyen huyu?*

– Rakı, rakıdan kesemedim.

– *Eşinizin bâtil itikadları var mıdır?*

– Hayır.

Oktay Rifat gülerek ilâve etti:

– Elhamdülillah dindar değilim. Allah’a inanmam. Yani sizin anlayacağınız tamamilen dinsizim. (Hoş geldin Ataç).

Bu nazik mevzu üzerinde daha fazla durmamak için hemen sordum:

– *Sabiha hanım, eşiniz en çok neyi sever?*

– Şimdi en çok içkiyi seviyor. Akşam ufak bir tepsinin içine meze hazırlatıp, iki üç kadeh içmeye bayılır. Sonra dostlar ile oturup sohbet etmekten de çok hoşlanır. Ama sinemayı filân pek sevmez.

– *Eşinizin en beğendiğiniz tarafı?*

Sabiha hanımın uzun müddet düşünmesi üzerine Oktay Rifat:

– Galiba beğendiğin bir tarafım yok.

Sabiha Hanım:

– O kadar çok ki hangisini sayacağımı şaşırdım. (Bana dönerek), şairliğini, tabiatini çok beğenirim.

Oktay Rifat:

– Şahsımı beğenmiyor musun?

Sabiha Hanım:

– Beğenmez olur muyum canım. Ama ilk defa aklıma onlar geldi.

– *Ya eşinizin beğenmediğiniz tarafı Sabiha Hanım?*

– Biraz dağınıktır. Sonra içki merakını da beğenmem.

– *Hayat arkadaşınızın elinden başka işler gelir mi?*

– Hayli marifetlidir. Evvelâ iyi marangozdur. Misafir odasındaki masa, koltuk ve sandalyeleri eşim yapmıştır. Sonra birinci derecede aşçı kadar mükemmel yemek pişirir. Ama kırk yılda bir mutfağa girer.

Oktay Rifat:

– Pek kırk yılda bir değil.

Sabiha Hanım:

– Canım seyrek girersin. (Bana dönerek) Bilhassa mayonezi meşhurdur. Bir iki defa midye pişirdi; bayıldım. Sonra elinden diğer bütün ev işleri gelir. Meselâ musluk tamir eder, soba kurar.

– *Ütü filân da yapar mı?*

Bu suale Oktay Rifat cevap verdi:

– Kat’iyyen, pantolonumu bile ütüleyemem. Ama karım iyi ütü yapar. Sabiha’nın elinden mükemmel dikiş de gelir. Yaz gömleklerimi o diker. Ayrıca mütercimdir de. Sabiha Omay imzasile tercümeler yapar... On kadar kitabı da birlikte tercüme ettik.

– *Avukat olduğunuz için sizin hukuku bitirdiğiniz anlaşılıyor. Ya Sabiha Hanımın tahsili?*

– Edebiyat Fakültesi, romanoloji mezunu.

Sabiha Hanım:

– Ha aklıma geldi, sonra eşim güzel resim yapar.

– *Sabiha Hanım. Oktay Rifat'ın başka hususiyetleri?*

– Ailesine karşı ihmalkârdır, arkadaşlarıyla daha fazla meşgul olur. Ama şimdi bu evde kaldığımız hem akrabası, hem de arkadaşı.

– *Beğendiğiniz sanatkârlar?*

– Orhan Veli, Cahid Sıtkı, Oktay Rifat. Roman ve hikayede Said Faik, Orhan Kemal. Resimde Bedri Rahmi, Eren Eyüboğlu ve Balabanı çok beğenirim...

– *Ya sizin beğendiğiniz sanatkârlar Oktay Bey?*

– Şairlerden Orhan Veli, Cahid Sıtkı, Metin Eloğlu, Nevzat Üstün, Nerdet Gürcan, Edib Cansever. Romancı olarak Orhan

Kemal. Hikâyecilerden gene Orhan Kemal, bir de Said Faik. Resimde Balaban, Bedri, Eren, Füreya.

– *Eskilerden hiç bahsetmiyorsunuz?*

– Tanzimattan Cumhuriyete kadar doğru dürüst edebiyat hareketi olduğuna kani değilim. bu devredeki, ikinci derecede Avrupa şairlerinin ve muharrirlerinin tesiri altında kalmışlardır.

– *Ya Divan Edebiyatı?*

– Kendi sistemi içinde bir varlık. Ama elbette ki ortaçağ edebiyatı.

– *Sabiha Hanım, eşiniz takdîrkârlarından mektub alır mı?*

– Evet, bilhassa gene şairler mektub yazarlar. Şiir yollarlar ve şiire istidadlı olup olmadıklarını sorarlar.

– *İlânı aşk mektubu filan?*

Oktay Rifat:

– Onları hiç hanıma gösterir miyim?

Bol kahkahalarından sonra ilâve etti: “Ama artık gelmiyor.”

Son sualimi Oktay Rifat’a sordum:

– *O halde vaktile size en mültefit cümleyi kim söyledi, ne idi?*

– Delikanlılığım biraz çapkınca geçti. O zaman bir takım hanımlarla düşüp kalktım. Tabii bana bir takım iltifatlarda bulundular. Ama şimdi yaptıkları iltifatları hatırlamıyorum.

(Eşlerinin yanında bekârkenki hayatlarını melek gibi göstermeğe çalışan ediblerimizin kulakları çınlasın.)

ORHAN KEMAL

(1914 - 1970)

Romancı. Asıl adı Mehmet Raşit Öğütçü. Babası Adana'da kurduğu Ahali Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması (1930) üzerine Suriye'ye kaçınca, ortaokul son sınıfta öğrenimini yarıda bıraktı. Dönüştü çırcır fabrikalarında işçilik, dokumacılık, kâtiplik yaptı. Askerliği sırasında yabancı bir rejimi övdüğü iddiasıyla 5 yıl hapse mahkum oldu. Cezaevindeyken Nazım Hikmet'le tanıştı. Cezaevinden çıktıktan sonra İstanbul'a yerleşerek hayatını kalemiyle kazanmaya çalıştı.

Yedigün ve Yeni Mecmua'da hece ölçüsüyle yazdığı ilk şiirlerinde Reşat Kemal ve Raşit Kemali, Yeni Edebiyat'ta yayınlanan ilk hikayelerinde Orhan Raşit imzalarını kullandı. Kardeş Payı ile 1958'de, Önce Ekmek ile 1969'da Sait Faik Hikaye Ödülü'nü, yine Önce Ekmek ile Türk Dil Kurumu 1969 Hikaye Ödülü'nü kazandı.

HİKAYE: Ekmek Kavgası (1949), Sarhoşlar (1951), Çamaşırcının Kızı (1952), 72. Koşuş (1954), Arka Sokak (1956), Babil Kulesi (1957), Dünyada Harb Vardı (1963), Önce Ekmek (1968), Küçükler ve Büyükler (1971); ROMAN: Baba Evi (1949), Avare Yıllar (1959), Bereketli Topraklar Üzerinde (1954), El Kızı (1960, TV dizisi oldu), Kötü Yol (1969), Kaçak (1970), Tersine Dünya (1986). Ayrıca anı, inceleme ve oyunları kitaplaşmıştır.

Nuriye Öğütçü, eşi ORHAN KEMAL'i anlatıyor:
"Orhan Kemal'le iyi ki evlenmişim!"

– *Nuriye Hanım, Orhan Kemal'in bir gününü anlatmakla başlayalım isterseniz.*

– Genellikle benden erken kalkardı, gazeteleri gözden geçirir notlarını alırdı, ilginç bir konu bulmuşsa bunu bize anlatırdı. Çoğu zaman kahvaltısını yapmadan giderdi. Akşamüzeri gelir, iki kadeh içkisini içerdi. Orhan Kemal dışı açık neşeli bir insandı. Arkadaşlarıyla olmak en büyük zevkiydi, akşamları yemekten sonra eğer evde ise genellikle çocuklarla boğuşmayı severdi, en büyük keyfi onlara top oynatmaktı, evin içinde bile yapardı bunu. Bu arada camın kırılmış olması, avizenin, kırılmış olmasına hiç aldırmazdı! Çoğu zaman beni de bu oyunlara ya kaleci ya seyirci olarak dikerdi. Çocuklarla bu kadar iyi bir uyum içinde olmasını ben onun biraz da çocuk ruhlu olmasına bağlarım. Belli çalışma saatleri yoktu. Bu çalışma saatlerinde de her şeyin durmasını istemezdi, ben çocuklara “Ses yapmayın” dediğim zaman, “Bırak” derdi, “ben yazmaya başladım mı zaten hiçbir şey duymam.” Genellikle de erken yatmaya çalışırdı. Çünkü güne çok erken başlardı.

– *Bir eş olarak, evle ilgili şeyleri paylaşıyor muydunuz?*

– Maalesef pek yapmazdı. Ben kışları genellikle birkaç kez ağır grip olurdum. Yemek yapacak halim olmazdı, içki içtiği için akşam yemekleri özel hazırlanırdı.

Böyle hasta olduğum günlerde, “Orhan bugün dışarıda yersen, hiç yemek yapacak halim yok” derdim, o da “Tamam” der giderdi. Akşamüzeri bir de bakarım ki iki arkadaşını alıp gelmiştir. Unuturdu nedense. Öyle sanıyorum ki arkadaşlarıyla, dostlarıyla çok mutlu olurdu. Hastalığımı unuttuğu gibi hafif de bir kafa tutardı, “Kırk yılda bir arkadaş getiriyorum evde yemek yok” diye. Fakat tatlı ve esprili olduğu için aksayan yanlarını hep kapatmasını bilmiştir.

– *Onu olduğu gibi mi kabul etmişsiniz?*

– O küçük bir memurdu, ben de işçiydim. Gençliğimde güzel olduğumu söylerlerdi. Bütün gençler peşimdeymiş, hatta patronun yeğeni de beni istiyor o zamanlar. Ben Orhan Ke-

mal'i seçiyorum. Çünkü akşamları işyerimin kapısına gelir, gözleri benim üzerimde tatlı tatlı bakardı ve derken dedikodu yayıldı, "Orhan Kemal, Nuriye'yi seviyor diye ve evlendik. Evlendikten sonra bana sık sık takılmıştır: "Şimdi zengin patronun yeğeniyle evlenseydin, sesin Avrupalardan gelirdi, benim gibi züğürt bir adamla ne yapacaksın?" Ben de "Bir çulun üstünde Orhan Kemal'le olmayı seçtim" derdim.

– *Size nasıl davranırdı?*

– Bir kere çapkındı, bu yüzden evi bile terk etti. Ama ben mücadele etmeye karar verdim. Hatta bir gün kızım, o zamanlar bir film şirketinde çalışıyordu, evde sıkıldığını biliyor. Orhan Kemal bizi terk etmiş, ben yalnızım. "Anne işini bitir bana gel, birlikte döneriz" dedi. "Sana bir değişiklik olur." Ben de giyindim süslendim, tam çıkarken kapı çalındı, açtım, Orhan Kemal karşımda. Beni şöyle bir süzdü. "Hanımefendi nereye gidiyorsun?" dedi. Kocamın gittiği yola gidiyorum, dedim; birlikte çıktık. Bana sonsuz güveni var. "Benim karım o yola gitmez" dedi. Ben istifimi bozmadım yürüdüm, beni seyretti. "Biliyor musun, karım olmasan ne yapıp yapıp yoldan çıkarıp götürürdüm, ama ne yazık ki benim karımsın" dedi. İşte Orhan Kemal buydu.

– *Alkolle arası nasıldı?*

– Çok içerdi, ama kötü durumlara düşmezdi. İçki sağlığına dokunurdu, içmesini istemezdim, bu beni üzerdi.

– *Çocuklarıyla arası nasıldı? İyi bir baba mıydı?*

– Sanıyorum en iyi yaptığı şey babalıktı, onları çok iyi anlıyordu, çocuklara ulaşmayı hep başarmıştır.

– *Nuriye Hanım, Orhan Kemal 'de sanatçı egoizmi var mıydı?*

– Öyle bir yanı vardı. Ama bana bir zararı dokunmadı bunun.

– Bugün yine “Orhan Kemal’le iyi ki evlenmişim” diyebiliyormusunuz?

– İnanır mısınız, dün aynı şeyi düşündüm. İyi ki Orhan Kemal’le evlenmişim. Resmimize bakıp “Orhan Kemal yaşasaydın, ben çalışıp sana baksaydım” dedim. Çünkü o bana yokluk içinde mutluluk vermiştir.

[Piraye Şengel, Sanat Olayı Dergisi, S.60, Mayıs 1986]

BEHÇET NECATİGİL

(1916 - 1979)

Şair ve yazar. Kabataş Erkek Lisesi ve İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu'ndan mezun oldu. Çeşitli illerde öğretmenlik yaptı. En uzun süreli olan son dönemde Kabataş Erkek Lisesi'ndeki (1956-60) öğretmenliğidir.

Cumhuriyet dönemi şairleri içinde çağdaşlarını ve yeni şairleri derinden etkileyen ustalardandır. Şiirlerini 1935'ten itibaren Varlık, Yeditepe, Türk Dili, Yeni Dergi, Yeni Edebiyat, Cumhuriyet, Milliyet Sanat dergi ve gazetelerinde yayımladı. 30'a yakın kitap çevirisi yaptı. Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü ve Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü çalışmaları, türünün titiz birer örneğidir. Eski Toprak ile 1957 Yeditepe Şiir Armağanı'nı, Yaz Dönemi Kitabı'yla da Türk Dil Kurumu 1964 Şiir Ödülü'nü kazandı.

Şiir: Kapalı Çarşı (1945), Çevre (1951), Evler (1953), Eski Toprak (1956), Arada (1958), Dar Çağ (1960), Yaz Dönemi (1963), Divançe (1965), İki Başına Yürümek (1968), Zehra (1973), Karalar Aklar (1975), Beyler (1978), Söyleriz (1980).

BEHÇET NECATİGİL'i, eşi Huriye Hanım anlatıyor:

"Evin işlerini paylaştık..."

– Huriye Hanım, Behçet Necatigil'in sanatçı kişiliği 'eve' ne kadar yansırdı?

Yüzde yüz, belki de yüzde iki yüz yansırdı. Çünkü hep şiir için yaşadı. Bana ve çocuklara "Siz hepiniz şiirden sonra gelirsiniz, bunu bilin yerinizi kabul edin" derdi. Ben de bunu mem-

nuniyetle kabul ettim, baştan beri hep bir şairle evlenmeyi düşlemiştim, onun için de onu olduğu gibi kabul etmiştim. Genellikle dış dünyayla ilişkisi çok azdı. Kafasında hep şiirler ve yazacağı konular vardı. Behçet Necatigil'in bütün hayatı okuluyla evi arasında geçmiştir. Küçük bir memurdu. Okuldan eve gelir gelmez şiire sarılırdı. Bu yüzden de çocuklarına fazla vakit ayıramazdı. Bu açığını kapatmak için, küçük zamanlarda çocuklarına çok yoğun sevgi verir, onlar için hiçbir fedakarlıktan kaçınmazdı.

– *Eserlerini nasıl bir ortamda yazardı?*

Genellikle şiir düşündüğü zaman konuşmaz, bizlerin arasında bile sanki yalnız olurdu. Odasına kapanır, şiirini bitirmeden çıkmazdı. Ben ve çocuklar odasına hiç girmezdik. Zaten öyle günlerde genellikle, yüz yermezdi. Tabii hiçbir zaman şakiyan neşeli bir evimiz olamadı diyebilirim'. En güzel ve neşeli anlarımız, eğer o günü iyi değerlendirdi ve hele bir de şiir yazabildiyse, hepimizin bir arada olduğu akşam yemekleriydi. Behçet'in çok renkli bir kişiliği vardı. Konuşmaya başladığı zaman esprili ve hoş sohbet olurdu, insan onun bu bir saatlik güzel konuşmasını dinlemek için on iki saat çalışmasına razı olurdu. Çok zengin bir ruh yapısı vardı. Yalnız şiiri bitinceye kadar, yanı çocuk doğuncaya kadar o sancılar devam ederdi. Derken kapı aralanır başı uzanırdı. Eğer gülüyorsa şiir bitmiştir derdim ve çoğunlukla bana okurdu. Benim beğenmemi çok isterdi. Sadece beni memnun etmek için okurdu. Çünkü şiir çıkana kadar neler çektiğini biliyordu herhalde. Hayatımız pek parlak geçmemesine, her şeyi kısıtlı yaşamamıza rağmen dünyaya yeniden gelsem yine onunla evlenirdim. Altmış üç yıllık yaşamında aşağı yukarı elli kitap bıraktı, bunlar şiirleri, edebiyat sözlükleri ve çevirileriydi. Düşünüyorum da yaşama-ya hiç vakit bulamadı. Bunu ona söylediğim zamanlarda, "Ben çalışırken yaşıyorum ya!" derdi.

– *Bize onun bir gününü anlatır mısınız?*

– Sabahları mutlaka yedide kalkar, çayını kendisi hazırlardı. Öyle hoşlanıyordu. -herhalde, ilk zamanlarda- ben hazırlamak için hep kalktım, ama tedirgin olduğunu hissettim. Hiç kimseye yük olmak istemezdi. Bir de alışkanlıklarına çok bağlıydı. Eskiden her şeyini kendisi yaptığı için bunu devam ettirirdi. Ben de neden hoşlanıyorsa öyle olsun dedim. Önemli olan ona hizmet etmek değil, kendini nasıl rahat hissediyorsa öyle olmasıydı. Acele kahvaltısını ettikten sonra sigarasını yakar, çalışma odasına girerdi. Ben sadece öğlen yemeğini sormak için odasına girerdim, yemekte güzel şeyler olsun isterdi ve az yemek yerdı. Saat on ikide yemek için odasından çıkardı, genellikle birkaç havadan sudan laf ederdik, yemeğini yedikten sonra tekrar odasına girerdi. Akşam yemekleri için bir . araya toplandığımızda günün en güzel saatleri gelmiştir artık. Yemek boyunca edebiyat sohbetleri yapardık, gülerdik, kitapları tartışırdık.

– *Ben arada şunu sormak istiyorum, sanatçı egoizmi var mıydı?*

– Her sanatçıda olduğu kadar onda da vardı. Genellikle son sözü o söylemek isterdi. Yemekten kalktıktan sonra bir saat uyurdu. Uykudan kalkınca da kahvesini pişirirdi. Bunu kendine zevk haline getirmişti: Kahve pişirirken dinleniyorum, düşünüyorum derdi; yarım saat daha bizle oturur, odasına çekilir ve yatardı.

– *Alkolle arası nasıldı?*

– Emekli olana kadar arkadaş toplantılarında içerdi. Emekli olduktan sonra ufak ufak evde de içmeye başladı. Ama her zaman bir ölçü içinde içerdi. Bazı akşamlar arkadaşları ile yemeğe giderdi. Böyle şeyler benim için çok doğaldı. Çünkü onun arkadaşlarıyla yemeğe gidip gelmesi daha iyi şiirler yazmasına neden olurdu bence. Böyle yemeklerden eve döndüğü geçeler çocuklarına mutlaka çikolata alırdı. Sanki çocuklarının hakkını

yedigini düşünür bir alınganlık yaşardı. Ben bunu' kendi çocukluğundaki kötü anılara bağlıyorum.. Üvey anneyle büyüdüğü için fazla şefkat görmemiş, onun için kendi çocukları mutlu olsun isterdi.

– *Kadına davranışı nasıldı, bir erkek olarak ince miydi?*

– Değişken bir kişiliği vardı, bazen sertleşirdi. Fakat bunun arkasından öyle güzel gönül alırdı ki, her şey silinirdi. Beni sık sık kendinin sevdiği bir meyhaneye götürürdü. O akşamları hep bir ömre bedel bulmuşumdur. Doğal, sade kadınları severdi.

– *Kendinizi hiç yalnız hissettiğiniz oldu mu?*

– Onun sadece var olması bana yeterdi.

– *Çalışan kadın olduğunuza göre yükünüzü paylaşmaya çalışır mıydı?*

– Genellikle alışverişi çok severdi, evin eksiklerini bilirdi. Sizde garip gelecek ama günlük şeylerden de kendini hiç soyutlamazdı. Notlarına baktığım zaman şaşıyorum, evlendiğimizden beri gelir ve giderlerimizi yazdığı yığınla liste buldum. Ça-

lıştığım yıllarda ise çok yorulduğumu düşünerek beni arada bir gezmeye yollardı. “Git dinlen” derdi, “Gözün arkada kalmasın, çocuklara ben bakarım,” derdi. O zamanlar annem yatıyordu ve bizde kalıyordu. Döndüğümde şaşırırdım, annemin perh z yemeklerini bile pişirip yedirdiğini  ğrenirdim. Hayatımızı her zaman paylaştık.

– *Yeni şairler için ne derdi, onlara destek olur muydu?*

– Eğer yetenek görürse ilgilenirdi, yeteneksiz yazıyorsa sinirlenirdi.

[Piraye Şengel, Sanat Olayı Der., S.60, Mayıs 1986]

CAHİT IRGAT

(1916 - 1971)

Oyuncu, şair, yazar. Edirne Öğretmen Okulu ve Ankara Devlet Konservatuvarı'nda son sınıfa kadar okuyup ayrıldı. İstanbul Şehir Tiyatroları (1940-51) ve özel tiyatrolarda oyunculuk yaptı. Sine- ma filmlerinde karakter rollerine çıktı.

Şiirleri önce Cahit Saffet imzasıyla Varlık, Servet-i Fünun, Gündüz, Yücel, Ses; 1939'dan itibaren Garip hareketine eğilim gösterdiği ürünleri Yürüyüş, İstanbul, Yeditepe, Yeni Dergi, Yeni Ufuklar, Dost, Yelken gibi dergilerde yayınlandı.

ŞİİR: Bu Şehrin Çocukları (1945), Rüzgarım Konuşuyor (1947), Ortalık (1952), Irgatın Türküsü (toplu şiirleri 1969),

ROMAN: Geri Dönemezsin (1948), İnsan Kafesi (Milliyet gazetesinde tefrika edildi, kitaplaşmadı),

Neriman Irgat'ın gözüyle,

CAHİT IRGAT

Esmerce, Gözleri kımıl kımıl. Güleççe bir zeka. Bu ikinci kez karşılıklığımız. Boyna "mükrim". Bu kez evindeyiz ya...Cahit Irgat hiç katışmıyor söyleşimize: sözü genelleştirsek de, dön - dolaş hoş- beşi şuracığa getirmek getirmek gerekli, işte:

– *Eşinizin sanat ve yaşam serüvenini önceden izlemiş miydiniz? Bu açıdan genel izlenimleriniz nedir? Şu güzelim yanyana- nalığa hangi nedenlerle "evet"dediniz?*

– Evet, gerek sinema oyuncusu, gerekse tiyatro aktörü olarak hayrandım. Devamlı olarak da seyircisi idim. Çok sonraları da, onunla beraber olmak mutluluğuna eriştim.

– *Irgat'ı -genel olarak- nasıl tanımlayabilirsiniz bugün? En belirgin erdemleri, kusurları nelerdir?*

Cahit, kişiliği ile son derece hassas ve karamsardır. Aynı zamanda çocuk ruhludur. Mesela, çok önemsiz bir olay ile günlerce kendini üzdüğünü ve harap ettiğini yakından izlemiştir. Buna karşılık, onu ufak bir şey ile de sevindirmek mümkündür.

– *Şair yönü mü önemlidir sizce, aktör yönü mü?*

Bence her ikisi de önemlidir. Günlük yaşantımız açısından oyunculuğu önemli ama, bir sanatçının kalıcılığı yönünden şairliğini yeğliyorum..

– *Evliliğinizden bu yana Irgat'ta neler değişti, olumlu ve olumsuz olarak? Bu değişimlerde hangi somut faktör rol oynadı?*

– Cahit'le evliliğimin ona birçok şeyler sağladığına eminim. Bir yerden sonra, yalnızlığı sevmiyor; zaten aslında mazbut bir ev erkeğidir. Ve bu, evliliğimizin onu eve bağladığını, şairliğinin yanı sıra oyunculuğunun da daha verimli olduğunu görüyorum.

– *Eşinizin oldukça fırtınalı bir geçmişi var. Bu geçmiş, sizi tedirgin eder mi? Birlikteliğinizde gerçek mutluluğunuzu sağlayan ana nedenler?*

– Hayır, hiç tedirgin olmadım. Yalnız, ona bu geçmişini unutturmaya çalıştım. Zaman zaman da, o günleri hatırlayıp üzüldüğünü görürüm ve ona şimdiki hayatı ile mukayese ettiği zaman, ne kadar mutlu olması gerektiğini hatırlatırım...

– *Kimi sanatçı eşleri, bir "sanatçı" ile yaşamının güçlüklerinden yakındılar. Kişiye göre baska başka yorumlanabilecek bir yargı bu. Sizce, evliliğin yapıcı ya da yıkıcı etkenleri ne ola-*

bilir, bir sanatçıda? Bir başka deyişle, bu tür bir bağımlılık, sanatçının verim, yaratım gücünü, yeteneğini örseleyebilir mi?

– Bir sanatçı ile yaşamının -bir bakıma- zor olduğunu kabul ediyorum, bizlerden ayrı bir yapıdadırlar ve onları anlamak her zaman kolay olamaz. Kaprisleri olur ve o yönlerine karşı çıkmak bence hatadır.. Bu gibi tepkileri evliliğimizin başlangıcında ben de gösteriyordum ve Cahit üzerindeki olumsuz etkilerini de gördüm. Oyun gücü azalıyordu. Bunun nedenlerini ilkten sezemiyordum; sonraları, hatanın bende olduğunu anladım. Kanımca, bir sanatçıya anlayış göstermek gerekir ve bu tutum onun içinde verimli, evinde de mutlu olmasını sağlar.

– Eşinizle ilgili en unutmadığınız bir anı?

Anlatayım: 3 yıl önce Gen-Ar Tiyatrosu ile turneye ben de katılmıştım. Cahit, ille de Karadeniz'i görmemi istiyordu. Oynadıkları oyun, Nâzım Hikmet'in YOLCU'suydu. Trabzon'a vardığımızda, sözde, Trabzon valisi oyunun oynatılmaması için emir vermiş. Nedeni de Nâzım Hikmet'in komünistliği! Vali yerinde arandığında hep yok deniliyordu. Morali bozuldu oyuncuların. Otelci de dışarı çıkmamızın sakıncalarını söylüyordu boyuna.. Kapanıp kalmıştık. Oysa Cahit, böyle sus-pus oturacak insan değil; bana "Yürü, yemeği dışarda yiyeceğiz." dedi. Çıktık. Çıkar çıkmaz da, etrafımızı bir sürü çocuk ve yeşil bereliler sarıverdi; ellerinde irili ufaklı taşlar... Ben korkudan Cahit'in koluna asıldım. O ise: "Hiç sesini çıkarma, yürüylim." dedi. Biz sakın yürümeye çalışırken, ötekiler aramızdan "Komünist... Çünkü sanatçı yaratıcıdır; dolayısıyla, komünist!" diye bağıryorlardı. Fakat taşlamaya cesaret edemediler. Sonradan öğrendik ki, hepsi belli kişilerce para ile tutulmuş. O günkü korku ve heyecanımı unutamam.

(1917 - 1983)

OSMAN YÜKSEL SERDENGEÇTİ

Gazeteci, yazar. Asıl adı Osman Zeki Yüksel'dir. Serdengeçti dergisinde bu imzayla çıkan yazılarından dolayı bu soyadla tanındı. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde ikinci sınıf öğrencisi iken Mayıs 1944'deki olaylara karıştığı için öğrenimi yarıda kaldı. Nihal Atsız ve Alpaslan Türkeş'le birlikte bir süre tutuklu kaldı. Hapisten çıkınca ünlü Serdengeçti dergisini çıkarmaya başladı. 1952 yılında Bağrıyanık adlı mizah gazetesini çıkardı. Adalet Partisi'nden milletvekili seçilerek parlamentoya girdi. (1965-69) Meclis'e kravatsız gelip gittiği ve parti politikalarını eleştirdiği için ihraç edildi. Son olarak Yeni İstanbul gazetesinde Selam başlığı altında günlük fıkralar yazdı.

ESERLERİ: Mabetsiz Şehir, Bir Nesli Nasıl Mahvettiler, Bu Millet Neden Açlar, Gülünç Hakikatlar, Ayasofya Davası, Türklüğün Perişan Hali, Kara Kitap, Radyo Konuşmaları, Müslüman Çocuğunun Şiir Kitabı (antoloji).

OSMAN YÜKSEL'in (Serdengeçti) eşi İsmet Yüksel :

"Ölümü bana çok dokundu.."

Bugüne kadar çok öne çıkmaktan hoşlanmayan Osman Yüksel'in eşi İsmet Hanımefendinin yıllarca aynı yastığa baş koyduğu beyi hakkında anlattıklarının oldukça ilginç anekdotlar içerdiğini düşünüyoruz.

– *Osman Yüksel ile nasıl tanıştınız?*

– Eşim Osman Yüksel Serdengeçti, dayımın oğlu olur. Akra-

ba olmamız hasebiyle birbirimizi aile olarak yakinen tanıyor-duk. Fakat birbirimizi çok az görürdük. Evlenmemiz aileleri-mizin isteği ile (görücü usulü ile) oldu.

– *Osman Yüksel ile evli olmak zor olsa gerek. Onunla birlikte yaşadıklarınız karşısında Serdengeçti ile evli olmaktan hiç pişmanlık duyduunuz mu?*

– Hiç pişman olmadım. Bilakis ömrü mücadele ile geçen ve kendini bir davaya adayan insanla evli olmayı bir şeref saydım.

– *Osman Yüksel hakkında vefatından önce ve sonra yüzlerce yazı yazıldı. Osman Yüksel'i eşi, hayat arkadaşı olarak bir de, siz anlatabilir misiniz?*

– Osman, çok iyi bir hayat arkadaşıydı. Çok renkli bir yaşamımız oldu. Ömrü başkalarına yardım etmekle, kendinden çok başkalarını düşünmekle geçti. Kendi yemez başkalarına yedirir, kendi giymez başkalarını giydirdi. Kendinden, evinden, ailesinden ziyade; vatanını, milletini, gençleri düşünen ve bu yolda çalışan bir kimseydi.

– *Osman Yüksel dışarda olduğu gibi evde de hırçın mıydı? Dava adamı Osman Yüksel ile aile reisi Osman Yüksel'in farklı ve benzeyen yönleri nelerdi?*

– Bazen çok sakin, bazen de asabi idi. Asabi olmasının da birçok sebepleri vardı. Bunlar, 1971 yılından sonraki rahatsızlığı. Çok etkilenmişti. Memleketindeki problemler, çeşitli ülkelerdeki hadiseler ona çok tesir eder, onlara üzüldü. Çocuğumuzun yaşamayışı da onu çok etkilemişti. Bu konu aklına gelince çok üzüldü. Ayrıca aile mefhumuna çok önem verirdi. Davasını, ülkesini, milletini, ailesini; ülkesi için çalışan, inanan insanları çok severdi. Çok çabuk kızar, iki dakika sonra sakinleşir, hiçbir şey olmamış gibi davranırdı.

– *Ömrü boyunca hapislerde yatan ve hiçbir maddi düşünce gütmeyen bir Serdengeçti vardı. O yıllarda evinin geçimini na-*

sıl sağlardı? Maddi sıkıntılar içerisinde girdiğiniz oluyor muydu?

– Evli iken maddi bir sıkıntımız olmadı. Mahkemeleri ve hasiphane günleri hep bekarken geçtiğinden, evlendikten sonra pek hapishaneye girmedi. Yalnız 1961 yılında Konya Kapalı Cezaevinde kısa bir süre yattı. Bu da seçim arifesinde idi. Konuşmaları çok etkili olduğundan siyasi propaganda konuşmalarını önlemek için haksız bir ceza ile karşı karşıya kaldı.

– Geriye dönüp baktığınızda hayalinizde nasıl bir Serdengeçti canlanıyor? Sizde en derin iz bırakan özellikleri neler?

– Geriye dönüp bakınca ömrünün çok kısa olduğunu, zamanın çok çabuk geçtiğini anlıyor insan. Serdengeçti madde-ten gelip geçti. Geride, davası uğruna ömrünü veren; fakat onun için yaşayan, onun sahip çıktığı dava olan Allah, vatan, millet, bayrak, ezan uğruna canını feda eden bir nesil, yeni Serdengeçtiler yetişti. Bunda da Osman'ın katkısı olması bizi bugünlerde oldukça mutlu ediyor. Eşimi düşündüğümde hayali-me vatani, milleti, bayrağı uğruna ömrünü veren gerçekten bir Serdengeçti'nin gelip geçtiğini görüyorum.

– Bir dava adamıydı Serdengeçti. Geçen zaman içerisinde, Osman Yüksel'in mücadele ettiği kulvarda çok mesafeler kaydedildi. Bugünkü gençliği bu açıdan nasıl değerlendiriyorsunuz? Osman Yüksel'in ideallerinin bir nebze olsun gerçekleştiğine inanıyor musunuz?

– Osman Yüksel'in uğruna birçok şeyini feda ettiği Müslüman-Türk gençliğinin artık yavaş yavaş büyük çoğunlukları oluşturduğunu gözlemleyebiliyorum. Ancak yeterli mi bu gençler; hayır. Bu uğurda daha iyi ve inançlı gençlerin yetişmesini candan diliyorum..

– Serdengeçti'nin vefatından sonra onun dostları ve davasını sahiplenenler, geride bıraktığı hatırası olarak size ne derece yakınlık gösterdiler?

– Serdengeçti'nin vefatından sonra bilen ve tanıyan dostları her yerde ve her zaman en samimi duyguları sevgi ve hürmetle yaklaşıp, hal hatır sorup, sıcak ilgi alakalarını gösteriyorlar. Bu da beni çok duygulandırıp sevindiriyor, mutlu ediyor.

– *Serdengeçti'nin yazarlığının yanısıra şairliği de bilinir. Sizde hitaben yazdığı şiirler var mı?*

– Biraz komik olacak; ama memleketini, davasını düşünmekten bana şiir sırası gelmedi. Bana hitaben bir şiiri yok; ancak çocuğumuzla ilgili bir şiiri vardı.

– *Serdengeçti'nin nükteciligi meşhurdur. Ancak son zamanlarda Osman Yüksel'in anlık yaptığı espriler dallandırılıp budaklandırılarak söylenmeyecek yerlerde bile dile getiriliyor.*

– Evet. Anlık yaptığı nükteler çoktu Serdengeçti'nin. Hayatı nüktelerle yorumlamaktan hoşlanırdı. Zaman zaman aile arasında da nükte ve espriler yapardı. Yöresel tabirlerimizle bana takılır, “Adın batsın senin” derdi. Ancak ‘İki İsmet’ diye başlayan bir nüktesi vardı ki, bu beni duyduğum zaman çok üzümüştü. Kendisini “Beni İsmet İnönü ile aynı kefeye koyma” diyerek uyarımdım. Osman da esprinin maksadını aştığını ve buna benim ciddi olarak üzüldüğümü farkettiler. O günden itibaren, de bir daha o nükteyi tekrar etmedi. Ancak duyuyorum ki hâlâ bazı konferanslarda, Osman hakkında yazılan yazılarda ve kitaplarda bu espri sıkça kullanılıyor. Bu durum beni hâlâ derinden rencide ediyor ve üzüyor.

– *Serdengeçti evlendikten sonra -tabiri caizse- biraz da olsa uslandı mı?*

– “Evlendik artık bir şey yazmayalım. İçeri filan gireriz, hanımı yalnız bırakmayalım” diye espri yapardı.

– *Oğlunun ölümü Osman Yüksel'i nasıl etkiledi?*

– Onun için bir şoktu bu ölüm. Oğlumuz bir yıl 20 gün yaşadı ve hayata veda etti. Bir kaç kez sinirli halinde bebeğe bakmadığımı iddia ederek bana kızmasına rağmen daha sonra

gönlümü aldı. Zaten vefatın ardından kısa bir süre sonra Allah'ın takdirine ikimiz de boyun eğdik.

– *Milletvekilliği günleri nasıl geçti?*

– Çok rahat günler geçirdiğimizi söyleyemem. Meclis'ten eve her zaman sinirli gelirdi. Bazen de milletvekili arkadaşlarıyla evde sohbetler düzenlerdi. Açıkçası milletvekili olduğunda huzurlu olmadık.

– *1983'te Osman Yüksel'in vefatı hayatınızı nasıl değiştirdi?*

– Tek kelimeyle; çok dokundu.

– *Hastalığı sırasında zihninizde kalan bazı şeyler var mı?*

– “Bu hastalık olmasaydı da her şeyimi alsalardı dünyada” derdi. Bununla birlikte hemen hemen her gün benden helallik isterdi.

[Rasih Yılmaz, Toros Yüzlü Adam, Timaş Yay., İst. 1998]

İLHAN BERK

Şair. Necati Bey İlköğretmen Okulu'nu, iki yıl öğretmenlikten sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca bölümünü bitirdi (1945). Zonguldak, Samsun ve Kırşehir'de ortaokul öğretmenliği yaptı (1945-55). Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü yayın bürosunda çevirmen olarak çalıştıktan sonra emekliye ayrıldı (1956-69).

İlk şiirleri Manisa Halkevi'nin çıkardığı Uyanış dergisinde yayınlandı (1935). 1955 yılına kadarki dönemde şiirlerini Servet-i Fünun, Uyanış, Ses, Yiğün, Yeryüzü, Kaynak, Yeditepe dergilerinde yayımladı. Kül (1978) şiir kitabıyla, 1979 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü, İstanbul Kitabı'yla 1980 Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü, Deniz Eskisi'yle 1983 Yeditepe Şiir Armağanı'nı aldı. Güzel Irmak (1988) kitabıyla Sımavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü Ferit Edgü'yle paylaştı.

Güneşi Yakanların Selamı (1935) şiir kitabından bugüne kadar pek çok eseri yayınlanmıştır. Yakın dönemde, Yaşasın Sayılar (1998) ve Kült Kitap (1999) adlı şiir kitaplarından başka antoloji, günlük, deneme ve çevirileri yayınlanmıştır.

Edibe Berk'in Gözüyle İLHAN BERK

Ankara'da salkım - saçak bir lokantanın bahçesi.. Tıklım tıklımız. Ozanı, denemecisi, ressamı, öykücüsü, yayıncısı, sanatseveri, boş gezenin boş kalfası dirsek dirseğe... ilhan Berk? Olmaz olur mu! Üstelik bol kahkaha ve azıcık kaykılmışçasına.. Eşiyle karşılıklı düşmüşüz. Edibe hanım hep güleç ve de

suskun. Ve de hep gencecik, dost,.. Renksiz boyalar yüzünde. Varlık yayınlarında çıkan masalımsı çevirilerin bizim bacak-sızlarca nasıl da sevildiğini anımsıyorum birden. O çeviri tertemizliğinin değerini, etkinliğini. Tanışalı 15 yılı geçti, yine de "siz" demekten cayamadık birbirimize. Hanımefendiliğinin "doz"undan olsa gerek. Yoksa ben çarçabuk "sen"ciyimdir. Çoğunluk rakı içiyor; o da mı? Ben votkacıyım; daha bir ayık tutuyor adamı da. Kimin kime neler dediği belli değil; tepemizde ki akasyamı ağacın gölgesi ışıyor yüzlerimizde.. Şimdi şu cuncuna içinde -hele ciddice- konuşulur mu? Evet, konuşulur:

- Ahmet yok mu?

- Yok. Bir sevgilisi var galiba, belki de onunladır; üstüne pek düşmüyoruz; bu yıl ki derslerinde başarılıydı da...

- İlhan Berk gelmeden şu söyleyişi bütünleyiverelim..

- Yoo, İlhan'ın yanında da konuşabiliriz.

- Olsun; onun yokluğu sizi daha daha daha, kısıtlamasız...

- Peki.

- Öncelikle şu beylik sorunu deşelim: Hoşnut musunuz, eşinizin sanatsal tutumundan, çalışmalarından, verilerinden?

- Birçok gerçek sanatçıya duyduğum ilgiyi, İlhan'a da duyuyorum. Bana aykırı gelse de saygım vardır tüm çabalarına.

- Aranızda hiç sanatsal tartışmalar olmuş mudur?

- Hiç.

- Eşinizin şiiri -bir bakıma- oyunsal bir doğrultuda. Bu tutumu, onu ötelemiyor mu, gündeş, çağdaş, yerel şiirimizin gidişatından?

- Sanmıyorum ya, doğrusunu kendi bilir..

- Tokken mi, açken mi şiir yazar çoğunlukla?

– İlhan boğazına düşkün değildir; yani açlığını, tokluğunu hiç belirtmez. Ama duvarda asılı bir çivi vardır; evde dolanırken, o çivideki kâğıda çiziktirir şiirlerini. Sonradan da onları koparıp, kendince bir havada bütünlediğini sanıyorum.

– *Peki, bu özel çalışma döneminde “ana ilhâm”ı siz misinizdir?*

– Ne bileyim.. Belki ben, belki bir dostu, belki ilkyaz yağmurlarını sevmeyişi, onca çirkinliklere kızgınlık, birilerine tutkunluğu, İstanbul özlemi; daha kestirmesi şöyle diyeyim: İlhan, yaşadıklarının değil de, yaşanamazlığın şiirini yazmaya başladı son yıllarda...

– *Son 10 yılda, eşiniz. YENİ'nin bayraktarlığını yaptı bir bakıma. Oysa, toplumumuzun genel koşulları, gereksinimleri bir III. Yeni peşinde. Bu durumda, sayın BERK de ne tutumu yeğler acaba?*

– Bilemem, İlhan kendini şiire adamıştır. En olumlu, tutarlı yöntemlere yakınlığından caymaz sanıyorum.

– *Hadi, azıcık da özel yaşamını kurcalayalım: Diyelim, neleri sever özellikle?*

– Kendini. Ve kendini İlhan Berk yapabilen her şeyi..

– *Sizce çekilmez yönleri nelerdir? Hoşgörün, her kişinin, hele hele sanatçıların kimi oyunsal tutkuları olur da...*

– Dıştan bakınca, bir delidoludur İlhan; oysa, evcilliğinde örnek bir kocadır, dosttur. Ara sıra, sıradan kişi olmayışının çıkışları olur elbet, oncacık heyheyleşmelerini hoş görmek de bizim görevimiz.

– *Cimri mi, cömert midir?*

– Şu evde hiçbir şeyin yokluğunu çekmedim.

– *Ahmet de babası gibi sanatçı olmaya teşne mi?*

– Bu konuda somut bir belirli göremedik, ama, sanmam...

– Siz de EDİBE BİRSEN adıyla -özellikle- Varlık yayınları

arasında masallar yayınlıyorsunuz: bunların tümü çeviri; diyelim öykü ya da masal, roman alanlarında çalışmalarınız yok mu?

– Hayır.

– “Hayır” dediniz de sorasım geldi: İlhan BERK’in tüm şiirlerine “Evet” mi?

– Hayır.

[Nil Meteoglu, Güney Dergisi, Haziran 1970, S.33]

METİN ELOĞLU

(1918 - 1985)

Şair. Üsküdar Sultantepe Ortaokulu mezunu. Güzel Sanatlar Akademisi Resim bölümünde -okuldan atıldıktan sonra konuk öğrenci olarak- bir süre öğrenim gördü. Şiirlerinden önce hikayesi yayımlanmıştı. (Servet-i Fünun, 1942)

İlk şiiri de bir yıl sonra Kovan dergisinde Mehmet Metin imzasıyla çıkmıştı. Sonraki yıllarda şiir, hikaye ve eleştirileri Varlık, Yaprak, Yeditepe dergilerinde yer aldı. Sürekli yenilikler denediği şiirleri başlangıçta Garip akımı, son dönemlerde ikinci yeni akımı özelliklerini taşıyor görüldü. Dizin adlı şiir kitabıyla 1971 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü kazandı.

ESERLERİ: Düdüklü Tencere (1951), Sultan Palamut (1957), Odun (1959), Horozdan Korkan Oğlan (1960), Türkiye'nin Adresi (1965), Ayşemayşe (1968), Dizin (1971), Bektaşî Dedikleri (O. Tansel'le birlikte), Garip Şiirler (Antoloji, Ümit Yaşar Oğuzcan'la birlikte), Hep (1982), Yine (1982, ilk altı kitabının yeni basımı), Ay Parçası (1983), Önce Kadınlar (1984)

Nur Eloğlu'nun gözüyle, METİN ELOĞLU

"Nur, benim has yengelerimden... Dostluk çizgimde yeri Metin'le eşit. Öyle bir dostluk ki bu; şarap gibi. Eskidikçe daha değerleniyor. Bir kaç yıl önce onun adım taşıyan ve Güney'de yayınlanan bir sonemi şu satırlarla bitirmiştım :

*"yalan değil biz ne arayıp sende bulduksa,
Mutluyuz, dostça gönül tahtına kurulduksa."*

Geçen yıllar, beni bu inancımda aldatmadı... Nur olsun Nur Yengemiz.

– *Metin Eloğlu ile ne zaman, nerede ve nasıl tanıştınız?*

Kendisiyle tanışmamızı günü gününe hatırlıyorum: 2 haziran 1960, saat 20 sıraları. Harbiye’de, cadde üstü bir apartmanda oturuyordum, Orduevi’nin tam karşısı. 27 Mayıs Devrimi’nin heyecanlı günleri.. Giriş koridorunda sert, aceleci ayak sesleri, kapı zili ve karşımda esmer, uzunca boylu, siyah gözlüklü biri... “Nur hanım mı?” Evet. “Ben Metin Eloğlu; İzmir’den sevgiler, selâmlar getirdim size.” Rahatlayıverdim. Buyur ettim. “Bir de emanet paketiniz var, yarın getiririm.” Ressam teyzemden aldığım mektupta, bütün bunlar söz konusuydu zaten. İşte böylesine bir kapı kendiliğinden açılıverdi...

– *Sizin gözünüze, ikinize mutlu bir çift denebilir mi? Mutluyusanız bunu neye borçlusunuz? Değilseniz neden?*

– Mutluluk dediğimiz bence çok soyut bir kavram. Hâlâ o açık kapının berisindeyiz. Yetmez mi?

– *Metin Eloğlu’nun beğendiğiniz ve beğenmediğiniz; yönlerini söyler misiniz?*

– Sayayım: Yalansızlığı, sözünde duruşu, inceliği, yaptığı işe saygısı; ha, bir de hiç akla gelmedik şakacı davranışları, ikimizlik... Alınganlığı, tutturuculuğu, günü gününe uymazlığı, tedirgin eder beni.

– *Eloğlu’nun ev hayatı nasıldır? Nelere kızar? Nelerden hoşlanır evde?*

Gece yatarken; “Hiçbir kuvvet beni yarın öğleden evvel kaldıramaz!” diye girer yatağa, oysa sabahleyin 8’de uyandığımda, onu, pencere önünde az şekerli kahvesini içer bulurum, 4 gazete bu arada elinden geçirir. Radyo hep açıktır. “Öğleye ne yiyeceğiz?” dediğimde hiç aldırılmaz görünür; bir de bakarım ki, ocakta 2 tencere kaynıyor.

İkindiye doğru çekilir atölyesine, çizer boyar. Ama ille de yanı başında yudumlayacağı bir fincan, bardak bulunur. Hoşlanmadıkları mı? Hoplaticı zil sesi, kapı - pencere önünde ge-

reksiz çene çalmalar, keşke'li, belki'li, acaba'lı sözler... Onu huylandırmayan her şeyi; meselâ kuşları, bitkileri, - ve onca en önemlisi - güler yüzle kendisini karşılamamı sever.

- *Eloğlu sizin gözünüzde düzenli bir insan mıdır? Yoksa biraz savruk mudur? Savruksa, ortalığı karıştırıp allak - bullak etmesine kızar mısınız?*

- Evle işyerinin aynı çatı altında oluşu zor elbette.. Ama yıllar boyu alıştım epey. Şu köşe, bu iskemle yanı, öte masa örtüsündeki sigara küllerini, kâğıt parçalarını; boya, mürekkep lekelerini temizlemeye de... Metin'in akşamları şöyle bir hava alma dönüşlerinde getirmeyi hiç unutmadığı birkaç çiçek ya da sevdiğim bir şey o kadarık yorgunluğumu yok ediverir.

- *Eşinizi kıskanır mısınız? Kıskandığınız zaman ne yaparsınız? Kıskançlığınızı belli ettiğiniz ânlarda o ne yapar? Nasıl davranır?*

- Metin, tanıdığımda, ele-avuca sığmaz bir adamdı. Hele hele sergilerinde daha uçarılaşıyordu. Sonraları sezdim ki, bir

"oyun" severlikti bu davranışları ve kıskançlığı saçma buldum. Metin'i METİN yapan yönlerinden biri de buydu belki. Yoksa, her normal kadın gibi, kıskanmayı gerektiren durumlarda kıskancım tabii. Bunu da pek yüze vurmam; eğer o sezerse, içten bir sevgili davranışıyla tedirginliğimi geçirir zaten... Özellikle bu gibi konularda, durumlarda çok hassastır.

– *Peki, ya o? Kıskanç bir koca mıdır; her şeyinize karışır mı? Kıskançlığını nasıl belli eder?*

– Ümit Yaşar, bilmez gibi soruyorsunuz.. Hem de nasıl! Elinde değil, her şeyime karışmadan edemez. Ânı ânına her yerde, her şekilde...

– *Eşinizle müşterek zevkleriniz var mıdır? Varsa nelerdir?*

– Olmaz olur mu, ilk aklıma gelenleri sayayım: Okumak, müzik dinlemek, dostlarla biraradalık, olur-olmaz konularda karşılıklı çene çalmak, ayrılıklarımızda her gün mektuplaşmak... Ve birbirimize sık sık sürprizler yapmak.

– *Eşiniz çok yönlü bir sanatçı. Örneğin şair ve ressam. Mutlaka bir tercih yapmak zorunda kalsanız; şair Eloğlu mu, ressam Eloğlu mu?*

– Metin, “ilk göz ağrısı”nın şiir olduğunu söyler hep.. Hâlâ da bu tutkusunu sürdürdüğünü sanıyorum. Kendi açımdan, ressam Eloğlu’yu daha yakın tanıyorum; bütün çalışmaları yanı başımda, gözümün önünde geçer de ondan belki. Şairliği daha kendinedir. Ama ikisini de hep bir bütün olarak düşünmüş, tanımışım.

– *Evliliğinizin eşinize zararı mı olmuştur, yararı mı?*

– *Bu sorunuz şimdiden yanıtlamak çok erken..*

– *Eşinize ait en unutamadığınız anınız hangisidir?*

Berberliğimizin ilk günlerinde; süresiz bir ayrılığa “hadi, eyvallah” deyip gitmişti. Akşamına geliverdi dizlerine kadar çamura batmış, sırlıklam; hoşuma gitmişti çok..

– *Eloğlu’nun yemek hususunda güç beğenirliği var mıdır? Yaptığınız yemeklerden en çok neyi beğenir?*

Çoğunlukla kendi yaptıklarını yemeyi yeğler. Her sabah da başucuna koyduğum ayrıntı yudumlamaya bayılır.

– *Sık sık kavga edip küstüğünüz olur mu? Bu gibi durumlarda ilk barışma teşebbüsü çoğunlukla kimden gelir?*

Metin de çoğu sanatçılar gibi hırçındır, bu yüzden de sık sık tartışmalarımız olur. Ne var ki, onun tutturuculuğuna ben çoğunlukla susmayı doğru bulurum; sonunda da iyi ettiğimde ikimiz de birleşiriz.

– *Eşinizin ne yaman bir içici olduğu bilinen gerçek. Bundan şikâyetçi misiniz? İçki, sizce, eşinizin yaratıcılığında gerekli bir faktör müdür?*

– Yaşantımızda önemli sorunlardan biri de bu. Öncelikle sağlığı.. Aşırı duyarlılığını, alınganlığını kıskırtacak ölçüde olursa, tüm onu sevenler gibi, elbet ben de üzülüyorum. Oysa Metin, içki içmesinde çok dengelidir. Sanatındaki etkisi ise, öbür alışkanlıklarından ayrı düşünülemez kanısındayım.

– *Eloğlu'yu 10 kelimeyle özetler misiniz?*

10 kelime bir yana, yukarda söylediklerim zaten onu özetlemiyor mu? Benle Metin'in en kesin tanımı: "ille de METİN ELOĞLU kalabilmek tutkusudur."

– *Eşinizin en beğendiğiniz şiirini söyler misiniz?*

Birini seçmiyeyim de, en beğendiklerimden birkaçının adını anayım: AÇIK-SEÇİK, VARKEN, LEKE, BUZLUCAM.

– *Eşinizin size yazdığı bir şiiri söyler misiniz?*

– Metin, şiirlerinde geçen adların bile hiç tanımadığı kişiler olduğunu kendi söyler; "ithaf"lı şiiri de yoktur zaten. Sadece şunu belirteyim: Bu genel tutumun dışına, AYŞEMAYŞE'nin başına benim bir fotoğrafımı koyarak "dolaylı" ça çıkmıştır.

TARIK BUĞRA

(1918 - 1994)

Konya Lisesi mezunu. İstanbul Üniversitesi Tıp, Hukuk ve Edebiyat Fakültelerine ikiye, üçer yıllık aralıklarla devam ettiyse de, bitiremeden ayrıldı. Akşehir'de çıkardığı Nasrettin Hoca gazetesıyla (1947-48) gazeteciliğe başladı. İstanbul'a yerleştikten sonra Milliyet (1955-56), Yeni İstanbul (1960-66), Haftalık Yol (1968), Tercüman (1969-76) gazetelerinde sayfa düzenledi, fıkra yazarlığı ve yazı işleri müdürlüğü yaptı. Günlük yazılarını bıraktıktan sonra Tercüman gazetesinde haftalık sohbet yazıları yazdı. Edebiyat dünyasında önce Çınaraltı dergisinde yayımladığı hikayeleriyle tanındı. Asıl ününü üç ciltlik Küçük Ağa romanıyla sağladı. Bu eseri daha sonra TV dizisi haline getirildi ve büyük beğeni topladı. 1970 yılında TRT Sanat Ödülleri yarışmasında başarı ödülü aldı. Osmançık romanı ile Milli Kültür Vakfı Armağanı'nı kazandı.

HİKAYE: Oğlumuz (1949), Yarın Diye Birşey Yoktur (1952), İki Uyku Arasında (1954), Hikayeler (ilk üç kitaptan seçmeler) ROMAN: Küçük Ağa Ankara'da (1966), Küçük Ağa ile Birlikte (1968-74), İbişin Rüyası (1970), Firavun İmanı (1976), Dönemeçte (1978), Gençliğim Eyvah (1979), Yağmur Beklerken (1981), Osmançık (1983), Dünyanın En Pis Sokağı (1989). Ayrıca tefrika halinde yayınlanan romanları ile, fıkra-deneme ve tiyatro oyunları vardır.

TARIK BUĞRA'nın Dünyası

Tarık Buğra, Türk Edebiyatı'nın en samimi yazarlarından birisidir. "Samimiyeti taklit, samimiyeti kabul ettirmekten çok daha kolaydır, samimi davranışlar -çoğunlukla- batır, rahatsız eder," diyen Buğra'nın eserinde, bize kendisini duyuran bir iç-

tenlik, bu ülke insanının bütün sevgilerini, zenginliklerini, erdemlerini sevdiren bir tad vardır. Çünkü o, yalnızca gözleriyle değil, kalbiyle de gören insandır.

İnsana bakışını, “Notlar”ında; İnsanlar gördüm, acı çeken, mutlu olmak için didinen, İspanya’da değil, şato değil, bulundukları şehrin kıyıcığında tenceresi kaynayan, bacası tüten, minicik bir barınak için hayaller kuran insanlar gördüm. Ve aynı insanın nasıl hem ezici hem de ezilmiş olabileceğini gördüm, insana peşin hükümle veya belli bir açıdan bakılamayacağını anladım, insanın bu çeşitliliği ve değişkenliğidir bana yazdırtan..” sözleriyle açıklayan Tarık Buğra’nın sanat anlayışı insanı temel alır ve sanat sanat içindir ilkesine dayanır. Ona göre, “İnsana, yani topluma yararlı sanat, ancak kendi ilkeleri, kendi kuralları ve kendi gerekleri içerisinde oluşan sanattır. Ama bu, toplumdan kopmak, toplum meselelerine sırt çevirmek anlamına gelmez. Bunun gerçek anlamı, sanatı kendi kural ve nitelikleri, özellikle de varoluş sebebi çerçevesinde bağımsız tutabilme bilincidir.”

“Gerçek”i de edebiyatta “gerçekçilik”i de umursamayan Tarık Buğra için, “Gerçek diye birşey yoktur”, çünkü “En yalın görünen bir olayın ve en ufak özellik belirtisi vermeyen bir kişinin, hatta iki dakikacığı içinde ne kadar kaypak, ne kadar çeşitli ayrıntılar vardır. Bunların birkaçını değil, bir tekini bile kaçırdınız mı, gerçek pırr; uçtu gitti demektir. Sizin avuçlarınızda kalan sadece tüylerdir, Zümrütüanka kuşu değil.”

“Bana ne, bugün var, yarını yok görüntülerden; anlam değiştirmeyecek olana bakarım ben. Çünkü besleyici olan, ışık tutan, yanılmayı önleyen odur,” dedikten sonra anlayışını hükümlendirir: “Edebiyat ispatlamaz, gösterir, telkin etmez, düşündürür, hüküm vermez, hüküm vermeye yol açar, iddia etmez, okuyucunun red ve kabul hal ve ruh tercihinin serbest bırakan bir dünya kurar. Görevi budur ve bunu başardığı ölçüde değerlidir.”

Eserine getirdiği bu anlayış yüzünden, yazdıkları bizi derinden etkiler, bizi kendi dar çerçeve ve çevremizden çekip alır, kendi dünyasına götürür, değiştirir. Onu okuduktan sonra, “Ben, bu romanı okumadan önceki ben değilim,” diyen Andre Gide’e hak veririz.

“Romanda, hikâyede, şiirde tek olanları, taklit etmeyenleri, taklit edilemezleri sevdim: Moda -akım- yapanları bile değil; çünkü bu berikilerin arasında şarlatanlar veya misyonerler hiç de az olmuyor” diyen Tank Buğra, topladığı malzemeye ruh ve şekil vermesini bilen bir sanatçı, onu hükmü altına alarak kendi dünyasını kurabilen bir yazardır.

Uzun ve kesintisiz bir tecrübenin ürünü olan eseri, her şeyin gelişip serpildiği aydınlık ve güneşli bir yaz günü gibi bereketli ve tatmin edicidir. Sevgiyle ıstırap, avunmayışla mutlu olma ya da olamama en yoğun şekildedir ve bu duygular içimizi isyanla, telaşla, arzuyla doldurur. Onun dünyasından kendi dünyamıza döndüğümüz zaman içimizde yumuşacık, sancı, hüzne benzer dost bir duygu kalır.

Yazdıklarından dolayı saldırıya uğrayan Buğra, “Başarılı bir eser ne sizdendir, ne size karşıdır. O, kendiliğinden bir değerdir, bu toplumdur.” der: “Ne onunla, ne onunla ilgim var. Mümkün olduğu kadar dürüst olmaya çalışan, herhangi bir peşin hükme bağlanmamaya gayret eden ve sloganları kesinlikle küçümseyen bir yazarım.”

Hayatı boyunca ‘tarafdarlık’ psikozuna sıcak bakmayan birisidir o. 1969 yılında, kendisine, gazetesine yazmasını teklif eden kişiyle görüşmek üzere gittiği Ankara’dan, hem patronun hem de başyazarının ‘taraf oluşları yüzünden şu cümlelerle geri döner: “Bana ne kadar uzak, ters. Haksızlıkların, hakların, zararın, kötülüğün üzerinde dururum. Açınım, tartarım, hesap sorarım., ama saplanıp kalmak? Tarafdarlık? Yok bu bende işte. istemiyorum. Onlar da bunu anlamıyorlar.”

'Anlaşılmama' yüzünden çok -acı çekmiştir. "Bir yazar için anlaşılmamak acıdır. Fakat onun da acısı var: Yanlış anlaşıl-mak. "Kasıtlı ya da kasıtsız, ikide bir önünü kesen bu olgu, ona, yazdıklarını açıklamak mecburiyetini yükler ve eserine ayıracağı zamanlarını kemirir. Ama o, kendi ışığı olan taşlar gi-bidir; içinde daima beyaz pırlıltısını saklar, onu okuruna yan-sıtmaktan vazgeçmez. Yazdıklarından o ışığın ağır ağır bize ulaştığını hissederiz.

Tek kaygısı ele aldığı konuya sınır tanımayan bir özgürlük içinde eğilmek ve zorunlu olanı seçip eksiksiz bir sentezde bir-leştirmektir. Bu titizliği sayesinde anlık şeylerin, farkında ol-madan geçip gittiğimiz şeylerin, onun kalemiyle canlı belgele-re dönüştüğüne tanıklık ederiz. Çünkü o, yığınla şeyi bir yap-mak ve bu küçücük parçalardan bir dünya yapmak uğrunda bir ömür tüketti ve sonunda oluşturduğu dünyayı -eserini- bir armağan olarak Türk Edebiyatı'na bıraktı.

"Romanda, hikâyede, şiirde tek olanları, taklit etmeyenleri, taklit edilemezleri sevdim: Moda -akım- yapanları bile değil; çünkü bu berikilerin arasında şarlatanlar veya misyonerler hiç de az olmuyor" diyen Tarık Buğra, topladığı malzemeye ruh ve şekil vermesini bilen bir sanatçı, onu hükmü altına alarak ken-di dünyasını kurabilen bir yazardır.

Hatice Buğra anlatıyor

Tarık Buğra, bu dünyadaki şan ve şöhretin gelip geçici ol-duğunu unutmamak için, önünde yaktırdığı pamuğun alevine bakan Altıncı Alexandre'i hiç tanımadığı halde, şerefle şöhreti birbirinden ayırmasını bilmiş ve ayaklarının dibine serilen şöhreti çiğneyip geçerek hep doğru bildiği yolda, yapayalnız ve dimdik yürümüştür. Şöhretin 'değer' olmadığını, daha başlan-gıçta kavramak, ona yazdıklarının değerine inanma gücünü vermiş; bu inanç eserlerinin -günün modasına uymadıkları

için- ilgi görmediği hatta eseri bahane edilerek kişiliğine saldırıldığı zamanlarda bile sarsılmamıştır. Çünkü, onun gözünde, bir yazarın büyüklüğünün asıl ölçüsü eş dost övgüleri değil, zamana dayanma gücüdür.

Onun tek kaygısı, konularını, kendini hiç hesaba katmadan seçebilmek ve objektif olabilmektir. Ama çağımızın, yazarı konusuyla karıştırma hastalığı, ona bu kadarcık özgürlüğü bile çok görmüştür. Her eserinde, düşünce ve inançları yüzünden, kendisine duyulan antipatiye bağlı olarak dozu değişen bir gayretkeşlikle kendisi aranmış, yazdıklarından hoşlanmayanlar, onu gerici, Atatürk düşmanı, faşist vs. diyerek suçlamışlardır.

Defterine; “Vız geliyor bana, romandan, hikâyeden, tiyatrodan söz eder, antolojiler hazırlarken adımları anmayanlar. Ben ün için çıkmadım ki yola!” diye yazan Tarık Buğra, tükemizdeki eleştiriye güvenmediğini de şu sözlerle ortaya koyar: ‘İnsan kendi değeri hakkında yanılabilir, mübalağaya” düşebilir; ama başkaları da... kasıtlı veya kasıtsız.” Bu konuda haklılığını göstermesi bakımından iki isim çok düşündürücüdür: “Selim ile-ri; Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, “Berna Moran; Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış.”

O, İbîş’in Rüyası’nda Nahit’e Hatice için söylettiği, “İşe bir şey katmak isteyenlerdendi” sözünün adamıdır. Yaşadıkları, gördükleri, tanık oldukları ve sokaklarda yakaladıkları üzerinde kafa yormuş, gerektiği kadar uzağında durarak oluşturduğu düşünceyi beslemiş, kendi doğrusunun peşinde, “Sanat, gerçeğe yetinmeyen, gerçeği tamamlamak gerektiğini kavrayan kafanın işidir” anlayışı ve inancıyla, her eserinde ona biraz daha yaklaşıp bir ömür tüketmiştir.

Geride bıraktıklarından okurları için son bir armağan derlemek hiç de kolay olmadı. Bu amaçla evde çekmece, dolap, bavul, valiz, kısıacası, içinde bir şeyler saklanması mümkün ne varsa didik didik aradım, köşe bucakta kalan her türlü kâğıdı,

üzerine yazı yazılabilen her nesneyi tek tek gözden geçirdim. Edebiyat tarihi açısından son derece kıymetli bu hazinelerin kayıp parçalan olacağı düşüncesi içimi yaktı. Ama bu kaçınılmazdı, çünkü, böylesine dağınık haldeki malzemeyi korumak ve saklamak çok zordur ve buna zorunlu ev değiştirmelerinin getirdiği kayıpları da eklersek, elde edilenin değeri daha da artacaktır.

“Notlar”ın tarihsiz yazılanlarını tarihi belli olanların arasına serpiştirerek, bana, son günlerinde, özür diler gibi, biraz mahcup; “Sana yalnızca Tarık Buğra’yı bırakıyorum, başka hiçbir şey değil” diyen insanın emanetine hıyanet etmeme gayreti içinde bir bütünlük elde etmeye çalıştım. Kendi hayatı ve ülke meseleleri üzerine yazdıklarını, eserleriyle ilgili aldığı notları da topladım.

Onları okurken, çalıştığı gazetenin satılma ihtimali belirince kendi işsiz kalma endişesinden çok, yanında çalışan arkadaşları adına, “Satış şu odama girip çıkan, yan odalardan, yukarı kattan sesleri gelen insanların hayatlarını nasıl değiştirecek acaba?” diye dertlenen insan Tarık Buğra’yı, kızı için; “Allahım, mesut et onu!” diye dua eden baba Tarık Buğra’yı, “Hiçbir başarının, güzelliğin, hele mükemmelliğin nankörü olmamak ne iyi! Ama senin başarılarının, güzelliklerinin katillerini ne yapmalı?” diye soran sanatçı Tarık Buğra’yı daha iyi tanıyacak, “Bitkinim... bir de roman çıkaracağım ha? Fena bastırdılar beni.. üç buçuk kuruşa.. a canım Türkiyem benim” seslenişinde, ömrü boyunca geçim endişesinden kurtulamamış bir yazarın yürek burkan çaresizliğine tanık olacaksınız. Bu satırların arasında, ayrıca, ıslıl ıslıl parıldayan insan ve ülke sevgisini hissedecek, herşeye rağmen dürüstçe ve yiğitçe yaşamayı seçen tutkulu bir yüreğin atışını duyacaksınız.

MEHMET SEYDA

Ortaöğretimini Pertevniyal Lisesi'nde yarım bıraktı. Zonguldak'ta Kömür İşletmeleri'nde memur olarak çalıştı (1937-46). 1950 yılında yerleştiği İstanbul'da, belediye eğlence yerleri kontrol memurluğu yaptı (1951-60). Emekli olana kadar Basın İlan Kurumu Genel Müdürlüğü'nde çalıştı.

Aldığı ödüllerin çokluğuyla ünlü olan Seyda, Başgöz Etme Zamanı adlı hikayesiyle 1964 Sait Faik Ödülü'nü, Bir Gün Büyüyeceksin kitabıyla 1964 yılında Doğan Kardeş Çocuk Armağanı'nı, Yanartaş adlı romanı ve Şehzadenin Başıdır hikayesiyle 1970 TRT Sanat Ödülleri yarışmasında iki başarı ödülünü, İçe Dönük ve Atak romanlarıyla da Türk Dil Kurumu 1974 Roman Ödülü'nü kazandı.

HİKAYE: Zonguldak Hikayeleri, Beyaz Duvar (1962); Başgöz Etme Zamanı (1963), Oyuncakçı Dükkanı (1964), Garnizonda Bir Olay (1968), Anahtarcı Salih (1969), Kör Şeytan (1974), Bana Karşı Ben (1976), Kapatma (1980) ; ROMAN: Yaş Ağaç (1958), Cinsel Oyun (1960), Bir Gün Büyüyeceksin (1966), Sultan Döşeği (1969), Köroğlu (1969), Nemrut Mustafa, Süeda Hanımın Ortanca Kızı, Yanartaş (1970), İhtiyar Gençlik (1971), İçe Dönük ve Atak (1973), Gerçek Dışı (1976) Mavi Siyah Aşk (1989). Ayrıca deneme, röportaj ve inceleme kitapları da yayınlanmıştır. "Çocukluk Yılları" adıyla yayınladığı derleme anı kitabı vardır.

Halime Çeliker'in gözüyle, MEHMET SEYDA

1926 yılında Moskova'da doğmuş. Babası Hemşin'li bay Şuayip. Va-lâ Nurettin'in deyimiyle: Fırıncı - Pastacı. Annesi: Olga. Sonra, Türkiye'ye göç etmişler. Konservatuarın Şan Bölümünde iki buçuk yılı var, bütünleyememiş. Şimdi, "memur", çalışıyor, yakında emekli olacak.

Ben, Seyda dostumla konuşuyorum. Bn. Halime, mutfakta. Çiğdem, bir bakıyorsunuz annesinin yanında, dönüveriyorsunuz, yanı başınızda. Elinde bir kâğıt, bir de kalem. Soruyor; yanıtlıyorum: Kızlarım, torunlarım... Dörtbuçuk yaşındaki Çiğdem bu, gözleri ıslı ıslı; okula iki yılı mı var; değil, üç yılı var. Elinde kâğıdı - kalemi, kargacık burgacık, not alıyor üstelik.

Sonra Seyda, telefon ediyor: Sabahattin Selek yakın dostları; yakınlarında da oturuyor, ve geliyor. Soframız tümünden zenginleşiyor. Çiğdem, Selek amcasına ne düşün.. Kıskanırsınız, ben kıskanmıyorum. Halime Çeliker'e sorularımı soruyorum:

– *Seyda dostumuzu “eş” olarak, seçerken, sanatçı kişiliğinin etkisinde miydiniz?*

– Değildim sanıyorum. Daha çok, onu bana, başı dertlere girmiş biri olarak tanıtmışlardı.

– *Ne, zaman ve nasıl tanıştığınızı, evlendiğinizi anlatır mısınız?*

– Pek normal birşey olmadı bizimkisi. Kanlıca'da oturuyorduk, 1954 yılında. Buzlar gelmişti Karadeniz'den. Bir sabah evden çıktım, vapura gidecektim. Arkasından onu gördüm.

– *Sonra ?*

– Sonra, tanıştık işte. Kadıköy'de de, aradan 10 yıl geçtikten sonra, iki tanıdığımızın deftere imza atışıyla evlendik.

– *Sanatsal yönden bir uğraşınız oldu mu hiç?*

– İki buçuk yıl kadar Konservatuar'a gittim, şan dersleri aldım.

– *Bu tür bir çalışma alanına yönelseydiniz, hangisini yeğlerdiniz?*

– Müzik. Ses. İnsan sesi, şarkılar ve ayyarlar..

– *Çiğdem, henüz dört buçuk yaşında. İleride, bir “meslek” seçimi söz konusu edildiğinde, hangi alanı salık verirdiniz?*

– Dansla, müzikle, kitapla ilgilenmesini istiyorum. Hepsisiyle de ilgileniyor. Bakalım hangisi daha ağır basacak!.

– *Çalışıyorsunuz, “memur”sunuz, değil mi ?*

– Evet. 27 yılın bitmesini bekliyorum.

– *Eşinizin özellikleri nelerdir sizce? Tutkuları, davranışları ve olumlu-olumsuz yönleri?..*

– Kocalığı on para etmez, ama iyi bir babadır. Arkadaş canlısıdır, arkadaşları ailesinden önce gelir diyebilirim. Batılı gibi görünürse de, -çoğu sanatçılar böyle mi acaba- her bakımdan doğuludur, bence. Sigarayı dudaklarından düşürmemesine, sabahleyin gözlerini açar açmaz “çay” aramasına tutulurum. Bu arada hareketsizliği...

– *Nasıl yani?*

– Otursun, durmadan yazı yazsın, ya da kitap okusun. Şuradan şuraya yürüyüp bir şey almayı akıl etmez.

– *Yemeklerle arası nasıldır?*

– Bir zamanlar iyi yemek pişirirdi. Şimdi kolestirini ve şekeri var. Oturup benim pişirdiğim haşlama şeyleri yemek zorunda...

– *Nasıl yazar?*

– Müsvette yapmadan. Bu da benim çok hoşuma gider. Yazdığı şeylerde duyguyla ilgili yerler varsa, mutlaka okur banna. Kiminde alaycı kesilir, ben beğenmem o tür yazılarını. Bunu da söylerim kendisine. En şaşırdığım yönlerinden biri de, ya benim ya da küçük kızımızın, tam yazı yazarken gelip kendisine bir şey sorduğumuz zaman katiyen şaşırmaması, sorumuzu cevaplandırdıktan sonra yazıyı kaldığı yerden sürdürmesidir.

– *Şeyda’nın hangi yönünü, romancılığını mı; öykücülüğünü mü daha çok seversiniz?*

– Her iki yönünü de severim.

– *Peki, yazdıklarının hepsini okur musunuz?*

– Hepsini okuyamadım. Fırsat buldukça okurum ama..

– *Evliliğiniz süresince hiç unutamadığınız bir anınız var mı?*

– Var tabii. Hem de çok. Hangisini söylesem... Hımm... Evet evet, bu onun yazarlık yanıyla ilgili. Yanılmıyorsam 1955 kışı.. Karlı, soğuk bir havada eve dönmüştüm. Ayakkabılarım çok inceydi, ayrıca, su alıyordu. Islak çorapları çıkarırken, şişmiş, morarmış parmaklarımı gördü. “Dur sen!” dedi. Dört aydır bir roman üzerinde çalışmaktaydı. Giyindi. “Akşam karanlığında, soğukta nereye gidiyorsun?” diye sordum. Sesini çıkarmadan, sinirime dokunan röleve şapkasını da geçirdi başına. O şapka ile milletvekillerine benzer. “Şunu götüreceğim.” diyerek, o gün biten romanını alıp çıktı evden. Bekliyorum bekliyorum, gelmiyor. Sonunda, 150 lirayla çıkıp geldi. Romanını sattığı gazetenin patronu, Babiâli’nin ünlü pintilerindenmiş. Tanıyan tanır; daha önce, kalemini mürekkebe batırarak yazacağı şeyi düşünen Mahmut Yesari’ye: “Canım Yesari, önce düşünsen de, kalemi mürekkebe sonra batırsan olmaz mı? Hakkada mürekkep bırakmıyorsun.” diyen adam, Seyda’nın ilk romanına 400 lira ödemişti. Eve döndü, evet. Gözlerine bakıyorum, hem zafer parıltıları, hem acı bir düş kırıklığı. Bana yeni bir ayakkabı alındı.

(1920 - 1993)

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Şair ve yazar. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe bölümü mezunu. İstanbul'da çeşitli liselerde öğretmenlik, Çalışma Bakanlığı ve İstanbul Belediyesi'nde müfettişlik yaptı. Konservatuar (1959) ve Şehir Tiyatroları (1961) müdürü oldu. Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik ve sanat kuramı dersleri verdi.

Edebiyata şiirle başladı. İlk şiiri Varlık dergisinde (1938), ilk hikayesi Küllük dergisinde (1940) çıktı. Hamle, İnsan, Oluş dergilerinde şiirleri yayımlandı. Önceleri Garip akımı etkisinde kaldı. 1952-56 arası öykü üzerinde yoğunlaştı. Gazoz Ağacı hikaye kitabı ile 1955 Sait Faik Hikaye Ödülü'nü, Yaralı Hayvan adlı hikaye kitabıyla 1957 Türk Dil Kurumu Sanat Armağanı'nı, Kahvede Şenlik Var oyunu ile 1981 Avni Dilligil Tiyatro Ödülü'nü, Şiirleri adlı kitabıyla 1980 Yeditepe Şiir Armağanı'nı, Buluşma ile 1990 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü, Vavlar adlı öyküsüyle 1985 Enka Öykü Ödülü'nü, 1990 yılı Kültür Bakanlığı Onur Ödülü'nü aldı.

ŞİİR: Şarkılı Kahve (1944), Gün Işığı (1953), Duru Gök (1958), Elinle (1962), Şiirler (toplu şiirleri, 1979, 1988), Buluşma (1990), Batık Kent (son şiirleri, 1993); HİKAYE: Gazoz Ağacı (1954), Yaralı Hayvan (1956); OYUN: Şakacı (1952), Bir Odada Üç Ayna (1956), Tersine Dönen Şemsiye (1958), Kahvede Şenlik Var (1966), Sonsuzluk Kitabevi ya da Kuyruklu Yıldız (1969), Kral Üşümesi (1970), Önemli Adam (1983); DENEME-İNCELEME: Geçmişle Gelecek (1978); ÇEVİRİ: Çeviri Şiirler (Buudelaire ve Eluard'dan, 1991)

Münire hanıma göre, SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Sabahattin Kudret, 1943 yılında Felsefe bölümünde sınıf arkadaşı olan Münire Bütün ile hayatını birleştirmiştir. Elli yıllık aile yaşamında çocukları olmamıştır.

Sayın Münire Aksal'a göre, Sabahattin Kudret Aksal, "sakin, fazla konuşmayan, öne çıkma gayretleri olmayan, alçakgönüllü bir kişiliği olan" insandır. "Çok sevdiği halde, yazdıklarından, yapıtlarından öyle abartılı değerlendirmeler yapmak Aksal'ın karakteri ile pek uyuşmuyor."

Münire Aksal (Bütün); onun yaşam özelliklerini şöyle anlatmıştır:

"Yaşamı, örnek alınacak bir sadelik ve sessizlik içinde geçmiştir. Ailesine, evine saygılı ve bağlı, talebelerini seven bir insandı. Memuriyet yaşamında çalışan arkadaşlarını da sevmiştir. Doğaya tutkundur. Kurumuş bir ağaç dalını da severdi. Yürümeyi sever, uzun yürüyüşler yapardı. Kedileri severdi; yakın zamana kadar evde üç kedi ile yaşadık. Az yemek yiyen, az alkol alan, çok sigara içen, az konuşan, çok düşünen, çağdışı uygar, aydın bir kimliğe sahipti. Renkli bir yaşamı vardı. Espriliydi. Kahveye gitme tutkusu vardı, hemen hemen her gün giderdi. Sağlıklı değildi; buna rağmen şikayet etmez, gününü iyi geçirmeye çalışırdı. Her türlü kağıt oyunlarını bilir, gerektiği zaman tavla da oynardı. Kendisine özgü bir tipti. İleriye dönük, yenilikler yaratan, çevresiyle uyumlu, hoşgörülü, olayları uzatmayan, yerinde kesmeyi bilen, gençliği seven bir kişiydi..."

ÖMER FARUK TOPRAK

(1920 - 1979)

Şair. Kütahya Lisesi ve İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu. Millî Eğitim Bakanlığı Neşriyat Müdürlüğü'nde ve emekliliğine kadar Petrol Ofisi'nde çalıştı.

Hece ölçüsüyle yazmış olduğu ilk şiirleri Servet-i Fünun-Uyanış dergisinde çıkmıştı (1937-38). Giderek toplumcu bir anlayışla yazdığı şiirleri sonraki yıllarda yönetimine katıldığı Yürüyüş, Ant, Fikir ve Sanat, Şairler Yapağı, Yeni Ufuklar, Yansıma gibi dergilerde yayımlandı.

ŞİİR: İnsanlar (1943), Dağda Ateş Yakanlar (1955), Susan Anadolu (1968), Ayışığı (1973), Ömer Faruk Toprak-Tüm Şiirleri (1983), ROMAN: Tuz ve Ekmek (1973), HİKAYE: Karşı Pencere (1975), Gönen Öyküleri (Çocuk hikayeleri, 1979)

Fürüzan Toprak, eşi ÖMER FARUK TOPRAK'ı anlattı:

"Sanatçı kişiliği her an hissedilirdi."

– Fürüzan Hanım, Ömer Faruk Toprak'ı sanatçı kişiliği eve nasıl yansırdı?

Sanatçı kişiliği her ar, hissedilirdi. Genellikle sanatçı kişiliği ile güncel kişiliği ve benim kişiliğim bir uyum içindeydi. Nişantaşı'nda oturduğumuz zamanlar, işten çıkar, saat beş buçuk/altıda evde olurdu. O saatlerde çayımızı içer, laflardık. Daha sonra, genellikle odasına çekilir, çalışırdı. Yazısını bitirdikten sonra, bana okur, fikrimi almak isterdi. Hiçbir zaman kap-

risleri olmamıştır. Kendinden bahsetmekten hoşlanmazdı. Yakın çevresi onun şairliğini ancak, şiirlerinden ‘bilirlerdi.

– *Bir erkek olarak, onu nasıl bulurdunuz ve o size nasıl davranıyordu?*

– Belki bunu söylemeni tuhaf olacak ama, Ömer Faruk Toprak yakışıklı bir erkekti. Bunu sadece ben söylemiş değilim. Bir anı anlatacağım size, çağrılı olarak Romanya’dayız. Faruk bir doktora görünmek istediğini söyledi. Çevirmenimiz bir hanım doktora götürdü bizi. Çevirmenle ikisi doktorun yanına girdiler, ben dışarıda bekliyorum. Derken, biraz sonra dışarı çıktılar. Çevirmen gülüyor, “Ne diyor?” diye sordum. Çevirmen gülererek cevap verdi. Hanım doktor demiş ki, “O kadar yakışıklı ki, başını koyup kalbini dinlerken heyecan duydum.” Bir keresinde de Mamaya’dayız, folklor gösterisine gittik. Açık hava tiyatrosu gibi bir yer, çok kalabalıktı. Her ulustan insanlar gelip, Romen folklorunu seyrediyor. Derken, oyunların sonuna doğru, çok genç ve güzel bir Romen kızı, elindeki yöresel testiği havaya kaldırdı. “Şimdi bizim için çok kıymetli olan bu testiği gecenin en yakışıklı erkeğine vereceğim” dedi. Sahneden inip aramızda dolaşmaya başladı. Faruk’un yanına gelip durdu. Hepimiz heyecanlandık. Faruk sıkıldı, kızardı. Kız bir güzel sarılıp öptü. “İşte,” dedi. “Gecenin en güzel erkeği!..”

Faruk kadınlara karşı kırılıp dökülmezdi ama genellikle yumuşaktı. Seyrek kızgınlıklarını bile, sitem şeklinde belli ederdi.

– *Kendinizi şair eşi olarak, hiç yalnız hissettiğiniz oldu mu?*

Olmadı. Çünkü, ikimiz de yapı olarak çok benzerdik. Birbirimizi iyi tanırdık. Sanki, yaradılışımızda bir uyum vardı.

– *Hobileri var mıydı? En çok neden hoşlanırdı?*

– Futbol maçlarını dinlemeyi çok severdi. Kulaklıklarını takar, keyifle dinlerdi. Sanıyorum onun en mutlu günleri, Şenesenler’de oturduğumuz günlerdi. Çünkü, orada evimiz bahçe içindeydi. Sabahları erkenden kalkar, güllerin kuruyan dal-

larını keser, çiçekleri sulardı. Doğa ile yakın olmak en büyük tutkusuydu. Bir de seyahat etmekten hoşlanırdı. Oralarda edindiği izlenimleri yazardı. Bunların bir kısmı da yayınlandı zaten.

– *Alkol kullanır mıydı?*

– Oldukça az kullanırdı. Hiç bohem olmadı. En büyük lüksüm dediği nescafe'yi çok severdi. Zaten, Faruk kalp hastası olduğu için, her şeyini ölçülü tutardı. Ben içindeki fırtınaları şiirlerine yansıtmış olarak görmüşümdür.

– *Yeni şairleri destekler miydi? Onlar için ne derdi?*

– Onların ilerici ve toplumcu şiire yönelmelerini isterdi. Çok okumaları gerektiğini söylerdi. Yeni şairlerden gelen mektupları bıkmadan usanmadan cevaplardı.

[Piraye Şengel, Sanat Olayı Der., S.60, Mayıs 1986]

ATTILA İLHAN

Şair ve yazar. İzmir Atatürk Lisesi birinci sınıfta iken gizli örgüt kurma suçundan tutuklandı. Yaşının küçüklüğü nedeniyle cezası ertelendi ama okuldan atıldı. Daha sonra İstanbul Işık Lisesi'ni bitirdi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenci iken Nazım Hikmet'i Kurtarma Komitesi'ne katılmak üzere Paris'e gitti (1949). Birkaç kez gidip döndüğü Paris'te sanatçı ve bohem çevrelerde bulundu. Gerçek ve Demokrat İzmir gazetelerinde yayın müdürlüğü yaptı. 1973'de Ankara'ya yerleşti, 1980'de tekrar İstanbul'a döndü.

İlk şiiri Balıkçı Türküsü, Yenide Edebiyatı (1941) gazetesinde, ilk yazıları İstanbul dergisinde (1945) yayımlandı. Sekiz Sütuna Manşet, Kartallar Yüksek Uçar, Yanlış Saksının Çiçeği adlı senaryoları dizi film olarak TRT'de gösterildi.

Şiir: Divan (1948), Sisler Bulvarı (1954), Yağmur Kaçağı (1955), Ben Sana Mecburum (1960), Bela Çiçeği (1962), Tutuklunun Günlüğü (1973), Böyle Bir Sevmek (1977), Korkunun Krallığı (1987), Ayrılık Sevdaya Dahil (1993); ROMAN: Sokaktaki Adam (1953), Zenciler Birbirine Benzemez (1957), Kurtlar Sofrası (2 cilt, 1963-64), Bıçağın Ucu (1973), Yaraya Tuz Basmak (1978), Fena Halde Leman (1980), Dersaadet'te Sabah Ezanları (1981), Hoca Hanım Vay (1984), O Karanlıkta Biz (1987). Ayrıca, gezi, inceleme, deneme ve anıları yayımlanmıştır.

Biket İlhan: "ATTILA İLHAN üniversitesinde yetiştim!"

Biket İlhan'la evinde konuşmak üzere sözleştik. Ancak, Metin Belgin isimlikli zili çalarken doğru yere gelip gelmediğimizden emin değiliz. Kapıyı güzel, yaşını belli etmeyen bir kadın

açıyor. İçedönük bakışlarla karşılıyor bizi. Ne de olsa, bir yabancı, eski eşini konuşmak üzere gelmiş:

– *Öykünüz nasıl başladı? Nerde tanıştınız?*

İzmir Karşıyaka'da tanıştık. İkimiz de Karşıyakalıyız... Koleji bitirdiğim yıllardı. Öğretmenlik yapıyordum o sıra. O da hep vapurla gider gelirdi. Kim olduğunu bilmiyordum. Saçları biraz uzun; şapkalı biri; ilgimi çekiyor. Çünkü o dönemde öyle çizgi dışı giyinmiş kişiler pek olmuyordu. Kendi kendine bazen dudakları mırıldanan biri. Tabii enteresan geliyordu bana...

– *Onu Attila İlhan olarak tanı mıydunuz?*

– Onun Attila İlhanlığı beni çok da ilgilendirmedir aslında. Gördüğüm zaman da tanı mıyordum. O zaman televizyon filan olmadığından, pek de fizik olarak tanınmıyordu. Çok fazla da ilgim yoktu zaten edebiyatçılara. O yüzden, onun Attila İlhan'lığına özel şeyim olmadı. Zaten bunu kendi çok iyi bilir. Bu nedenler de etkiledi zannediyorum. Beni gerçekten insan olarak ilgilendirmişti ve hâlâ insan olarak ilgilendiriyor. Yani o anlamda bir hayranlık değil. Ben kendiyle meşgul ama çok sağduyusu olan bir genç kızdım. Etrafında çok erkekler olan, herkesin ilgilendiği bir kızdım.

– *Vapurda görüyordunuz...*

– Bu adam da hep yakınımızda oturuyor ama (gülüyor) ka-tiye bakmıyor. Tabii bu biraz sinirlendiriyor insanı... Sonra, Karşıyaka'da oturduğumuz evin karşısında çok sevdiğim bir aile oturuyordu; Nermin ve Cengiz İlhan. Beni çağırdılar bir gün. Gittim baktım, bu adam orda. (Gülüyor) Attila İlhan olduğunu öğrendim.

– *Ne tesadüf!..*

– Tesadüf mü, onlar mı çağırdı özellikle?.. Galiba öyle. Beni. görüyormuş oralarda çünkü. 66 yılıydı galiba. Çok uzaklarda kaldı... Ben nişanlımdan ayrılmıştım. Bir başkasıyla nişanlanmam söz konusuydu. Bunlar konuşuldu orda. Attilâ, 'Sizin gibi

bir genç kız bu yaşta nişanlanır evlenir mi, yazık, yaşanacak çok şey var' gibi (gülüyor) çok güzel ahkâmlar kesti orda... Bir süre sonra, ilişkimiz başladı zaten. Evleri yakındı bize; eski bir evleri vardı; Atillâ'nın annesiyle yaşadığı ev, oraya gidip geliyordum. Bayağı işte birlikte; oluyorduk. Bir gün bahçede oturuyoruz; baktım annesi bir şey çıkardı çantasından. Yüzük almış...

– *Annesi?..*

– Annesi. Tabii Attila söylemiş daha önce... Artık öyle bir yere geldi ki, bunları takalım dedi. Taktık, yine biz lafımıza devam ettik.

– *Yüzüğü takıp sohbeta devam mı ettiniz?*

– Tabii canım... Çünkü beni tanır tanımaz, 'Ben evlenmem. Böyle bir düşüncem yok; başından söyleyeyim sana' dedi. Ben de hiç önemli değil dedim. Tamam, dedim.

– *Siz de o dönem için biraz...*

– Ben de biraz tabii cesur bir kızdım. Ama kendime göre kurallarım vardı. Öyle çözüp bir insan, hiçbir zaman olmadım... işte, yüzükleri taktıktan bir süre sonra da hadi evlenelim dedik. Bir nikâh memuru çağırdık, imzamızı attık ve evlendik.... Bir süre annesiyle birlikte oturduk. Çok ilginç bir kadındı. Atasözü diyebileceğim çok güzel lafları vardı... Şu anda aklıma gelmiyor. Attila da bunların çoğunu kullanırdı...

– *Attila Bey'in annesiyle ilişkileri nasıldı?*

– Çok severdi annesini; çok düşküdü. Altı üstü otururken her sabah mutlaka annesine uğrardı. Kahve içerdi annesinde. Saati de belliydi onun... Aynı oturduğumuz sırada da her pazar mutlaka annesine gider; hatta öbür kardeşi Cengiz Bey de giderdi. Orada bir saat falan oturulurdu. Bu kural halindeydi. Her gün telefon açardı... Ayrıldığımızı duyduğunda çok üzülürdü. Çünkü biz kimseye; aileye de söylemedik. Biz her şeyimizi o kadar sade yaptık ki; boşanmamız da aynı biçimde oldu. Hâ-

lâ bilmeyenler var. Mesela siz de şu anda evli olduğumu bilmiyormuşsunuz.....

– *Ne iyi. Ben de rahat rahat Attilâ ilhan'a âşık olabilirim (Gülüşmeler). Nasıl bir evlilikti sizinki?*

– Gayet iyi bir dostluğumuz vardı. Öyle uyumsuz insanlar değildik.

– *Öyleyse neden ayrıldınız?*

– O istedi, ben istedim diye koymadık. Bu konuda da hiç konuşmadık. Tabii anne olma kararı benim isteğimdi ama... Daha önceki yıllarda da düşünüyordum anne olmayı ama hep cesaret edemedim ayrılmaya. Hep korktum bundan. Son konuşmamızda, yaşıam geçiyor, bir süre sonra çocuğum olmaya-cak artık dedim. Tabii saygıyla karşıladı durumu. Birlikte bir karar diyelim buna... Hatta, peki biz ayrılırsak görüşemeyecek .miyiz, diye sordum. Yok sanmıyorum, görüşeceğiz herhalde dedi. (Gülüyor) O zaman daha kolay karar verdim... Çok inandığım, güvendiğim bir insan; yani kaybetmek. istemediğim bir insan. Ama kaybetmedim; buna çok seviniyorum.

– *Ayrıralı ne kadar oluyor?*

– Dokuz-on yıl oldu... Biz mahkemeye falan gitmedik. O hiç böyle ayrıntılarla uğraşmaz. Avukatlara vermiştik. Ve onlara da rica ettik ki pek duyulmasın diye. Onlar da çok sessiz hallettiler. (Gülüyor) Benim haberim oldu bittiğinden. Attilâ'ya da söyleyemiyorum bir türlü. Sonra bir gün, ne zaman boşanıyoruz dedi. Boşandık, dedim... Ama orda oturuyordum yine de.

– *Ne dedi?*

– Bir şey demedi. Artık karar vermiştik zaten... Demek ki içimizde yaşadık birtakım şeyleri.

– *İlginç bir boşanma...*

– Çok kolay bir şey değil tabii, uzun yıllar sonra bir beraberliği bitirmek. Ama hiçbir şeyi çirkinleştirmeden yaptık. Evliliği-

miz bitti, dostluğumuz sürdü. Hâlâ birlikte çalışmalarımız oluyor. Biz dertleşiriz, birbirimize yardım ederiz, hasta olsa yalnız bırakmam. Hâlâ evin anahtarı bende. Attila seyahate çıktığında eviyle ilgilenirim. Çiçeklerini sularım. Bunlar hep çok doğal geliyor bize. Yani bütün bunlar gayet uygar bir biçimde devam ediyor. O konuda çok rahatız.

– *Metin Bey?*

– Şimdiki eşim de; bir problem çıkarmadı yani. Başından beri biliyor zaten ona saygımı, sevgimi. Onlar da görüşüyor. Hatta Sokaktaki Adam'da Metin başrolü oynuyor... Ailesiyle öyle. Annesi hastaydı; ben her hafta gider ilgilenirdim. Hatta benim elimde öldü annesi. Yani aileyle de bağlarımız kopmadı. Artık söyle diyorum; onlar benim akrabam, evlilik bitti ama o başka bir şey. Sadri Abi de öyleydi. Çolpan da. Yani hepsi çok saydığım, sevdiğim insanlar... Şunu da söyleyeyim; ne onunla yaşadığıma pişmanım, ne ayrıldığıma pişmanım. Hayatımın yirmi yılını onunla yaşamak, çok güzel bir şeydi. Ama şu anda da niye ayrıldım duygusu taşımıyorum. Bunu da çok samimi söylüyorum. .

– *Hâlâ İlhan soyadını kullanıyorsunuz...*

– Resmi olarak Belgin de soyadım, onu kullanmadım. Kendi soyadım haline geldiği için kaldı. Kullandırmayabilirdi istemese. Aksine, 'Yo, kullanabilirsin, bu senin soyadın haline geldi. Öyle biri rahatsızlığım hiçbir zaman olmayacaktır' dedi. imzalı kâğıt verdi.

– *Hiç zaman zaman aklınıza 'Keşke Attila çocuğa evet deseydi de ayrılmısaydık' gibi bir şeyler düşer mi?*

– (Suskunluk) Yani bilmiyorum. Oturup böyle bir şey düşünmedim... Düşünmek istemiyorum şu anda öyle bir şey. Çünkü geçmiş, bitmiş; zaten dönüşü olan bir şey değil... Ama onun hiçbir zaman çocuk istemeyeceğini biliyordum. Söylediği sözden dönmediğini de bildiğim için... Onunla geçen yıllar

rım hiçbir zaman kayıp değil; bu da çok önemli bir şey. Herkes yirmi yaşında çocuk sahib oluyor; kırk yaşında çocuklar büyüyor. Ben kırk yaşından sonra sahip oldum. Yani bir şey kaybetmedim.

– *Attila Beyin bu evliliğinizden olan çocuğunuza yaklaşımı nasıl?*

– Çok seviyor Nihân'ı. Güzel buluyor. Çok zarif buluyor. (Gülüyor) O hele kız çocuklarını çok sever. Ben de kız istemiş-tim... O bütün hayatını çocuğa vermekten korktu.

– *Çok fazla sorumluluk duygusu taşıyan biri olması nede-niyle belki...*

– Tabii. Çok sorumluluk sahibi. bir insan... Çocuğu olsaydı, onunla ilgilenecekti belki. Yirmi kitap yazacaksa on kitap çıkacaktı. Her zaman Attila İlhan'lar olmuyor. O yüzden onu çok haklı buluyorum. Yani bir sitemim olmadı bu nedenle. O yüzden başımın çaresine baktım (Acı gülüş).

– *Attila Bey, çok sadakatli bir insan olduğunu söylüyor...*

– Evet Evet. Öyledir... Sürpriz yapmaz. Ne yapacağını bilir-siniz Attilâ'nın. Yani Avrupa'ya gitsem; Attila şöyle yaptı dese-ler inanmazdım. Çünkü kesin bilirim. Yani ne yapıp ne yap-mayacağını çok iyi bilirim.

– *Ne yapar, ne yapmazdı?*

– Mesela biri, yemeğe çağırdı da Attila gitmiş deseler inan-mazdım. Gitmez çünkü. Kalabalığa karışmayı sevmez; çok bü-yük mecburiyet olmadıkça. Mesela hatırlamıyorum, yine bir yerdeyim; Cumhurbaşkanı'nın daveti vardı. Gazetede, Attila İl-han da gidiyor gibi bir yazı çıkmıştı. Yok dedim, yanlış yazılmış herhalde. Öyle bir şey yapmaz Attila. Ve gitmedi.

– *Nasıl çalışırdı Attila Bey?*

– Attila çok düzenli bir insan. Sabah kalkma saati, öğlen ye-mek saati, yatma saatleri bellidir. Her şeyi böyle saat gibidir. Sabahları genelde bir kafede çalışır. Öğle yemeğinden sonra

biraz uzanır. Akşamüzeri 4,5-5 gibi çayını içer... Hayatı değişmedi benden sonra da. Aynen devam ediyor. Kendine her zaman iyi bakar.

– *Çalışırken gergin olur mu?*

– Yo, hayır, hayır. Attila'nın hiç öyle şeyleri yok. Çok rahat bir insan. Çalışacağım diye, vardır böyle, sanatçı kaprisi; hiç böyle şeyler yaşamadım... O bende de yoktur. Sette yönetmen olduğunu anlamayabilirsiniz; çok sessizimdir.

– *Çalışırken bir odaya mı çekilirdi?*

– Genelde çalışma odası vardır. Ben elimden geldiği kadar yalnız kalmak istediğini bildiğim için girmem oraya. İşte, ya benim de bir odam vardır arkada, kendime göre meşgul olurum, ya çıkarım. Bunlar bana şey gelmiyor. Kocam çalışıyor da, benimle, ilgilenmiyor da; yalnız bir kadın gibi almadım meseleyi... Birçok şeyini okurdu. Beni hep ortalama okuyucu olarak alırdı. Nasıl geldi sana diye sorardı. Özellikle Sırtlan Payı'nı iki-üç sayfa yazıp yazıp bana okurdu. O nedenle sanıyorum; bana ithaf etmiş... En önemli özelliğim onun için sanıyorum ki, ona çalışma imkanı tanımam onu rahatsız etmemem. Onun için büyük konfordu. Yani hem evli hem de hiç bundan dolayı rahatsız olmadı. Klasik bir evlilik değil tabii elbette.

– *O sıra sizin ilgi alanlarınız neydi?*

– İlk dönemlerde öğretmenlik yapıyordum, 70'li yıllardı, öğretmenliğimin yanı sıra Attila fikir veriyor, ben senaryo düzenliyordum. Böyle birkaç tane fotoroman çektim. Orda hem yönetmenlik yapıyordum hem de kamerayı kullanıyordum... Sonra İzmir'den Ankara'ya göç ettik. Attila, Bilgi Yayınevi'nde çalışma başlamıştı. O arada Çolpan'lar gelip gidiyor öğretmenlikten oluyor, gel beraber bir butik açalım dendi. Çolpan'la ortak bir butik açtık. Fakat o iş yapıma tersti; kıvıramadım da o yüzden; beceremedim açıkçası. Zaten o sırada da, buraya (İstanbul'a) gelmemiz söz konusuydu. O ara Selim (ileri), "Feyzi

Tuna'yla bir film çekiyoruz, çalışır mısın?" dedi bana. Feyzi Tuna'nın asistanı olarak başladım. Ve o günden beri devam ediyor.

– *Hiç mi tartışma kavga olmazdı aranızda? Çünkü bazen uyumun içinde bunlar da vardır...*

– Hatırlamıyorum, inanır mısınız? Sesimizin yükseldiğini hatırlamıyorum. Yani bir şeylere tabii ki bozulmuşuzdur ama öyle bağırış çağırış bir kavga kesinlikle olmadı. Her zaman bir saygı vardı aramızda. Her zaman terbiyeli insanlar olduk. Hiç kavgamız olmadı diyebilirim.

– *Birtakım şeylerde ters düştüğünüzde ne oluyordu?*

– Ters düşmüyorduk fazla birbirimize. Böyle bir şey yoktu.

– *Yani insaflı..*

– Yani düşünüyorum; var mı ters düştüğümüz şeyler... Çok önemsiz şeylerdi belki. Esaslarda ters düşmedik. Ayrıntılarda belki olabilir... Hayır, olmadı... Tabii bu şundan da olmadı sanıyorum; ben çok gençtim, o bir olgunluk yaşındaydı. Öyle olunca, ona teslim oluyorsunuz; tabi oluyorsunuz. Ama bu diktatörlükle yapılan bir şey değil. Zaten doğru ve iyi olduğunu gördüğünüz zaman... ben de sağduyulu bir insandım. O zaman ters bir şey çıkmıyor.

– *Yirmi yıl da uzun bir zaman...*

– Uzun bir zaman ama çok başka türlü geçti. Belki bu da bir çizgidişi beraberlik... Mesela bir gün bir şey oldu da, "İyi kötü günlerimiz oldu seninle" dedim Atilla'ya. O da "Bizim hiç kötü günümüz olmadı" dedi. Lafın gelişi söylediğim şeydi ama hoşuma gitti bu laf gerçekten. İşte, sağlam bir temel varmış ki, dostluk da böyle sürüyor.

– *Hangi yemeklerden hoşlanırdı Atilla Bey?*

– Çeşniden hoşlanırdı ve genelde de Türk mutfağı, Rum yemekleri. Tencere yemeği yenirdi evde. Zeytinyağlı türleri, et

yemekleri. Ekşili bamyayı çok sever. Çorba çok sever, yazın da kışın da. Seçmezdi. Ne yapsam yerdı. Aynı yemeği birkaç kere yapmazdım. Bazen liste bile yapardım. O sıralarda işim varsa kadına verirdim. Bir yerlere gittiysem telefonlar ederdim; öğlen şunu çıkar, akşam bunu yap. Bu düzeni hep sürdürdüm ben. Annesi de çok iyi yemek bilirdi zaten. Ben ondan da çok şey gördüm...

– *Nasıl bir sofraya düzeni?*

– Saat tam 1’de sofraya oturulur. Güzel örtülerimiz serilmiştir. Onun yeri bellidir, benim de. Kimse kimsenin yerine oturmaz. Tabii alışkanlıklar çok önemli benim hayatımda. Onun da öyle.. ben çok gençtim ona rastladığımda. Biraz da onun eğitiminden bilinçli ya da bilinçsiz geçmiş oldum. Yirmi yaşımdan kırk yaşına kadar. Yani Atilla İlhan Üniversitesi’nde yetişmiş oldum bir yerde.”

– *Dostlarınız gelir miydi yemeklere?*

– Hayır, çok az... Yok denecek kadar. Çok özel dostlarımız vardı ama böyle bizim evin kapısı çalınıp da girilen bir ev olmadı. Tabii, çalışan bir insan. Yoksa bütün bunları yapamazdı, Atilla İlhan olamazdı belki de o tür yaşasaydı. Öyle barlarda fırlan hiçbir zaman olmadı.

– *Hiç sarhoş oldu mu?*

– Hayır. O tür içmezdi. Bazen yemek, öncesi biraz viski içtiği olabilir. Hiçbir zaman alkolle bir alışverişini görmedim. Ben de içmem. Gerektiğinde bir miktar. (Gülüyor) Yani ne ben sarhoş oldum, ne o sarhoş oldu.

– *Atilla Bey’in yazdığı her şeyde bir marjinalite seçilir! Ama onun bu tür çok düzenli bir hayat yaşaması da bir çeşit marjinalite sayılabilir mi?*

– Tabii, onu söylemek istiyorum. Bu kadar düzenlilik de belki çizgi dışı.

– *Özel bir insan olduğunuz anlaşılıyor...*

– Bilemiyorum. Böyle bir iddiam yok... Hayatı organize etmek gibi de bir şey var. Bunu beceriyorum sanıyorum. Hatta o yapıcılık hoşuma gidiyor. Dolayısıyla, ben de mutlu yaşıyorum. Kendi kendime daha iyi gelmeye başladım; yaşımla ilerledikçe. Yaşlanmaktan da hiç rahatsız olmadım.

– *Kaç yaşındasınız?*

– Elli bir... Önemli olan; sağlıklı olmak ve üretici olmak zannediyorum.

– *Şu an saçınıza güneş vuruyor. Boya değil galiba...*

– Değil; kendi beyazlarım. (Gülüyor) Ama güzel bir meç oldu. Doğallığı seviyorum... Ha, bir tek belki biraz orda Attilâ'dan ayrılıyor. Şimdi antiparantez aklıma geldi. Attilâ mesele çok makyajlı sever; kırmızı dudaklar, kırmızı ojeler, kirpikler... O hoşlandığı için zaman zaman yapmışımdır. İnsan arasına süslenmek de istiyor. Ama genelde hoşlanmıyorum. Rahat etmekten yanayım. O da bir konfor benim için. Az makyaj ya da hiç makyajsız dolaşmak hoşuma gidiyor.

– *Attila İlhan'ın ilginç kadın figürleri var... Marjinal tipler...*

– Evet, Attila'nın marjinal kadın tipleri var. Ama o da şunu biliyor ki, o anlamda marjinal olan tiplerle gerçek ve doğru bir hayat yaşamak da mümkün değil. Zaten onlar da bir hayat kurup götürmemiş, gördüğüm kadarıyla... O tipleri, sanatçı kişiliği içinde çok güzel geliştirip kullanmış. Ama bunları tek başına işlemiyor kitaplarında. Mutlaka toplumsal mesajı var. Marjinal tiplere onun biraz da öyle baktığını zannediyorum. Belki onun için edebi malzeme... Paris yaşamında tanıdığı çok ilginç tipler vardır. En başta, Margot. Elle çizdiğini bilirim ben Margot'yu. Çok ilginç bir kadın. Çok da güzel bir kadınmış. (Gülüyor) Belki onun hayalinde yaptığı çok güzel bir kadın da olabilir gibi düşünüyorum şu anda... Evet, marjinal tiplere ilgi duyduğu kesin. Ama özel yaşamında bir başka anlamda belki marjinal

insanlar oldu. Marjinallik belki de bunu göstermelik hale getirmemek.

– *Bu marjinal tiplere her zaman her yerde rastlanmıştır ama belki de Attila İlhan'ın yarattığı; sizin perdeye, ekrana taşıdığınız marjinal tipler, gerçek hayatın içinde de varlık bulup çoğaldı...*

– Onu bilemiyorum tabii...

Bu arada Metin Bey geliyor ve konuşma şu sıra üzerinde tartışılan şiir kliplerine geliyor:

Biket İlhan - Şiirlerini çektim ben Attila'nın. İlk defa ben yaptım şiir klipini, 89 yılında; yirmi beşer dakikalık üç bölüm çekmişim TRT'ye. Gayet de iyi olmuştu. Şimdi yapılsın mı yapılmasın mı... Yapıldı zaten; ilk defa yapılmayacak.

Metin Belgin – Şiirleri okumaya ben taliptim zaten başından beri. Attila İlhan'ın şiirlerini okurken çok hoş tadlar alıyor insan. Nasıl okunacağını konusunda müthiş bir çelişki yaşıyordum. Hiç unutmuyorum; içerde, odaya kapanmışım. Bir şey arıyordum. Nasıl bir okuma dili olacaktı. Okurken de o şiirin kendisine ihanet etmeden, gerçek anlamında vurgulamak gerekiyordu. Bir an, şiirlerin, her şeyin altına girmeye çalışarak bir tavır buldum. İşte, bir şiirde bir paranoya buldum, öyle okumaya başladım. Hatta bir keresinde koşarak geldim Biket'e, "Buldum, buldum!" diye... Orda yaptığımız şöyle bir şey vardı; bir kolajla bir bütün anlatılmaya çalışılıyordu. Bu da sanıyorum, ilk kez yapılan bir şeydi. Sanıyorum, yapıldığı yıl iyi de ses getirdi.

Konuşma, Sokaktaki Adam'da yoğunlaşıyor. Filmde kullanılan müzikleri dinledikten sonra veda ediyoruz.

(1925 - 1999)

MEHMET ÇINARLI

Şair ve yazar. Antalya Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi (1948) mezunu. Maliye Bakanlığı'nın çeşitli kademelerinde çalıştıktan sonra 1960 yılında Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdür Yardımcılığı'na getirildi. 1967'de Sayıştay üyeliğine seçildi. 1981'de Anayasa Mahkemesi Üyesi oldu. 1990'da emekli oldu.

1941 yılından itibaren çeşitli dergi ve gazetelerde yazı ve şiirleri yayımlanan Çınarlı, Hisar dergisinin kurucularındandır. Ayrıca Çınaraltı, Yedigün, Yarımay, Doğu (1942-50), Çağrı (1957-64), Türk Yurdu (1958-60), Türk Edebiyatı (1981-88) Türk Dili (1985-88) dergilerinde yer aldı. Bir Yeni Dünya Kurmuşum (1974) ve Sanatçı Dostlarım (1979) ile Türkiye Milli Kültür Vakfı Armağanlarını, Zaman Perdesi kitabı ile 1983 Yazarlar Birliği Şiir Ödülü'nü, 1992 İLESAM Üstün Hizmet Ödülü'nü aldı.

ŞİİR: Güneş Rengi Kadehlerle (1958), Gerçek Hayali Aştı (1969), Bir Yeni Dünya Kurmuşum (1974), Zaman Perdesi (1983), Güzelliklere Doymam (1995). Ayrıca anı ve denemelerinin toplandığı kitapları da vardır.

Gönül Hanım, eşi MEHMET ÇINARLI'yı anlatıyor:

"Çınarlı, şiirlerini hafızasında saklardı!"

EMİROĞLU: Söyleşilerde klasik bir soru olarak, önce sizi tanımakla başlayalım söze. Ne dersiniz?

ÇINARLI: Peki. Subay bir baba ve ev hanımı bir annenin kızıyım. Annem Malatya'nın Darende ilçesinden. Babam subay

çıkıp kurayı çektiğinde ilk görev yeri olarak İstanbul çıkmış. Dayım o sırada İstanbul'da görev yapıyormuş. Annem de dayımın yanında imiş. Annemle babam İstanbul'da bu sırada tanışmışlar ve evlenmişler. Babam Kars'ta şark görevini yaparken, annem Darende'de beni dünyaya getirmiş. Ben kırk günlük iken geri Kars'a gitmiş. O yüzden bana takırlırlardı. Sen hem Karslı hem de Darendelisin derlerdi. Kars'tan sonra Afyonkarahisar'a gittik. Ben ilkokul 3'ten ortaokul 2'ye kadar Afyon'da okudum. Sonra Ankara'ya geldik. Babam birkaç ilde daha görev yaptı. Biz annemle hep Ankara'da kaldık. Babam 1960 ihtilâlinde, ihtilâl komitesinde görev almış komutanlardan biriydi, ihtilâlden sonra emekli oldu. Sümerbank'ta yeniden çalışmaya başladı. Babamın arkadaşları bize gelip gidiyorlardı. Ben de o arada liseyi bitirmiştım. Beni de Sümerbank'a memur olarak aldılar. Sümerbank'ın bankacılık bölümünde görev yaptım. Bütün görev hayatım Ankara'da geçti. Sümerbank Yenışehir şubesinden emekli oldum.

EMİROĞLU: Mehmet Çınarlı ile tanışmanız nasıl oldu?

ÇINARLI: Çınarlı ile ben, İlhan Geçer'in evinde tanıştık, İlhan Beyin eşinin yeğeni Perihan liseden benim sınıf arkadaşım idi. Hiç unutmam 29 Ekim günü, Perihan ile tiyatroya girmiştik. Tiyatrodan çıkınca Perihan beni, İlhan Geçer'lerin evine davet etti. Eve gittiğimizde; İlhan Bey ile Çınarlı vardı. Orada hep birlikte koyu bir sohbete daldı. Ben ayrıldıktan sonra Perihan'ın teyzesi, yani İlhan Bey'in eşi ona: "Bu arkadaşın evli mi, değil mi?" diye sormuş. O da bekâr olduğumu söylemiş. Teyzesi de bu kızı Mehmet Çınarlı'ya isteyelim demiş. Sonra bir gün Perihan beni telefonla aradı. "Gönül, Çınarlı sana bayılmış!" dedi. Bana biraz Çınarlı'yı anlattı. Sonra Çınarlı'nın benimle görüşmek istediğini söyledi. Ben de kabul ettim. Çınarlı ile bu şekilde görüşmelerimiz üç ay devam etti.

EMİROĞLU: Mehmet Bey'in ilk eşinden ayrılması sizde bir tedirginlik yarattı mı?

ÇINARLI: Çınarlı daha önce Nuran Hanım ile evli idi. Benimle tanışmadan üç yıl evvel, 1986'da ayrılmışlardı. Nuran Hanım'dan iki kızı olmuş. Bahar ve Oya. Ben onları çok severim. Eksik olmasınlar onlar da beni çok severler. Onun için bir problem olmamıştır. Zaten Çınarlı ile ben tanıştığımızda, onlar büyüktüler. Bizim konumumuz onları pek etkilemedi. O nedenle ben evlilik kararı verirken bile hiçbir tedirginlik duymadım.

EMİROĞLU: Siz Nuran Hanım ile hiç görüştiniz mü?

ÇINARLI: Evet birkaç kere görüştük. Hatta bir gün ayrılırken bana; "Sizi öpebilir miyim?" demiş ve çok samimî bir ayrılma olmuştu. Beni severdi, ben de onu severdim.

EMİROĞLU: Mehmet Çınarlı ile hangi tarihte evlendiniz?

ÇINARLI: 5 Nisan 1986'da evlendik. O zaman Çınarlı, Anayasa Mahkemesi'nde görevli idi.

EMİROĞLU: Hisarcılar arasında Mehmet Çınarlı "kılıç gibi bir adam" olarak nitelendiriliyor. Ben de onu tanıyan biri olarak bu değerlendirmenin doğruluğuna aynen katılıyorum. Dürist, ilkelerinden taviz vermeyen, çok düzenli ve görünüş olarak sert bir kişi olan Çınarlı ile yaşamak zor muydu?

ÇINARLI: Böyle bir insanla yaşamanın elbette zorlukları vardı. Ama ben zaten Çınarlı gibi düzenli bir hayat tarzına asker bir babanın kızı olarak alıştım. Babam da Çınarlı gibi çok düzenli idi. O nedenle Çınarlı'nın aşırı düzenli oluşunu hiç yadırgamadım. Bu özelliklerinden dolayı da babam ve Çınarlı birbirlerini çok severlerdi. Tıpkı bir baba oğul gibiydiler.

Çınarlı ev hayatında, çalışma hayatında olduğu gibi sert değildi. Aslında Çınarlı dıştan görüldüğü gibi sert bir insan değildi. Sinirlendiği zaman fazla üstüne gitmezseniz o olay kapanırdı. Çabuk parlayıp, çabuk sönerdi. Ben onun mizacını bildiğim için çok iyi idare ediyordum. Bu da onun hoşuna gidiyordu. O bakımdan bir problemimiz olmadı. Sonra kızdığını

fark ettiği zaman çok üzüldü ve hemen telâfi etmeye çalışırdı. Ben de samimî olduğunu bildiğim için, fazla kırılmam, kırılmış gibi görünsem de kısa zamanda geçerdi.

EMİROĞLU: Ailesinin tek erkek çocuğu olarak Mehmet Çınarlı'nın akraba çevresindeki yerinden söz eder misiniz?

ÇINARLI: Ona bütün ailede çok değer verilirdi. Kendisinin bana anlattığına göre babası bile zaman zaman pek çok konuda ona danışmış. Kız kardeşleri onu çok severlerdi. Hatta bazen ben ona şu işi de sen yap dediğimde: "Ya olur mu? Ben dört kızın ağabeyiyim. Ben bir bardak su istediğimde, dört kız birden koşardı." derdi. Kardeşleri ve enişteresi üzerinde çok etkiliydi.

EMİROĞLU: Mehmet Bey Ermenek'i çok seviyordu. Ermenek'te yakın akrabaları var mı? Oraya son zamanlarda gitmek istiyor muydu?

ÇINARLI: Çınarlı, memleketini çok severdi. Kız kardeşlerinden birisi hâlâ orada yaşıyor. Görümcelerimin üçü ise Ankara'da yaşıyor. Görümcelerimle birbirimizi çok severiz. Ermenek'e en son gittiğinde çok üzülmüştü. Çünkü umduğu gibi bulamamıştı. Ermenek'te sağlık okulu açılması için bazı Ermenekliler ile yer beğenmişlerdi. O okulun açılmadığını bir de kendilerinin eski bağlarının ve bağ evlerinin yerinde bir şey kalmadığını görmüş ve çok üzülmüştü. O nedenle son zamanlarda hiç gitmek istemiyordu.

EMİROĞLU: Çalışmak için hangi saatleri seçerdi?

ÇINARLI: Sabah erken saatleri seçerdi. Kahvaltıdan sonra odasına giderdi. Sabah erken kalkardı. Saat sekiz-dokuz gibi çalışmaya başlardı. Öğlene doğru alışverişe çıkardı. Hem gezi hem alışveriş yapıp dönerdi. Gazeteleri okuduktan sonra bir veya iki saatlik öğlen uykusuna çekilirdi. Kalktıktan sonra birlikte veya arkadaşları ile gezmeye giderdi.

EMİROĞLU: Emeklilik döneminden önce yaz çalışmalarını hangi saatlerde yapardı? Geceleri çalışır mıydı?

ÇINARLI: Geceleri çalışmazdı. Çünkü, "Geceleri yazarsam beynimi durduramıyorum. Uykum kaçıyor." derdi. Akşamları televizyonda iyi bir program varsa onu izler, eğer beğeneceği bir program yoksa, odasına çekilip kitap okurdu. Yazılarını ise, hafta sonları sabah saatlerinde yazardı.

EMİROĞLU: Gerçi siz, Çınarlı ile evlendiğinizde Hisar topluluğu dağılmıştı. Ama Hisarcıların dostluğu devam ediyordu. Ailece görüşüyor muydunuz?

ÇINARLI: Erkekler arasındaki görüşmeler devam ediyordu. Ailece görüşmeler ise pek az oluyordu. Çünkü İlhan Bey İstanbul'a taşınmıştı. Gültekin Sâmanoğlu da İstanbul'da oturuyordu. Nevzat Bey Almanya'da yaşıyordu. Ama Türkiye'ye geldiğinde mutlaka bizi de ziyaret ederdi. Yazlıkta da her yaz görüşürdük.

EMİROĞLU: Mehmet Beyin edebiyat, sanat, politika adamlarıyla ilgili olarak yazmaktan imtina ettiği, ama size aktardığı bilgiler var mı?

ÇINARLI: Hayır. Yazdıkları dışında bir bilgi yoktu. Çünkü o, düşündüğü şeyleri yazardı, insanlar alınacak diye doğruyu söylemekten çekinmezdi. Bir şey söyleyecekse o kişinin yüzüne karşı söylerdi. Asla kimsenin arkasından konuşmazdı. Bu aile ortamında da böyleydi. Ben bazen onu frenlemeye çalışırdım.

EMİROĞLU: Mehmet Bey'in bu özelliğinden dolayı darılanlar oldu mu?

ÇINARLI: Tabii ki, kırılanlar olmuştur. Yapma etme desem de dayanamaz söylerdi. Gizlisi saklısı yoktu. Yani sizin hakkınızda söylenecek bir şey varsa, onu size söylerdi. Bir başkasına asla söylemez, o olayla direkt ilgili şahsa daha rahat onun hatasını söylerdi.

EMİROĞLU: Bu nedenle Mehmet Çınarlı'ya "geçimsiz adam" diyenler oldu, değil mi?

ÇINARLI: Evet. Hâlbuki o geçimsiz, huysuz bir adam değildi. Çalışma ortamında disiplini çok sever, lâubalilikten hoşlanmazdı. İlk bakışta soğuk davranıyor gibi görünse de, o samimî ve herkese yardım etmeyi seven bir insandı.

EMİROĞLU: *Şairlerin çoğunun eşlerine, sevgililerine veya hayalî bir sevgiliye şiirler yazma âdetleri olduğunu siz biliyorsunuz. Mehmet Çınarlı sizin için şiirler yazdı mı, ya da başkalarına yazdığı aşk şiirlerini kıskandınız mı?*

ÇINARLI: Hayır, hiç kıskanmadım. Benim için üç şiiri vardır. Ay Doğuyor, Mutluluk, Gülüşün Eksilmesin adlı şiirleri benim için yazmıştır. Bu şiirler Güzelliklere Doymam adlı kitapta bulunuyor. O nedenle o kitabı hiç baş ucumdan eksik etmem. Defalarca okurum.

EMİROĞLU: *Şiirlerini veya düz yazılarını yazdıktan sonra size okur muydu, düzeltmeniz için veya tavsiyelerde bulunmanız için sizden yardım ister miydi?*

ÇINARLI: Evet. Bir yazıyı veya şiiri bitirdikten sonra ilk önce ben yüksek sesle ona okurdum. O dinlerdi. Özellikle şiirler için bunu birkaç kere yapardı. “Musikisini kontrol ediyorum” derdi. Kulağına hoş gelmeyen kelimeleri bu şekilde değiştirirdi. Yazdığı şiirleri veya nesirleri ilk önce ona ben okurdum, iki üç gün sonra bana tekrar aynı yazı veya şiiri okuturdu. Son düzenlemeleri yaptıktan sonra “Haydi bitir” diye onu teşvik ederdim.

EMİROĞLU: *Şiirlerini ve yazılarını yazış tarzından söz eder misiniz? Meselâ daktiloda mı yazardı, kurşun kalem mi kullanırdı? Yahya Kemal çizgisini sürdüren bir şair olarak, onun gibi, mısraları tamamlamada uzun günler ve aylar bekler miydi?*

ÇINARLI: Çınarlı, yazı ve şiirlerini önce kurşun kalemle yazardı. Bütün müsveddeleri kurşun kalemle yazardı. Sonra daktiloda yazardı. Hatta daktiloda yazmak için yardım edeyim dediminde kabul etmiyordu. Her işi kendisi yapmayı severdi.

Yahya Kemal'i en çok demeyeyim ama, çok severdi. Onun gibi, özellikle şiirleri üzerinde çok yoğun çalışırdı. Şeyh Galip, Baki, Kanunî Sultan Süleyman ve divan edebiyatının pek çok şairinden ezbere şiirler okurdu. Bazı şiir ve yazılarını çok çabuk tamamladığı gibi, kimileri uzun zaman alırdı. Kimi şiir ve yazılarını yarım bırakırdı. "Sonra bir zaman tamamlarım" derdi. Sonra tekrar gözden geçirip tamamlardı.

EMİROGLU: Kendi şiirlerini ezbere mi okurdu? Şairlik yönü olduğu kadar yazarlık yönü de güçlü olan Çınarlı, kendisinin şair olarak mı yazar olarak mı nitelendirilmesini isterdi?

ÇINARLI: Hemen hemen bütün şiirlerini ezberden okurdu. Hatta bana bazen takılırdı. "Sana yazdığım şiirleri ezberlemedim" derdi. Ben onun kitaptan hiç şiir okumadığını, şiirleri hep hafızasında saklı tuttuğunu söylesem inanır mısınız? Kendisinin şair olarak nitelendirilmesini isterdi. Çünkü şairliğinin yazarlığından daha güçlü olduğuna inanırdı.

EMİROGLU: Mehmet Çınarlı'nın vefatından sonra, ailesi, yakın çevresi, edebiyatçı kişiliği, çalışmaları, hayatı ve hastalığı üzerine epey yazılıp çizildi. Depremde, Yalova'da öldüğünü yazanlar oldu. Hastalığı ve ölümü üzerine en doğru bilgileri verecek insanlardan biri olarak, hastalığının belirtileri, hastalık döneminde yaşananlar ve ölümü ile ilgili olarak neler söylersiniz?

ÇINARLI: Hastalığı çok kısa sürdü. Hastalığının sebebini bir türlü öğrenemedik. Mayıs 1999'da, hiçbir şeyden zevk almıyordum demeye başladı. Yatıyor kalkıyor, başında bir ağırlık olduğunu söylüyordu. Baş ağrısının sebebini öğrenmek için doktora başvurduk. Emar çekildi, bir sürü tahlil ve tetkik yapıldı Yapılmayan hiçbir şey olmamasına rağmen, ağrının sebebi konusunda bir bulgu elde edilemedi. Tetkikler devam ederken "dikkatimi toplayamıyorum" demeye başladı Birden unutkanlık oluştu. Çok hızlı bir düşüş oldu. Tekrar emar çekildi. Yine

bir sonuç elde edilemedi. Kanada'ya, doktor olan küçük kızımız Oya'ya da faksladık. Sonuçları orada da gösterdi, ama bir teşhis konulamadı. Hastalık ilerliyor, hiçbir ilâç, durmasına yardımcı olamıyordu.

İlk önce harfleri kaybetti. Unutkanlık başladı. Konuşamadı, yazamadı, imzasını bile atamaz oldu. Üç ayda hastalık onu bitirdi. Hiçbir ağrısı sızısı yoktu. En iyi tarafı da bu idi. Beyinde fizikî olarak hiçbir bozulma olmadı. Adı konamadı ama bir virüs Çınarlı'yı konuşamaz hâle getirdi. Son bir ayda hiç konuşamadı. Başlamasıyla bitişi üç ay sürdü. Ama son bir ayı çok kötüydü. Vücudunda hiçbir zayıflama olmadı. Tekerlekli sandalyede otururken görseniz, hiçbir şeyi yok derdiniz. Son zamanlarda Yalova'ya gidelim dedik. Çünkü yapılacak bir şey yoktu. Doktorlar da uygun karşıladılar. Deniz havasının faydalı olabileceğini düşündüler. Yalova'ya yazlığa gittik. Sandalyesine oturtup, sahile inip dolaştırıyordum. Eve gidelim mi, dediğimde hayır diyordu. Saatlerce sahilde kalıyorduk. Denizi ve insanları seyrediyordu. Ölümüne birkaç gün kala konuşulanları da ne kadar anladığını bilemiyordum. Hastalığı döneminde çok munis bir adam oldu. Sağlığındaki o sert görünüşlü adam gitti. Koltuğunda oturuyor, siz bir şey derseniz cevap veriyor. Hiçbir şey istemiyor, siz ne verirsенiz onu yiyor. Böylece yavaş yavaş bütün fonksiyonlarını kaybetti. Fenalaştığı akşam ben Oya'yı aradım. Oya o zaman Bursa'da idi. Zaten "Herhangi bir şey olduğunda siz beni arayın" demişti. Oya'nın kocası ile Bursa Valisi Orhan Taşanlar iyi dost idi. Oya, Vali Beyi arayıp durumu bildiriyor. O da Yalova Emniyet Müdürünü arıyor ve hemen bir ambulansla iki doktor geldi. 14 Ağustos 1999 akşamı bu ambulansla Ankara'ya geldik. Ankara'ya geldikten üç gün sonra -17 Ağustos'ta- deprem oldu. Herkes bu felâketle yanıp kavrulurken, 19 Ağustos 1999'da, yani depremden iki gün sonra Çınarlı'yı kaybettik, insanlar zannetti ki, depremde Yalova'da öldü. Hâlbuki, Ankara'da öldü ve depremle hiçbir alâkası

yoktu. O ara deprem bölgesinden Ankara'ya cenazeler getirildiği için orada öldü zannedildi.

EMİROGLU: Yarım kalan şiiri veya yazısı oldu mu? Hiç "şunu da yapabilseydim" dediği projeleri var mıydı?

ÇINARLI: Yarım kalan yazısı yoktu. Çünkü son kitabının tashihini yapmıştı. Kitabevi tarafından yayınlanan Altmış Yılın Hikâyesi adlı kitabın ilk tashihini yapmıştı, ikinci tashihini yapamadı. Çünkü "Çok yoruluyorum" diyordu. Onun çıkmasını dört gözle bekliyordu. Son şiiri ise yarım kaldı. Bu şiiri Nevzat Bey (Yalçın) benden aldı ve yayınladı.

Her istediğini yapamadığını düşünüyordu. Yani daha bir şeyler yapmak istiyordu. Ama ne yapmak istediğinin ismini de koyamadı. Ama bir şeyler yapmalıyım diyordu, vefasızlıklara çok üzülmüyordu. Kendisine bir şeyler danışılmasını, Hisar ve Hisarcılar ile ilgili çalışmaların yapılmasını istiyor, bununla ilgili kendisine danışılmasını, edebiyat ve kültür çevrelerinin kendisine danışmalarını isterdi. Arayıp bir şeyler sorulsa ben isteklerine cevap versem istiyordu. Son zamanlarda edebiyat ve sanat ortamından biraz soğumasının sebebi de vefasızlıklar idi. Siz Hisarcılar çalışırken kendisini arayıp bir şeyler sordunuzda kendisiyle görüştüğünüzde, çok mutlu olduğunu mutlaka gözlemlemiştinizdir. Bu tür çalışmalar onu çok memnun ediyordu.

EMİROGLU: Söyleşimizi Mehmet Bey'in bir dolap dolusu plâket ve ödülllerinden söz ederek tamamlayalım. Son olarak söylemek istediğiniz bir şeyler var mı?

ÇINARLI: Çınarlı'nın 35-40 civarında plâketi var. Sanat ve edebiyat çevrelerinden pek çok berat ve ödül aldı. Son olarak söylemek istediğim şudur: Çınarlı gibi insanlar az yetiyor. Onun kaybı sadece bizi değil, bütün Türkiye'yi üzmüştür. Yeteri kadar faydalanıldı mı, bilemiyorum? Tek üzüldüğüm taraf da bu.

EMİROĞLU: Çok teşekkür ederim.

ÇINARLI: Çınarlı için göstermiş olduğunuz ilgiye ben teşekkür ederim. Çalışmalarınızda kolaylıklar dilerim.

[Öztürk Emiroğlu, Türk Edebiyatı, Ağustos 2002]

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN

Şair. Eskişehir Ticaret Lisesi mezunu. Çeşitli banka ve gazetelerde çalıştı. 1977'de emekli olduktan sonra kendi adına kurduğu bir sanat galerisini yönetti.

1940 yılından itibaren yazmaya başladığı aşk, özlem temalarını yoğunlukla işlediği şiirleriyle tanındı. Bir kısmı bestelenen şiirleri 30'dan fazla kitapta toplandı. 1973'te oğlu Vedat'ın ölümü sanat hayatında bir dönüm noktası oldu. Daha özlü şiirlere yöneldi, aruz ölçüsüyle rubailer yazdı.

ESERLERİ: İnsanoğlu, Deniz Musikisi (1947), Dillere Destan (1954), Dolmuş, Aşkımızın Son Çarşambası (1955), Bir Daha Ölmek (1956), İki Kişiyi Bir Dünya (1957), Beni Unutma (1959), Karanlığın Gözleri, Akıllı Maymunlar (1960), Üstüme Varma İstanbul, Sahibini Arayan Mektuplar (1961), Sevenler Ölmez, Çıgan Gözler (1962), Ötesi Yok (1963), Hüzün Şarkıları (1964), Bir Gün Anlarsın, Sadrazamın Sol Kulağı (1965), Taşlar ve Başlar, Seni Sevmek, İnşallahla Maşallahlar (1966), Toprak Olana Kadardır, Ben Seni Sevdim mi, Göbek Davası (1968), Halktan Yana (1969), Aşk mıydı o? (1969), Önce Sen Sonra Ben (1971), Rubailer (1972), Yalan Bitti (1975), Acılar Denizi (1977), En Eski Yalnızlığımdır Aşk Benim (1978), Dikiz Aynası, Şiirle Kırk Yıl (1982), Yüzyıl Yanarım Yanmayı Öğrendimse (1983)

Özhan Oğuzcan'ın gözüyle,

ÜMİT YAŞAR OĞUZCAN

Hep iyimserce bir güleçlik yüzünde... Orta boylu, kırçıl saçlı, yaz güneşinde esmerleşmiş... Mutfak yönünden bol baharlı, bol soğanlı bir güney aşının kokuları geliyor... Ne de çok seviyor çiçekleri; pencere önleri tıklım tıklım saksılarla... Ana duvarda ÜMİT YAŞAR'ın ressam Nuri Abaç'ça yapılmış kocaman "port-

re"si... Çocuksu kıpırdanılan, gidip gelmeleri, dili peltekçe, çevrede bir yığın plâk, çoğu da eşinin "güfte"leşmiş şiirlerinden.. kitaplar kitaplar kitaplar.. ucuyla usun bir cigara yakıyor, bana az şekerli bir kahve sunduktan sonra; söyleşiye dalıyoruz...

– *Şimdiye dek yaşamınızın özeti?*

– 1933'de Mersin'de doğdum. Mesudiye 54 numaralı evde; martın 3'üymüş, saatin 8'i. Öğrenim yıllarının ortalarında apansız evleniverdim Ümit'le. Vedat 1949'da doğdu, Lûtfi 1952'de. Annem, babam da sağ.

– *Özellikle sevdikleriniz?*

– Öncelikle kocam, çocuklarım elbet.. Alış veriş.. Mutfak oyalantılarım, -çiğ ve içli, köfte yapımında elime su dökecek yoktur- giyim-kuşam özenini hangi kadın sevmez? Geziler, yeşille kahverengi, sinema, dostluklarım...

– *Peki, sevmeyenleriniz?*

– Durmadan hastalığından söz edenler, tüm ilâçlar, sarı, mavi, Ümit'in gereksiz telâşlarıyla gerekli telâşsızlığı, bir de sökülük ve düğme dikmek...

– *Evliliğin kutsallığını tanımlayabilir misiniz?*

– İkili bir anlaşmadır bu; tabii, birinin öbürünü türlü bakımlardan sömürmemesi koşuluyla! Ve de öncelikle, birinin, öbürünün olağan "kusur"larını hoşgörmesi..

– *Eşinizin erdemleri nelerdir sizce ?*

– Ümit, ilkten, "aile reisi" sorumluluğunu hiç mi hiç yitirmeyen kişilerdendir. Ciddi ilişkilerinde en ufak bir açık vermeye çalışır. Başarır da. Gerek sanatçı, gerekse işadamları yönlerinden, kişisel dürüstlüğü, onurunu titizlikle koruyuşu övülmeye değer. Oysa, dış dedikodular, Ümit'i "boşveren, dalgacı mahmut" bir kişi, araya heyheyleti tutup, olmadık sapışlar yapan bir şair olarak tanımlamışlardır okurlarına.. Kısacası: Ümit,

normal, evcil, kendine ve çevresine çok saygılı, uygar bir aydındır. Kusurlarına gelince., eh, oncacığı hepimizde var!

– *Nasıl oldu tanışıp bitişme serüveniz?*

– Serüven falan değil a canım; teyzemin üvey oğludur Ümit; yani ne aşk, ne de görücü usulü, aile içinde bir anlaşma. Pek ince eleyip sık dokumadan evleniverdik.

– *Şairliğini bilmiyor muydunuz o dönemde?*

– Pek biliyordum sayılmaz; 2 kitabı çıkmışmış, öyle dedilerdi..

– *Hangi özellikleri, davranışları benimsetti kendisini?*

– Başlangıçta; içtenliği, bana ve yakınlarıma saygısı, aşırı denebilecek düzen tutkusu, sözünün eri oluşu, zekâsı, duyarlılığı, hoş, bu nitelikleri şimdiye değin hiç tavsamadı ya... En yokluk günlerimizde bile, bir umut, bir güven aşılmasını bilmiştir bana da, çocuklarımıza da. Bana dertlerin de, sevinçlerin, mutlulukların da nasıl paylaşılacağını o öğretti.

– *Doğal olarak tüm çocuklarda bir “baba” etkisi vardır. Sizinkiler de “Şair”liğe özeniyorlar mı?*

– Hayır. Ama, sanata yatkınlıkları var. Büyük oğlum Devlet Güzel Sanatları Akademisi’nin Heykel bölümünde; kardeşiyse, henüz lisede olduğundan, sadece resim yaparak bu gereksinmesini gideriyor.

– *Eşinizle ilgili en ilginç anınız?*

– Nikâhlendiğimiz gün, Adana’daki görevinden Mersin’e, bize konuk gelmişti. Bir-ara başbaşa kaldığımızda, uzanıp beni öpmek istemez mi! Anneee! diye bir çığlık attığımı hep anımsarım...

– *Eşinizin en sevdiğiniz şiir kitabıyla, şiirleri?*

– En sevdiğim şiir kitabı Benu Unutma. En sevdiğim şiirleri de: Ana Koşması, Bir Daha Ölmek, Ben Yine Geleceğim.

AYHAN HÜNALP

(1927 -)

Şair ve yazar. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Türkoloji bölümü (1953) mezunu. Öğrencilik yıllarında gazeteciliğe başlayarak Ulus, Tercüman, Hürriyet, Son Saat gazeteleri ve Kaynak dergisinde muhabir, düzeltmen, yazar, yazı işleri müdürü olarak çalıştı. TİSK Basın Sekreterliği (1964) yaptı. Şişe Cam Genel Müdürlüğü Basın Müşaviri iken emekli oldu.

Şiirleri Kaynak, Aile, Ülkü, Yeditepe, Varlık, Türk Dili, Seçilmiş Hikayeler, Tercüman, Cumhuriyet, Çağrı, Tarla, Maya dergi ve gazetelerinde yayımlandı.

Şiir: Üç Otuz Para (1950 ve 1969), Bir Martı Öttü (1964)

Berna Hünalp'in gözüyle AYHAN HÜNALP

Basıncıköy, Hüseyin Rahmi Apt. Daire 8. Hünalp'lerin evleri burası. Her taraf çiçek gibi tertemiz, derli-toplu. Duvarlarda tablolar. Kitaplıklar, kitaplar ve kitaplar.. Bir tarafta radyo, teyp ve biblolar, biblolar.. Bir sanat galerisi sanki. Baba Hünalp ile oğul Aybars'ın ortaklaşa kullandıkları çalışma odaları. Ayhan'ın el yazısıyla şiirleri. İnönü ile sarmaş dolaş gazetecilik anılan, fotoğraflar.. Pencereleden Marmara'nın görüntüsü. Balkonda Küçükçekmece Gölü.

Ve bayan Berna Hünalp güleç yüzlü. Rahatlıkla konuşabiliyoruz, Ayhan'ı lâfa karıştırmadan...

Atıf ÖZBİLEN

– Eşinize “evet” deyişinizde, onun sanatçı kişiliğinin bir rolü olmuş mudur?

– Hayır, onu Ayhan Hünalp olarak görüp evet dedim.

– Sanatçıların çoğu kendilerine özgü bir yaşamı yeğlerler. Ayhan da (üstelik gazeteci) bu bakımdan şimdiye değin sürdürdüğünüz yanyanalığınıza aykırı bir tutuma yönelmiş midir, şunca yıl içinde?

– Hayır ve hiçbir zaman. Ayhan ile on yıldır evliyiz. Buna sözlülüğümüzü ve nişanlılığımızı da katarsak, hepsi on beş yılı bulur. Bu süre içinde onun evinden, bizden ve ailesinden başka dünyası olmamıştır.

– Mutluysanız, bunun sizce ana nedenlerini açıklayabilir misiniz?

– Evet, ben ne kadar tertipli ve düzenliysem o da öyledir. Evimizde her şeyin bir yeri ve zamanı vardır. Daima birbirimize anlayışlı ve saygılıyızdır. Birçok ihtiyaçlarımı ben düşünmeden o düşünür. Her şey müşterek ve hiçbir saklımız yoktur. Akşam eve dönüşünde o gün ne olmuşsa oğlumuz Aybars da dahi karşılıklı anlaşıyoruz. Sanatına ayırdığı zamanla bize ayırdığı zamanı hiç bir zaman karıştırmaz.

– Çekilmez yönleri var mıdır? Varsa nelerdir?

– Küçük olayları büyütür, günlerce kurar, insanlara olduğundan fazla değer verir, onlar tarafından anlayışsızlık gördüğünde de büyük kırılmaları olur.

– En beğendiğiniz nitelikleri, özellikleri?

– Ayhan gerçekten çok iyi bir insan, Çok anlayışlı, sabırlı, sebatkâr bir insandır. Onun birçok konularda gösterdiği inat ve iradeye de daima hayranımdır. Çabuk kızar, çabucak da kızgınlığı geçer. Kusurlarının arasında insanları çok sevmesi, onlara daima inanmak ihtiyacını duyması vardır. Haksız olduğu veya yanlış olduğu her konuda derhal ben hatalıymışım, yanlışım-

şım diyebilir. 27 yıldan beri içinde bulunduğu gazetecilik mesleğini çok sever, ancak son yıllarda mesleğimizi yozlaştırdılar diye üzüldüğü durur. Yalnızlığı çok sever. Gürültüden, fazla ışıktan kaçır. Programsızlığa daima karşıdır. Mahallemizde ve muhitimizde evine düşkünlüğü ile ün yapmıştır. Şehirde muharebe eder gibi yaşıyoruz, evimize kavuşunca fırtınadan limana dönen bir gemi gibi rahatlıyorum der. Her işte fikrimi alır, ortak olmadığımız hiçbir kararı yoktur. En karşı olduğumuz konularda bile kendi fikrini zamanla, telâşlanmadan bana kabul ettirir. Uçurtma uçurmaya, minyatür gemilerle oynamaya bayılır. Kereviz hariç yemeğin hepsini sever. Evlenmemizden sonra içine patates doğrayarak yaptığım kerevizi de sevdi. Patatesin her çeşidine hiç bıkmamacasına düşkündür. Viski sevmez, rakıyı bir kadeh olarak gün aşırı arar. Mecburiyet olmadıkça akşamları dışarda yemez. Lâubalilikten tiksindir. Bilhassa iş hayatındaki arkadaşları ile arasına daima mesafe koyar. Haksızlığa isyan eder. Denizin, martıların, yağmurun, rüzgârların, bulutların delisidir. Yazılarında mürettip hataları olursa çok üzüldü. Gençliğinde kolu kesilmeden önce çok iyi bir kaleciymiş, sonradan futbolu bırakmak zorunda kalınca bütün kulüplere de rest çekti.

– *Eşiniz; ozanlığının, roman ve senaryo yazarlığının yanı sıra “gazeteci” ligini de başarıyla sürdürüyor. Bu çok yönlü çalışkanlığının sanat düzeyinde bir sakıncası olmaz mı acaba?*

– Bunu ben de zaman zaman uzun uzun düşünmüş ve eşime endişemi de belirtmişimdir. Fakat Ayhan daima değişik konularda, değişik biçimlerde çalışmayı, yeni yollar, yöntemler arayıp bulmayı sevmiştir. Bu bakımdan onun için çok yönlü çalışmak daima kazanç olmuştur. Nitekim 1971 yılında iki büyük gazetede tefrika edilecek olan “Şarkısız Dünyaların Orkinosları” romanı ile “Basında 25 Yıl” adındaki anıları, bir de Türk Dili’nin her sayısında yazmaya başladığı ağıtları bu hükmümü bence doğrulamaktadır.

– *Bir de kişiliğini eleştiriverseniz? Bir eleştirmen olsaydınız, Ayhan'ı sanatının hangi yönlerini över ya da kınardınız?*

– Onun daima haksızdan, alın terinden, küçük insanlardan yana oluşu hoşuma giden özellikleridir. Bilhassa bunları, uzatmadan, eveleyip gevelemeden kestirmeden anlatırır. Ancak genel anlamda kötümser bir yazar oluşunu, martıları, denizi, bulut ve yıldızları çok sık kullanmasını sevmem. Eşim olduğu için söylemiyorum, gerçekten çok alçakgönüllü, mütevazı bir sanatçıdır. Toplumumuzun bunu yeteri kadar değerlendiremediğini bildiğim için bu yönünü kınarım.

– *Aybars'da baba etkisi, diyelim babası gibi sanatçı olma belirtileri var mıdır? Oğlunuzun da sanata tutkunluğunu ister miydiniz?*

– Çok çok resim yapar, arada bir görenek ve taklit devresinde olmakla birlikte şiirler yazar. Bu yönden biraz da olsa babasına benzemektedir. Ancak Ayhan'la birlikte onun sanatçı olmaması için gerekli tedbirleri alıyoruz.

– *Eşinizin şiirlerinden (birini demeyelim de) en çok sevdiğiniz iki dizesini söyleyiverseniz?*

– Nasıl seçeyim bilmem ki. Meselâ, “Tanrı görse ürker yalnızlığımdan” mısrasının bir Anadolu ilçesinde Atatürk devrimlerinden 46 yıl sonra nasıl söylenebileceğini düşünürken, “Ölümün de erkekçesi güzeldir” geliyor aklıma. Ve bu tercihler uzayıp gidiyor. Onları ayırmadan hepsini bütün olarak bir arada severim. Ancak bir küçük şiirini burada söylemek isterim:

DENİZ

Maviyi nişanlıyordu adam

Tetik düşmüyor mavi ölmüyordu

Adam ölüyordu

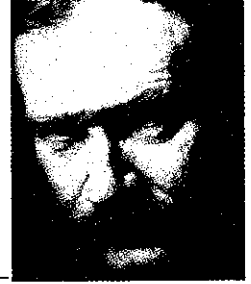
– *Onunla geçen yıllarınızdan hiç unutamadığınız bir anı?*

– İnsanın bütün anılan güzel ve büyüktür. Bunların bir diğere tercih edilmesi çok güç ve adaletsiz bir şey olsa gerek. Benim için yazdığı ilk şiir “Berna’nın Gözleri İçin Ağıt” adı ile Vatan Gazetesi’nin sanat sayfasında 1953’lerde çıkmıştı. O günden bu yana neler olmadı ki hayatımızda. Şimdi hepsini büyük saygılarla selâmlıyorum.

[Atıf Özbilen, Güney Der., S.39, Aralık 1970]

TURGUT UYAR

(1927 - 1985)

Şair. Bursa Askerî Lisesi (1946) ve Askerî Memurlar Okulu (1947) mezunu. Orduda ilk görevi Posof'tu. Daha sonra Terme Askerlik Şubesi'ne, oradan da Ankara'ya atandı. 1958 yılında ordudan ayrılarak SEKA'nın Ankara bürosunda çalışmaya başladı. 1969 yılında emekliye ayrılarak İstanbul'a yerleşti. Aynı yıl eski eşinden ayrılarak Tomris Uyar'la evlendi.

İlk şiiri olan Yol, Yedigün dergisinde çıktı. Şiirleri Varlık, Yeditepe, Pazar Postası, Dost, Değişim, Türk Dili, Yeni Dergi ve kurucularından olduğu Dönem ve Papirüs dergilerinde yer aldı. İkinci Yeni şairlerinden olarak tanınması ve değerlendirilmesine karşı çıktı, şiirinde sürekli bir arayış içinde görüldü. Tütünler Islak adlı kitabıyla 1963 Yeditepe Şiir Ödülü'nü, Kayayı Delen İncir ile 1982 Behçet Necatigil Ödülü'nü, yeni şiirlerinin eklendiği ve tüm şiirlerini toplayan Büyük Saat ile 1984 Sedat Simavi Vakfı Edebiyat Ödülü'nü aldı.

ŞİİR: Arz-ı Hal (1949), Türkiye (1952), Dünyanın En Güzel Arabistanı (1959), Tütünler Islak (1962), Her Pazartesi (1968), Divan (1970), Toplandılar (1974), Kayayı Delen İncir (1981), Büyük Saat/Bütün Şiirleri (1981), Dün Yok mu? (1984), Sonsuz ve Öbürü (1985), Bütün Şiirleri (3 cilt, 1994). İNCELEME: Bir Şiirden (1983)

Tomris Uyar'ın gözüyle, TURGUT UYAR

Kedicik bir köşede uyuyor sözde, tüyleri diken diken.. Çapraz bir günbatımı vuruyor irice pencerelerden. Sonra onun kucığında kedi, kızıla çalan boz saçlarında akşam ışığı. Yoo, öyle pek oturasılığı yok; heyheylî; bir koşu mutfağa gidip votka -li-

mon - soda getiriyor. Rakı severmiş, ama içmiyor; TURGUT II. ye emzirdiği süt hamlaşmasın diye. Bakmıyorum; niye çiçek yok? Oysa sıkça çınlayan kapı zili var, kedi var, sofrası kurulu, bir kof uğultu dışarda, çocukcağının "insan" özentili gülücükleri,, aylaklığı.. Pantolonlu. Saçlarını ensesinden boğmuş. Bir yudum votka., ve:

Nil METEOĞLU

– Nerde, nasıl tanıştınız eşinizle?

– Turgut'u sanatçı olarak liseden buyana tanırım; ilk merhabamız İstanbul'da 1966 yazında, bir dost toplantısında..

– Eşinizin sizce en önemli özelliği?

– Apaçık, dümdüz bir insan oluşu,

– Şiiri üstüne düşünceleriniz?

– Şiiri de kendisiyle aynı özellikleri taşıyor.

– Peki, ilk yaklaşıklığınızın nedenleri? Şiirin payı var mı orda?

– Bunları size anlatırsam, bana ne kalır?

– Evliliğiniz, "öykü"lerinizin gidişatını -olumlu ya da olumsuz- etkiledi mi?

– Elbette olumlu bir etkisi olmuştur. Kendi sanat deneyiyle, birlikte yaşamının verdiği güven dolayısıyla..

– Beğenmediğiniz huyları, davranışları?

– Soyunup kuma kadar gider, denize girmez...

– E, beğendiğiniz?

– Yüreklidir, inatçıdır.

– Sizce evliliğin bir sanatçıya en aykırı yönleri?

– Önce şunu düzeltmek isterim: Sanatçı, başkalarından

farklı, ayrıcalıklı bir kişi değildir. Birlikte yaşamak, insana aykırı bir olguysa, öyle düşünülüyorsa, -daha doğrusu- o kanıda olanlar için geçerlidir ancak; sanatçı için de, sanatla ilgisi olmayan herhangi biri için de.. Oysa, ben öyle düşünmüyorum, insan, kendi kişiliğini, kendi sorumluluğunu her durumda tek başına, başkasına yıkmadan taşımayı bilmelidir. Yan yanalık, kadın için de, erkek için de, sorumluluklardan sıyrılmanın özrü olmamalıdır. Mutlu bir "birlikte olma" durumu, bu sorumluluğu pekiştirdiği, diri tuttuğu için bileyici niteliktedir sanırım.

– *Siz de bir sanatçı olduğunuzdan, eşinizle bu konularda tartışmalarınız?*

– Sanata değgin tartışmalarda, eninde sonunda, ortaklaşa bir yere varıyoruz zaten. Çatışma söz konusu değil, tartışırız kimi kez.

– *Birkaç anı; iyi - kötü?*

– Bu tür açıklamaları sevmem. Kimseyi ilgilendirmez ki bu özel şeyler.

– *Peki, sizin izlenimlerinizce, eşinizin en çok sevdikleri, sevmedikleri?*

– Çok saygı duyulan, sevilen, yürekten bağlanılan kavramlar, böyle söyleşilerde sayılıp dökülünce, "reklâm" düzeyine düşer. Hele sevdikleri adına yapamaz insan bu sıralamayı. Kutsal inançlar dışında, şimdi aklıma geliverenler: Lorca, arkadaş Mithat, Cahit Külebi'nin şiiri, bütün pehlivanlar, çocuklar, eşkıya, kedi, çift cepli gömlek, ucu sivri kurşunkalem, votka, sigara, patlıcan kızartması...

CEMAL SÜREYA

(1931 - 1990)

Şair ve yazar. Asıl adı, Cemalettin Seber. Haydarpaşa Lisesi ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Maliye bölümü (1954) mezunu. Maliye Bakanlığı'nda müfettiş olarak çalıştı. Maliye Tetkik Kurulu üyeliği, İstanbul'da Darpane Müdürlüğü, Kültür Bakanlığı Yayınlarında danışma kurulu üyeliği yaptı.

İkinci Yeni akımının öncü şairlerinden olan Cemal Süreya'nın ilk şiiri Şarkısıbeyaz, 1953 yılında Mülkiye dergisinde yayımlandı. Daha sonra Yeditepe, Şairler Yaprığı, Evrim, Pazar Postası, Papi-rüs, Yeni Dergi, Türkiye Yazıları, Hürriyet Gösteri, 2000'e Doğru dergilerinde şiir, eleştiri ve denemeleri yayımlandı.

İlk kitabı Üvercinka (1958) ile Yeditepe Şiir Armağanı'nı, ikinci kitabı Göçebe (1965) ile Türk Dil Kurumu 1966 Şiir Ödülü'nü, Güz Bitiği ve Sıcak Nal adlı kitaplarıyla da 1988 Behçet Necatigil Şiir Ödülü'nü kazandı. Şiir, deneme, antoloji, çocuk ve çeviri kitapları yayımlanmıştır.

Zühal Tekkanat, eşi CEMAL SÜREYA'yı anlatıyor:

Yedi yıllık sevgiyle birleştirdiğimiz yaşamımız bitmişse de, bir yıl sonra, yeniden bu olayla birlikte olmanın önüne geçilememişti. Bu kısa birliktelik her ne kadar çocuğumuz yüzünden olduysa da, tavırlarımızdan birbirimizi affettiğimiz ortaya çıkıyordu. Görüşmelerimiz, çocuğun güvenliği açısından oluyorsa da, bu görüşmeler giderek ayrı bir incelik katıyordu ikimize. Bir süre Cemal Göztepe'de, ben Yeldeğirmeni'ndeki evde oturduktan sonra, bir karar aldık.

...

Cemal'in, son evliliği diye nitelendirdiğim Güngör hanım sayesinde biz, gerçek bir romantizmi yaşıyorduk..

Zamanın Maliye Bakanı, bir gün Darphane Müdürlüğü'nü görmeye gelmiş ve Darphane'yi çok pis bulduğunu söyleyerek, Cemal'i, Ankara'ya Maliye Tetkik Kurulu'na kızığa çekmişti. Gerçekte ise, Cemal altıncılarla anlaşma yapmayı reddettiğinden, altıncılar bakana şikayete gitmişlerdi. Çok iyi anımsıyorum, eve gelmişler, benim yanımda, "Buraya her gelen torbasını doldurur öyle gider. Siz de öyle yapın, ne var bunda" diye konuşmuş ve pis bir teklifte bulunmuşlardı. Cemal de, "Bana devlet maaş veriyor, sizin bu tutumunuz yanlıştır" diye yanıtlamıştı. Daha sonra, bakan, yapacağını yaptı. Konuyu, Oktay Akbal da çok güzel bir biçimde yazdı o günlerde.

İstanbul'a geldiği hafta sonu, yaşantımız renkleniyor, güzel geçiyordu. Bir gelişinde, Salah Birsellere gitmiştik. Dönüşte, yolda, Edip Cansever, yürümek istemiyor, durup yaslanıyor bir ağaca, sonra Cemal koluna giriyor ve durağa kadar gidiyorduk. Bir süre sonra da, Edip Cansever'lere gitmiştik. Ordan dönüşte de Cemal, olay çıkarmıştı. Bu rakı görüldüğü kadar uysal değildi. Bir sigara dumanına benzeyen, sulandırılmış süt gibi olan o renk, o içki, nasıl da değiştiriyordu insanları... Apayrı bir kişilik yaratıyordu. Tekrara düşünülüyor, ağlanıyor, kavga çıkarılıyor, alay ediliyor sonunda da uykuya dalınıyordu.

Memo, ilkokul birinci sınıfta iken yeniden evlerimizi ve kaderlerimizi birleştirmiştik. İkinci, üçüncü, dördüncü derken, okul yılı sonundan bir buçuk ay önce olan oluvermişti yine.

Bir pazar sabahıydı. Yatağında yatarken, radyoda çalınan "Elbet bir gün buluşacağız/belki bir vapur güvertesinde" şarkısıyla uyanmıştım. Güzel, içli bir sesle söyleniyordu şarkı. İçimde açıklamasını yapamayacağım bir buruk dönme oldu. Anlaşılan dedim, şarkı dokundu. Yavaşça kalktım, hole doğru yol-

landım. Cemal'le günaydınlaştıktan sonra, lavaboya girdim. Cemal, banyoyu yakmıştı. Mutfığa geçtim, çay demlenmişti. Çaylarımızı içtikten sonra, oğlanı banyoya almış bir güzel yıkamıştım. Giydirdim ve ya odasında ders yapmasını ya da oyuncakları ile (tabanca, tüfek, araba) oynamasını, yaramazlık yapmamasını tembihlemiştim. Ben de mutfığa geçmiş, bir iki türlü yemek yapmaya başlamıştım.

Cemal ise, banyosunu yapmış ve şarapçı akrabalarından getirilen büyük galon halindeki şaraptan, bardaklarımıza koymuştu. Hem şarap içiyor, hem yemekle uğraşıyordum. Öğleden sonra annem gelecekti. Ayrıca, eve telefonu yeni bağlatmanın şerefine, Seyda ile buluşacaklar, kutlayacaklardı olayı. Bu arada bizim oğlan, bahçeye çıkmış, evin önünde çamurlara düşerek gelmişti. Odasına alıp bir güzel dersini verdim. Belki bu şekilde davranmakla hata etmiştim ama, zamanım yoktu ve birazdan da gelecekler vardı, öfkelenmiştim.

Cemal, bu tutumuma kızmış ve son derece sinirlenmiş olarak bana karşı birden sertleşti. Ondan duyduğum sözlere dayanamamış, gözlerimden bir anda yaşlar boşanmıştı. Ağlama-kızacağından ötürü, işi bırakıp, arka bahçeye bakan balkona çıkmış, orada biraz rahatlamıştım. Dönüp geldiğimde, beklediklerimiz gelmişti. Annem fazla oturmayıp, kardeşime gitmişti. Mehmet Seyda ile Cemal masada oturuyorlar ve dergilerdeki yazılardan söz ediyorlardı. Bir ara Seyda, yazdığı bir yazıyı dördüncü kez çıkarılması planlanan *Papirüs*'te basılması için Cemal'e vermiş, bu yazı üzerine konuşuyorlardı. O sırada içeri girdim. Şeyda, gözlerimin kırmızılığını sormuş, "Gene mi bu kızı üzdün, Cemal" demişti. O da önce bana, daha sonra Şeyda'ya bir bakış fırlatmış, Türk filmlerine benzeyen acıklı bir sahne çıkmıştı ortaya. Seyda Cemal tarafından evden kovulmuş, benimse ağzım burnum kan içinde bırakılmıştı. İşte hiç yoktan oğlanın çamurlanmasıyla, bir anda kararmıştı ev içi. Saatler geçmiş, soğuk hava yatışmak yerine tıyılmıştı. Ak-

şam otobüsüyle gidecek olan Cemal, gitmiş biletini gece on bir kaydırmıştı. Geldiğinde hâlâ, oğlanı azarlamamı, kendisine yapılan bir davranış olarak nitelendiriyor ve bunun acısını benden çıkaracağını söylüyordu. Aile bütünlüğümüz, yeniden sarsılmış, olay bir Ağrı Dağı efsanesine dönüştürülmüştü.

Gece de oğlanı almış ve Ankara'ya, küs olarak dönmüştü.

Benim durumum içler acısıydı. Ertesi günü eve doktor gelmiş ve on gün kadar raporla yatmışım. Cemal üç gün sonra telefon ederek, Memo'yu halasıyla göndereceğini söyledi. Ben de biraz iyileştikten sonra kendisine bir mektup yazmış ve ayrılık türkülerini okumuştum. Bu birliktelik de buraya kadarmış deyip, bu olayı da ömrümce unutamayacağımı, artık bir daha karşılaşmamak kaydıyla yaşamlarımızı düzenlememiz gerektiğini bildirdim. O da bana, şu anda oturulan evin kendisine ait olduğunu, ayrılmak gerekiyorsa, kendisinin değil, ancak benim evden çıkmam gerektiği yanıtını vermişti.

Öyle oldu. Kendime ait olan telefonumu satmış ve kız kardeşimin oturduğu (Altıntepe, Basın Apartmanı) yerden bir daire kiralamışım. Bu ikinci bir yıkımdı! Yol ayrımları da oluyor, mal ayrımları da nasıl olsa. Eşit bir ayırım yaparak o evi terk etmişim...

Aslında fındık kabuğunu doldurmayacak kadar olan bu olay, ikimize de iyi gelmedi... 1977 yazıydı, Cemal İstanbul'a naklini istemişti. Ayrılmanız olayı ona bir İstanbul'a dönmek hırsı aşılamıştı. Kendisine, iki aylık bir Erzincan teftişi verilmiş, daha sonra İstanbul'a tayini yapılmıştı.

Teftişe gitmezden önce, Memo'yla görüşmüş ve dönüp geldiğinde kendisini çağıracağını söylemiş. Memo, babasına çok düşküncü. Üzülerek bana dönen Memo, durumu anlatmış, babasının günlerini saymaya başlamıştı.

Oğlana bisiklet almıştı. Günlerini onunla dolduruyordu. Ben ise sabah işe, akşam eve, kısır döngü içendeydim. Derken

iki ay geçmiş, Cemal Süreya teftişten dönmüş ve 1978 yılı yaz sonunda İstanbul'a tayini çıkmıştı. Karaköy'deki Gelirler Genel Müdürlüğü'ndeki görevine başladı.

...

İşe girişimden 10 gün sonra, o 13 Aralık günü saat 11.30'da Cemal telefon etti.

"Zühal, merhaba, nasılsın? N'apıyorsun? Biliyor musun, biz Memo'yla bir karar aldık. Bugün senin İçerenköy'deki evini buraya taşıyoruz. Böylece, sen de işine daha rahat gider-gelirsin. Daha sonra bir ev buluruz, ya siz taşınırsınız, ya da biz... Şimdilik buna karar aldık, tamam mı? Eğer sen istersen bu akşam kız kardeşine gider, orda kalırsın. Yarın da buraya gelersin. Biraz sıkılacağız ama, bu geçici olacak, sakın canını sıkma!" dedi ve ben, "Hayır olmaz, olamaz Cemal! Bana sorulmadan bunu yapamazsınız. Ben evimizden şikâyetçi değilim. Buna neden gerek görüldü? Olası değil, olmaz, olamaz Cemaaaal, sakın!" diye konuşurken telefonu hemen Memo'ya verdi ve beni dinlemedi hiç. Büyük bir emrivakiyle karşılaşmış ve şoka uğramıştım adeta. Bir anda umarsızlığa itilivermiş, ne yapacağımı kavrayamamıştım. Elimde olmaksızın gözyaşlarını süzülüvermişti yanaklarımdan.

Ahizeyi kapamış, gözlerimi kurulamaya çalışırken, karşımda oturan müvekkile, "Ağlamayın hanımefendi, (sanki olayı anlamış gibi) her şeyde bir hayır vardır" deyip, beni yatıştır-maya çalışmıştı!

Biraz toparlanıp işe vermiştim kendimi. Ellerim ve gözlerim alışıkları üzre çalışıyorlardı, ama beynim uyuşmuş gibiydi.

Ne yapacağımı bilemez durumdayken bir ara olanı unutup işe daldım. Akşama doğru Cemal yeniden aradı ve bir güzel haşladı beni:

"Sen hâlâ işte misin? Çocuk ev topluyor, sen oralı değilsin,

ne biçim annesin sen?”. Cemal'den sonra telefonu Birsen almış ve “Zühal, bu benim de canımı sıktı. Şimdi işyerine geliyorum. Gidip bakalım bu oğlana. Ordan bir taksiye atlarız. Merak etti Cemal! Hep söylenip duruyor. Tamam mı görüşürüz, sen beni kapıda bekle, hemen çıkıyorum, sahiden de çok gecikildi” diyerek ahizeyi kapatmıştı.

Önce ne konuşulmuştu? Şimdi ise ne söyleniyordu? “İşte, dedim, zılgıtlar bugünden başladı kızım!” Anlatılmaz bir bunalıma girmiştim. İşverenden bir saat izin alarak aşağıya indim. Birsen'i beklemeye başladım.

...

Bu arada Cemal, rakılarımızdan içmemizi öneriyordu. Bana göre, iyi yatıştırıcılık yapıyordu. Hepimizin bir arada kalmamıza gelince, Birsen itiraz etmişti. Bana da: “Hadi Zühal, annemlere gidelim, daha rahat ederiz” demişti, fakat önce Cemal, sonra da Memo ona karşı çıkmışlardı. Sonunda, tek başına gitmek istedi ve gitti. Beni Memo bırakmamıştı. Oysa gitseydim iyi olacaktı, ama gidemedim. Çünkü ortalığı düzenlemek, yatacak yerler bulmak gerekiyordu. Öyle oldu. Kim nerede nasıl yatacağı? Biraz uğraştıktan sonra yerlerimize çekildik.

Cemal, salonda koltuk üzerinde; Memo, yatak odası gibi bir yerde, eşyalarla yan yana; ben de depoda yatar gibi, ayaklarımın yarısı dışarda kalarak bir odada, uyumuştuk.

Sabah bir sığıntı gibi kalktım. Çok yorgun ve bitkin hissettim kendimi. Yabancı bir evden hemen kurtulmak istercesine attım sokağa kendimi. İşyerime doğru hızla ilerledim. Yolculuk bu kez kısa geldi. Sevinçle oturdum masaya. İşveren durumu sordu, “kısaca ve isteksiz bir biçimde aydınlattım kendisini. O da, “Böylesi daha iyi olur belki Zühal hanım” demez mi? Sonuçta, bir dayanışmanın yürürlükte tutulduğunu gösterme uğruna bu yerleşmeye katlanmayı kabullendik.

Ama bir süre sonra bu katlanma bir yorulma olmaya başla-

dı hepimiz için. İnsana gel demek kolay, git demek zordu. Üstelik, git diyemeyeceğin birileri olduktan sonra. Yıllardan beri ayrı evlerin insanları, yeni birleşen iki yabancı gibi paylaşıyorlarduk odaları ve evin içini...

Günler yeni ve sıkıcı düzeniyle geçiyordu. Ara da bir, hepimiz bir araya geliyor, eğlenmeye de çalışıyorduk. Hatta, bir kez Cemal'le Memo öyle güzel bir harmandalı oynamışlardı ki kollarını açsınlar, Birsen'le bakakalmıştık. Hâlâ unutamam! Bazı akşamüstleri de Cemal, telefonla arayıp, "Gelirken rakı getirmeyi unutma ha! Parası benden!" diye gülererek siparişlerde bulunurdu.

...

Cihanseraskeri Sokak'tan işe gidiş geliş çok kolay oluyordu gerçekten. Akşam dönüşte, isteneni alır, gider, masayı hazırlar, sıralanırdık çevresine.. Bazı akşamlar sevinçli olur, bazı akşamlar dertlenir dururduk. Ayrıca güncel olayları ya da kendimizi ortaya koyar eleştirirdik. Yeni düzenden bazan hoşnut olur, bazan da hoşnut olamazdık. Memo, bana davrandığı gibi babasına da, aynı davranış içindeydi. Memo'nun benim evde olmadığını iş günlerinde, "Baba, yemek yemiyorsun, durmadan içki içiyorsun. O yüzden zayıfladın sen. Ben sana yemek yemeyi öğreteceğim!" diye baskı yaptığını söylerdi Cemal. Arkasından da, "Aman duymasın! Bana kızar sonra.. Beni şikâyet mi ediyorsun der", diye uyarırdı. Uyarıyla da kalmaz, "Sakın bir şey söyleme emi?" diye ricada bulunurdu. Oğluna karşı bir tavır içinde gözükme istemiyordu. Bütün bu uyan ve ricalarda, Memo'yu kırmamanın yanında, ondan çekinme de vardı.

Memo'yu hem çok seviyor, hem de ondan yakınıyordu! Haklıydı da... Bulûğ çağındaki Memo, anne baba ayrılığının da etkisiyle, zaman zaman babasına karşı da hırçınlaşıyordu. Evlenmek istemişti kaç kez. Hep karşı çıkmıştık. Sonra, o isteklerini yenmişti. Gitgide daha uyumlu olmaya gayret ediyordu.

Memo, yıllardan sonra babasıyla ve -geçici bir beraberlik içinde de olsa- annesiyle birlikte olmanın sevinçli çabası içindeydi. Cemal ise, bu yeni düzene alışamamıştı. İki nedenle: Alışkanlığı olan yalnızlığım özlemesinden bir, bir de kendine göre alış-verişlerinde özgür olmamasından iki. Bunlar, hemen hemen yok olmuş gibiydi! Oysa, kendi istemişti bunu. Kendince hem haklı, hem de değildi. Ne başlasın, ne bitsin. Başlarsa da bitmesin! Cemal de, Memo da birbirlerinin kopyasıydılar. Hem severlerdi, hem iterlerdi!

Tutar, "Gel buraya lan, köpek. Gel, öp babanın elini! Öp ki o da seni öpsün. Lah," ben senin baban değil miyim? Sen benim neyimsin? Oğlum değil misin? Lan çabuk söyle, yoksa seni gebertirim!" gibi sitemli güzellemler yapardı. Memo'nun ise, sevgisi o kadar büyüktü ki babasına karşı, bu konuda babası "vur deyince" O "öldürüyordu". Babasına sarılır, öper öperdi. Bu kez, "Ulan öldüreceksin beni, bu kadar sarılınır mı?" derdi ve usulca kucaklaşırlardı. Sonra, baba oğul arasında mutluluk gelişir, "Sen benim atamsın! Sen benim babamsın", "Sen benim biricik-tecikik oğlumsun" sözcükleri takrarlanırdı... Ardından, güncel politika eleştirileri başlardı. İki arkadaş gibi oluverirlerdi yeniden.

Bir gün Memo, uykuya giderken, "Baba, hadi sen de yat!" dediğinde, "Gördün mü bir bak, kendi yatınca, bizim de yatmamızı istiyor, kerata!" diyor ve ekliyordu: "Adeta baskı yapıyor bize, ille kendi dediği olacak! Tamam, tamam. Sen uyu. Biz de birazdan yatarız!" Bana da, hem kızdığını hem de çok sevdiğini söyler, ona bu yaşlarda sabırlı davranmamız gerektiğini yineleyip dururdu.

Cemal bana, "Zühal, bu yılbaşını bir arada geçirelim, olmaz mı? İlk defa uzun zaman sonra üçümüz birlikte oluruz, ne güzel, değil mi?" diye sordu! Ben de, "Sevgili Cemal, sen oğlunla, ben kızımınla geçirelim geceyi. Biliyorsun, İçsel de yalnız. Eşi

nöbetçi. Öbür yılbaşında birlikte oluruz gerekirse. Ya da, istersen, sen ve Memo Birsen'lerle olursunuz" yanıtını verdim. Fakat o ısrar etti: "Gelecek yılbaşı İçsel'le olursun, bu yılbaşında birlikte olalım, n'olur!" Ben de, "Söz verdim Cemal, ne olur ısrar etme. Ertesi gün burda olurum" deyip, güçlkle izin alabildim.

Cemal ile Memo için gerekli hazırlıkları yapıp Tarabya'da oturan kızıma doğru yola çıkarken onları öptüm. Gece yirmi dörtte yeni yıllarını kutlayacağıma söz vererek, ayrıldım.

Kızımın evi de, işi de Tarabya'daydı. Eşi nöbetçi idi. Bir küçük yeni rakı ben içecektim, kızım da bir küçük şarap. Masa hazırlanmıştı. Birlikte olmamız güzeldi, fakat o çabuk kalktı, gidip uyudu. Ben gece yarısını bekledim. Cemal'e telefon açacaktım. O benden çabuk davrandı. "Zühal, yeni yılın kutlu olsun! Nasıl geçirdiniz? Ben bir ara Birsen'lere niyetlendim, sonra vazgeçtim. Bir sürü kutlamalar oluyor, ben hâlâ oturuyorum. İlkini seni aradım. Yarın gelecek misin? Aman n'olur, gel!" dedi. Ben de, "Sevindim, senin de, yeni yılın kutlu olsun, yarın görüşürüz. Memo ne yapıyor?" diye sordum. "Memo, yeni yıla girerken çok yemek yedi, şimdi uyuyor. Yarın da seni bekliyor. Aman deyim, gecikme!" yanıtını verdi. "Yok hayır, öğle üzeri orda olurum, hoşçakalın, öperim ikinizi de. Her şey gönlünüze olsun", deyip kapadım telefonu.

Bin dokuz yüz doksan yılının ilk saatleri başlamıştı. Cemal'in beni araması, iyi yıl dileklerimizden iletilmesi mutluluk gibi gelmişti, ama Memo'nun erkence uyuması nasıl yorumlanabilirdi? Bir bakıma, bu yıl analık görevi daha ağır basıyor gibiydi! Sanki üç çocuklu bir ana olmuştum ya da onun sorumluluğu başlamıştı. Gün ağarınca yatağımdan kalktım ve Cemal'le Memo'ya doğru yola koyuldum. Yolda gelirken aklımdan geçenler şunlardı sırasıyla: Cemal, çok değişmişti. Memo, babasına genelde saygı gösteriyorsa da, çatışmalar da eksik olmuyordu aralarında.

1 Ocak 1990 Pazartesi günüydü. Yani yılbaşının ertesi gün. Tarabya'dan Kadıköy'deki eve geldiğimde, Cemal'in çok içtiğini boşalan şişelerden anlamıştım. Sorunca, "Yaa boşver, n'apım! Oturdum, içlendim içtim işte! Tamam, sus, valla gebertirim seni, kimseye belli etme!" dedi.

Bir şok taşınma sırasında yaşamıştım, bir şok da bugün. "Cemal, nereye gidiyorsun? Lütfen, ne olur! Ama güzel değil bu gidiş!" dedimse de O, "Sus, sen karışma!" diye azarladı beni. Memo'yla ne geçmişti aralarında acaba? Telefonda iyi olduklarını söylemişlerdi oysa.

Tatilin bitmesiyle benim işe gidiş gelişlerim de başladı. Cemal'le Memo evde yalnız kalıyorlar, benim de gözüm arkada kalıyordu. Birsen, huzursuz olmuş, daha ilk günden annesine gitmişti. Cemal'le benim ilişkim ne kadar düzgünse, Cemal'le Memo ilişkisi o kadar sorunluydu. Cemal'in sağlık durumu da o morali de kötüye gidiyordu. 5 Ocak gecesi durumunun kötüleştiğini, ertesi gün sabah söyledi. 8 Ocak gecesi, Gazeteciler Cemiyetindeki Pazartesi toplantılarından geldiği gece, olan oldu. Memo uyandırdı gece yarısı. Cemal'in kalbi oyun ediyordu. Hemen hastaneye, Haydarpaşa Göğüs Hastanasına kaldırdım. Birsen'i haberdar ettim. Oradan Numune Hastanesi Acil Servise havale ettiler. 9 Ocak günü orada daha da fenalaştı ve ayrıldı bizden, herkesten, biyolojik yaşamdan... Bu satırlar biterken 8 yıl oldu; ama bir tek gün ve saat ayrı olduğumuz olmadı. Anıları, acılarıyla, özlemiyle, yapıtları ile, anıları ile anılmalarıyla hep, hep yaşadı, yaşıyor bizimle beraber. Nazım'ın deyişiyle, Türkçe yaşadıkça dünyada sanat dili olarak, güzel sözler, duygular, düşünceler, öylemler dili olarak, Cemal de yaşayacak...

[Zuhâl Tekkanat]

[Dostlarının Kaleminden Cemal Süreya'nın Portresi, Yön Yayın, 1st. 1998]

ORHAN OKAY

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümü (1955) mezunu. Edebiyat öğretmenliğinden sonra Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne asistan olarak girdi. 1975'te doçent, 1988'de profesör oldu. 1994'de Sakarya Üniversitesi'ne geçtikten sonra, 1996 yılında emekli oldu.

Makalelerini Yeni Hareket, Türk Kültürü, Millî Kültür, Yedi İklim, Yönelişler, İstanbul, Kültür ve Sanat, Türk Edebiyatı dergilerinde yayımladı.

ESERLERİ: Sanat ve Hayat (1956), İlk Türk Pozitivist ve Naturalisti Beşir Fuat (1971), Abdülhak Hamid'in Romantizmi (1971), Şeyh Galib Hüsn ü Aşk (H. Ayan'la, 1975), Necip Fazıl Kısakürek (1987), Mehmet Akif (1989), Kültür ve Edebiyat Dünyamızdan (1992)

"Sınıf arkadaşım... Hayat arkadaşım!"

Mübeccel Hanım, ORHAN OKAY'ı anlatıyor:

Sultan Selim Camii'nin avlusunda bulunan ve Orta F den beri okuduğum Cumhuriyet Kız Lisesi 1949 yılında lağvedilince, talebeleri İstanbul Kız Lisesi ile Vefa Lisesi'ne verildi. O zamanlar servisler olmadığı için, okullara yakınsa yürüyerek, değilse tramvayla gidilirdi. Malta'da oturuyorduk. Edirnekapı'dan gelen tramvaylar binilemeyecek kadar dolu olur, hatta çoğu zaman ara duraklarda durmazdı bile. İstanbul Kız Lisesi, tramvaysız gidilemeyecek kadar uzak olduğu için, ailem beni Vefa

Lisesi'ne kaydettirdi ve lisenin ilk açıldığı gün, biz dört-beş kız arkadaşım, baş muavinimiz rahmetli Edip Bey tarafından 6 Edebiyat A sınıfına götürüldük. Küçük bir sınıftı. Yeni hocalarımızla, yeni arkadaşlarımızla tanışarak, sınıfımıza ve okulumuza alıştık.

Ben şanslı bir nesildim. Gerek Cumhuriyet Kız Lisesi'nde, gerek Vefa Lisesi'nde çok iyi hocalarda okudum. Her zaman bütün hocalarımı hürmetle, vefat etmiş olanları rahmetle anarım. Bana bu mesleği sevdirdiler. Cumhuriyet Kız Lisesi'nden ilk Fransızca hocam rahmetli Hamiyet Hanım, daha sonra kendisinden Fransızca'nın dışında da çok istifade ettiğim ve hâlâ sohbetlerinden büyük zevk aldığım muhterem hocam Müberra Öney Hanım ve Vefa Lisesi son sınıfta rahmetli hocam Muzaffer Ersen Bey sayesinde, sıhhi sebeplerden dolayı pek de kolay olmayan Fransız filolojisi tahsilimi geç de olsa tamamladım ve orta F de Fransızca hocası olmak için verdiğim kararı yerine getirerek Fransızca okutmanı oldum.

Tahsil hayatımdaki şansım Vefa Lisesi'nde de devam etti. Kıymetli hocalarım oldu. Felsefe hocamız rahmetli Nurettin Topçu beydi. Lisede felsefeyi, doktorasını Sorbonne'da vermiş olan bir doçent hocadan okumak, herkese nasib değildir.

Bugün bazı üniversitelerimizin felsefe bölümlerinde okuyan öğrenciler, beni lisedeki bu şansıma sahip değiller. Böyle bir şansım olduğu ve Nurettin Bey gibi bir hocanın talebesi olduğum için çok mes'udum.

Edebiyat hocamız, rahmetli Behice Kaplan Hanım'dı. Derslerini unutmak, hocamızın istediği gibi talebe olabilmek için sarf ettiğimiz gayreti hatırlamamak mümkün mü? Edebiyat derslerinde iki sıkıntımız vardı. Aruz vezni ve "kalın K" başta olmak üzere telâffuz. Bir hayli zorlansak da bu harfi doğru olarak telâffuz etmeyi öğrendik. Hatta, "kalın K" ile telâffuz edilmeyen "vakit" "dakika" ve "fakir" kelimeleri bizi rahatsız eder

olmuştu. Aruz vezninde ise hâlâ hocamızın istediği seviyeye ulaşamamıştık. Vezinleri ha deyince bulamıyor, heceler altına -.-. işaretleri"! koysak da okuyamıyorduk ve elimizde kitaplarımız, felsefe ve edebiyat derslerinde sınıfta en iyi olan 356 Orhan Okay'dan yardım istiyorduk. Aruz veznini o kadar çabuk ve doğru olarak buluyordu ki bir gün Behice Hanım "yoksa kitabınızda vezinler işaretli mi?" diye sormuştu. Bu derslerindeki başarılarından dolayı kendisine "mef ulu" ve "bir bölü iki (1/2) filozof" adı takılmıştı. Dedim ya. Şanslı bir nesildik. Edebiyat müfettişimiz, Reşat Nuri Güntekin Bey'di. Behice Hanım, göz kafiyesinden bahsederken, Orhan tahtaya Abes-muktebes'i eski harflerle yazınca Reşat Nuri Bey hayret etmişti.

Liseden mezun olunca, ben sıhhi sebeplerle iki sene ara verdim. Fakülteye başladığımda Orhan Türkoloji 3. sınıftaydı. Ben Fransız Filolojisinde idim. Fakat aynı liseden gelen arkadaşlar, farklı bölümlerde de olsak sık sık görüşüyorduk. Kendisi 955'te mezun oldu ve ben lisedeki sınıf arkadaşımın, kendisinin hayat arkadaşı olmamı arzu ettiğini, lise edebiyat öğretmenliğine tayin olarak Artvin'e hareket edeceği zaman öğrendim. Yani Vefa Lisesi'ndeki arkadaşlığımızdan tam beş sene sonra.

Artvin'e, oradan yedek subay olarak Merzifon Astsubay Orta Okulu'na Türkçe öğretmeni olarak gitti.

1957'e nişanlanıp .1959'da evlendik. Bir aylık evli olarak 31 Ağustos 1959'di Erzurum'daydık. Bizi istasyonda rahmetli Kaplan Bey ve rahmetli Mehmet Akalın karşıladı. Üniversitenin, lojman olarak kiraladığı, ilk evimiz olan Örnek Otel'deki tek odamıza geldik. Geliş, o geliş... Tam 36 sene.

1962'de Fuad doğdu, 1963'de Orhan doktorasını verdi ve hep beraber Paris'e gittik. Ben altı ay süre Fuad'ı ablamların ve annemin yanına bırakmak için Türkiye'ye geldim ve tekrar döndüm. Orhan'ın çalışmaları ve takip ettiğimiz, derslerden

arta kalan zamanlarda müzeleri, sergileri, sahhafları gezdik. Çoğu zaman metroya binmeden, her tarafı görerek, tanıyarak. Yabancı talebeler için tertip edilen uygun fiyatlı, Paris dışı gezilerin hepsine katıldık. Türkiye'ye döndükten sonra ben de Fansızca okutmanı olarak çalışmaya başladım. 1969'da Cüneyd doğdu.

Erzurum'u Erzurumluları çok sevdik. Arkadaş muhitimiz de çok iyiydi. Zaten bir kısmı fakülte arkadaşlarımızdı. Erzurum'un havası da, suyu da çok güzeldi, doğaları da. Her şeyi hoşuma gidiyordu. Huzurlu, güzel ve sakin olarak geçirdiğimiz 36 yılı şimdi büyük bir hazla hatırlıyorum. Çocuklarımızı bu sakin ortamda gayet rahat büyüttük. Biz de mesleğimizi aynı şekilde ve severek icra ettik. Çocuklarla sohbetlerimiz, seyahatlerimiz, yaz tatillerimiz hepimizi mes'ud ediyordu, hep beraberdik.

Orhan çalışmalarını bahane ederek hayatımızı zorlaştırmadı. Biz de rahat çalışabilmesi için elimizden gelen gayreti gösterdik. Anlayışlı ve sakin bir aile reisinin evinde, diğer fertler de aynı şekilde davranınca, hayat o kadar güzel ki!... 1980'de

Fuad, 1987'de Cüneyd üniversite tahsilleri için İstanbul'a gince, biz iki kişi kaldık. Tıpkı 1959'da Erzurum'a ilk geldiğimiz günkü gibi. Ders saatlerimizin ve Orhan'ın çalışmalarının dışında, her zaman ve her yerde beraberdik. Ziyafetlerde, çarşıda, alışverişte, yürüyüşte, lokalde ve hatta kantinde.

Artık İstanbul'a daha sık gider olmuştuk. Cumartesi pazarı da içine alan bayram tatilleri pek hoşumuza gidiyordu. Gerçi iki kişi kalmıştık ama, çocuklarımızın hasretini Erzurum'daki çocuklarımız, vefalı, sevgili talebelerimiz ve eşleri ile giderdik. Hepsini sevgiyle anıyor, özlüyorum.

4 Ocak 1994'te Erzurum'dan ayrılarak, İstanbul'a yerleştik. 1992'de ailemize katılan gelinimiz Nihan ile beş kişi olmuştuk, 21 Haziran 1996'dan beri de en küçük Okay, torunumuz Osman'ın doğumu ile ailemiz altı kişi oldu.

1949'da Vefa Lisesi'ndeki sınıf arkadaşım, 1959'dan beri hayat arkadaşım, ve can yoldaşım, dostum, her şeyim.. Sevgi, saygı ve karşılıklı anlayış içinde geçen otuz sekiz senelik bu güzel beraberliğimizin, sağlık ve saadet içinde devam etmesi için dua ediyorum.

1959 yılına kadar Mübeccel İnce olarak büyük bir memnuniyet içinde yaşadım. Otuz sekiz senedir aynı memnuniyeti Mübeccel Okay olarak yaşıyorum.

ÖZDEMİR İNCE

(1936 -)

Eşair ve yazar. Gazi Eğitim Enstitüsü Fransız Dili ve Edebiyatı (1960) mezunu. Bir Süre Paris'te kaldı. Sandıklı, Çine, Aydın ve Muğla orta dereceli okullarında öğretmenlik yaptı. Fransız hükümetinin açtığı bir sınavı kazanarak Paris Üniversitesi'ne (Sorbonne) bağlı Insitut des Professeurs de Phonetique'de öğrenim gördü. (1965-66) Yurda dönünce Fransızca öğretmenliğini sürdürdü. 1969'da çevirmen olarak girdiği TRT'de çeşitli kademelerde çalıştı. 1982'de emekli oldu. 1990-96 arasında Can Yayınları'nda, 1996'dan beri de Telos Yayınları'nda editörlük görevlerini üstlendi.

Şiir: Kargı (1963), Tutanaklar (1967), Kiraz Zamanı (1969), Rüzgara Yazılıdır (1979), Elmanın Tarihi, Kentler (1981), Yedi Der-yalar Geçsin (1983), Siyasetname (1984), Eski Şiirler (1985),

Ülker İnce'nin gözüyle ÖZDEMİR İNCE

Belki de hırçın bir güzün alacalığında kumsallığı kırık-dökük, azıcık dişlek ve güp güzel... Belki de İzmir, Aydın, Ankara, İstanbul? Nerde söyleştikti? Önemli mi oncağız yer?.. Çatık kaşlı bir güleçlik hep.. Öğretmence paylaşırları! Duruver kardeşim, demeden tüm içtenliğini sunuşu... TAN büyümüş, babasına benziyor; ne ki yaşı erken, anasına da benzer bakarsınız; o hey-heyli, o duruk kükremeli, o kılı kırk yaran kişiliği minicik usunca peyleyiverir! Bilmez ki doğru dürüst patlıcan kızartma-

sını; içki de yoktur evlerinde, bakkal uzak, şişeyi cebinize koyup catkapıcsınız ille.. Saçları darmadağın anımsadığımca, parmakları ipince ve upuzun; gözlerinin dipdiriliğini de anayım. Gitar tıngırtılı bir plağı seviyor. Beni? Yoo! Kocalından gayrisini göresi gözü yok.. Yine de söyleşebiliriz:

– *Eşinizi seçerken, onun sanatçı kişiliği etkin oldu mu?*

– Evet, ama. “Evet” desem pek doğru olmaz. Ozan olmasa da olurdu. Ama olması daha bütünlüyor onu. Aslında onun ozan olması kadar doğal bir olay olamaz.

– *Onun sanatsal yordamına herhangi bir katkıda bulunduğunuz kanısında mısınız? Bir başka deyimle, sanatçıların eşleri ne ölçüde yararlı ya da zararlı olabilir yanyanalıklarında?*

– Genel olarak eşlerin ya da evliliğin yararı - zararı diye bir şeyden söz etmek doğru olmaz sanıyorum. Tek tek her evlilik için tek tek konuşulabilir bunlar. Tabii bu arada dönemler de söz konusu olabilir. Evlilik, özellikle bizim için, seçilen bir yanyanalık olduğuna göre, yürümezse vazgeçilebilir.

– *Doğal yapınızda eşinizin olumlu ya da olumsuz etkileri?*

– Bilmiyorum. Onu Öz’e sorun.

– *Şunca yıllık evlilik ötesinde, ilktenliğinizden hangi değişimler oldu? Olumlu-olumsuz?*

– Evlilik her toplumsal olay gibi bir süreçtir, evreleri vardır, bunlar gelişir. Ben 1956’daki Ülker olmadığım gibi o da 1956’daki Öz değildir. Aradan geçen bu kadar yıl içinde birbirimizi somutladık, tek tek somutlandık.

– *Eşinizin şiirlerini eleştirmek zorunda kalsaydınız, hangi noksanlarına değinirdiniz özetle ?*

– Bütün şiirler bir yerde noksandır. Her yeni şiir yeni bir noksanlık yaratır. “Noksan olmak” aslında şiirin tek yazgısıdır. Bir şiirde görülen bir noksanlığı yakalamak neye yarar.

– *Sizinki erkence bir evlilik; öte yıllarda çapakları olabilir mi bu tez aşinalığınızın?*

– Bir bıkmadan mı söz etmek istiyorsunuz yani? Söz konusu buysa, 22 yıl, 2 yıl, 2 ay da yeter buna. Üstelik ben bu konuda tam tersini düşünüyorum. En hızlı değişimler gösterdiğimiz yaşlarda birbirimizi etkilemek yararlı oldu bizim için.

– *Tan'ın varlığı, güngünden insanlaşış, etkiledi mi mutluluğunuzu?*

– İkimizin de geleneksel bir “çocuk” ve çocuğa karşı bir “ana-baba” anlayışımız yok. Tan bizim ikimizin dışında bir gerçek. Ama onun adanmışlığım görmek, buna tanıklık etmek güzel bir olay.

– *Eşinizin başarılı bir sanat serüveninde bulunuşu size kıvanç verir elbette.. Ne ki, bu başarıların dolaylı sakıncalarından huylanmıyor musunuz?*

– Onun başarılı oluşu ortak mutluluğumuzu arttırır. Bunun dolaylı sakıncası ne olur düşünemiyorum. Şımarmak mı? O öyle bir cehennemden çıkıp geliyor ki... Herşey doğal onun için. Olağanüstü'sü de yok.

– *Ve de son olarak sunu soralım: Eşinizin -sizce- en ilginç kusurları, erdemleri?*

– Sayacaklarım erdem mi kusur mu bilmiyorum. En görünürdeki şeyleri bile arasa bulamaz; en çok da gözlüğünü ve pipo kaşığını. Postadaki gecikmelere çok sinirlenir, oysa gecikmeler, kaybolmalar hiç eksik olmaz; o gene sinirlenir. Dostlarının kusurlarını görmez, belki göremez, belki de görmek istemez. Çünkü bu evrende en değer verdiği dostluktur. Bütün sanatçılara saygı duyar; çünkü yaptıkları çileli işe saygısı vardır.

ADNAN ÖZYALÇINER

(1934 -)

Hikayeci. İstanbul Erkek Lisesi (1955) bitirdikten sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji bölümündeki öğrenciliğini yarıda bırakarak gazeteciliğe başladı. Cumhuriyet gazetesinde yirmi yılı aşkın bir süre (1959-81) düzeltmen olarak çalıştı. Yazko, Yazko Edebiyat, Yazko Çeviri, Hürriyet Gösteri (1980-86) dergilerinin yazı işleri müdürlüğünü yaptı. 1986'dan bu yana Hürriyet Vakfı Yayınları basın sorumluluğunu sürdürüyor.

Hikayeleri 1953'ten itibaren Demet, Onüç, Mavi, Varlık, Yeditepe, Yeni Düşün, arkadaşlarıyla birlikte kurduğu "a" (1954-60), Seçilmiş Hikayeler ve çalıştığı dergilerde yayımlandı. 1964 yılında Sur, 1978 yılında Gözleri Bağlı Adam hikaye kitaplarıyla iki kez Sait Faik Hikaye Ödülü'nü kazandı. 1972 Türk Dil Kurumu Ödülü'nü alan Özyalçiner, Cambazlar Savaşı Yitirdi kitabıyla da 1991 Hal-dun Taner Öykü Ödülü'nün sahibi oldu.

HİKAYE: Panayır (1960), Sur (1963), Yağma (1971), Yıkım Günleri (1972), Gözleri Bağlı Adam (1977), Cambazlar Savaşı Yitirdi (1991), Anıtların Öyküsü (1995), İstanbul'un Taşı Toprağı Altın (Sennur Sezer ile, 1995) Panayır Sur (1996); ROMAN: Dördüncü Murat ve Mirgün Bahçeleri (1997) Ayrıca çocuk hikayeleri ve çevirileri yayımlanmıştır.

ADNAN OZYALÇINER ve SENNUR SEZER ile...

– Yaşam öykünüzü özetlemenizi dilersek, bize neler anlata-rsınız?

ADNAN : 1934'te İstanbul'da doğdum. Babam fabrika işçisiydi. Yoksul mahallelerin kira evlerinde kızkardeşimle büyü-

düm. Babam erken öldü. Annem dikiş dikerek bize baktı. İlkokul'dan sonra Ortaokulu halamın yanında Eyüp'te okudum, İstanbul Erkek Lisesini bitirdim. O sırada annem de öldü. Yaz tatillerinde çeşitli işlerde çalıştım. Dayımın yanında manavlık, Eyüp'te eczacı çıraklığı, Mısır Çarşısı'nda bakkallık, Laleli'de Taşhan'da dokuma atelyesinde kâtiplik gibi. Liseden sonra Türkoloji bölümüne yazıldım. Bir yandan da Bâbiâli'de dergi kitap dağıtıcılığına başladım. Haftalık yirmi beş lira. Okulu bıraktım, ama Babıaliyi bırakmadım. On iki yıldır Cumhuriyet'te düzelticilik yapıyorum. Askerliğimi yedek subay öğretmen olarak Bitlis'in bir dağ köyünde yaptım. Anadolu'yu tanımamda, halkçı düşüncelerimi somutlamada pratik bir yardımı oldu bu iki yılın. Beş yıldır Sennur Sezer'le evliyim. Eski bir arkadaşım-
dı. Şimdi bir kızımız var. Adı: Ayşe Bengi.

SENNUR : 1943 yılında Eskişehir'de doğdum. Önce kitaplar vardı demeni gerek, açık yüreklilikle. Edebiyata, müziğe meraklı, güzel keman çalan, şiir yazan bir anne. Gençliğinde Halkevi'nde sahneye çıkmış, bu konudaki resimleri övünçle gösteren bir baba. Sanata olan merakı sonradan mesleğine dönüşmüş bir baba. Küçük bir memur ailesi ve çocuk gözüne kocaman gelen kitaplık. Reşat Nuri'ler, Ruşen Eşref'ler, Nafiz'ler, Aka Gündüz'ler, hatta Esat Mahmut Karakurt'un yanında Virgilius'un Çoban Şiirleri... Annemin erkenden öğrettiği okuma yazma ile 6 yaşında Devlet Demir Yolları Özel İlkokulu'nun ikinci sınıfına başlayış. Sonra da ağır aksak şiir yazma. Şiirler yavaş yavaş çok çalışkan bir babanın daha az çalışkanlardın çok daha az kazandığını da görerek öfkeli bir tada bürünüyor, İstanbul Kız Lisesi'ndeyken şiirlerim birer ikişer küçük dergilerde yayımlanıyor. A dergisi ilk yayın toplantısını yapıyor o sıra. Ben o toplantıyı dinleyicilerin arasındaki aşırı saygısız kişilere kızarak yarıda bırakırken o dergiyi çıkaranlarla aramda eğitimden başka şeylerin yarattığı bir uçurumu seziyorum. Bu yarıda bırakış benim Adnan'la tanışmamı geciktiri-

yor. Eğitim yıllarımın bitişiyle çalışma yıllarım askeri bir fabrikada başlıyor. Muhasebecilikle birlikte işçileri, sendikacıları tanıyorum. Çok kısa süren öğretmenliğim İstanbul dışıyla, köy yaşıntısıyla karşılaştırıyor beni. Sonra yine askeri fabrika, ardından Varlık Yayınevi... Ve düzelticilik, radyo oyunları uygulamacılığı, ansiklopedilerde son okuyuculuk. Şiirimin kökeninin öfke olmasını bunlar açıklar mı bilmiyorum. Yaşamamın bu kesimine kadar olan döneminde yayımlanan iki kitabımla iki kavga arkadaşım yok. iki kitabım Gecekondu ve Yasak, sevinç veren ama kocaman bir havuza atılan küçük çakıllar oldu. Bu benim yeteneklerimle ilgili olduğu kadar edebiyat dünyamızdaki belli bir çarkın adamı olup olmamakla da ilgili. Kavga arkadaşım Adnan'la bir öfkeyi sürdürüyoruz, sesimizi birleştirip. Küçük kavga arkadaşım Ayşe Bengi ile ise güzel günlerin gelmesi gerekliliğine inancımı arttırıyorum.

– Evliliğiniz, sanat çalışmalarınızla daha olumlu yollar açtı mı önünüze, yoksa çalışmalarınızı engeller bir durum mu yarattı ?

ADNAN : Sennur Sezer, benim on yıllık arkadaşını. Beş yıllık karım. Arkadaş olduğumuz yıllarda bütün öteki şair, yazar arkadaşlarımız gibi, o da, Yenikapı'da toplandığımız kahveye gelir, hep birlikte oturur konuşurduk. O yıllardaki düşünce alışverişimiz, tartışmalarımız karıkocalık döneminde bir değişikliğe uğramış değil. Birlikte yaşanmış eski başıboşluk günleri, o günlerin anıları daha birleştirici oluyor. Tartışmalarımızda olsun, yazdıklarımızda olsun birbirimizi sığağı sığağına eleştirmemiz çalışmalarımız bakımından olumlu ve yararlıdır bence. Yalnız evliliğin yüklediği maddi ve manevi sorumluluklar, ekonomik dertler engelleyici olmuyor değil. Ama bunun suçu Sennur'un mu? Suç, bozuk düzenin.

SENNUR : Sorunuzun iki ayrı karşılığı var bence. Biri, evlilik kadına sorumlular yükleyen bir iştir. Bir evin, bir erkeğin içinden ipliğe düzeninden sorumluluğu yükleyen bir iş. Sanatçı

bir eşi olan kadın, eşi, sanatının yanında geçimi için başka bir işle de uğraşıyorsa -ki ülkemizde çoğunlukla böyledir bu- eşinin dinlenmesinden ve çalışmasından da sorumludur. Bu kadın sanatçıysa.. O zaman bu sorumluluğu daha çok duyar. Bu da kadının işini zorlaştırır bir anlamda. Kendi sanatına ayırdığı her dakikayı bir kaçış, evden eşinden çalınmış saatler sayar. Eşinin ona gösterdiği anlayışa bağlıdır artık sanatının geleceği. Bu karşılık, ülkemizde, sanatçı kadın evlenince sanatını bırakır anlayışının kökenini açıklar bence. Gelelim ikinci karşılığa. Ben evlenmekle bir eleştirmen kazandım. Çalışmalarımı aksattıkça ayrıca kaş çatan bir eleştirmen. Aynı eleştirmenliği ben de yüklenmişimdir belki fark etmeden. Bu yüzden çalışmalarında kendime güven duygum arttı.

– Eşiniz, size göre, nasıl bir insan? Onunla her bakımdan anlaşır mısınız? Yoksa, belirgin kişiliğinizde zaman zaman çekiştiğiniz, tartıştığınız konular çıkar mı ortaya?

ADNAN : Sennur'un iki yönü var. Birincisi şair olarak Sennur Sezer, ikinci kadın olarak, yani karım olarak Sennur. İlkine göre beğendiğim bir şair. Toplumcu sanat anlayışına inandığım bir yazar. Gerçekçiliği sonuna kadar zorlamayışı, mısralarında tutumlu oluşu, özün gürül gürül akmasını engelleyici bir budamaya gidişi bence kusur olarak gösterilebilir. Karım olarak Sennur'a gelince, aşırı duygulu bir hatun. Bu yüzden merhametli, içten, sevecen. Sevgi dolu, yılmazlıkla, atılganlıkla, korkmazlıkla çarpan bir yüreği var. Açık sözlü, yardımsever bir insan. Bu yüzden herkesin sevgisini kazanan bir kadın. Evden başlarsak benim, halamın, kızımız Ayşe'nin sevgilisi. Sonra da komşuların, yakınlarımızın davranışlarını övüp beğendikleri bir insan. Yalnız aklımdan çok duygularına bağlı kaldığı için, onların etkisi daha baskın olduğu için küçük burjuva şartlarının getirdiği çatışmalarımız olur. Günlük sorunlara verdiği aşırı önem beni kızdırmaya yeter. Ben günlük sorunları akıl yoluyla olabildiğince yumuşatıp sanat çalışmalarımıza

-hem onunkine hem benimkine- engel olmaması için ikinci plana ilmekten yanayım. Sennur'sa tersine. Alınganlığı yüzünden hemen ağladığı için de çok kızarım. Çünkü, çocuk ağlaması dahil, insanların ağlamasına dayanamam. Acı çekmelerine dayanamadığını gibi. Hastalıklar da bu yüzden kızdırır beni. Sanat konusunda olsun, günlük sorunlarda olsun çatıştığımız başlıca konu, çözüm yoludur. Ben akıl yolunu, pratiği öne sürerken Sennur'da duygusal yön, mistik tavır daha ağır basar.

SENNUR : Eşimle eğer yaşama değerleri ve yaşama biçimi dışında nokta noktaya anlayabilirsek herhalde tatsız bir evlilik olurdu bu. Çatışma bizim günlük programımızdandır. Bu çatışmanın olumlu bir yanı var: Birbirimizi hem eleştirilene hazırlıyoruz, hem de değiştiriyoruz bazı şeyleri, bu bir ikincisi çatışmadığımız zaman oldukça durgun bir gün geçiriyoruz ki bu da bizim bir türlü yapamadığımız yıllık tatillerin yerine geçiyor. Gelelini eşimin, nasıl bir insan olduğuna. Eşim, babamın eleştirdiğim bütün yönlerine sahip. Evde tam bir "efendi" (Bu, karşısındaki kadının köle olmasını bekliyor demek değil elbet.) Kızlar babalarına benzeyen erkeklerle evlenirler demeyin hemen. Ülkemizde başka türlü davranan evli erkek var mıdır dersiniz ?

- *Sevimli Ayşe'nizin ilerde ne olmasını istersiniz?*

ADNAN : Benim bu konuda hiçbir öntasarım yok. Çünkü Ayşe seçimini özgürce yapabilecek mutlu bir çocuk. Türkiye ölçüleri içinde rahat bir ortama, düzenli bir eve gözlerini açtı. Uygarlığın nimetlerinden yararlanacak. Başka çocukların zararına da olsa ona eğitim olanakları hazır. Küçük burjuva bir sanatçı ailenin kızı çünkü. Plâkları, kitapları var şimdiden. Hakkında soru sorulması, adının, resminin üç yaşına gelmeden dergilerde basılması bile Ayşe'nin bir mutlu azınlık çocuğu olduğunun açık ispatı değil de nedir? Ayşe, böyle bir ortam içinde nasılsa kurtaracaktır kendini. Ama ya ötekiler?

SENNUR : Ayşe Bengi'nin "adam" olmasını isterim. Bu da ünlü "adam olma" öyküsündeki gibi eğitimle, öğretimle, parayla pulla olacak şey değil.

– *Okul sıralarında en çok hangi dersi ya da dersleri severdiniz?*

ADNAN : Edebiyat, tarih, psikoloji, biraz da coğrafya. Resim de sevdiğim derslerdendi. Desen bakımından çok başarılı olmasa da boyaları birbirine katıp kâğıda sürmekle ve kompozisyon bakımından belli bir ustalığım vardı.

SENNUR : Garip gelmezse en sevdiğim ve başarılı olduğum ders, Cebir'le Psikolojiydi. Onu Müzik, Sanat Tarihi ve İngilizce izlerdi. Okul sıralarında başarılı olmama karşın edebiyatı sevmem belki öğretim yöntemiyle ilgilidir.

– *Nelerden korkar çekinir, nelerden korkmazsınız?*

ADNAN : Beni en çok korkutan, en çok çekindiğim içten olmayan insandır, içten olmayan insan yüreksizdir, çıkarcıdır, dönektir, yalancıdır. İnsanların ve toplumların başına böyleleri bela açar. Açık sözlülük en büyük erdemdir gözümde. En büyük korkum yalnızlık, sevilmemek ve sevmemektir. Saydıklarımın dışındaki hiçbir soy korkutmaz beni.

SENNUR : En korktuğum şey içtensizliktir. Başarısızlıklardan, yenilgilerden korkman , bunlar biler beni.

– *Nasıl yazar, çalışırdınız? Eşiniz nasıl çalışır?*

ADNAN : Belli bir yöntemim yok. Günlük uğraşlardan fırsat buldukça kâğıdın başına otururum. Önce el yazısıyla yazarım, bitince biraz dinlendirir, sonra daktilo ederim. Müsvettelerim eklemeli ve çıkmalıdır. Kolay okunmaz. Daktilo ederken de bir düzeltmeden geçiririm beğenmediğim cümleleri. Sonra Sennur'a veririm. O yabancı bir gözle okur. Takıldığı yerleri işaret eder, uygun görürsem düzeltirim. Aklıma yatmazsa yanlış da olsa öyle kalır. Sennur'un çalışması da benimkinden farksız. Ev işinden, çocukları, düzeltme çalışmalarından fırsat bulduk-

ça yazar. Daha önce aldığı notlara dayandığı ya da onları geliştirdiği olur. Bir yere giderken, bazan otobüste çantasından kâğıt çıkarıp mısralar yazdığı olmuştur. Ama daha çok uzun yolculuklarda yapar bunu. Genellikle yolculuktan hoşlanmadığı halde bu türlü etkileri dolayısıyla uzun yolculukları sevdiğini söyler. Yazdıklarını daktilo ettikten sonra ben okurum. Düzeltirim. Bana inandığı, güvendiği için düzeltmelerime ses çıkarmaz. Ama ben de onun anlatımını, mısra düzenini bozacak düzeltmeler yapmam. Yani yeniden yazmağa kalkmam. Sennur'un kişiliği de engel buna zaten.

SENNUR : Düzenli bir çalışma şeklim yok. Her durumda vakit ayırabildiğim zamanlar çalışırım. Vakit ayırdığım en önemli şey okumaktır. Elime geçen her yapıtı (kendimi zorlayarak da olsa) okumaya çalışırım. Adnan çalışmaya karar verince ne yapıp yapıp çalışır. O bana bakarak daha profesyonel bir davranışa sahiptir.

– *Bugüne kadar en çok kimi, neyi sevdiniz?*

ADNAN : Sanat uğraşımı, karımı, çocuğumu çok seviyorum. Tekil sevgilerden hoşlanmadığım için bütün insanları kucaklayacak bir sevgi ve barış dünyasını yaratacak olan düşünceden yana oluşumdan, arkadaşlarımla, karımla bu düşünceyi bölüşmekten de ayrıca mutluyum.

SENNUR: Ozanlığa uygun ya da değil bütün canlılara sevgiyle bakıyorum. Ama insan karşılık aldığı şeyleri daha çok seviyor: Eşim Adnan'ı ve kızım Ayşe Bengi'yi. Neyi sorusu eylemi içeriyorsa eğer okur yazar olduğum günden beri de okuyup yazmayı... Haa bir de yemek pişirmeyi, mutfağımı.

DİLÂVER CEBECİ

(1943 -)

Gümüşhane doğumlu, Mizah yazılarında Seyyah-ı Fakîr Evliya Çelebi imzasını kullandı. Erzincan Lisesi ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu. Öğretmenlik ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Neşriyat Uzmanlığı yaptı. M.Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu bölümünde Sporda Psiko-Sosyal Alanlar Anabilim Dalı Başkanı'dır.

Yazı ve şiirlerini Defne, Türk Yurdu, Töre, Türk Edebiyatı, Kültür Dünyası ve Güneysu dergilerinde, Ortadoğu, Hergün, Ayrıntılı Haber, Türkiye, Millet gazetelerinde yayımladı.

ŞİİR: Hun Aşkı (1973), Mavi Türkü (1983), Şafağa Çekilenler ((1984), Ve Sığınırım İçime (1992), Sitâre (1997), Asra Yemin Olusun ki (2000). Ayrıca inceleme-araştırma, gezi, oyun ve mizah türünde kitapları yayımlanmıştır.

DİLÂVER CEBECİ'nin eşi Ayla Cebeci:

"Dilâver prensip sahibidir"

Dilâver Cebeci'yi kültür sanat çevreleri yakından tanıyor, okuyor. Onun şiirlerinin yanı sıra mizahın en ustalık örnekleri olan ve Türkiye gazetesinde senelerce yayınlanan "Sayyah-ı Fakîr Evliya Çelebi" yazıları tiryaki okuyucular meydana getirdi. Ne var ki Cebeci'yi geniş kesimler "Türkiyem" şiirini Mustafa Yıldızdoğan'ın sesi ve müziğiyle dinledikten sonra tanıdı. Meydanlarda ve miting alanlarında bu şiir okunur oldu. Bir milli marş, bir destan oldu adeta. Bilindiği gibi Dilaver Cebeci,

ciddi bir ameliyat geçirdi. Ne var ki bu rahatsızlığa rağmen uzun zaman çalışmalarından uzak kalmadı ve yazmaya devam etti. Biz Dilâver Cebeci'yi eşi Ayla hanımla konuştuk. Dilâver Cebeci'nin sanat dünyası ilk defa 'içerden' biri tarafından yansıtılıyor. Bu bakımdan ayla hanımın verdiği cevapların ilgi çekeceğine inanıyorum.

– *Günümüz Türk şiirinin önemli isimlerinden Dilâver Cebeci'nin eşisiniz. Onunla nasıl tanıştınız ve bu evlilik nasıl gerçekleşti. Bu hususta yakınlarınızın desteği oldu mu?*

Dilâver ile evliliğimiz bugüne kadar pek çok yerde bizlere soruldu. Çok kişi de ikimizin tanışıp konuşarak evlilik kararımızı verdiğimizi zannetmişlerdir. Öyle olmadı. Benim ve Dilâver'in de tanıdığı; ortak bir aile dostumuz vardı. Ülkü abla ve eşi Mehmet ağabey. Bizleri birbirimize yakıştırmışlar. Konuyu Dilâver'e açmışlar o da kabul etmiş. Bize geldiler, istediler ve sonuçta, anlaşacağımıza inandık ve evlendik. Yani evliliğimiz görücü usulü ile oldu. Günümüzde görücü usulü ile evlenmenin pek çok sakıncalar doğuracağını, tanışıp birbirlerini anlayarak evlenmenin gerektiğini söyleyenler çoğunlukta. Onlara da saygı duyuyorum ama biz görücü usulü ile evlendik. 30 senelik evliyiz. 2 çocuğumuz var ve bugüne kadar da hep mutlu olarak yaşadık.

– *Dilâver Bey'in portresini çizer misiniz. Nasıl bir eş, insan olarak nasıl bir mizaca sahiptir. Beşerî yönlerini merak ediyorum?*

Dilâver Cebeci her zaman iyi bir eş ve çocuklarına da müşfik bir baba olmuştur. Dilâver sevgi dolu bir insandır. San'atçı ve sanat âşığı bir insandır. Sanatçı bir insan her zaman duygu yüklü ve hassas olur. Ve dolayısı ile Dilâver de duygu yüklü ve hassastır. Biz ailede sevgi ve anlayışın çok önemli bir rol oynadığına inanıyoruz. Hep bu düşünce ile yola çıktık ve bugüne kadar da getirdik. Evin dışındaki problemlerini ve sıkıntılarını

hiçbir zaman bize aksettirmez. Kapıdan içeri girdiğinde bütün her şey dışarıda kalır.

– *Dilâver Cebeci'nin çok velut ve değişik sahalarda eser ürettiğini biliyoruz.. Şiirden felsefeye, mizahtan ilahiyata değişik alanlarda değerli çalışmalara imza altı, atıyor. Bu kadar farklı ve değişik türde yazarken zorlandığı yoğun çalışma temposu içinde sizden ve oğlunuz Çağrı Bey'den yardım istediği oluyor mu?*

Gerçekten bugüne kadar Dilâver Bey değişik alanlarda birçok çalışmalara imza attı ve böylece birçok işi de bir koltuğa sığdırmaya çalışıyor. Tabii ki bunca işi yaparken zorlandığı oluyor. Fakat kendisi; çok azimli bir insan, her şeyin üstesinden gelmeye çalışıyor. Kendisine yardım ettiğimiz oluyor. Meselâ Seyyah-ı Fakîr Evliya Çelebi yazılarını yazarken bazen konu bulmakta zorlanır. Ben olayım, Çağrı (oğlumuz) olsun bazı komik bulduğumuz olayları anlatırız. Eğer güzel bulursa onu yazar. Evvelden faksımız yoktu. Yazılarını gazeteye götürmek işi de Çağrı'ya düşerdi. Yazılarını daktiloda gece geç vakitlere kadar yazar, eğer yetiştiremez ise benden veya Çağrı'dan yardım ister. Ben ve çocuklarım bugüne kadar elimizden geldiğince Dilâver Bey'e yardım etmeye çalıştık.

– *Eşinizin çalışma tarzı nasıldır. Günün hangi zamanlarında çalışır. Çalışırken gergin olur mu, size danışır mı? Yazı veya şiir yazarken nasıl bir halet-i ruhiye içinde olur, bahseder misiniz?*

Eşim son derece prensip sahibi bir insandır. Yapacağı işleri bir düzene koymuştur. Her şeyin bir sırası olduğuna inanır. Okulda dersi olduğu gün çalışmasını akşam yapar ve gece geç vakitlere kadar sürer. Eğer okulda dersi yok ise gündüz de odasına çekilir ve yazılarını yazar. Ara sıra kendisine çay molası verir. Bazen de kafasını dinlendirmek, enerji ve moral depolamak için arkadaşları ile buluşup sohbet eder. Fakat şiir yazma-

nın onun için belli bir mekânı ve zamanı yoktur. İlham her yerde bulunur. Vapurda, trende, evde istirahat ederken vs... Meselâ bir şiirini İstanbul'dan Ankara'ya giderken trene bindiğinde başlayıp, vardığında bitirdiğini söylemişti. Bir başka şiiri yazarken de bir mısranın yerine uygun olmadığı için bir sene beklediğini bilirim. Şiirlerini yazdıktan sonra bana okur ve fikrimi sorar. Şiiri yazarken aynı doğum sancısı çeker gibi bir sancı çektiğini, fakat bitirdikten sonra doğum yapmış bir kadının rahatlaması gibi rahatladığını söyler. Dilâver Bey'in zengin bir kelime hazinesi vardır. Bu kelimeleri yerinde kullanmasını bilir. Ayrıca halk arasında unutulmaya yüz tutmuş kelimeleri de şiirlerinde sıkça görürüz. Bunları birkaç örnek ile gösterirsem daha iyi anlaşılacağını zannediyorum "Bu bende ki çölün suya çağrısı" (Ölümsüz Koşma isimli şiirinden); "Erguvan arzular doldu içime/Katmerli güllerin aklıma düştü/ (Aklıma Düştü isimli şiirinden), /Yüz yerimde yara vardı kapandı/ Kırpıkların ok yağdırdı kanattı/ (Kıyamet isimli şiirinden), /Bir türkü yolları sılaya bağlar/ Telleri sızılı sazda sen varsın/ (Sen Varsın isimli şiirinden).

– *Dilâver Bey çok yönlü bir yazar. Ama öncelikle şair. Onun şiirleri zevkle okunuyor. Meselâ Türkiyem şiiri, ülkemizde en yaygın olan ve âdeta millî bir marş gibi hafızalara kazınan bir destan oldu. Bunu siz nasıl yorumluyorsunuz?*

Dilâver Bey vatan, millet, bayrak ve ezan sevgisi ile yoğrulmuş bir insan. Tabii ki bunları şiirlerine aksettiriyor. Atları ve dağları da çok sever, bunları da birçok şiirinde kullanmıştır. Türkiyem şiirini lise çağlarında ve gençlik heyecanı içinde yazmıştır: /Baş koymuşum Türkiye'min yoluna/Asırlardır kır atımı sularım/ Irmağının akışına! ölürüm/ Doksan yıldır çile çekmiş hep ninem/ Mavi boncuk takışına ölürüm/ Dügünüm, derneğim, halayım barım/ Toprağım, ekmeğimi, namusum, aşım, /Kilimlerde çizgi çizgi efkârım/ Heybelerin nakışına ölürüm./

Bazı mısralarını ve son kıtasının tamamını aldığım Türkiyem şiirinde insanımız çile çekmiş ninesini, Emine'sini, sevdiğini, toprağını o güzel halayını, baş üstüne koyduğu ekmeğini, sırtındaki heybesini nazlı nazlı akan ırmağını, kır atını gördü. Türkiye bir şiirde ancak bu kadar güzel anlatılır dediler, çok sevdiğimiz kardeşimiz Mustafa Yıldızdoğan o güzel melodiler ile süsleyince "Türkiyem" çok sevilen bira marş haline geldi. Ayrıca atları ve dağları da çok sevdiğini söylemeliyim.

/Asırlardır kır atımı suladım/ (Türkiye şiirinden)

/Varıp yoldaş oldum Akalteke atlarına/ (Gece Yürüşü'nden)

/Eğerle atları Apakayım burdan gidelim/ (Dönence isimli şiirden)

/Dağlar kımıldanıyor, iç denizler üşüyormuş/ '(Rüya isimli şiirden)

/Hükmü başlayınca dağlarda karanlığın/ Söz yıldızlarıydı pırl pırl yaktıklarımız/ (Hüzn-i Tahattur isimli şiirden)

/Sular arınmak için sığındılar dağlara/ Dağlar yerin kazığı, dağlar birer alp-eren/ Var mıdır şunca zaman dağlardan kemlik Dağlar tecelli yeri, dağların bağı emin; /Dostlara vasiyet: Beni dağlara gömün!/ (Melike isimli şiirden)

Yukarıda verdiğim misallerde görüldüğü gibi atlara ve dağlara hemen her şiirinde rastlanır.

– *Eşinizin geçirdiği rahatsızlık, sizi olduğu gibi edebiyat ve fikir dünyasını da büyük bir üzüntüye sürükledi. Rahatsızlıktan sonra Dilâver Bey'in çalışma temposunda tabii ki bir duraklama oldu. Ancak aynı azim ve kararlılıkla yazdığını ve kitap yayınlamaya çalıştığını biliyoruz. Bize hastalığından sonraki dönem içinde çalışmalarından bahseder misiniz?*

Dilâver Bey biliyorsunuz ağır bir beyin ameliyatı geçirdi. Allah'a şükür olsun ki iyiye doğru gidiyor. Yeni bir eser üretmesi şu anda mümkün değil, ama inşaallah yakında yine başlaya-

cak. Fakat azimli bir insan olan Dilâver Bey, daha evvel yazdığı birçok yazıyı bir araya topladı. Düzenlemelerini yaptı. Bir buçuk sene içinde “Men Kazanga Baramen”, “Asra Yemin Olsun ki...” “Türk’e Dair” ve “Divan Şiirinde Kadın” isimli kitapları yayımlandı.

Sizin de sanatla uğraştığınızı biliyoruz. Cebeci ailesinin sanatla ilişkisi nasıl. Bize evinizin sanat panoramasını çıkarırmısınız?

Bizim iki çocuğumuz var. Kızımız Nazlı Aspay, oğlumuz Çağrı Fatih. Aspay İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü mezunudur. Aynı bölümde de master yaptı. Çağrı ise Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik bölümü mezunudur. Aspay ve Çağrı şiir yazmıyorlar. Fakat iyi bir dinleyicidirler. Aspay çok güzel şiir okur. Birkaç hikâye denemesi de olmuştur. Çağrı ayrıca karikatür çizmektedir. Benim de sanatla yakın ilgim var. Bir müddet resim ile uğraştım. Çocuklar için hikâyeler yazdım. Bunlar Tercüman Çocuk ve Türkiye Çocuk’ta yayınlandı. İki kitabım da basıma hazır. Şiir ile olan ilgim ortaokul ve lise yıllarına dayanır. Okulun özel günlerinde şiirleri ben okurdum. Okullar arası şiir yarışmalarında birincilikler aldım. Şiir de yazdım, fakat Dilâver Bey ile evlenince onun yazdığı o güzel ve anlamlı şiirler gördüm, hemen bıraktım. Uzun bir seneden beri de el örgüsü ile uğraşıyorum. Ürettiğim eserleri televizyonlarda hanımlara öğretmeğe çalıştım. Ben el örgüsüne ilmî baktım. El örgüsü konusunda konferanslar verdim. Ayrıca sergiler açtım. İnşallah bu uğraş Dilâver Bey’in sıhhat bulmasından sonra da devam edecek. Görüldüğü gibi Cebeci ailesi sanat ile yakından ilgileniyor ve sanatı çok seviyor.

"Edebiyatçılarımızın medeni halleri..."

Prof.Dr. Fuat Köprülü, "Çeşitli açılardan ele alınmış monografiler bulunmadıkça, edebiyat tarihi zayıf ve eksik, hatta yanlış yazılacaktır." demektedir. Edebiyatımıza ait boşlukları nasıl monografiler dolduruyorsa, monografilerin boşluğunu da ilgili yazarın ailesinin veya çevresinin ona dair anlattıkları doldurmaktadır.

Edebiyat tarihi kitaplarında, yazarlara ait kuru ve sathi bilgiler zaten vardır. Bu kitapta, edebiyatçılarımızın aile ortamındaki insani kimliklerini ön plana çıkaran röportajlar derlenmiştir. Roman, hikaye ve şiirleriyle okuyucusunun karşısına çıkan edebiyatçılarımız, eşleriyle yapılan bu görüşmelerde yalın halleriyle arzı endam etmektedirler.

UJ
Selis
Kitaplar

012392